

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı
Türkçe Eğitimi

HAKKÂRİ YÖRESİNE AİT HALK ANLATILARININ EĞİTSEL DEĞERİ VE ÇOCUK EDEBİYATI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Seyhan ÖZKAN

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2015

HAKKÂRİ YÖRESİNE AİT HALK ANLATILARININ EĞİTSEL DEĞERİ VE ÇOCUK
EDEBİYATI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Seyhan ÖZKAN

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Raşit KOÇ

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı
Türkçe Eğitimi

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2015

KABUL VE ONAY

Seyhan ÖZKAN tarafından hazırlanan "Hakkâri Yöresine Ait Halk Anıtlarının Etkisel Değeri ve Çocuk Edebiyatı Açısından İncelenmesi" başlıklı bu çalışma, 06.05.2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jüriimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Rasit KOÇ (Başkanı)

Yrd. Doç. Dr. Rasit KOÇ (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Yılmaz ÖNAY

Yrd. Doç. Dr. M. Nuri KARDAS

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Yrd. Doç. Dr. Fuat TANHAN

Enstitü Müdürü

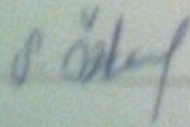

BİLDİRİM

Hazırladığım tezimin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alimiyeye kayıtlı gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporunun kâğıt ve elektronik kopyalarının Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim BİLİmleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabılır.
- Tezimin/Raporum sadece Yüzüncü Yıl Üniversitesi yerleşkesinden erişime açılabılır.
- Tezimin/Raporumun 1 Yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için beğenirde bulunmadığım takdirde, tezimin/raporunun tamamı her yerden erişime açılabılır.

06.05.2015

Seyhan ÖZKAN

ÖZET

ÖZKAN Seyhan. *Hakkâri Yöresine Ait Halk Anlatılarının Eğitsel Değeri ve Çocuk Edebiyatı Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Van, 2015.

Bu çalışma, kültürümüzün önemli unsurlarından biri olan halk anlatılarının derlenerek çocuk eğitimine sağladığı katkıların tespit edilmesi ve ortaya konulması amacıyla yapılmıştır. Unutulmaya yüz tutmuş halk anlatılarını derleyip yazıya geçirmek ve ölümsüzleştirmek araştırmamızın öncelikli amacıdır. Daha sonra bu halk anlatılarının çocuk eğitime sağladığı katkılar, bilimsel yöntemlerle incelenip sonuçları açık bir şekilde ifade edilmiştir.

Çalışma, altı bölümden oluşmuştur. Her bölüm kendi içinde alt başlıklara ayrılmıştır.

Giriş bölümünü içine alan birinci bölümde Hakkâri'nin tarihi, coğrafi özellikleri ve ekonomisi ilgili genel bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde çocuk ve çocuk gelişimi, fabl, hikâye, halk hikâyeleri, masal, masalın özellikleri ve bölümleri, masal türlerine yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde halk anlatılarının çocuk eğitimindeki yeri, çocuk ve kurgu, halk anlatılarındaki eğitsel iletiler ve çocuk için yazılan halk anlatılarında dikkat edilmesi gerekenler ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde halk anlatılarının özetleri ve bu anlatıların çocuk eğitimi açısından incelenmesi konu edilmiştir.

Beşinci bölümde Hakkâri'de derlenen 55 halk anlatısı(fabl, hikâye, masal.) metnine yer verilmiştir.

Altıncı bölümde masal derlediğimiz kaynak kişiler hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmamızın sonunda ise “Sonuç”, “Kaynakça” ve “Özet” bölümleri yer almıştır.

Anahtar Sözcükler: Fabl, hikâye, masal, çocuk, çocuk eğitimi, Hakkâri halk anlatıları.

ABSTRACT

ÖZKAN Seyhan. *The educational value of the folk narrative of Hakkâri region and the analysed in terms of childrens literature*. Master's Thesis, Van, 2015.

This study has been done for the purpose to determine and display the compilation folk narratives, which is an important component of our culture, contributions on children education. In this research my primary purpose is to compile folk narratives, which have been forgotten, write them down and make them immortalize. Subsequently, the contributions of the folk narratives on children education have been searched with scientific methods and their results have been expressed clearly.

My research is composed of six parts. Each part is divided into sub-heading within itself.

In the first part, which also includes the introduction part, there has been given general information about Hakkâri's history, Hakkâri's districts and its economy.

In the second part, information has been given on children, child development, fable, story, folk stories, fairy tales, fairy tale features, its sections and its kinds.

In the third part, the importance of folk narrative in children education, child and fiction, the messages in folk narratives and the things that should be considered in folk narratives written for children has been discussed.

In the fourth part, the summary of folk narratives has been given and the subject of these folk narratives in children education has been analyzed.

In the fifth part, 55 folk narratives (fable, tale, fairytale) which have been compiled from Hakkâri's folk narratives, have been given.

In the sixth part, there has been given information about sources of fairy tales.

My research final part includes "conclusion", "bibliography" and "abstract".

KeyWords: Fable, story, fairytale, child, children education, Hakkâri's folk narratives.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
SUNUŞ.....	x
1. GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: HAKKÂRİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	1
1.1. Hakkâri Adının Kaynağı.....	1
1.2. Hakkâri'nin Tarihi.....	1
1.3. Hakkâri'nin Coğrafi Durumu.....	2
2. BÖLÜM: ÇOCUK	5
2.1. Çocuğun Tanımı	5
2.2. Çocuğun Beden, Zihin ve Dil Gelişimi	6
2.2.1. Beden Gelişimi	6
2.2.2. Zihin Gelişimi.....	7
2.2.3. Dil Gelişimi	7
2.3. Çocuk Edebiyatı.....	9
2.3.1. Çocuk Edebiyatının Genel Amaçları	11
2.3.2. Çocuk Anlatılarının Organizasyonunda Etkin Kılınacak Eğitsel Yaklaşımlar	13
2.2. Fabl (Hayvan Masalı)	14
2.2.1. Fablın Kaynağı	15
2.2.2. Edebiyatımızda Fabl Örnekleri	17
2.2.3. Fabl Türünün ÇocukEğitimi İçin Olumlu Yanları.....	18
2.3. Fabl Türünden Günümüzde Nasıl Yararlanılmaktadır?	20
2.3.1. Fabllar Çizgi Filme Uyarlanmaktadır.....	20
2.3.2. Fabllar Sinemaya Aktarılmaktadır	22
2.4. Hikâye(Öykü).....	22
2.4.1. Edebiyatımızda Hikâye Terimi	24
2.4.2. Halk Hikâyeleri.....	24
2.5. Masal	25
2.5.1. Masalın Tanımı.....	25

2.5.2. Masalın Özellikleri.....	27
3. BÖLÜM:HALK ANLATILARININ ÇOCUK EĞİTİMİNDEKİ YERİ	29
3.1. Halk Anlatısı Ve Çocuk	29
3.1.1. Çocuk ve Hikâye	29
3.1.2. Çocuk ve Fabl	32
3.1.3. Çocuk ve Masal.....	33
3.2. Çocuk ve Kurgu	36
3.3. Çocuklar İçin Yazılan Türlerde Dikkat Edilmesi Gerekenler	38
3.4. Hakkâri Halk Anlatılarındaki İletiler	40
3.4.1. Etik İletiler.....	40
3.4.2. Psikolojik İletiler.....	40
3.4.3. Sosyolojik İletiler	44
3.4.4. Ekonomik İletiler.....	46
3.4.5. Öteki İletiler	47
4. BÖLÜM: HAKKÂRİ HALK ANLATILARININ ÇOCUK EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	48
4.1. Birinci Anlatı.....	48
4.2. İkinci Anlatı	48
4.3. Üçüncü Anlatı	50
4.4. Dördüncü Anlatı	52
4.5. Beşinci Anlatı.....	54
4.6. Altıncı Anlatı	55
4.7. Yedinci Anlatı.....	56
4.8. Sekizinci Anlatı	57
4.9. Dokuzuncu Anlatı	59
4.10. Onuncu Anlatı.....	60
4.11. On Birinci Anlatı	62
4.12. On İkinci Anlatı	64
4.13. On Üçüncü Anlatı	65
4.14. On Dördüncü Anlatı	67
4.15. On Beşinci Anlatı.....	68
4.16. On Altıncı Anlatı	69
4.17. On Yedinci Anlatı.....	70
4.18. On Sekizinci Anlatı	72

4.19. On Dokuzuncu Anlatı	74
4.20. Yirminci Anlatı	75
4.21. Yirmi Birinci Anlatı	76
4.22. Yirmi İkinci Anlatı	77
4.23. Yirmi Üçüncü Anlatı	79
4.24. Yirmi Dördüncü Anlatı.....	80
4.25. Yirmi Beşinci Anlatı.....	82
4.26. Yirmi Altıncı Anlatı	83
4.27. Yirmi Yedinci Anlatı.....	84
4.28. Yirmi Sekizinci Anlatı	86
4.29. Yirmi Dokuzuncu Anlatı	86
4.30. Otuzuncu Anlatı	87
4.31. Otuz Birinci Anlatı	89
4.32. Otuz İkinci Anlatı	90
4.33. Otuz Üçüncü Anlatı	91
4.34. Otuz Dördüncü Anlatı.....	94
4.35. Otuz Beşinci Anlatı.....	95
4.36. Otuz Altıncı Anlatı	95
4.37. Otuz Yedinci Anlatı.....	98
4.38. Otuz Sekizinci Anlatı	100
4.39. Otuz Dokuzuncu Anlatı	101
4.40. Kırkıncı Anlatı	102
4.41. Kırk Birinci Anlatı	104
4.42. Kırk İkinci Anlatı	107
4.43. Kırk Üçüncü Anlatı	109
4.44. Kırk Dördüncü Anlatı	110
4.45. Kırk Beşinci Anlatı.....	111
4.46. Kırk Altıncı Anlatı	112
4.47. Kırk Yedinci Anlatı.....	114
4.48. Kırk Sekizinci Anlatı	117
4.49. Kırk Dokuzuncu Anlatı	118
4.50. Ellinci Anlatı.....	121
4.51. Elli Birinci Anlatı.....	122

4.52. Elli İkinci Anlatı	125
4.53. Elli Üçüncü Anlatı	126
4.54. Elli Dördüncü Anlatı	127
4.55. Elli Beşinci Anlatı	129
5. BÖLÜM: HALK ANLATILARI	130
5.1. Aslan Payı	130
5.2. Ayı'nın Akibeti	132
5.3. Kaplan İle Çiftçi	133
5.4. Kuşların Reisi	136
5.5. Tilki İle Devekuşu	138
5.6. Tilki İle Keklik.....	140
5.7. Tilki İle Nine	141
5.8. Tilkinin Adaleti.....	144
5.9. Ağa İle Fakir Çocuk	146
5.10. Ağa Kızı	148
5.11. Ağa İle Başyaver.....	151
5.12. Avdelhan Ve Katel	154
5.13. Baba Öğüdü	156
5.14. Cengo'nun İntikamı	159
5.15. Cevdet Ağa İle Mehdi Bey.....	161
5.16. Deneme	164
5.17. Ebubekir Ağa	166
5.18. Evi Kuran Kim?.....	169
5.19. Geçitli İle Akkoş.....	173
5.20. Geçitli'de Kürt Ayaklanması	175
5.21. Genç Kız.....	176
5.22. Goso	177
5.23. Hakkâri Paşası	179
5.24. Hakkâri Paşası'nın Aşkı	182
5.25. Hamit Ağa ve Kıtlık.....	184
5.26. Hazar İle Xani' nın Aşkı	186
5.27. Helal Kazanç	188
5.28. Her Sarı Saçlının Bir Kızıl Bıyıklısı Var	190

5.29. Hristiyan Tüccar	191
5.30. İki Kardeş	192
5.31. İki Köyün Kavgası	194
5.32. Irak Bezirganları	196
5.33. İsa	198
5.34. Kendelüs	199
5.35. Korkusuz Emin	202
5.36. Köyün Delisi.....	203
5.37. Mahmut.....	204
5.38. Melik İsmail İle İmam Mehmet Ali.....	207
5.39. Mumi	209
5.40. Sofu Ammar	211
5.41. Şükrü	214
5.42. Tecer Ağa Ve Melik İsmail.....	218
5.43. Üç Hırsız.....	221
5.44. Aptallık Meselesi	223
5.45. Tilki İle Yılan.....	226
5.46. Belkıs İle Bosindi Masalı.....	227
5.47. Feride İle Faruk.....	231
5.48. Avcı Ali	234
5.49. Sirko	236
5.50. Ne Oldum Dememeli Ne Olacağım Demeli	240
5.51. Sefo'nun Macerası.....	242
5.52. Güzel Kız	245
5.53. Beşo, Reşo Ve Geşo	247
5.54. Yeğen.....	249
5.55. Üç Köse.....	253
6. BÖLÜM: KAYNAK KİŞİLERLE İLGİLİ BİLGİLER	255
SONUÇ.....	264
KAYNAKÇA	268

SUNUŞ

Edebiyatımızın sözlü ürünlerinden olan halk anlatılarımız(fabl, hikâye, masal), milli kültürümüzün önemli temel taşlarını oluşturmaktadırlar. Sevinçlerin, kederlerin, güzelliklerin, mutlulukların, hüznün, acıların, dostluğun, düşmanlığın, dürüstlüğü, nankörlüğün iç içe olduğu halk anlatıları, çocukluğumuzun hayal dünyasını aydınlatır.

Sevilip-sevilmemeyi, dostluğu-düşmanlığı, güzeli-çirkini, doğruyu-yanlış, iyiyi-kötüyü, sevmeyi-nefret etmeyi, yardımlaşmayı-bencilliği ve buna benzer birçok duyguyu farkında olmadan anlatılar yolu ile öğreniriz. Anlatıların, çocuğun dil ve zihin gelişimine yardımcı olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir. Bu yüzden çocuk eğitiminde halk anlatılarından yararlanmak, eğitimcilerin üzerinde önemle durduğu konuların başında gelir.

Biz de bu gerçekten hareketle halk anlatılarının çocuk açısından önemi ile ilgili bir çalışma yapmaya karar verdik. Amacımız, unutulmaya yüz tutmuş halk anlatılarını bilimsel yöntemlerle gün yüzüne çıkararak yazıya geçirmek ve bu anlatıların çocuk edebiyatına etkileriyle sağladığı katkıları araştırarak ortaya koymaktır.

Halk anlatılarının çocukların eğitimi üzerine etkileri ve çocuk eğitimi açısından öneminin araştırılması temel amaçtır. Çocukların küçük yaşlardan itibaren halk anlatılarıyla büyümesi ve bunları kendi yaşamlarıyla özdeşleştirmeleri önem arz etmektedir.

Sözlü edebiyat ürünlerimizin derlenip kuşaktan kuşağa aktarılması, bunların kendisiyle varlığını sürdüren kişilerden daha uzun ömürlü olmasını sağlayacaktır. Bu doğrultuda yapılacak olan çalışmaların değeri daha da artacaktır. Bu açıdan halk anlatılarının çocuk eğitimi üzerindeki etkisi de unutulmamalı ve bunların topluma kazandırılması için çaba sarf edilmelidir.

Halk anlatılarını derlerken dikkatimizi çeken en önemli husus, halk anlatılarını anlatma/dinleme kültürümüzün yok olmaya başladığıdır. Kendileri hakkında, “Çok iyi halk anlatısı bilir, ondan iyi anlatı bilen yoktur, tam bir anlatı ustasıdır.” denilen kişilerle görüşüp konuştuğumuzda halk anlatılarını unuttuklarını ya da yarım yamalak anlatabildiklerine üzüldük şahitlik ettik. Hakkâri'nin birçok köyüne bu hususta misafir olduk. Kimi köylerde istediklerimize ulaşırken kimisinde de elimiz boş döndü. Çalışmamızı 20 köyle sınırlandırdık.

Gidemediğimiz çoğu köyde de halk anlatısı kültürü neredeyse yok olmuştur. Dinleyenin olmadığı yerde halk anlatısı anlatıcısının olmaması gayet tabiidir.

Teknolojinin, özellikle televizyonun, hayatımıza girmesi, anlatı kültürümüzün can çekişmesinin en önemli sebebi olarak görülmektedir. Çocukluğumuzda bize uzun uzun halk hikâyeleri anlatanlar, maalesef bugün yarım yamalak anlatabilmektedir. Bunun sebebini her soruşumuzda, “Oğlum, televizyon geldi, sohbet bitti.” cevabını aldık.

Uzun kış gecelerinde soba başında bitmesini istemediğimiz anlatılarımızın unutulmasını önlemek ve bunların eğitimde etkili bir şekilde kullanılmasını sağlamak amacıyla yaptığımız bu çalışmanın, bütün bu olumsuzlukları bir nebze de olsa giderebilmesi bakımından yerinde bir çalışma olduğu kanaatindeyiz.

Çalışmamız, altı bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünü içine alan birinci bölümde Hakkâri'nin tarihi, coğrafi durumu, nüfusu, ekonomisi hakkında genel bilgiler yer almaktadır.

İkinci bölümde çocuk, çocuğun beden, zihin ve dil gelişimi, çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatının özellikleri, fabl, fablın özellikleri, günümüzde fabllardan yararlanma yolları, hikâye, hikâyenin özellikleri, hikâyenin çocuk eğitimi üzerindeki etkileri, halk hikâyesi ve türleri, masal, masalın özellikleri ve bölümleri, masal türleri, Türk masalları üzerine yapılan çalışmalar hakkında bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde halk anlatılarının çocuk eğitimindeki yeri, halk anlatılarının yazılırken dikkat edilmesi gerekenleri, çocuk ve kurgu, anlatıların faydaları, anlatılardaki eğitsel iletiler hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Dördüncü bölümde incelemede kullandığımız halk anlatıları(fabl, hikâye, masal) özetleri yer almakta ve bu anlatıların çocuk eğitimi ve çocuk edebiyatı açısından eğitsel faydaları üzerinde durulmaktadır.

Beşinci bölümde Hakkâri'de derlenen 55 halk anlatısı metnine yer verilmektedir.

Altıncı bölümde halk anlatısı derlediğimiz kaynak kişiler hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Bu çalışmamın her safhasında bana yardımcı olan, maddi-manevi desteğini esirgemeyen hocam Yrd. Doç. Dr. Raşit KOÇ'a, özellikle halk anlatılarının derlenmesinde büyük yardımlarını gördüğüm abilerim Fazıl ve Hasan ÖZKAN'a ve eşim Sümeyra ÖZKAN'a bütün kaynak kişilere şükranlarımı sunarım.

Van- 2015

Seyhan ÖZKAN

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1. HAKKÂRİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. Hakkâri Adının Kaynağı

Hakkâri adı, eskiden Van gölünün güneyinde ve bir bölümü de İran'a doğru uzanan yörelere yerleşmiş "Hakkar" kabilesinin isminden gelmektedir. Arap dili, coğrafyası ve tarihlerinde bölge adı "Hakkâriye" olarak geçmekte olup "Hakkarların'ın şehri" anlamına gelmektedir (İnternet Adresi: 1).

1.2. Hakkâri'nin Tarihi

Yörede yapılan araştırmalarda ele geçen belgelerden ve çevrede bulunan kaya isimlerinden bölgenin tarih öncesi çağlarda yerleşim yeri olduğu, sırayla Sümerler, Akadlar, Urartular ve Asurluların uzun süre yaşadıkları tespit edilmiştir.

İlk çağlarda müstahkem bir kale gözüyle bakılan ve bu yüzden uzun savaflara sahne olan Hakkâri 1514'de Çaldıran zaferinden sonra Osmanlı topraklarına katılmıştır. Birinci dünya savaşı sonrasında 24.04.1915'de Rusların işgaline uğrayan Hakkâri 22.04.1918 yılında kurtarılmıştır.

1926 yılında yapılan Ankara Antlaşması ile Musul dahil beş bölgesi ulusal hudutlar dışında kalan Hakkâri aynı yıl il statüsü kazanmıştır. 1933 yılında Van İline bağlanmış, 1936 yılında yeniden il statüsü kazanmıştır (İnternet Adresi: 1).

1.3. Hakkâri'nin Coğrafi Durumu

1.3.1. Hakkâri'nin Doğal Yapısı

Hakkâri İli, Doğu Anadolu Bölgesi'nin güneydoğu ucunda 42 10' ve 44 50' doğu boylamları ile 36 57' ve 37 48' kuzey enlemleri arasında yer alan bir sınır ilidir. İl merkezinin

denizden yüksekliği 1.720 metredir. 9.521 kA45'lik il alanı, gúneyden Irak, doğudan İnan toprakları; kuzeyden Van, batıdan Őırnak illeriyle çevrilidir (İnternet Adresi: 1).

İl topraklarını, doğudan İnan sınır dağları; kuzeyden BaŐkale ovaları, Karadađ, Nordüz Platosu, Terma Dağı; batısında ise Tanin dağları gibi doğal sınırlar kuŐatır. İlin gúneyindeki doğal sınırı eski Arabistan kútesinin kuzeye doğru sokulan oldukça dalgalı uçları oluşturur. Yeryüzü Őekillerinin yaklaşık %88'ini dağların oluşturduğu Hakkâri ilinde toprakların %86'sı tarıma elveriŐlidir. Bununla birlikte ekili - dikili alanın il alanı içindeki payı ancak %1.4'tür.

Hakkâri ili nüfusu da iş olanaklarına ve yaşam Şartlarına bağlı olarak deđiŐiklik göstermektedir.

Hakkâri Nüfusu:276.287 kiŐidir.

Nüfus artıŐ yüzdesi: %1,19'dur.

Hakkâri nüfusu bir önceki yıla göre 3.246 artmıştır.

Hakkâri nüfusu 2014yılına göre 276.287'dir. Bu nüfus, 148.538 erkek ve 127.749 kadından oluşmaktadır. Yüzde olarak: %53,76 erkek, %46,24 kadındır.

Yüzölçümü 7.228 km² olan Hakkâri ilinde kilometrekareye 38 insan düŐmektedir. Hakkâri nüfus yoğunluğu 38/km²'dir.

Hakkâri nüfusunun %54,57 kısmı il ve ilçe merkezlerinde, %45,43 kısmı ise köy ve beldelerde yaşamaktadır.

Hakkâri2015nüfusu, tahmini verilere göre 280.629. Bu nüfus verisi, eski yıllardaki nüfus artıŐ hızlarına göre tahmini hesaplanmıŐtır. Hakkâri 2015 resmi nüfus bilgileri 2016 yılının başında açıklanacaktır (İnternet Adresi 3).

Yıllara Göre Hakkâri Nüfusu

Yıl	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu	Toplam Nüfus
2014	148.538	127.749	276.287

2013	146.155	126.886	273.041
2012	154.526	125.456	279.982
2011	147.567	124.598	272.165
2010	128.988	122.314	251.302
2009	135.884	120.877	256.761
2008	138.494	120.096	258.590
2007	128.904	117.565	246.469

Hakkâri, yer altı zenginliklerinden yoksun bir ildir. Öyle ki Maden Teknik Arama Enstitüsü'nün il topraklarında yaptığı araştırmalarda yalnız asbeste rastlanmıştır. Merkez İlçe yakınlarında yer alan bu maddenin de rezervi bilinmemektedir. İl topraklarında işletilir durumda herhangi bir maden damarı bulunmamaktadır.

Yükseltinin 1500 ile 2000 metre arasında yoğunluk kazandığı bu bölümde 30 'un üzerinde doruk 3000 metreyi aşar. Bunların en önemlilerinin ilçelere göre dağılımı aşağıdaki gibidir (İnternet Adresi: 1).

Bilim adamları, Hakkâri ilimizin, henüz keşfedilmemiş bir bölge olduğunu söylerler. Son yıllarda, Hakkâri bölgesindeki Sat dağları ile Yüksekova vadisinde yapılan bilimsel araştırmalar, çok ilginç sonuçlar vermiş, bu bölgedeki mağaralar ve mağara girişlerinde ilk çağlara ait kaya resimlerine rastlanmıştır. Resimler, daha çok bu bölgede sık sık görülen dağ keçilerini temsil ediyordu. Tarih öncesi insanların sert taslarla kayalara oyduğu bu resimler, av hayvanlarının kolayca yakalanabilmesi için yapılmıştı. Mağara devri insanının inancına göre, resmi yapılan hayvan, kurulan tuzağa kolayca düşüyor ve avlanıyordu. Ayrıca, burada yetişen dağ keçilerinin midelerinde sert bir tas meydana geliyordu. Söylentilere göre bu tas, çeşitli hastalıklara, özellikle zehirlenmelere karşı ilaç olarak kullanılıyordu. Bugün de, bu inanç Hakkâri bölgesinde yaşamaktadır (İnternet Adresi: 1).

Van Gölü'nün güneydoğusuna düşen ve doğuda İran, Irak sınırına dek uzanan Hakkâri il alanı Türkiye'nin en sarp ve dağlık yörelerinden biridir. 1941'de yapılan Birinci Coğrafya Kongresi'nde , "Hakkâri Bölgesi" olarak adlandırılan Doğu Anadolu'nun güneyindeki bu yöre Asya ve Avrupa dağlarının birbirine yaklaşması ve sıkışmasıyla yükselmiştir. Yüksek plato ve dağlar, genellikle kuzeyden güneye ve doğudan batıya uzanan havzalarla parçalanmış olmakla birlikte, vadilerin çok derin, dik ve genç olması nedeniyle, ovalık alanlar son derece sınırlıdır.

Hakkâri İlinde iklim, yörelere göre de değişiklikler göstermektedir. İlin yüksek kesimlerinde Doğu Anadolu'nun sert karasal iklimine yakın bir iklim tipi egemenken, ildeki vadi tabanında Akdeniz ikliminin etkisi görülmektedir. Bu iklim koşulları bitki örtüsünde de belirtilmekte, yüksek kesimlerdeki sert iklim, bitkilerin gelişimini engellememektedir. Buna karşılık, ildeki vadi tabanında egemen olan Akdeniz iklimi, bu bölgelerde, susam, pirinç ve meyve yetişmesinde olanak vermektedir.

2. BÖLÜM

2.1. Çocuk

2.1.1. Çocuğun Tanımı

Çocuk kavramıyla ilgili çok çeşitli tanımlar yapılmıştır. Görünüşte farklı gibi görünen bu tanımlar içerik bakımından aynı şeyi ifade etmektedirler.

Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan Türkçe Sözlükte üzerinde durmaya çalışacağımız çocuk kavramı: “Bebeklik çağı ile erginlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan insan.” olarak tanımlanmaktadır (Türkçe Sözlük I, 1998: 495).

Şimşek, çocuk kavramı hakkında şunları söylemektedir: “Çocuk, doğum ve ergenlik çağı arasındaki dönemi yaşayan küçük insandır. 0-15 yaş grubunu içine alır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne göre on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.” (Şimşek, 2007: 13).

Güleryüz, Türkçe Sözlükte geçen çocuk tanımından yola çıkarak şu açıklamaları yapar: “Bebek, 0-2 yaş arasındaki meme, süt veya kucak çocuğu; ergen, gelişim açısından, ergenlik çağına gelmiş, 15-16 yaş sonrasındaki erkek veya kızlara verilen ad. O halde çocuk, 2-16 yaş arasındaki kız ya da erkeklere verilen ortak ad olarak açıklanabilir. Çocukluk dönemi, kendi içinde okul öncesi, ilköğretim ve lisenin ilk yılları olarak da bölümlenerek incelenebilir. Diğer yandan çocukluğu, ilk çocukluk (2-6 yaş), son çocukluk (6-13 yaş) şeklinde bölümlendirenler de vardır .” (Güleryüz, 2002: 5-6).

Çocuk, “İki yaşından ergenlik yaşına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu veya henüz erinlik dönemine erişmemiş kız veya erkek.” yahut “Bebeklik çağı ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan insandır (Oğuzkan, 1983: 11).

Prof. Dr. Murat Özbay, çocuk kavramıyla ilgili yapılan tariflerden yola çıkarak çocuğu şöyle tanımlar: “Bebeklikten çıkışla, ergenliğe giriş arasında fiziksel, duygusal ve sosyal yönden gelişim gösteren ve bu gelişim çerçevesinde kendine has dünyayı oluşturan birey.” (Özbay, 2006: 108).

Bunun yanında, çocukluk döneminin dört aşamadan oluştuğunu söyleyen Şimşek ise, bunları doğumdan yaklaşık üç haftalık oluncaya kadarki evre, on sekiz aylık oluncaya kadarki evre, 6-7 yaşına kadarki evre ve son olarak ergenlik çağına kadar süren evre şeklinde sıralar.

Tacettin Şimşek bu konuda şunları söyler: “Dört aşamadan oluşan bu dönemin birinci evresi doğumdan yaklaşık üç hafta oluncaya kadar, ikinci evresi on sekizinci aya kadar, üçüncü evresi 6-7 yaşına kadar, dördüncü ve son evresi de ergenlik çağına kadar sürer. Bu evreler çocuğun bedensel ve psikomotor gelişimine göre belirlenir. Bedensel gelişme vücut yapısının büyümesini, psikomotor gelişme ise yaşamak için gerekli duygu, düşünce ve davranış donanımına sahip olmayı ifade eder.” (Şimşek, 2007: 13).

2.1.2. Çocuğun Beden, Zihin ve Dil Gelişimi

2.1.2.1. *Beden Gelişimi*

Fiziksel gelişim ve büyüme karşılığı olarak kullanılan beden gelişimi, çocuğun vücut organlarında uzunluk ve ağırlık bakımından ölçülebilen artışları anlatır (Şimşek, 2007: 13).

Büyüme yani bedensel gelişim tüm çocuklarda aynı hız ve seviyede olmaz. Kimi çocuklar daha çabuk gelişirken kimisi de çeşitli nedenlere bağlı olarak daha geç gelişebilmektedir. Beden gelişiminde iki önemli faktör rol oynamaktadır. Bunlardan birisi kalıtım, diğeri ise çevredir. Gen, ırk, cinsiyet ve hormonlar (iç salgı bezleri) kalıtım başlığı altında toplanırken; sosyo-ekonomik faktörler, fiziksel şartlar, beslenme ve spor etkinlikleri çevreyi oluşturur (Şimşek, 2007: 14).

2.1.2.2. *Zihin Gelişimi*

Çocukların doğumlarından itibaren dünyayı tanımaya başlamak için gösterdikleri gelişmeler, çevrelerini algılama yetenekleri ve özellikle de düşünme becerileri bu sürece bağlıdır (Özbay, 2006: 109).

Zihin gelişimi, doğumdan ergenliğe kadar farklılık gösterir. Çocuğun nesnelere algılayış şekli yaş gruplarına göre değişir. Bebeklik döneminde nesnelere sadece o anda var olduğunu düşünen çocuk, okul dönemine yaklaştıkça “Ben Merkezci” bir tutum sergiler. Okul

döneminde çevresiyle kurduğu sürekli iletişim sayesinde çocuğun zihinsel işlem yapabilme yeteneği gelişir. Ergenlik dönemine yaklaşırken çocuk, soyut düşünebilecek seviyeye gelmiş olur. Ergenlik dönemi çocuğun bilişsel gelişimini tamamladığı son aşama olarak kabul edilir (Şimşek, 2007: 14-15).

2.1.2.3. Dil Gelişimi

Çocukluk dönemindeki dil gelişimi, yaş gruplarında aynı gelişim ve kazanımları göstermez. Her yaş grubunun dille ilgili kazanımları farklıdır. “Kalbimin bahçesinde kuş cıvıltıları” ifadesi, belli yaş grubundaki çocuğa fazla bir şey söylemez. Mecazlı ifadeler, deyimler ve atasözleri çocuk için kavranması güç dil göstergeleridir. Mecazı kavramak, deyimlerin, ibarelerin anlamlarına ulaşmak, dile hâkim olmayı, bir başka söyleyişle, dilin bütün ifade imkânlarını öğrenmeyi gerektirir (Şimşek, 2007: 15).

Çocuk, duyuların dilinden sözel dile ulaşmaya çalışırken önemli aşamalardan geçer. Taklit yoluyla çıkarılan sesteki kelimeye ve giderek cümleye varır. Ancak kelime, tek boyutlu ve somut bir anlam içerdiği zaman çocuk tarafından anlaşılabilir. Çocuk, “aslan Muhsin”, “melek anne” gibi bazı benzetmeleri; renkle, nicelikle ilgili somut kavramları kavrayabilir. Ama sıcak bakış, mavi gülüş, aydınlık gelecek, katı yürek gibi ibarelerle; etekleri zil çalmak, ağzı kulaklarına varmak, gözü kesmemek, elden ayaktan kesilmek gibi deyimleri anlamakta zorlanır (Şimşek, 2007: 15).

Bu açıklamalardan sonra Şimşek, çocukta dil gelişiminin üç dönemde gerçekleştiğini söyler. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- **Başlangıç/Alıştırma Dönemi:** Bebeğin ilk bir yaşını içine alan dönemi ifade eder. Çocuk bu döneme bağırma ve mırıldanmayla başlar, cıvıldaşma ile devam eder ve birtakım kelimeleri çıkarmaya başlayarak dönemi bitirir.
- **Sözcük ve Cümle Dönemi:** Bu dönemde çocuk isteklerini birer kelimeyle ifade eder. Topu almak istediği zaman “top” der. Bu kelimenin açılımı “Anne bana top ver.” biçimindedir. Ayrıca bu dönemde nesnelere çıkardıkları seslere göre isimlendirilir. Köpek yerine “hav hav”, kedi yerine “miyav” sözcükleri kullanılır.
- **Cümle Dönemi:** Çocuk bu dönemde artık iki kelimedenden oluşan cümleler kurabilmektedir. Bu cümle genellikle bir isim bir yüklemden yani özne ve yüklemden oluşmaktadır. Bir buçuk yaşlarında bunu gerçekleştiren çocuk “Ahmet yaptı.”, “Anne

gitti.” diyebilmektedir. Üç yaşından sonra kişi zamirlerini kullanabilen çocuk “Ben top oynadım.” diyebilir.

Kız çocuklar, genellikle erkek çocuklara göre konuşmaya daha erken başlar ve dili daha düzgün kullanırlar. 3-6 yaşlarında zaman ve sayı gibi soyut kavramların gelişme gösterdiği görülür. Okul öncesinde çocuk, nesnelere sadece bir özelliğine göre sınıflandırabilmekteyken okul döneminde karşılaştırma, sınıflama, sıralama gibi birçok işlemi birlikte yapabilir. Okulun ilk yıllarında çocuğa öğretilen şeylerin yakın çevreden seçilmesi gerekir. Örneğin; matematik dersinde elma, ceviz, erik gibi nesnelere kullanılması, bunlarla dersin işlenmesi bu yüzdendir. (Şimşek, 2007: 16).

2.1.2.3.1. Dil Gelişiminde Rol Oynayan Etkenler

Günlük hayatımızda radyo, televizyon, bilgisayar, gazete, dergi gibi kitle iletişim araçları dil gelişiminde önemli rol oynar. Çocuğun dil gelişimini olumlu yönde etkileyen ve hızlandıran bu araçlar yanında ailenin sosyo-ekonomik durumu, çocuğun sağlık durumu, zekâ düzeyi, cinsiyet gibi etmenler de dil gelişiminde önemli bir yere sahiptir.

Aile ortamı dil gelişiminde çok önemlidir. Okul dönemine kadar aile içinde yetişen çocuk, anne babasından, kardeşlerinden gördüğü davranışları sergiler ve çevresinin yönlendirmesi doğrultusunda hareket etmeye çalışır. Çocukla yakından ilgilenen, onunla konuşan bir aile ortamında çocuğun dil gelişiminin daha hızlı olduğu görülür. Özellikle çocukların ilk konuşmalarında yanlış telaffuzlar eğlence konusu yapılmamalı, tekrarlanmamalı, kelime doğru söylenmiş gibi bir davranış içerisinde olunmamalıdır.

İlköğretimde gerek sınıf öğretmenleri gerekse branş öğretmenleri derslerde çocukların konuşma ve yazma dilini iyi kullanmalarına dikkat etmelidir. Bu sorumluluğun sadece Türkçe öğretmenlerine ait olmadığı, her branş öğretmenin aynı zamanda ana dilini öğretmek zorunda olduğu unutulmamalıdır.

Çocuklara kitap özeti çıkarttırma, günlük tutturma, her hafta birkaç dakikalık konuşma yaptırma, çocukların gezip gördükleri yerleri yazıya dökmelerini sağlama gibi etkinliklerle dil gelişiminin sağlanmasına yardımcı olmak mümkündür (Şimşek, 2007: 17).

2.1.3. Çocuk Edebiyatı

Çocuk edebiyatı terimi, 20. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkmış, hedef kitle olarak çocuğu alan bir duyarlılığın ifade biçimidir. Çocuk edebiyatı eğitici yönüyle de öne çıkan bir edebiyattır. Çocuk edebiyatı, çocuk duyarlığını kaybetmemiş her yaştan yazar ve şairin vücuda getirdiği bir edebiyattır.

Gelişim sürecindeki çocuğun anlama ve kavrama düzeyini dikkate alarak duygu ve düşünce dünyasına seslenen edebiyata *çocuklar için edebiyat ya da kısaca çocuk edebiyatı* denir (Şimşek, 201: 39).

İki yaşından başlayarak ergenlik çağına kadar geçen süreçte çocukların hayat tecrübeleri, ilgi, ihtiyaç ve algılama düzeylerine uygun bütün nitelikleri kapsar (Sınar, 2006: 175).

Bir başka ifadeyle çocuk edebiyatı, çocukların dil gelişimine katkıda bulunan, onların edebi ihtiyaçlarını karşılayan, çocuklar için, çocuklara göre yaratılmış edebiyattır (Dursunoğlu, 2007: 33).

Çocuk edebiyatı geniş bir bakış açısıyla temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun, algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında, sanatsal ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatı olarak tanımlanmaktadır (Şirin, 2007a:16).

Çocuk edebiyatı, insanı, doğayı, sevgiyi, yaşamı tanıtmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları, çocuğun kendisiyle, başka insanlarla, doğal ve toplumsal çevresiyle olan çatışmalarını yansıtmaktadır. Kitaplardaki kahramanlardan ve onların ilişkilerinden yola çıkılarak yaratılan kurgularla, çocukların hem duyularını geliştirmeleri hem de insanı, doğayı ve yaşamı tanıma ve yaşamın anlamalarına ilişkin bir alan yaratılmaktadır (Aykaç, 2011: 6).

Çocuk edebiyatı metinlerinden yararlanılarak yaratıcılığı ve hayal gücünü harekete geçirecek pek çok etkinlik yapılabilir. Resim çalışmaları, yaratıcı yazma uygulamaları ve

drama etkinlikleri bunlardan sadece birkaçıdır. Çocukların bu etkinlikleri gerçekleştirirken çocuk edebiyatı ürünlerinden hareket etmek öğretmenlere büyük kolaylık sağlayacaktır.

Çocuk edebiyatı metinleri daha önce var olan, yaşanan gerçekler üzerine kurulmuş, yazarın düş gücüyle değiştirilmiş, yeniden yaratılmış kurmaca bir gerçektir. Bu metinler bize insanı, insan yaşamını farklı bir biçimde anlatmayı amaçlar, yaşantı zenginlikleri sunar (Adalı, 1990: 62).

Çocuk edebiyatı bir yandan çocuklara seslenirken, bir yandan da yetişkinlerin bir zaman içinde buldukları ve artık geride bıraktıkları çocukluklarına seslenir. Ayrıca yetişkinlerin içlerinde yaşattıkları çocuk ve çocukluk da çocuk edebiyatının muhatabı durumundadır.

Çocuklar İçin Edebiyatın Yararları:

- Edebiyat, çocukta güzellik duygusunu geliştirir.
- Onu oyalama, eğlendirme ve eğitime işlevi görür.
- Duygu ve düşünce dünyasını dilsel ve görsel iletilerle zenginleştirir (Sever, 2003: 9).
- Çocuğun hayatı, insanları ve çevresini tanımasına ortam hazırlar.
- Çocuk, kendisi için yazılmış edebi metinde, yaşadığı dünyanın bir benzerini bulur. Yazılanlarla yaşananlar arasında ilişkiler kurar, karşılaştırmalar yapar, çıkarımlarda bulunur.

2.1.3.1. Çocuk Edebiyatının Genel Amaçları

Çocuk yayınları, çocukların ihtiyaçlarını karşılayacak özellikte olmalıdır. Bunun içinde çocuk kitapları edebiyat ve yayın yönünden belli hedeflere yönelik olarak hazırlanmalıdır. Çocuk edebiyatının şu amaçlara sahip olması gerekir (Şirin, 2000: 43; Şimşek, 2002: 34).

- Çocukların ruhsal ihtiyaçlarını karşılamak,
- Çocukların değişik yaşlarda ilgi duydukları konuları göz önüne almak,
- Çocuğun dil gelişimine özen göstermek,
- Çocuğun algısal gelişimine yardımcı olmak,

- Sosyal-duygusal gelişimi göz önünde bulundurmak,
- Zihinsel gelişimi sağlamak,
- Çocuğa ilk kitap sevgisini aşılamak, ilk edebî ve estetik değerleri vermek,
- Olumlu kişilik gelişimine ortam hazırlamak,
- Çocukları günlük yaşantının gerçekleri konusunda bilgilendirmek,
- Çocukların yaratıcı hayal güçlerini uyandırmak,
- Çocukta dinleme yeteneğini geliştirmek,
- Kitabın eğlence ve bilgi kaynağı olduğunu öğretmek,
- “İyi kitap” kavramını verilen örneklerle kazandırmak,
- Çocuk kitabı türlerini iyi örneklerle çocuğa tanıtmak,
- Çocukların resimlendirme ve fiziksel özellikler yönünden iyi örneklerle tanışmalarını sağlamak,
- Çocuklara çeşitli konu ve kavramları yansıtan kitapları sunmak,
- İki yaşından itibaren her yaş grubuna uygun içerik resimlendirme ve fiziksel özelliklerdeki yayınları tanıtmak.

Bu özelliklere sahip olan çocuk kitapları, çocuğa hem yardımcı olacak, hem de çocukta okuma ilgi ve alışkanlığının gelişmesini sağlayacaktır

Çocuklar için hikâye ve roman seçiminde dikkate alınması gereken ölçütlerin neler olması gerektiği önemli bir konudur. Bu eserlerin uygun kriterler göz önüne alınarak değerlendirilmesi çocuk gelişimi ve eğitimi ile sorumlu herkese katkı sağlayabilir. Çocuk edebiyatının bu türüne ilişkin yayınların nitel olarak incelenmesine dayalı araştırmalara ihtiyaç olduğu alanla ilgili hemen herkesçe ifade edilmektedir. Buna karşın ülkemiz çocuk edebiyatı literatüründe eser incelemesine dayalı araştırmalar sınırlı kalmıştır. Bunlardan, Erdoğan(1999) araştırmasında, Türkiye’de çocuk yayınları üzerine nicel ve nitel yetersizlikler olduğunu ortaya koymaktadır. Ülkemizde kısmen görülen kitap inceleme araştırmaları genelde ders kitapları ve kitapların sınırlı bazı boyutları olan, içerik, grafik tasarımı, görsel öğeler, tasarım gibi boyutlar üzerine olduğu gözlenmektedir.

Genel olarak nitelikli çocuk kitaplarında bulunması gereken içeriksel ve biçimsel nitelikler aşağıdaki maddelerde ifade edilmektedir (Şirin, 2000: 228; Civaroğlu, 2000: 79; Zengin, 2002: 63, 152-159, 176).

a. İçeriksel Nitelikler

- Eserlerde kullanılan bilinmeyen kelime sayısı çocuğun seviyesine uygun olmalıdır.
- Hikâye ve roman çocukta gerçek hissini uyandırmalıdır.
- Anlatım tekniği yaş seviyesine uygun olmalıdır.
- Çocukların kelime dağarcığını geliştirebilecek nitelikte olmalıdır.
- Bütünden parçaya gidilmelidir.
- Dili sade ve açık, üslûp sürükleyici olmalıdır.
- Tasvirler, konunun geçtiği ortam, kahramanların ruh durumları iyi bir şekilde verilmelidir.
- Paragraflar kısa olmalı, sık konuşmalarla hareket, canlılık ve çeşitlilik sağlanmalıdır.
- Konu anlaşılır ve net olmalıdır.
- Kitaplarda tema evrensel ve ahlaki doğruları çocuğa kazandıracak, kişiliğini ve kimliğini geliştirerek onun toplumda saygın ve başarılı bir yere sahip olmasını sağlayacak konulardan seçilmelidir.
- Aile, doğa, yurt, ulus, insanlık ve yaşama sevgisi gibi temel kavramlar da çocuk kitaplarını zenginleştirmek için yer almalıdır.
- İncelik, kahramanlık, hakka saygı, haksızlıkla savaşım, başkalarına yardım, mertlik, özveri, doğruluk, iyi ve kötü değerleri taşınmalıdır.
- Çocuğu iyi, güzel ve doğru sayılan olumlu duygulara yönlendirecek nitelikte olmalıdır.
- Eserin başlayışı ve bitişi arasında geçen zaman çocuk tarafından kavrayabileceği bir zaman dilimi olmalıdır.

Çocuk kitaplarında içerik kadar, maddî ya da biçimsel özellikler de önemlidir. Bu nedenle nitelikli bir çocuk kitabında bulunması gereken biçimsel niteliklerin bilinmesinde yarar vardır.

b. Biçimsel Nitelikler

- Çocuk hikâye ve romanları çocuğun yaş ve seviyesine göre değişik boyutlarda olabilir.
- Çocuk kitapları dikdörtgen veya kare şeklinde olmalıdır.
- Resimler renkli veya siyah beyazdır.

- Kitapların resimlenmesi, resimlerin sayfalarda yer alış biçimi, boyama teknikleri, çizgi ve resimlerden fotoğrafa geçiş, algılama tekniği unsurlarına dayanmalıdır.
- Cildi sağlam, dayanıklı olmalı ve sayfalar dağılmamalıdır.
- Sayfaları kalın, temizlenebilir, kullanışlı olmalıdır.
- Kapak resimleri kitabın konusuyla ilgili, canlı ve çekici olmalıdır.
- Kitabın kâğıdı olabildiğince sağlam ve en az ikinci hamurdan olmalıdır. Mat renkli kâğıda öncelik verilmelidir.
- Kitap hacim bakımından ne çok küçük, ne de çok büyük olmalıdır.
- Harfler gözü yormayacak biçimde, çocuğun yaşı göz önünde bulundurularak seçilmelidir. Birinci sınıf öğrencileri için 24 punto, ikinci sınıf öğrencileri için 18, üçüncü sınıf öğrencileri için 12, Dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri için 10 puntoluk harfler kullanılmalıdır.
- Kitap bol resimli olmalı, bu resimler çocukların hoşlanacağı özellikler kapsmalıdır.
- Kitap yazım, noktalama ve cümle düzeni bakımından kusursuz olmalıdır.
- Sayfa düzeni rahat ve çekici olmalı, satır aralıklarındaki boşluklar, kenar boşlukları ve paragraflar iyi ayarlanmalıdır.

2.1.3.2. Çocuk Anlatılarının Organizasyonunda Etkin Kılınacak Eğitsel Yaklaşımlar

Çocuk kitaplarının organizasyonu yetişkine dönük kitaplardan farklılık taşımak zorundadır. Bu eserlerin organizasyonunda aşağıda verilmiş ilkeler belirleyici olmalıdır:

- Çocuk kitapları okul programlarını destekleyici bir yapıda olmalıdır.
- Metinler hayatın gerçekleri ile ilgili olmalıdır.
- Eserler duygu, düşünce ve hayal gücünü değiştirici olmalıdır.
- Kitaplar çocuklara içinde yaşadıkları ülkeyi, dünyayı sevmeyi öğretmelidir.
- Çocukların üretme becerisini geliştirmelidir.
- Çocuğun girişimci ve katılımcı olmasını sağlamalıdır.
- Şiddet öğeleri içermemelidir.
- Yazılan eserle estetik duygularını geliştirmelidir.
- Eleştirme yeteneğini geliştirmelidir.
- Evrensel ve millî değerleri geliştirici olmalıdır.
- İnsan sevgisi, doğa bilinci oluşturucu nitelikte olmalıdır.
- İnsanlığın ortak mirası olan değerlere karşı bilinçlendirici olmalıdır.

- Çocukların bilişsel gelişimine uygun olmalıdır.

2.2. Fabl (Hayvan Masalı)

Belirli bir ahlâk dersi vermek amacıyla meydana getirilen hayal ürünü kısa ve hareketli hayvan hikâyelerine fabl denir.

Kahramanları çoğunlukla hayvan ve bitki gibi varlıklardan oluşan genellikle soyut bir düşünceyi somut bir örnek etrafında benimsetmeye çalışan hareketli öykülerdir. Masal ve destana yakın bir türdür. Onlardan farkı didaktik ve dikte edici bir özelliğe sahip olmasıdır. Onun için fabllarda mesaj herhangi bir yoruma ihtiyaç kalmadan, doğrudan verilir. Olayların hayvan ve diğer varlıklar çevresinde anlatılması genellikle bir eleştirinin alınganlık yaratmadan sunulması kolaylığına da dayanmaktadır. Bu yüzden hemen hemen her kesim için benimsenebilir bir anlatım tarzıdır. Sadece çocuklar için değil yetişkinler için de eğitici unsurlar taşır. Çünkü binlerce yıllık insan davranışlarının, deneyimlerinin birikiminden oluşmuştur. Bir noktada atasözlerinin canlandırılmasını niteliğini taşıdıklarından belki atasözlerinden daha kalıcı eğitici özellik taşır (Aytaş & Yalçın, 2005:127).

Latince hikâye anlamına gelen *fabulas*özcüğünden kaynağını alan fabl, ahlak öğretisi sunarak, kıssadan hisse türünde simgesel hikâyeler anlatılır. Kahramanı hayvanlar olan bu türde, teşhis ve intak sanatlarına bolca yer verilir. Bu tür eserlerde öğretici bir amaç güdülür. Genelde hayatla ilgili dersler sembolik değerler vasıtasıyla aktarılır. Eserlerde hayvanların geçmesi, çocukların hikâyeye karşı meraklarının artmasına ve dikkatlerini daha fazla yoğunlaşmasına sebep olmaktadır. Bazen mesajın dolaylı yollardan verilmesi, yaşı küçük okuyucuların olayı yorumlamalarında zorluk çekmelerine neden olmaktadır.

Oğuzkan (1997) fabl türünü, olayın ve kahramanların tanıtıldığı giriş bölümü, olayın entrikalarla düğümlendiği gelişme bölümü, düğümün çözüldüğü sonuç bölümü ve olay veya olayların arkasında yatan fikrin açıklandığı ders (kıssadan hisse) bölümü olmak üzere dört bölüme ayırmaktadır (Oğuzkan,1997).

2.2.1. Fablın Kaynağı

Eski Hint ve Akdeniz kültürlerinde birbirlerinden bağımsız ortaya çıkan fabl türünün kaynağı çok eskiye dayanır. Batıda ilk fabl yazarı olarak FrikyalıAisopos (Ezop) gösterilir.

Ezop'un M.Ö. 620-650 yılları arasında yaşadığı ve baskıcı bir yönetim yüzünden düşüncelerini küçük hayvan hikâyeleri ile anlattığı söylenmektedir. (Oğuzkan 1997) Fakat eski Yunanlı Şair Hesiodos'un (MÖ 8.yy) Atmaca ile Bülbül, yine MÖ 7. yüzyılın savaşı şairi Arkhilokhos'un benzer bu türde masalları günümüze ulaşmıştır (Ana Britanica, 2004).

Aisopos'un (Ezop) ilk derlemesini PheronluDemetrius yapmıştır. Uzel'in Ploton'dan aktardığına göre, Demetrius 100 Ezop masalını yalın dil ile yazmış, yayınlamıştır. Daha sonra bu masallar Belâgat Okulunda bir çeşit dil alıştırmaları olarak ele alınmış, vezne sokulmuş hatta Socrates bile bu masalları vezne sokmayı denemiştir (Uzel, 1999).

Ezop gibi köle olan Phaedrus (Doğumu MÖ 1-15) söylemeye cesaret edemediği kişisel duygularını Ezop'un masallarını manzum şekilde Latinceye aktararak yeni bir biçim oluşturmuştur. Daha sonraları Aviaus, Planudes adlı şairler Ezop masallarıyla ilgilenmişlerdir.

La FontaineEzop'un ve Beydaba'nın Latinceye çevrilmiş eserlerinden ve yine kendisinden önce yaşamış, Phaedrus, Planudes, EdmundSpenser gibi şairlerden yararlanarak Fabl türünde usta eserler meydana getirmiştir.

Rus yazar İvan Andreyeviç bu alanda güzel örnekler vermiştir.

19. yüzyılda çocuk edebiyatının gelişmesi ile fabl türü yeni bir okur kitlesine ulaşmış, LevisCaroll, KennethGrahme, RudyardKipling, HilaireBelloc, JoelChandler Haris, Beatrix Potter gibi yazarlar bu türde güzel örnekler sunmuşlardır (Ana Britanica, 2004).

Doğuda ilk fabl örneklerine eski Hint edebiyatında MÖ 200 yıllarında Pançatantra masallarında rastlamak mümkündür. Ancak çok daha sonraki yüzyıllarda (MS 100-150) ortaya çıkan bu eserin yazarının kim olduğu ve hangi yıllar arasında yaşadığı henüz bilinmemektedir.

Bu türün diğer örneği ise MS 300 yılında Beydaba tarafından meydana getirilmiştir. Beydaba, Kelile ve Dinme adlı eserini Debşelem adlı Hint hükümdarı zamanında yazmış ve ona sunmuştur (Oğuzkan,1997).

Fars edebiyatında VIII-XIV yüzyılda yaşamış ve toplumsal eleştirileriyle ilgili eserler kâleme almış olan ünlü mizahçı Ubeyd-i Zakanî ve XI/XVI yüzyılda hayatını sürdürmüş olan Muhammed BakîrMeclisî'nin Fare ile Kedi (Muş u Gurbe) adlı eserleri vardır (Çiftçi,1999).Sadî'nin Gülistan ve Bostan adlı eserlerinde hayvan hikâyelerini anlatan birçok örnek mevcuttur.

Fabl türünün farklı bir yaklaşım ve amaçla kullanıldığı bazı klâsiklerden de söz etmek gerekmektedir. Gazali'ye ait olduğu ihtilafli olan (Karlıği, 1999). Risaletü't-tayr adlı eser ile başlayan ve FeridüddînAtar'ınMantıku't-tayr eseri ile devam eden tasavvufî amaçlı bu eserlerde vahdeti vücud felsefesi, alegorik bir tarzda anlatılır.

Türk edebiyatında bu tarzda birçok eser verilmiştir. Konuları Mantıku't-tayr ile aynı olmakla birlikte, farklı hikâyeler kullanarak Feridüddîn Attar'ın Mantıku't-tayr'ının tercümesi olan Gülşenî'ninGülşenname'si, Ali ŞirNevai'ninLisanu't-tayr'ı, Mehmed Arif'in Ravzatu'tevhid'i, Zaifî'nin Gülşen-i Simurg'u, Fedaî Dedenin Mantıki'l-esrarı, Şemseddin Sivasî'nin Deh-Murg'u bu tarz eserlerdir.

Günay Kut Deh-Murg'un konusunun farklı olduğunu söylemektedir. (Kut, 1986) diğer eserler genelde tasavvufun çetin, meşakkatli yolculuğu, kuşların konuşturulması ve sembolize edilmesi şeklinde anlatılmıştır. Türk Edebiyatında Fabl türüne örnek olabilecek birçok hikâye yazmasına rağmen, Güvahî'den pek bahsedilmemektedir. Güvahî'ninpendnâmesinde: Kurbağa-akrep, tilki ile aslan, ağustos böceği ile karınca, iki kaz ile bir kurbağa, keçi ile koyun, aslan ile oduncu hikâyeleri bulunmaktadır. Bunlar aruzun *Mefâilün, Mefâilün,feulün*kalıbında yazılmıştır. HengirmenEzop'a ait Ağustosböceği ile karınca hikâyesinin kaynağının Tevrat'a kadar uzandığını belirtmektedir(Hengirmen, 1983).

2.2.2. Edebiyatımızda Fabl Örnekleri

Mevlâna'nın Mesnevi'sinde fabl türüne örnek olabilecek hikâyeler mevcuttur. 15. Yüzyılda Şeyhi'nin Harname'si karşımıza çıkmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı Harnâme'yi *Zavallı Eşeğin Hikâyesi* adı altında yayınlamıştır. Şinasî 1862 yılında Tercüme-i Manzume adlı kitabında batılı şairlerin şiirlerine yer vermiştir. Bunlar arasında La Fontaine'de vardır.

Ahmed Mithat Efendi, çocukların terbiyesi ve yetiştirilmesi hususunda Fransızcadan birçok kitap çevirmiştir. Orhan Okay Ahmet Mithat için, kanaatimce çocuk mevzuuna bu kadar geniş olarak temas eden ilk muharririmizdir, der (Okay,1991).

Ahmet Mithat *Kıssadan Hisse* adlı eserini ahlaki gaye güderek yazmıştır. Bu eserde yazar, Ezop'tan, La Fontaine'den yapmış olduğu çevirilere ve kendi yazmış olduğu fabllara yer vermiştir (Okay,1991).

Kelile ve Dimne'yi İbnü'l Mukaffa'nın Arapça çevirisinden Türkçeye aktararak yayınlayan Ömer Rıza Doğrul, Kelile ve Dimne'yi "Hümâyunnâme" adı altında tercüme eden Ali Çelebi'nin dilinin çok ağır olduğunu, Ahmet Mithat Efendinin İkinci Sultan Abduhamit'in telkiniyle bu eseri "Hulasâ-i Hümayunname" adı altında yeniden tercüme ettiğini, bazı yerlerine şerhlerde bulunduğu, bu eserin 1304 yılında Matbaa-i Amirede basıldığını; fakat ne hikmetse Abduhamit'in bastırıldığı bu eseri sarayın bir odasına doldurarak neşir sahasına çıkarmadığını belirtmiştir (Doğrul, 1941).

Recaîzade Mahmut Ekrem, La Fontaine'den Horoz ile Tilki, Kurbağa ile Öküz, Karga ile Tilki, Meşe ile Saz, Ağustos Böceği ile Karınca gibi birçok çeviriler yaparak bu alanda Türk Edebiyatına katkıda bulunmuştur (Oğuzkan,1997).

Çocuk edebiyatı hususundaki düşüncelerini *Bedî Terbiye* adlı eserinde dile getiren İbrahim Aleaddin Gövsa, Çocuk edebiyatının çok önemli bir konu olduğundan ama çocuk edebiyatı düşüncesinin edebiyatımıza yerleşmediğinden bahsetmiştir (Gövsa, 1922).

AleaddinGövsâ üzerinde araştırma yapan Zeki Gürel, darü'l-muallim müdürü Satı Beyin, çocuk şiirlerine ve çocuk şarkılarına muhtacız, diye yakınmasının ardından İbrahim AleaddinGövsâ'nın çocuk şiiri kitabını yayınladığını belirtir(Gürel, 1995).

Bu şiir kitabında Tilkinin Vaadı, Horoz ile İnci gibi fabl türünde şiirler de mevcuttur. Ali Ulvi ElöveÇocuklarımıza Neşideler, adlı şiir kitabında La Fontaine, Victor Hugo, Lamartine'den yaptığı çevirilerin yanında, yine bunlardan esinlenerek yazdığı fabl türü şiirlere de yer vermiştir. Nabizade Nazım'ın *Bir Sansar ile Horoz ve Tavuk* adlı eseri vardır. Nurullah Ataç, Orhan Veli Kanık, Ömer Rıza Doğrul, Kemal Demiray, M. Fuat Köprülü, Vasfi Mahir Kocatürk, SiracettinHasırcıkıoğlu, Sebahattin Eyüboğlu fabl türü ile ilgilenmiş çeviri yapmış, araştırmalarda bulunmuşlardır (Gürel, 1995).

2.2.3. Fabl Türünün Çocuk Eğitimi İçin Olumlu Yanları

İRdeleyen, eleştiren, alay eden, doğru yolu ima eden yaklaşımları ile fabl türünün kendine özgü bir yapısı vardır. Çocukların hayvanlara karşı duydukları ilgi, kitapları onlar açısından daha cazip hâle getirmektedir. Kaldı ki çocuk, kitapta verilen mesajı anlamasa bile, hayvanlar vasıtası ile hikâyeye duyduğu ilgi, onda kitap okuma alışkanlığının kazanmasına yardım etmektedir.

Fabl türünün sonunda yazar tarafından söylenen özdeyiş ya da atasözü, çocukta dil bilincinin uyanmasına katkıda bulunmaktadır.

Hemen hemen her atasözünde temsil ve mecaz bulunmaktadır. Dil gelişimini tam olarak tamamlamayan gençler, atasözünün temsilî ve mecazî boyutunu anlamada zorluk çekeceklerdir. Fakat fabl türünün sonunda hikâyeye ile birlikte verilen atasözleri, teori ve pratiğin karışımı bir uygulama ile okuyucu tarafından bu türün daha kolay anlaşılmasına zemin hazırlar. Bir de atasözlerinin iletişimi kolaylaştırıcı, sözcük israfını önleyici, dilin ekonomiklik ve anlaşılabilirlik kaidelerinden hareketle, iletinin öz, ama derin manada verilmesi, bireyin dil gelişimine katkısı daha fazla olacaktır.

Fablların çocuklara hayvanları tanıtmaya ve sevdirmeye faydalarının yanın da, onların özveri, yardımseverlik, iyi insan olma, başkalarına saygı sevgi besleme, sadakat, iyilik, tatlı dil, güler yüz vs. kazanımları elde etmelerine yardımcı olur. Doç. Dr. İ. Çetin Derdiyok,

aralarında yaklaşık olarak 19.yüzyıl, (1900'lü yıllar) gibi bir zaman farkı bulunan Sadi'nin Bostan'ı ile Ezop'un masalları arasındaki ortak temaları araştırdığı makalesinde, her iki eserin birçok ortak noktalarını bulmuştur.

Aralarında o kadar uzun bir zaman ve doğu ve batı gibi farklı iki yaşam biçimlerine sahip olmalarına rağmen, eserde, adalet, dostluk, doğruluk, bağışlamak, cömertlik, alçak gönüllülük, kanaat, sadakat, kendini bilme gibi değerlerin yüceltildiğini tespit etmiş; zâlimlik, düşmanlık, hainlik, kendini beğenmişlik, cimrilik, aç gözlülük, başkasına özenme, cahillik, kadir bilmezlik, yalancılık, bencillik gibi tutum ve davranışların ise yerildiği görülmüştür(Derdiyok, 2003).

Öğrenciler, kendilerine verilen direkt öğütlerden rahatsızlık duymaktadırlar. Fabllarda öğütler direkt verilmediğinden, bu öğütlerin okuyucular tarafından daha kolay kabullenmeleri söz konusudur. Ayrıca fabllarda olaylar neden-sonuç ilişkisiyle geliştiği için, bu olaylar çocukların yorumlama gücünün gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bu türde, karakter sayısının az olması, basit kurgu bulunması öğrencilerin konuyu daha rahat anlamalarını sağlayıcı unsurlardır.

İlköğretim kitaplarının içeriğinde, öğrencinin temel becerilerini geliştirici, eleştirel düşünme, bağımsız karar verme, yaratıcılık gibi özellikler aranmaktadır (İlköğretim Türkçe Dersi '1-5 Sınıflar' Öğretim Programı ve Kılavuzu). Fabl türünün sonunda olaylara kısmen eleştirel gözle bakılması, öğrencilerde eleştirel düşüncenin gelişmesine zemin hazırlanmaktadır.

Çocuk kitaplarından çocuklarının ailesine, yurduna ve milletine karşı bağlılık duygularının güçlendirilmesi beklenmelidir. Fakat bunun yanında kitapların doğasal ve evrensel boyutları da ihmal edilmemelidir. I. Sınıf Almanca ve Türkçe Ders kitaplarının karşılaştırılması yapılan bir araştırmada, Türkçe ders kitaplarının içeriğinde ulusallığın; Almanca ders kitaplarında ise evrenselliğin ön plâna çıktığı görülmektedir (Aydın,1998).

Fabl türleri doğayı koruma, hayvanları sevdirmeye gibi fonksiyonlarıyla çocukların kısmî de olsa, evrensel değerleri kazanmalarına katkıda bulunmaktadır.

Yine metinlerde diyaloglara yer verilmesi, çocuk kitaplarında aranan özelliklerden birisidir (İlköğretim Türkçe, 2004).

Fabl türünde hayvanların konuşutulması, bu türü çocukların gözünde daha ilginç kılmaktadır Fabllar resimlerle yeterince desteklendiğinde, çocuk okuyucuların daha fazla ilgisini çekeceği kesindir.

2.3. Fabl Türünden Günümüzde Nasıl Yararlanılmaktadır?

2.3.1. Fabllar Çizgi Filme Uyarlanmaktadır

Görselliği de katarak bir kitabın beyaz perdeye aktarılması, çocuklarda hem kitap okuma sevgisinin, hem de sinema gibi kültürel etkinlik alışkanlığını kazanılmasına katkı sağlayacaktır. Bu konuda çizgi filmlerden rahatlıkla yararlanmak mümkündür. Çizgi filmlerde fabl türünün bütün özelliklerini aramak da doğru değildir. Çocukların tabiatı ve hayvanlar âlemini tanımış olmaları bile onların eğitimi için önemli bir kazançtır. Çizgi film 20. yüzyılın başlarında hızla gelişmeye başlamıştır. Aytekin Can Fransız sanatçı Emile Cohl'un beyaz kâğıtların üzerine bir dizi siyah figür çizerek bunları perdede negatif biçimde izleyiciye sunduğunu, siyah zemin üzerinde hareket eden beyaz figürlerin izleyicinin çok ilgisini çektiğini söylemektedir (Can, 1995).

1922 yılında hayvan figürlerini ilk olarak kullanan çizgi filmi dünyaya tanıtan MikiFare'nin, Küçük Domuzlar'ın Kül Kedisi, RogerRabbit, Pamuk Prenses, Yedi Cüceler Pinokyo gibi çizgi filmlerin yapımcısı Walt Disney'dir. Bu konuda Özon (1964) Disney ortalama Amerikalıya ölçü olarak yarattığı ve hepsi hayvanlardan oluşan çizgi filmlerine birer insan kişiliği verdini, hayvanlara insan davranışları vererek filmlerin konularında insanlara ders vermek amacı güttüğünü söyleyerek Walt Disney'i çağın La Fontaine'i ya da Ezop'u olarak göstermektedir.

Çocuklar aile içinde, medyada, okulda birçok ortamda sürekli şiddete maruz kalmaktadırlar. Günümüzde çocuklara şiddet duygusunu en fazla televizyon aşılacaktır. Özellikle çocukların severek izlediği çizgi filmlerde şiddet bariz şekilde görülmektedir. 1993 yılında ülkemizdeki beş büyük televizyonunda çocuklar için yayınlanan çizgi filmler şiddet

açısından incelenmiş ve bu televizyonlarda çizgi filmlerdeki şiddet oranının %44,4 olduğu sonucuna varılmıştır (Can, 1995).

Şiddet ile teknoloji birleşerek ortaya yenilmesi imkânsız, bütün güçlüklerin üstesinden gelebilen kahramanlar çıkarmış bu da çocukta şiddeti daha cazip hâle getirmiştir. Şiddet içeren filmlerin kahramanları doğaüstü güce sahip, çocuğun hayal dünyasını zorlayan, büyücü tiplerdir.

Oskay (1992) bilim kurgu çizgi filmlerinin insanları korkulardan ve mitolojik kahramanlardan kurtarmayı hedefleyen aydınlanma felsefesinin reddi olduğunu, yeniden üstün insanı yarattığını, teknolojik ve bilimsel gelişmeler yeni mitler yaratmak için en elverişli araçlar hâline geldiğini vurgular (Oskay, 1992). Fabl türünden yararlanarak yapılan çizgi filmlerde sistemli şiddet unsuru fazla olmamaktadır. Güler (1992) çizgi filmlerde hayvan karakterlerinin iki şekilde gerçekleştiğini söylemektedir. 1. Oyunun başkahramanı olarak 2. İnsanlara yardımcı olarak (Güler,1992).

Birinci şekildeki kullanımda, hayvanlar ya doğanın bir parçası olarak ya da olayların odak noktası olarak geçerler.

Hayvanlar doğanın bir parçası olarak algılandığında, kendi özelliklerinden farklı olarak konuşabilir olmalarıdır.

İnsanı simgeler özellikleri olur. Çizgi filmde hayvan karakterlerinin ikinci özelliği insana yardım etmeleridir. Doğrudan, haksızlığa karşı olanın yanında olmanın simgesini oluştururlar.

Ağzında sigara içen Red Kit yerine, fabl türünden uyarlanan çizgi filmlerin çocuğun ruh hâli için daha sağlıklı ortam sunacağı kesindir.

2.3.2. Fabllar Sinemaya Aktarılmaktadır

Teknolojinin özellikle bilgisayarın gelişmesinden sonra, animasyon (canlandırma) gösterileri ayrı bir önem kazanmıştır. Televizyonda, reklam filmlerinde sıklıkla kullanılan animasyon tekniği ile fabl türü sinemaya rahatlıkla adapte edilebilir. Bu türde Walt Disney

güzel örnekler sunmuştur. Shrek, Köpekbalığı Hikâyesi, Aslan Kral, Kahraman İnekler, Pisi Kedi Kötü Ellerde, Bonbon İnek vb. birçok film animasyon tekniği ile çekilmiş ve özellikle çocuklar tarafından çok tutulmuştur. Bu filmler fabl türünün bütün özelliklerini taşımamakla birlikte, çocuklara hayvan sevgisini aşılama, onları doğa ile tanışmalarını ve hoşça vakit geçirmelerini sağlamak için iyi bir kaynak oluşturmaktadır. Bu tür çalışmaların artırılması çocukların gelişiminde olumlu etki yapacağı kesindir.

2.4. Hikâye(Öykü)

Arapçadan dilimize geçmiş olan hikâye TDK'nin (2005) sözlüğünde “Belli bir zaman ve yerde az sayıda kişinin başından geçen, gerçeğe uygun birtakım olaylar anlatan ya da birkaç kişinin karakteri çizilen roman türünden kısa yapıt, öykü.” olarak tarif edilmiştir (Şimşek, 2011: 226).

İslamiyet'ten önce Türkler, mektup, mesaj, atasözü, tarihi olaylar ve hikâye için ‘sav’, ötkünç, ötükünç ve ötüğ gibi terimleri kullanmaktaydılar. Ele geçen ilk mensur telif ve tercüme Türk hikâyeleri Uygurlar dönemine ait Budist kaynaklı metinlerdir.

Uygurlar döneminden kalma dinî, ahlaki muhtevalı başlıca hikâye metinleri şunlardır: Prens Kalyanamkara ve Papamkara, Çaştani Bey, Maitrisimit, Şehzade ile Aç Pars, Dantipali Bey (Çetin, 2003: 33).

İslami dönem Türk edebiyatında genel olarak nesir, daha özeldede ise mensur hikâye yazmak küçümsenmesine rağmen yine de bu türde bir hayli eser verilmiştir. Tarih, masal, efsane, destan, latife, menkıbe, kıssa gibi türler genellikle ‘hikâye’ terimiyle adlandırılmıştır.

Hikâye, şiir gibi üslubu, tekniği ve diğer özellikleri üzerinde özenle durulmuş bir tür olmayıp, dinleyenlere ve okuyanlara öğüt vermek, ahlâkî bir ilke ve değeri telkin etmek, anlatılan olayla ders, hikmet ve hisse aktarmak gibi amaçlar gözetilen bir araç konumundadır (Çetin, 2003: 34).

Öykü, şiir ile roman arasında hassas bir yapıya sahip olan ve görüldüğünden çok daha önemli özellikleri olan bir edebi türdür. Genel olarak anlatmaya dayalı bir edebi tür olan öykü, çoğu zaman birtakım olaylara ve şahıslara da yer verdiği için, çoğu zaman, romanla bir arada değerlendirilmiştir (Aytaş, 2005:145).

Henüz konuşma aşamasına gelmeyen çocuk, öykü kavramı ile dolaylı olarak karşılaşır. Kimi araştırmacılar bu karşılaşmayı iki yaşına kadar indirmektedir. Ancak, bu karşılaşmanın bilinçli olduğunu söylemek imkânsızdır. Çünkü o yaşta çocuğun hareketlerinin birçoğunda bilinçli bir tutum gözlenemez. Çocuğun öykü kavramı ile bilinçli bir şekilde karşılaşması ise ancak sekiz yaş civarında olmaktadır (Aytaş, 2005:145).

Çocuklar için yazan hikâyecilerin sayısı günümüzde önemli bir yere gelmiştir. Bunda bir tarafta çocukların yetişkinlere göre daha fazla kitap okumaları etkili olurken diğer taraftan edebiyatımızın bu konudaki geç kalmışlığının da payı olmuştur(Çocuk Vakfı, 2006).

Türkiye’de çocuk hikâyesi denince akla ilk gelen isim Gülten Dayıoğlu’dur. Muzaffer İzgü, Tarık Dursun K., Sadettin Kaplan, Hüseyin Yurttaş, Niyazi Birinci, Mustafa Kutlu, Sevim Ak, Behiç Ak, Necati Güngör, Mustafa Ruhi Şirin, Ahmet Tezcan, Üzeyir Gündüz, Selim Gündüzalp, Fatih Erdoğan, Gökhan Özcan, Yılmaz Erdoğan ve Tacettin Şimşek son yirmi yılda çocuklara yönelik hikâyeler kaleme almışlardır (Şimşek, 2011: 226,227).

Türkiye’de çocuk öykülerinin niteliği ve özellikleri ile ilgili bilimsel çalışmanın sayısı bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar azdır. Öykü metninden tutun da bu metinlerin okunması veya okutulmasında uyulması gereken kuralların yeterince belirtilmemiş olması, hazırlanan çocuk öykülerinin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Konu ile ilgili çalışmalar yapan bilimsel bir kuruluşun olmaması, var olan kuruluşlarda da yeterli kalifiye elemanların bulunmaması çocuk yayınlarında başıbozukluğa ve vurdumduymazlığa sebep olmaktadır (Aytaş, 2005: 145,146).

Gelişmiş batı ülkelerinde çocuklara yönelik öyküler çocuk psikologları, pedagoglar ve sosyologların işbirliği ile yazılmaktadır. Bizde buna benzer ekip çalışmalarının yapılmamış olması, yazılan eserlerin büyük bir kısmının, çocukların zevk dünyasına hitap etmesine engeldir (Aytaş, 2005:146).

2.4.1. Edebiyatımızda Hikâye Terimi

1. Klasik Hikâyeler: Divân edebiyatı nazım şekillerinden mesnevi tarzı ile yazılmış ve bir vakaya dayalı olan eserler.

2. **Modern Hikâyeler:** Kişileri, olayları, zaman ve mekânı belli olan tahkiyeli eserler.

3. **Halk Hikâyeleri:** En önemli özelliği nazım-nesir karışık olması ve bazılarının ilk söyleyeninin (musannif) belli olmasıdır.

2.4.2. Halk Hikâyeleri

16.yüzyıldan itibaren halk hikâyeleri, eski destan geleneğinin yerini aldı. Bunlar saz-söz eşliğinde manzum-mensur parçaların tekrarı ve anlatıcının mimik ve ses taklitleriyle canlandırılarak anlatılır.

Destanlardan ayrılan yanı, kahramanlarının olağanüstü güçler taşıması, insan ve toplum ilişkilerinin sorunlarını yansıtır. Çoğunlukla sevgi,kahramanlık gibi ana eksen çevresinde oluşur.

Şükrü Elçin; Arap dilinde başlangıçta “kıssa” ve “rivayet” olarak düşünülen, sonraları “eğlendirmek maksadı ile “taklit” manasında kullanılan “hikâye” deyimini, gerçek veya hayali birtakım olayların, maceraların hususi bir üslupla, sözle nakil ve tekrarı demektir (Elçin,1997).

Türk halk hikâyeleri, zaman seyri ve coğrafya-mekân içinde “efsane, masal, menkabe, destan vb.” mahsullerle beslenerek, dini, içtimai hadiselerin potasında iç bünyelerindeki bağlarını muhafaza ederek milletimizin roman ihtiyacını karşılayan eserlerdir.

Halk hikâyeleri halk kültürünün temel taşı işleviyle nesilden nesile aktarıldığı kültürün izlerini taşıyan halk anlatılarının önemli türlerinden biridir. Halk hikâyeleri, edebiyatımızda 16. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanan genellikle âşıklar tarafından nazım nesir karışımı bir söyleyiş tarzı ile anlatmaya bağlı olarak nesilden nesile aktarılan ve yer yer Masal ve destan özellikleri gösteren hikâyelerdir. Geçmişten günümüze eğitim boyutu ön plana çıkan bir türdür. Destandan sonra ortaya çıkan ve destanın boşluğunu dolduran bir tür olduğu görüşü yaygın olarak düşünülmektedir. “...yeni ve orijinal bir nev”i karakteri alarak meydana gelen halk hikâyeleri, yerini tuttuğu destanın birçok vasıflarını hâlâ taşımaktadır. Fakat bunlar onun asıl karakterini verenler değildir. Süratle yeni bir nev’e gidiş vakıası karşısında bulunuyoruz: Destanî anane gittikçe zayıflıyor, çünkü destanın aslî karakterini tayin eden sosyal şartlar gittikçe ortadan kayboluyor” (Boratav, 2002: 46).

2.5. Masal

2.5.1. Masalın Tanımı

Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan Türkçe Sözlükte masal, “Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, çoğunlukla insanların veya tanrıların başından geçen, olağandışı olayları anlatan hikâye.” olarak tanımlanır (Türkçe Sözlük II, 1998: 1510).

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlükte masal yerine “mesel” sözcüğü kullanılmaktadır. Mesel, “Terbiye ve ahlaka faydalı, yararlı olan hikâye.” şeklinde tarif edilmektedir (Devellioğlu, 2004: 625).

Pertev Naili Boratav masalı, “Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı.” olarak tanımlar (Boratav, 1969: 80).

Saim Sakaoğlu, Gümüşhane ve Bayburt Masalları adlı kitabında çeşitli masal tanımlarına yer verdikten sonra kendisi masalı şöyle tanımlar: “Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür.” (Sakaoğlu, 2002: 4).

Naki Tezel, Türk Masalları adlı kitabında masalı şöyle tarif eder: “Masal, olaylarının geçtiği yer ve zamanı belirli olmayan, peri, dev, cin, ejderha, arap bacı vb. gibi kahramanları, belirli kişileri temsil etmeyen hikâyedir.” (Tezel, 2009: 8).

Bilkan’a göre, “Masal, gerçekle ilgisiz, tamamen hayal ürünü olan ve anlattıklarına inandırmak iddiası bulunmayan anlatım türüdür.” (Bilkan, 2009: 15).

Demiray’a göre, “Bazı yaşlarda çocukların büyük bir alaka duydukları masallar, olağanüstü olayları anlatan, zaman ve yer kavramı belirli olmayan edebi eserlerdir.” (Demiray, 1973: 21).

Şimşek, masal konusunda şunları söyler: “Halkın hayal gücünden ve ortak bilincinden doğmuş, dilden dile aktararak kuşaktan kuşağa geçen, kahramanları dev, peri, cin, ejderha gibi olağanüstü varlıklar olan gerçeküstü hikâyelere masal denir. Masallar sözlü kültüre ait ürünlerdir. Anonim halk edebiyatı içinde yer alır ve toplumun ortak malıdır.

Masal kelimesi, Arapça'damesel biçiminde geçer. Türk boyları arasında masalın değişik adlarına rastlanır. Masal karşılığı olarak Kırgızlar ve Kazaklar ertek/ertegi, Çuvaşlar hallap, Teleütler çorçek, Doğu Türkistanlılar ise çocokterimlerini kullanırlar.” (Şimşek, 2007: 57).

Enver Naci Gökşen, Çocuk Edebiyatımız adlı kitabında masalın tanımı konusunda Prof. Dr. Orhan Acıpayamlı'dan şu alıntıyı yapmıştır: “İnsanoğlunun evren, dünya, yaşam, doğa, toplum ve kendisiyle ilgili tarihsel oluşum, düşün, istek ve izlenimlerinin az ya da çok değişikliğe uğrayarak, ağızdan ağza geçme yoluyla çağımıza ulaşan geleneksel anlatı örnekleri (Gökşen, 1980: 50).

M. Öcal Oğuz editörlüğünde hazırlanan Türk Halk Edebiyatı El Kitabı'nda masal hakkında şunlar söylenmektedir: “Masal sözcüğü, dilimize Arapçadan girmiştir. Türkçe ve Osmanlıca sözlüklerde masal sözcüğünün Arapça meselin söyleniş ve anlam değişikliğine uğramasıyla ortaya çıktığı kabul edilmektedir. İslam Ansiklopedisinin masal maddesinde Mesel, masal (Arapça çoğulu amsâl) aslında iştikakına göre, Habeşçemesl, messâle; Aramice masla ve İbranice mâsâl gibi mukayese ve karşılaştırma ifade eder; tabirler mutâd olarak bu şekli aldıkları için, bu kelime de sonra umumi olarak atalar sözü, darb-ı mesel manasını almıştır.”

Kamûs-ı Türkî'de “Mesel, âdâb ve ahlak ve nasayihe müteallik küçük hikâye. Masal bundan galattır.” denilmektedir. Lügat-i Naci'de “Mesel, dâsîtân, kıssa-i meşhure. (Masal) bundan muharreftir. Lehçe-i Osmani'de “Mesel, hâlâ hikâye, dâsîtân, menkâbe manasına fıkra ve kaziyeden gayri.” denilmektedir. Kitâb-ı Müntahabât-ı Lügât-i Osmâni'de, masal maddesinde, “Ahlak ve âdeta müteallik olan kıssa ve hikâye ve rüya ki uykuda görünür gibi manasına” olarak verilmektedir.” (Oğuz, 2007: 136).

2.5.2. Masalın Özellikleri

Geçmişte yaşayan toplulukların, halkların düşünce yapıları ve muhayyileleri hakkında bilgi veren “masalarda iyi-kötü, doğru-yanlış, haklı-haksız, adalet-zulüm, alçakgönüllülük-kibir gibi karşıt kavramları temsil eden kahramanların mücadelesi vardır. Ulaşılması güç hedefler, bu hedeflere ulaşma iradesi, gücün sınanması, aklın test edilmesi ve liyakat kazanma gibi özellikler işlenir. Kimi zaman mahalli öğeler ve motiflerle süslenir. Böylece masalın anlatıldığı kültür ve medeniyet dairesinin milli özellikleri ve karakteristiği de masalın dünyasına girer (Şimşek, 2007: 58).

Masalarda genellikle tek olay anlatılır. Hayal-gerçek, soyut-somut, maddi-manevi unsur ve motifler, insanları eğlendirme işlevi yanında örnek ve model de oluştururlar. Masalarda zaman ve mekân belirsizdir. Masal kahramanları belli bir yer ve zamanda yaşayan kişiler değildir. “Zamanın birinde bir padişah varmış.”, “Bir zamanlar bir kız varmış.”, “Bir adamla bir kadın varmış.”, “Bir padişahın üç oğlu varmış.”, “Bir tüccar varmış.”, “Bir çiftçi varmış.”, “Dervişin biri yola çıkmış.” gibi ifadelerle kimlikleri belirsiz olarak tanıtılırlar (Şimşek, 2007: 58).

Masalarda kimi zaman belli bir adı olan kahramanlara da rastlanır. Bunlar da kahramanın bir özelliğine vurgu yapmak ya da onu diğer kahramanlar arasında daha belirgin kılmak amacıyla konulmuştur. Hakkâri’de derlediğimiz masalarda bu isimleri görmek mümkündür: Mumi, Sefo, Sirko, Beşo, Reşo, Geşo, Belkıs, Bosindi, Goso, Hazar, Xani, Sofu Ammar vb.

Masallar, başlangıçtan itibaren sözlü edebiyata ait ürünler olduğu halde, zaman içinde derlenerek yazıya geçirilmiştir. Dünya masalları arasında edebi niteliğiyle öne çıkan Tûtiname, Pañçatantra, Bin Bir Gece Masalları sayılabilir. Yunanlı Aisopos’un ve La Fontaine’in fablları ise ders verici masallar olarak anılabilir. Almanya’da Grimm Kardeşler (Jacop ve Wilhelm Grimm) Almanya’yı dolaşarak masallar derlemiş ve yayınlamışlardır. Danimarkalı yazar HansChristian Andersen de masallar üzerinde yaptığı çalışmalarla ün kazanmıştır (Şimşek, 2007: 58).

Türk masallarında toplumun her kesiminde kişilere rastlanır. Padişah, vezir, şehzade gibi devlet kademesinden insanlar yanında, tüccar, derviş, şeyh, köylü, cadı, hırsız gibi farklı

çevrelere ait insanlar da vardır. Bu kahramanlar, kişilik ve davranış özellikleri bakımından Türk toplumuna ait örneklerdir (Şimşek, 2007: 58).

Masallarda dürüst-sahtekâr, akıllı-aptal, adil-zâlim insan tipleri karşı karşıya gelir. Bu olumlu-olumsuz tipler aracılığıyla örnek alınacak ya da sakınılacak davranış biçimleri dikkatlere sunulur. Bu masallarda olumlu özellikler iyi, güzel ve doğru olanda; olumsuzluklar ise kötü, çirkin ve yanlış olanda odaklanır. Masalın sonunda daima olumlu tipler kazanır. Olumsuz tipler cezalandırılır. Bu masalarda meziyetler güzelde, iyide ve güçlüde; kusurlar ise çirkinde, kötüde ve zayıftadır.” (Şimşek, 2007: 58).

Hakkâri masalları da genel anlamda yukarıda belirtilen nitelikleri taşımaktadır. Masallarda genelde iyi ve dürüst olan insanlar kazanır. Ama bazen dürüst olmayan insanların da kazandığı görülebilmektedir.

3. BÖLÜM

3. HALK ANLATILARININ ÇOCUK EĞİTİMİNDEKİ YERİ

3.1. Halk Anlatısı ve Çocuk

Anlatı, roman, öykü, masal, oyun türlerinde olduğu gibi gerçek ya da düşünsel olaylar dizisinin, durumların yazınsal düzeyde anlatılması, öyküleme, diye tanımlanmaktadır.

Anlatılar, toplumun acısını, hayat tarzını, zevklerini gözler önüne serer, gün ışığına çıkarır ve buna bağlı olarak toplum zenginleşir. Halk anlatıları da tıpkı dil gibi ortak yaşanmışlığın ürünüdür. Halk anlatıları, dil sayesinde nesilden nesle aktarılır, anlatıların içinde bulunan kültürel unsurların taşıyıcısı yine dildir. Ancak dil, anlatılarda bu işlevlerinden farklı olarak karşımıza çıkar. Çeşitli konuların işlendiği halk anlatılarında kahramanlar arasında iletişimi sağlayan dil unsurları mevcuttur. Bu dil, çeşitli sembolik ifadelerle oluşturulmuştur. Bu çalışmanın amacı, halk anlatılarından verilecek örneklerle kahramanlar arasındaki sembolik iletişim dilini ortaya çıkarmak ve dilin sembolik işlevinin anlatılardaki kullanım şekilleri hakkında genel bilgi vermiştir.

Çocuk, kültürel değerlerin eskimez taşıyıcısı olan halk anlatılarında da kendine yer bulur. Her anlatı teşekkül ettiği toplumun özelliklerini yansıtır. Giyim-kuşam, yemek kültürü, gelenek ve görenekler, inanışlar, yöreye ait dil özellikleri, dua ve beddua gibi milletlerin kültürel karakterini şekillendiren kavramlar, en güzel şekillerini halk anlatılarında bulurlar. Bu yüzden ki, insanı esas alan tüm bilim dalları için halk anlatıları eşsiz bir hazine, tükenmez bir kaynaktır.

3.1.1. Çocuk ve Hikâye

Çocuk eğitiminde hikâyenin kullanımı oldukça eskidir. Mutluay (2005) hikâyelerin ilk çağdaki kullanımlarında bahsederken Sümerli çocukların sıcak bir aile ortamı içinde yetiştiğini, şiiirler ve ezgiler eşliğinde destan ve hikâyeler okuduklarını, bu hikâyelerde tufanın yok ettiği yerlerden bahsedildiğini, Eski Mısırlılarda ise özellikle Nil ile ilgili öykülerin edebiyatı süslediğini belirtmektedir.

Sümerler ve Eski Mısırlardan itibaren çocuk eğitiminde kullanılan hikâyenin aslında her yaştan insana hitap ettiği; ama özellikle çocuklar için vazgeçilmez olduğu görülmektedir.

Türk halk kültüründe geleneksel hikâyelerimiz olan halk hikâyelerinin çok önemli bir yeri vardır. Öyle ki 10-15 yıl öncesine kadar Anadolu’da uzun kış gecelerinin hem eğlencesi hem de eğitim yolu bu hikâyelerdi. Şimdiki gibi ülkenin her yerinde okulların olmadığı bundan yarım veya bir asır öncesine gidildiğinde bu hikâyelerin etkisi daha da fazlaydı (Şimşek, 2011:227).

Hikâyelerin eğitimde en öncelikli kullanım amaçlarından biri “okuma alışkanlığı” kazandırmaktır.

Çocuk Vakfı’nın (2006) yaptığı bir araştırmaya göre Türkiye’de en çok okunan kitapların başında “hikâye” türünde yazılmış kitaplar gelmektedir.

Arıcı (2009) tarafından yapılan bir araştırmada, ilköğretim öğrencilerinin en çok sevdiği yazarlar sıralamasında ünlü hikâyeci Ömer Seyfettin ilk sıradadır. Araştırma sonuçlarına göre ilköğretim öğrencileri hikâye okumayı sevmektedirler (Arıcı, 2009).

Çocuk edebiyatı alanında önemli çalışmaları olan Şimşek’in (2005) konuyla ilgili görüşleri de bunu desteklemektedir: “Çocuk sekiz on yaşlarında sona eren masal çağının ardından gerçeklik duygusu uyandıran metinlere yönelir. Bunlar, yaşanmış ya da yaşanabilir izlenimi bırakan edebi ürünler, yani hikâyelerdir.

Yeni bir araştırmaya göre çocuklar kurgusal hikâyeler okuyarak ve bir hikâyedeki karakterlerle özdeşleşerek empatiyi öğrenebiliyor (İnternet Adresi: 2).

Amerikan Psikoloji Derneği’nin 122’nci yıllık toplantısında York Üniversitesi psikologlarından Raymond Mar, kurgusal hikâyeler okumak ile başka insanlarla empati kurabilmek arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak üzere gerçekleştirdiği araştırması hakkında bilgi verdi.

“İnsanlar hikâyeler okuduğunda, kendi kişisel deneyimlerini hatırlarlar. Sadece bir sayfa üzerinde basılı olan kelimelerle değil, aynı zamanda kendi geçmiş deneyimlerimizle de

bağ kurarız. Her ne kadar kurgu hikâyeler uydurma olsa da, insan psikolojisi ve ilişkileri üzerine gerçekleri anlatır.” diyor Mar. Mar’a göre kurgusal hikâyelere maruz kaldığımızda ortaya çıkan sosyal sonuçlar; geçmişteki sosyal etkileşimleri düşünmeyi ya da gelecekteki etkileşimleri hayal etmeyi içeriyor(İnternet Adresi: 2).

Mar’ın çalışmasında, ailelerin çocuk kitaplarına yakınlığı ile bu ailelerin çocuklarının zihin kuramı testlerindeki performansları arasındaki ilişkiyi, 55 çocuk ve aileleri üzerinde araştırılıyor. Bu testler, çocukların düşünceleri ve istekleri kendilerine atfedip edemediklerini ve başka insanların farklı düşünceleri ve istekleri olabileceğini fark edip etmediklerini araştırıyor (İnternet Adresi: 2).

Çalışmada, ailelerin çocuk kitaplarını ne kadar tanıdığı da – elde edilecek verilerdeki yanılğı payını ortadan kaldırmak için – araştırılıyor. Çünkü araştırmacılara göre anne babalar çocuklarının kurgu kitaplara ne kadar ya da nasıl maruz kaldıklarını tam olarak söyleyemiyor.

Mar, aileleri çocuk kitaplarını tanıma konusunda daha iyi olan çocukların, zihin kuramı testlerinde belirgin bir biçimde daha iyi performans gösterdiklerini buldu. Mar’a göre anne babalar ve çocukları arasında, bu hikâyeler hakkında geçen konuşmalar, çocukların karakterleri daha iyi anlamalarını ve onlara karşı bir anlayış geliştirmelerini sağlıyor(İnternet Adresi: 2).

Mar’ın konferansta alıntı yaptığı daha eski bir çalışmaya göre anaokulu öğrencilerine sesli olarak okunan kitapların yaklaşık 4’te 3’ü, çocukların zihinsel durumlarına referans veriyor ve karmaşık duygusal durumlar içeriyor. Çocukların hikâyelerdeki karakterlerin neler hissettiğini anlamaya başlaması genellikle bu yaşlara rastlıyor (İnternet Adresi: 2).

“Yaşamımızdaki deneyimlerimiz, dünyaya karşı anlayışımızı şekillendirir. Kurgusal hikâyelerden edindiğimiz hayali deneyimler de bizi aynı şekilde değiştirir ve şekillendirir” diyor Mar. “Ancak yine de küçük bir uyarı: Kurgu hikâyeler sihirli değnek değildir, sadece değişme ve gelişme fırsatı sunarlar.” (İnternet Adresi: 2).

3.1.1.1. Çocuk Hikâyelerinde Bulunması Gereken Özellikler

Yetişme çağındaki bireylere okutulacak hikâyelerde bulunması gereken özellikler kısaca şöyle sıralanabilir:

- Hikâyeler dil ve edebiyat yönünden iyi kurgulanmış olmalı, çocukların estetik yönden gelişmesine fırsat vermelidir.

- Çocukların ilgi alanına uygun olmalı, sosyal ve duygusal gelişimine zarar verebilecek unsurlar taşımamasına dikkat edilmelidir.
- Olay çocukların dünyasına uygun olmalı, uzun tasvirler ve karmaşık ilişkiler sahip olmamalıdır.
- Hikâyeler hem çocukların yeni kelimeler öğrenmesine imkân tanınmalı hem de bilinmeyen kelimelerin çokluğundan sıkılmalık oluşturmamalıdır.
- Anlatılan olay çocuğun iç âleminde çelişkilere meydan vermemeli; bitkinlik, karamsarlık, ümitsizlik gibi olumsuz tavır ve davranışlardan uzak olmalıdır.
- Hikâyenin giriş(serim), gelişme(düğüm) ve sonuç(çözüm) bölümleri mantığa uygun bir biçimde tasarlanmış olmalıdır.
- Hikâyelerin doğrudan öğüt verici olmamasına dikkat edilmeli; olaydan veya kahramanların özelliklerinden dersler çıkarılması, bir şeyler öğrenilmesi sağlanmalıdır (Şimşek, 2011:228).

3.1.2. Çocuk ve Fabl

Fabllar bir olay anlatısına dayandıkları için her biri geleneksel olarak bir ahlaki ders içerirler.

Bunlar, anlatıcının yaşam deneyimi ve gözlemlerinin sonucu ortaya çıkan anlatı ve duyguların bize yansıttığı derslerdir. İnsanın iyi ve güzel nitelikleriyle erdemlerini, yanlışlarını ve kusurlarını genellikle hayvanlara atfederek ortaya koyan fabllar, kimi zaman kendimizi tanımaya ve keşfetmeye yöneltir.

Fabllarda genellikle karşılıklı iyilik yapmaya yer verilirken, karşılıksız iyilik yapma önerilmemektedir. Kötülük yapan kötülük bulur ve size kötülük yapmayana siz de kötülük yapmayın düşüncesi fabllarda sıklıkla vurgulanmaktadır. İyiliği bilmeyen kişiye yapılacak iyilik boşa gidecektir. İyilik yapılacak kişinin kendisine yapılacak iyiliği hak edecek biri olması gereği de fabllarda vurgulanır.

Başkasına özenme fabllarda olumsuz bir davranış olarak sunulmaktadır. Başkasına özenerek istediğine kavuşan ya da mutlu olan kahramanlar yer almazlar fabllarda. Özenti içinde olan kahramanların sonu daima hüsrandır.

Fabllar, daha çok hayvanlar âleminde geçmesi sebebiyle olsa gerek, göze göz diş diş

mücadeleler anlatılmaktadır. Fabllarda ahlaki öğreti olarak da erdemden çok kusurlara, yanlışlara yer vermektedir. Eğitim malzemesi olarak düşünüldüğünde, öğretmenin öğrencilerine hangi fablı seçebileceği, oradan hangi ders ya da öğretiyi nasıl vereceği, güçlükleri nasıl açıklayacağı ve çocukların zihnini doğru iletiye nasıl yönlendireceği çok önemlidir. Çocuklara, kötülüğün kimsenin yanına kar kalmayacağını, masumlara ve zulüm görenlere, haksızlıklara karşı adaletin var olduğunu, kendini akıllı zannedenlere onlardan daha akıllı, daha bilge insanların bulunduğunu göstermek ve öğretmek gerekir.

3.1.3. Çocuk ve Masal

Evrensel anlatımın sonsuz olanaklarını yazara sunan, olmazı mümkün kılan anlatı gücüyle masal günümüzde de yazılıyor. Masalların izini sürdüğü temalara yakınlık, onları yeniden anlatmayı zorunlu kılıyor çoğu kez. Masalı yeniden anlatmak, çetin bir yazınsal deneye girişmek, bin yıllık malzemedan deneysel bir metin ortaya çıkarmaktır. Kullanılmış malzemedan yepyeni bir metin üretmektir.

Gerçeküstüne, kara mizaha yatkın yapısıyla, hiçbir yazarın göz ardı edemeyeceği bir anlatı zenginliği taşıyan masalları, yazarlarımız konularıyla yeniden işledikleri gibi, masal dilini ve anlatımını da kullanırlar. Kimi zaman da konuya gerçeküstücü gözle bir masalcı gibi bakarlar. Yani, masalların yetişkinlere seslenen boyutları da vardır (Akbayır 2007: 270).

Sözlü edebiyatın bir ürünü olan masal, aslında çocuklar için yazılmamasına karşın çocuk edebiyatı içinde değerlendirilir ve günümüzde çocuk edebiyatının “olmazsa olmazı”, vazgeçilmez temel taşlarından biridir. Düş yanının zenginliği ve her çağa uyarlanabilmesi yönünden güncelliğini hiç kaybetmeyen ve kaybetmeyecek gibi görünen bir türdür. Tüm dünya ülkelerinde, bilim ve teknoloji çağı dediğimiz günümüz dünyasında hala masalların okunması, yeni yeni masalların yazılması, eğitimin her aşamasında masaldan yararlanılması, bilimsel çevrelerce özellikle son yıllarda üzerinde çalışılan bir konu olması, masalın varlığını, sürekliliğini ve zaman aşımına uğramadığını kanıtlayan olgulardır (Akbayır, 2007: 270).

Mustafa Ruhi Şirin, *Çocuk Edebiyatı* adlı kitabında masalın çocuklar açısından önemini ve çocuk eğitiminde vazgeçilmez olduğunu şu sözlerle ifade eder: “Masal, çocuk ruhunu besleyen, süsleyen, donatan, zenginleştiren, geleceğe hazırlayan, gerçeği dolaylı olarak anlatan bir türdür. Hayal dünyasının can alıcı renklerini, ilginç olaylarını, çocuksu bir

anlatımla masallar gerçekleştirir. Masalları sembollerden, hayal atmosferinden ayıkladığımızda hayatın kendisi ile karşılaşırız.

Masallar, çocukluk cennetinin hayal ülkeleridir. Çocuk ruhunu yansıtan en çocuksu tür masaldır. Çocukluğun yüzü hep geleceğe dönüktür. Masallar da geçmişle değil gelecekle ilgilidir. Çocuk hayali masallardan beslenir ve gelişir. Masallardan hayalleri ayıkladığımızda gerçekler dünyası daha kolay anlaşılır.

Çocukluk çağının uzun ve bitmeyen hikâyesi masaldır. Masal, çocuğun yaşadığı karmaşayı çözen tılsımlı bir anahtardır. Rüya ile hayallerin yoğurduğu masal, çocuk için daha çok yaşanacak olaylar yumağıdır.” (Şirin, 1994: 113).

İbrahim Alaettin Gövsa çocuk açısından masalı şöyle değerlendiriyor: “Bir çocuk hiçbir zaman bir karga veya bir tilkinin gerçekten konuşacağına inanmaz. Fakat böyle olağanüstülüklerle ihtiyacı vardır. Kendi bebeklerine birer kişilik yakıştıran, onlarla konuşan ve her türlü sahneyi düzenleyen bir yavru, bunlara inanmış değildir.” (Şirin, 1994: 114).

Anaokulları Kılavuzunda, Milli Eğitim Bakanlığınca masalların faydaları hakkında özetle aşağıdaki hususların tespit edildiği görülmektedir. Masal ve hikâye yolu ile:

- Çocukların masal ve hikâye dinleme arzuları tatmin edilmiş olur.
- Çocukların çeşitli alanlarda bilgi edinmelerine yardım edilir.
- Çocuğu anadili bakımından geliştirir, kelime hazinesini zenginleştirir, hayal gücünü artırır.
- Çocuğa iyimserlik aşılır, neşelendirilir, tabiat güzellikleriyle iyi huylara dikkatleri çekilir, tabiat tanıtılır, insan, hayvan ve bitki sevgisi öğretilir, çocuğa gözlem alışkanlığı kazandırılır.
- Çocukların sevdikleri konuların dramatize edilmesine imkân verir (Kantarcıoğlu, 1991: 37-38).

Bekir Şişman, “Çocukların Eğitilmesi ve Yönlendirilmesinde Masallardan Yararlanma” adlı yazısında, masalların çocuk eğitimine sağladığı katkıları tespit etmek için onlara birçok masal anlattıklarını söyler. Şişman, çocukların masallara verdikleri cevapları ve inceledikleri

onlarca masalı dikkate alarak masalların çocuk eğitimine şu katkılarda bulunduğunu saptamıştır:

- Ana dilini düzgün kavrama ve kullanmayı sağlar.
- Çocuklara okuma ve dinleme alışkanlığı kazandırır.
- Çocukların düşünme ve hayal kurma yeteneklerini geliştirir.
- Çocukları dış dünya konusunda bilgilendirir.
- Çocuğa hayatta iyiler kadar kötülerin de her zaman var olduğunu öğretir.
- İhmalkârlığın kötü sonuçlarını ve bazen son pişmanlığın fayda etmeyeceğini öğretir.
- Yapılan iyiliklerin boşa gitmeyeceğini gösterir.
- Vefa hissini yerleşmesini temin eder.
- Çocukların dimağına yeni kelimelerin kazandırılmasını sağlar.
- Üvey anne ögesiyle, anneye bağlılığı pekiştirir.
- Öksüzlere acıma ve onları hor görmeme duygusunu kazandırır.
- Ailece aşılana dini unsurların, masallar kanalıyla desteklenmesini sağlar.
- Hakkımıza razı olmayı öğütler ve olmama durumunda ise gelişebilecek kötü sonuçları gösterir.
- İç güzelliğın dış güzelliğe üstünlüğünü vurgular.
- Nihayetinde iyilerin mükâfatlandırılacağı, kötülerin ise cezasız kalmayacağı düşüncesinin tüm çocukların bilinçaltlarına yerleşmesini sağlar (Şişman, 2003: 14-15).

Masal dünyası, çocukların gerçek dünyasıdır. İhtiyaçlarının, gelişmesinin, olgunlaşmasının temelinde daima masalı bulmak mümkündür. Bu bakımdan masalın eğitimde büyük değeri vardır. Çocuklara okunacak, anlatılacak veya onların kendilerine okuyacakları masalarda bazı özelliklerin bulunması gerekmektedir. Bu özelliklerin hepsinin veya bir kısmının masalda mevcut olması o masalın eğitim değeri göstermeye yetmektedir (Kantarcıoğlu, 1991: 41).

- a. Masalı oluşturan olaylar canlı ve hareketli olmalıdır.
- b. Masalın dili sade, anlatımı akıcı olmalıdır.
- c. Masalın düğüm noktası ustaca işlenmiş olmalı, olaylar beklenmedik biçimde sonuçlanmalıdır.

- d. Tasvirler, kahramanların davranışları ve beğenileri, çocuklarda iyilik ve güzellik duygusunun gelişmesine yardımcı olmalıdır.
- e. Masalda anlatılanlar zaman zaman çocukları neşelendirmeli, güldürmeli ve eğlendirmelidir.
- f. Masal, konusu ve kahramanları bakımından, çocukları korkutmaktan ve üzmekten uzak olmalıdır.
- g. Masalda çocukları uyuşukluğa, boş inançlara ve yazgıcılığa (kaderciliğe) yönelten telkinler bulunmamalıdır (Oğuzkan, 2000: 26).

Güleryüz de bunlardan farklı olarak şu nitelikleri sayar:

- h. Masalarda sürekli bir sorun çözülmeli, olumlu tiplere yer verilmeli, kişiyi yaratıcı, yenilikçi düşünmeye sevk etmelidir
- i. Masal; ulusal ve evrensel değerlere ters düşmemeli, dünyadaki bitki, insan ve hayvan dengesini dikkate almalı, canlıların kardeşliği, yaşama hakkı işlenmelidir (Güleryüz, 2002: 225).

3.2. Çocuk ve Kurgu

Yaşam sonsuz deneyim ve eylemlerden oluşan bir bütündür. Diğer tüm canlılarda olduğu gibi insan da çocukluktan başlayıp yetişkinliğe kadar deneyimlerini ve yeteneklerini ortaya koyarak yaşam döngüsünün içerisinde kendi rolünü üstlenir. Çocuk gerçeklikle yüz yüze gelmeden önce kendi kurgu dünyasında pek çok eylemin ön uygulamasını yapar. Gerçekte var olmayan tüm bu yaşantılar, fanteziler ve kurgular yetişkinlik dönemi için birer basamak ve tecrübedir. Çocuğun kendi kurgu dünyasını oluşturmada çocuk yazını ürünlerinin önemli bir etkisi vardır. Masal, hikâye, şiir, fabl gibi türler, çocukları hiçbir yetişkinin hayal edemediği bir dünyaya götürür. Bu dünyada tabular, engeller, sosyal statüler yoktur. Her şey doğal ve sınırsızdır. Çocuk masaldaki bir kahramanın yerine kendini koyduğu gibi fabldaki kurnaz tilkinin hikâye sonundaki nasihatini de önemser. Bu kurgu dünyası içerisinde hayal dünyasının ve yaratıcılığının sınırlarını zorlar. Küçük yaşta kurgusal metinlerle tanışan çocuk özgürlüğünü ve sınırlarını kavrar, sorunlarına çözüm yolları bulur. Okuduğu masal, fabl, hikâye gibi türlerden edindiği kurgusal formları drama, resim, müzik, yaratıcı yazma gibi etkinliklerde kullanır.

Çocuk yaşamda kendine bir model belirlerler ve onunla kendini özdeşleştirirler. İlk zamanlar bu modeller anne ve babalar, öğretmenler iken bu zamanla yerini arkadaşlara, film ve kitap kahramanlarına bırakır. Çocuk, kahramanların bütün özelliklerini modeller, onlara öykünür. Model aldığı karakterin iyi ve kötü özelliklerini dışarıya yansıtır. Hazır bir karakteri kafasında kurgular, değiştirir, sonunda gerçek hayat için yeni bir karakter yaratır. Bu durum çocuklar için yazmanın ne kadar önemli olduğunu gösterir. Bu anlamda düşünüldüğünde çocuk yazını çocuklara birçok yeni deneyim ve zenginlikler kazandırır. En başta onlara estetik ve sanatsal bir iletişim ortamı oluşturur. “Özellikle masal, öykü, roman ve anlatılardaki kahramanların duygu, düşünce ve eylemleri, sorunlara karşı geliştirdiği çözüm yolları, çocuk ve genç okurların yaşamlarında öykünebilecekleri örnekleri oluşturur. Kahramanlar, çocuk ve gençlerin ilişkilerini düzenlemede, tepkilerinin bilinçlenmesinde birer özdeşim ögesi olarak önemli sorumluluklar üstlenir; yalın bir söyleyişle, onların kişilik gelişiminde etkili olur” (Sever, 2012: 7).

Küçük yaşta kendilerine uygun edebiyat ürünleriyle tanışan çocuklar hem kendilerini hem de başkalarını tanıma fırsatı yakalarlar. Özgürlüklerinin ve hayal güçlerinin sınırlarını zorlarlar. Sorunlara daha farklı daha pratik çözüm yolları arama gayreti içine girerler. Tüm bunlar aslında çocuğun kişiliğini geliştiren ve onun yaşam deneyimlerine doğrudan katkı sağlayan unsurlardır. “Çocukluktan başlayarak kişiliğini çocuk kitaplarının da desteğiyle geliştirmeyi ve empati /özdeşim yoluyla başka bireylerin ihtiyaçlarını tanıma fırsatını bulmuş olan kişiler ancak gerçek liderler olabilirler ve toplumu ileriye taşıyabilecek kişiler, onlardır” (Akal, 2007: 109). Masal, fabl gibi türler çocukların yaratıcılıklarını ve hayal güçlerini sürekli geliştirir. Doğrudan nesnel anlatımlar sunan türler çocuklar arasında rağbet görmez. İçindeki oyun oynama isteği merak dürtüsüyle birleşince çocuklar daha fantastik daha öznel türlere yönelirler. Kurgusal yapıdaki türler çocukların sınırsız düşünmelerine ve yaratıcı fikirler geliştirmelerine kapı aralar. Sadece somut varlıklarla ve nesnelere eğitilen bir çocuktan farklı çözüm yolları bulması, çok yönlü düşünmesi, hayal kurması beklenemez.

İşsel dünyasında biçimlendirdiklerini dış dünyada kullanmak isteyen öğrencilere özellikle öğretmenlerin rehberlik etmesi önemlidir. Çocuk edebiyatı metinlerinden yararlanılarak yaratıcılığı ve hayal gücünü harekete geçirecek pek çok etkinlik yapılabilir. Resim çalışmaları, yaratıcı yazma uygulamaları ve drama etkinlikleri bunlardan sadece birkaçıdır. Çocukların bu etkinlikleri gerçekleştirirken çocuk edebiyatı ürünlerinden hareket etmek öğretmenlere büyük kolaylık sağlayacaktır. Çocuk yazını ürünlerinin içselleştirilmesi

sürecinde öğretmenlere düşen en büyük görev bu metinlerle ilgili çalışmalara aktif katılımı sağlayan yaratıcı etkinliklerin sınıfa taşınması olacaktır.

3.3. Çocuklar İçin Yazılan Türlerde Dikkat Edilmesi Gerekenler

Çocuk edebiyatı türleri, Türkçe öğretiminin özel amaçları içerisinde yer alan “kitap okuma zevkinin oluşmasında da önemli yere sahiptir. Keza hedef kitlenin psiko-sosyal gelişimine uygun bir şekilde hazırlanan eserler çocuğun kitaba karşı olan ilgi ve sevgisini artıracaktır. Böylece çocuk dinleyerek ve okuyarak iyi bir kitabın özelliklerini kısmen de olsa anlayabilir. Gerek aile içinde gerekse okulda çocuklara kitap okurken bu kitaplardaki zengin ifadeleri onlara sunabilmeliyiz. Daha büyük çocuklar ise kitaplardaki genel sözcükleri ve canlı tasvirleri aramak için cesaretlendirilmelidir. Böylece çocuğun sözcük bilgisi de artırılır. Özellikle tekrar tekrar okunan kısa hikâye ve masallar çocuğun sözcük dağarcığını zenginleştirir (Turan, 1998:305).

Çocuklar için hazırlanan metinlerin kısa olması, dikkat sürelerine uygunluğunun yanı sıra onlarda dinlediklerini doğru bir şekilde anlama ve anlatma becerisini de pekiştirmektedir. Bu da Türkçe öğretiminde hedeflenen “dinlediğini amaca uygun olarak doğru anlatma” becerisini kazandırmada önemli rol oynar. Çocuğun çeşitli yaşlardaki dikkat süreleri göz önünde bulundurularak konu dağıtılmadan işlenmeli, gereksiz ayrıntılara girilmemelidir. Çocukta dinleme anlama becerisini geliştirmede eserin kaleme alınış tarzı da çok önemlidir. Çocuklar bir düşüncenin veya bir kavramın uzun uzadıya açıklanmasından çok hareketli olayların ele alındığı kitapları dinlemekten zevk alırlar. Eserin oluşumunda yaşayan dilin kelime hazinesinden yararlanılmalı az kullanılan veya söylenişi zor olan sözcükler kullanılmamalıdır.

“Çocuğa hitap eden eserlerin yazımında soyut kavramlardan olabildiğince kaçılmalı somut kavramlara yer verilmelidir. Çünkü çocuğun anlama seviyesini zorlamak onun kitaba karşı ilgisini azaltır, okuma alışkanlığını köreltir. İyi kitaplar, çocuğun somut düşünme biçiminden, soyut kavramlara doğru gelişmesine, gerçekle hayal dünyası arasında köprüler kurmasına yardım eder” (Oğuzkan, 2001:385).

Çocuk edebiyatı sahasında kullanılacak dilin çocuğun içinde doğduğu toplumun kültürel değerlerinin yaşatıcısı olduğu gerçeği göz önünde bulundurulmalı bu gerçekten hareketle çocukta millî dil bilinci oluşturulmalıdır. Böylece ana dilin fonksiyonlarından biri olan kültürel değerlerin toplum hayatında yaşamasına ve nesilden nesle aktarılmasına imkân sağlanmalıdır.

Nihayetinde çocuk edebiyatı içerisinde değerlendirdiğimiz eserlerin meydana getirilmesinde her şeyden önce “hedef kitleye görelilik ilkesi” ile hareket edilmelidir. Çocuğun gelişim evrelerini dikkate almadan oluşturulacak bir metnin çocuğun dil gelişimine katkıda bulunması mümkün olmadığı gibi psiko-sosyal gelişimini de olumsuz yönde etkiler. Çocukta konuşma becerisinin gelişimini hedefleyen metinlerin oluşturulmasında “bilinenden bilinmeyene ve yakından uzağa” prensipleri ile hareket edilmeli, kelimelerin seçiminde büyükler için hazırlanan metinlere oranla daha titiz bir yol izlenmelidir. Ortaya konacak bu tutumla çocuğun gelişim evrelerine uygun metinler oluşturulmalıdır. Metinlerin oluşturulmasında asırlık Türk kültürünün sözlü ve yazılı ürünlerinden, Türk edebiyatı içerisinde klâsik olarak değerlendirdiğimiz yazarların eserlerinden geniş ölçüde yararlanılmalıdır. Özellikle sözlü kültür geleneğimizin yazılı metne aktarılmasında hedef kitlenin yaşı ile kelime dağarcığı arasındaki ilişki dikkate alınmalı çocuğun yakın gelecekte kullanması muhtemel isim, sıfat, zamir ve fiiller metin içerisine abartıya kaçmadan serpiştirilmelidir. Böylece çocuğun kelime hazinesi zenginleştirileceği gibi merak ve öğrenme duygusu da harekete geçirilmiş olacaktır.

Okul öncesi çocukları için hazırlanan eserler, temelde dinleme becerisini kazandırmaya yönelik olmalıdır. Bu türden eserler hazırlanırken çocukların dikkat süreleri göz önünde bulundurularak kısa metinlerden oluşmasına dikkat edilmelidir. Gerek cümlelerin kısalığı, gerekse eseri oluşturan metinlerin basitliği çocuğun anlama kabiliyetini geliştirecek ve onların kitaba karşı olan ilgisini arttıracaktır. Çocukların dikkat süreleri göz ardı edilerek hazırlanan bir eser, çocukta kitap sevgisini henüz oluşmadan köreltebileceği gibi dinleme-anlama kabiliyetinin oluşmasını da olumsuz yönde etkileyecektir.

Gelecekte ümitli olmamız hiç şüphesiz yetiştireceğimiz neslin sağlıklı düşünen bireyler olarak topluma kazandırılması ile mümkündür. Bu da ancak sağlanacak olan iyi bir eğitimle olur. Çocuğun eğitiminde önemli bir yere sahip olan çocuk edebiyatı mahsullerinin ana dil öğretiminde de çok önemli bir yeri vardır. Çocuğu hedef alarak kaleme alınan eserler ona görüp izlediklerini, dinlediklerini tam ve doğru olarak anlama ve anlatma gücü kazandırmalı, geliştirmeli ve düşünme yollarını açmalıdır. Sonuç olarak çocuk edebiyatı kavramı içerisinde değerlendirdiğimiz eserler; çocuklara binlerce yıllık tarihî geçmişi olan Türk kültürünün klâsik olarak nitelendirebileceğimiz sözlü ve yazılı edebî türlerini öğretmeli, Türk dilini sevdirmeli, kurallarını sezdirmeli, onları Türkçeyi özenle ve güvenle kullanmaya yöneltmelidir.

3.4. Hakkâri Halk Anlatılarındaki İletiler

3.4.1. Etik İletiler

Yalan

1. Yalan söylemek, insanın başına büyük sorunlar açar (A17,A22).
2. Her ne sebeple olursa olsun yalan söyleyenler inandırıcılıklarını yitirirler (A17,A22,A37).
3. Çocuklar ailelerinden gizli işler yapmamalıdır (A22,A39).
4. Söylenen yalan bir gün mutlaka ortaya çıkar (A17,A22,A35,A37,A41,A43, A51).
5. Yalanın ve hilenin getireceği mutluluk çok kısa sürer (A5,A15,A17,A30,A40).
6. Yapıcı yalan, yıkıcı doğrudan daha iyidir (A10,A32,A43, A50).

Dürüstlük

1. Dostlar birbirlerine karşı dürüst olmalıdırlar (A5,A15,A29).
2. Verilen söz mutlaka tutulmalıdır (A20,A24,A27,A33,A43).
3. İyilik bilmeli, nankör olmamalı, yardım edilen el ısırılmamalıdır (A1,A20,A33, A48).
4. İnsan yerine getiremeyeceği sözü vermemelidir (A24,A35).

Namus

1. Eşlerin birbirine ihaneti, en çok çocuklarını hırpalır (A50).
2. Kadınlar, kendi bedenlerine saygılı olmalı ve onu herkese göstermemelidirler (A17,A37,A41, A50).

3.4.2. Psikolojik İletiler

Sabır, Kararlılık

1. Mutluluğa giden yol uzun ve çetindir (A16,A33, A46).

2. Akıllı, sabırlı ve kararlı insanlar amaçlarına ulaşabilirler (A11,A13,A17,A24,A31,A33,A37,A40, A46,A55).
3. Güzele ulaşmak güçtür, her ödülün bir bedeli vardır (A26,A33, A46).
4. Sınavlara sabırla katlanmak gerekir. Çünkü yaşam baştan sona kadar bir sınavlar dizgesidir (A9,A18,A26,A37,A40,A41,A43, A51).
5. Dikkatsizlik ve acelecilik insanı yanıltır (A1,A1,A25,A37,A39, A46).

Umut, şans

1. İnsan hiçbir zaman umudunu yitirmemelidir, en umutsuz anda bile bir yardım eli uzanabilir (A11,A21,A23,A40,A43, A47,A51).
2. Bazı insanlara bazen hiç ummadıkları bir zamanda şans gülebilir (A18).
3. Alın yazısı, kader değişmez. İnsan kaderinden kaçamaz (A21,A37,A39).
4. İnsan, önüne gelen fırsatları iyi değerlendirmelidir. Bir daha öyle fırsatları bulamayabilir ve bundan pişmanlık duyabilir. Son pişmanlık fayda etmez (A1,A12,A14,A41, A52).

Kıskançlık, Korku, Evham, Merak

1. Fazla meraklı olmak insana zarar verebilir (A28,A46,A55).
2. Korku ve baskı, insanları yalana iter (A10,A17,A22,A37,A41, A51).
3. Fazla evham, insanı huzursuz eder (A23,A31,A34,A35,A41).
4. Başarı kıskançlık uyandırır (A30).

Özeleştiri

1. Özeleştiri yapmak, insanı daha iyiye götürür, eğitir ve mutlu kılar (A23,A38,A43).
2. Özeleştiri yapmak, hatasını anlamak ve özür dilemek insanı yücelten bir davranıştır (A16,A37,A43).

İyilik-Kötülük, Haklılık-Haksızlık

1. Huyulu huyundan vazgeçmez. Kötü biri kısa bir süreliğine iyi görünse de çok geçmeden kötü karakterini ortaya koyar (A2,A5,A8,A30,A42, A45,A51).
2. Başkaları için kötülük düşünenler kötülük bulurlar (A5,A15,A17,A30,A33,A35,A40,A42, A45,A49,A55).
3. Kötülük yapan kendisi de zarar görür (A5,A17,A26,A30,A31,A35,A37,A40, A49,A55).
4. İyiler iyilik, kötüler kötülük bulur (A23,A30,A33,A35,A40,A42, A49, A50).
5. Kendilerine yapılan iyiliğe kötülükle karşılık verenler olabilir (A17,A20,A30,A33, A45).
6. Hırsızlık yapılarak elde edilen mal kimseye yar olmaz. Bir gün mutlaka elden gider (A43).
7. Kötülük cezasız kalmaz, iyilik mutlaka kötülüğü yener (A15,A17,A33, A44).
8. Açlığın olduğu yerde, iyi duygular iflas edebilir (A1,A8,A9,A25,A41,A43, A49,A51).
9. İyilik edenlere zamanı gelince iyilikle karşılık vermek gerekir (A1,A23,A33,A40, A48).
10. Kötülerin yanı sıra iyiler de vardır ve Allah iyilerin yardımcısıdır (A21,A30,A33,A38,A40).
11. İyilik karşılıksız kalmaz, yapılan iyiliğin mutlaka karşılığı alınır (A23,A33,A40, A48).
12. Yeryüzünde hiçbir kötülük sonuna kadar gizli kalmaz (A17,A23,A33,A37,A42, A48).
13. Kimse için kötü niyet beslenilmemeli ve kötü konuşulmamalıdır. Çünkü kötü niyetli insanlar kazdıkları kuyuya kendileri düşerler (A15,A24,A33,A35,A37,A40,A42).
14. Bazen sahtekârlar ve kurnazlar da mutlu sona ulaşabilirler. Bu, insanı yanıltmamalı ve örnek alınmamalıdır (A1,A8,A40, A44,A51,A54).

Zekâ, Sağduyu, Dikkat

1. İnsanlar kimseye güvenmemeli ve iyice anlayıp dinlemeden evinin kapısını her çalana açmamalıdır (A14,A15,A26).
2. Çocuklar çabuk kandırılabilirler. Bu yüzden dikkatli olmalıdırlar (A10,A21).
3. Öç alma duygusunun esiri olunmamalıdır (A3,A14,A19,A42, A46,A49).

4. Yabancıların yardım önerileri kuşkuyla karşılanmalıdır (A2,A43, A53).
5. Bilmeden ya da akıllarını kullanmadan iş yapmaya kalkışanlar bunun cezasını çekerler (A1,A3,A15,A34,A39, A46,A49,A51,A55).
6. Zekâ, en zor işlerde bile insanın en büyük yardımcısıdır (A1,A1,A9,A13,A18,A24,A38, A51,A55).
7. Herkese güvenmemek gerekir. Güvenilmeyecek kişilere güvenmek, ileride çok kötü sonuçlar doğurabilir (A2,A3,A14,A15,A26,A43, A44,A49,A55).
8. Her şeyin, her işin hayırlısı dilenmelidir (A19,A21,A33,A36).
9. İnsan, ne oldum delisi olup geçmişini unutmamalıdır (A21,A32,A33,A41).
10. Ne oldum dememeli, ne olacağım demeli. Yarının insana ne getireceği hiç belli olmaz (A15,A26,A31,A42,A43, A50,A55).
11. İnsan, tanımadığı kimseleri eve almamalıdır (A14,A26).
12. İnsan, kendisine ait sırları kimseye söylememelidir. Sonunda başına büyük sorunlar açılabilir (A30).
13. Yabancıların sözleri kuşkuyla karşılanmalıdır (A14,A15,A26,A43, A54).
14. Akıllı olmayanlar, yanlışlarından ders çıkarmayanlar bunun cezasını değişik şekillerde öderler. Olaylardan ders alınmalı ve aynı oyuna iki kez gelinmemelidir (A19,A30,A33,A42, A44,A49,A55).

Paylaşım

1. Arkadaşlık, dostluk; yardımlaşmaktır (A1,A1,A29,A42,A43).
2. Arkadaşlar bir işe karar verdiklerinde iş bölümü yapmalıdırlar. Tembellik edip iş yapmaktan geri durmamalıdırlar (A22,A43).
3. Ne kadar malın olursa olsun paylaşmayı bilmelisin (A18,A30).
4. İnsan dertlerini, duygularını başkalarıyla paylaşmalıdır. Dertini söylemeyen derman bulamaz (A7,A9,A11,A23,A28,A33,A36,A41).
5. Çok bencil, hırslı ve açgözlü olmak, insanı canından edebilir (A1,A7,A17,A30).

Bağışlayıcılık, İncelik

1. Affetmek yüce bir erdemdir, yeri geldiğinde affetmeyi bilmek gerekir (A16,A24,A43).
2. İnsanları küçük nedenlerden dolayı büyük cezalara çarptırmamak gerekir (A8,A31,A43).

Dostluk, Arkadaşlık, Özveri, Saygı (Kayman, 2011)

1. İyi seçilmeyen arkadaşlar her an kötülük yapabilirler. Kötü arkadaş insanı canından bile edebilir (A1,A2,A15, A45).
2. Bazen hayvanların dostluğu insanlarınkinden daha güçlüdür (A31).
3. Seven, sevdiği için her zaman özverili olmalıdır (A23,A37).

3.4.3. Sosyolojik İletiler

Aile

1. Kardeş kardeşin ayıbını örtmelidir (A30).
2. Kardeş kardeşe ne kadar kötülük yaparsa yapsın, yine de bir noktada durur (A30).
3. Kardeş sevgisi insana pek çok zorluğu göze aldırabilir (A12,A30).
4. Anne-babalar kızlarını vermeden önce damat adayını iyice araştırmalıdır. Herkese güven olmaz, her söze inanılmaz (A18,A21,A33).
5. Uzak memlekete gidenler, döndüklerinde sevdiklerine hediye almalıdırlar (A18,A33,A41).
6. Üvey anneler, çocuklara kötü davranabilirler, babalar çocuklarını onlardan korumalıdırlar (A17,A22).
7. Anneler, öz çocuklarına karşı daha duyarlı ve özverilidirler (A17).
8. Tembellik edip evde oturmak, aile saadetini tehlikeye sokabilir. Aile reisinin, evin ihtiyaçlarını gidermek için çalışması gerekir (A18).

Öteki İnsan İlişkileri

1. Uzak bir yolculuğa çıkılırken yakınlardan helallik istenmelidir (A18,A28,A41).

2. Birisinin yaptığı hataya aynısıyla karşılık vermek, hata yapanın hatasını anlayıp pişman olmasına sebep olabilir (A5,A33, A49).
3. Birlikten kuvvet doğar. Ortak amaçlar için düşmana karşı güç birliği yapılmalıdır (A1,A15,A19,A20,A25,A44).
4. İş bölümünü cinsiyetler belirler (A18,A27,A41, A47).
5. İnsan, düşmanıya ancak eşit güçlerde çarpışırsa başarılı olabilir. Güçler eşit değilse kaçmak en iyisidir (A1,A33,A38,A42).
6. Büyük sözü dinlememek sorun yaratır (A3,A28, A53).
7. İnsan ilişkilerinde her zaman, her yerde, herkese karşı çok dikkatli olunmalı ve kimseye güvenilmemelidir. Bazen en büyük kötülük en yakınından gelebilir (A4,A15,A26,A35,A37,A43, A47,A55).
8. Karşısındakiyle anlaşmak isteyen insan, kullandığı dile dikkat etmelidir. Zorbalık ve hileyle işler hallolmaz (A9,A40,A42).
9. İnsan, uzlaşmasını bilmeli, yenemeyeceği bir güçle karşılaşınca onunla anlaşma yoluna gitmelidir (A18,A23,A38,A42).
10. Bir şeyin aslı aranmadan karar verilmemeli, iftira olasılığı göz ardı edilmemelidir (A15,A17, A47,A50).
11. İnsan, yapmak istemediği şeyleri bazen sevdikleri için yapmak zorunda kalabilir (A31,A33,A35, A49,A51,A55).
12. İntihar bir çözüm yolu değildir. İnsan, sevdiği öldüğü için canına kıymamalıdır (A37).
13. Güzelin alıcısı çoktur, onlar daha iyi korunmalıdır (A33, A52).
14. Her din adamı, güvenilir değildir (A38).
15. Kızlar da erkekler kadar, bazen de daha fazla cesur olabilirler. Cesaret, cinsiyetle ölçülmez (A10,A33,A37).
16. İnsanların davranışlarını, asıl nedenlerini bilmeden, kendi doğrularımıza göre yargılar ve mahkûm edersek çoğu zaman yanılabiliriz (A8,A10,A15,A17,A39).

17. Neyin, nerede, nasıl yapılacağını bilmeyen ahmak insanlar, sonunda başarısız ve mutsuz olabilirler (A13,A33,A34,A39, A46 A54,A55).

18. Önemsiz olaylara dalarak önemli konuları unutmamak gerekir (A19).

19. Nerede, ne zaman ve nasıl konuşulması gerektiğini bilmeyen insanlar, başlarına türlü belalar alabilirler (A1,A34).

20. Başkalarının sözüne göre hareket etmemek gerekir. Doğru neyse o yapılmalıdır (A2,A15,A26,A28,A39, A55).

21. Her almanın vermesi, her şeyin bir bedeli vardır ve doğada her şey birbirine muhtaçtır (A7,A32,A37,A40,A42, A48,A51,A55).

22. Kurnaz olduğunu sanarak tembellik edenler sonunda kendilerine düşen paya razı olmak zorundadırlar (A33, A51).

23. Çocuklar çevrelerinde olan biten birçok şeyi anlamazlar. Olaylara kendi pencerelerinden bakarlar (A22,A27).

24. Davasında, haksız yere de olsa, ısrar eden kişi sonunda istediğini elde eder (A19).

25. Hayatta bazıları için çok önemli olan değerler başkaları için önemsiz olabilir (A15,A17,A40,A41).

3.4.4. Ekonomik İletiler

Paranın Gücü

1. Paranın açamayacağı kapı yoktur (A9,A23).

Ekonomik Dayanışma

1. Zor durumda olanlara yardım eli uzatılmalıdır (A7,A43, A48).
2. Ekonomik sıkıntıya düşen ailelerde, çocuklar çalışarak büyüklerine destek olmalıdırlar (A47).
3. Kadınlar, bazı durumlarda evin geçimini sağlamak için çalışmak zorunda kalabilirler (A18).
4. Erkekler, evin geçimini sağlamak için çalışmak zorundadırlar (A12,A18,A27,A33,A40,A41).

3.4.5. Öteki İletiler

Öteki İletiler

1. Yılan yutanların midelerindeki yılan, çeşitli yöntemlerle çıkarılabilir (A47).
2. Su ve ateş gibi insanlığın hayati ihtiyaçlarının başlarını devler, canavarlar vb. tutmuştur, bunlara ulaşmak için insanlar öteden beri acı çekerler (A18).
3. Doğacak çocuğun kız veya oğlan olması değil, hayırlı insan olması dilenmelidir (A26).
4. Emeksiz elde edilen kazanç kolay kaybedilir (A1,A17,A32,A33,A43, A55).
5. Beden ne denli rahat olursa olsun, eğer ruh rahat değilse insan huzur içinde olamaz (A10,A27,A36,A39).
6. Huzur, zenginlikle olmaz. Bazen az mal sahibi olan insanların daha huzurlu olduğu görülür. “Azıcık aşım, kaygısız başım.” (A17,A27,A30,A33)
7. İnsan, iyi bir eğitimden geçmelidir. Yeri geldiğinde gördüğü eğitimin çok faydasını görecektir (A11,A13,A24,A38).
8. İnsanlar gelecekte nelerle karşılaşacaklarını bilemezler (A18,A21,A25,A28,A37,A40, A46,A50).
9. Haklı olan bir gün mutlaka hakkını alır (A17,A30,A33).
10. Armağan, maddi değere göre değil, içerdiği sembolik iletiye göre değerlendirilmelidir (A32).
11. Günlük yaşamda hiç önemsemediğimiz küçük ayrıntıları yitirdiğimiz zaman, onların yaşamın güzelliklerini oluşturduğunu anlarız (A23,A27,A33,A43).
12. Emeksiz yemeğe konmak isteyenler bunun bedelini ağır ödeyebilirler (A17,A19,A28,A32,A42,A43, A51,A55).

4. BÖLÜM

4. HAKKÂRİ HALK ANLATILARININ ÇOCUK EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Anlatılar incelenirken aşağıdaki sıralama dikkate alınmıştır:

1. Anlatının adı
2. Anlatıyı anlatanın adı, soyadı ve bulunduğu yer
3. Anlatının temisi
4. Anlatının özeti
5. Anlatının çocuk eğitimi açısından incelenmesi

4.1. Birinci Anlatı

1. Aslan Payı

2. Ömer ÖDEK, Hakkâri

3. Aslanın kurt ile tilkiye oyunu. Tilkinin kurnazlıkla işten sıyrılması.

4. Fablın özeti:

1. Aç olan kurt ile tilki arkadaş olmuş.
2. Kurt ile tilki kendilerine yaklaşan bir yaban öküzünü fark etmiş. Ağzlarının suyu akmış.
3. Yaban öküzünü kovalayan aslana, kurt arkadaşlık teklif etmiş.
4. Aslan arkadaş olmayı kabul etmiş. Üç arkadaş bir öküz, bir keçi bir de tavşan avlamış.
5. Aslan avların kurt tarafından pay edilmesini istemiş. Pay yapan kurt aslana kurban olmuş.
6. Kurdu öldüğünü gören tilkinin pay yaparken hepsine aslana vererek payına düşenden fazlasını da almış.

5. Fablın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Aç olan hayvanların arkadaş olması benzer ihtiyaçların bir noktada buluşturucu bir gücünün olduğunu kavratmıştır.
2. Aslan, kurt ve tilki beraber hareket ederek avlarını kolayca yakalamışlar. Beraber hareket etmeleri çocukta birlik ve beraberliğin ne kadar önemli olduğunu ortaya çıkararak bunun bir ilke olmasını sağlamıştır.
3. Güçlü olan aslan kurttan pay etmesini istemiş ve bunun sonucunda kurt ölmüş. Büyükler dururken küçüklerin burunlarını her şeye sokmaması gerektiğini vurgulamıştır.
4. Kurdun ölümüne şahit olan tilki üzerine vazife olmayan bir işe girmemiş böylece çocuğun olaylardan ders alması gerektiğini kavratmıştır.
5. Kumazlıkla hareket eden tilki payına düşenden daha fazlasına sahip olmuş bu da çocuğa bir işe girmeden önce düşünmesi gerektiğini kavratmıştır.
6. Aslanın, tilkinin aklını beğenip fazla pay vermesi güzel davranışların karşılığının da güzel olacağını belirtmiştir.

4.2. İkinci Anlatı

1. Ayının Akıbeti

2. Ömer ÖDEK, Hakkâri

3. Ava giden bir ayının tilki tarafından avlanması.

4. Fablın özeti:

1. Aç olan ayı Işık köylülerinin koyun sürüsüne saldırmıştı.
2. Oradan oraya koşan koyunları yakalayamayan ayının ayı, çoban ve köpeklerin saldırısından kıl payı kurtulmuştu.
3. İnine doğru giderken bir tilki ile karşılaşmış, ayı.
4. Güneş çıkmıştı artık. Tilki dolaşmak için çıkmıştı.
5. Ayı, çok ıslanmıştı ve çok açmış. Tilki ise kupkuru ve tokmuş.
6. Ayı, tilkiden ıslanmamak için yardım istemiş.

7. Ayı'ya ağaç fideleriyle bir kürk yapmış tilki ve sonra dağın tepesinden aşağıya yuvarlamış zavallı ayıyı.

8. Yün yıkayan kadınlar kendilerine doğru gelen ayıyı, tilkinin bildirmesiyle anlamış.

9. Kadınların saldırısına uğrayan ayı, oracıkta can vermiş.

5. Fablın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Açlık derdinin çok zorlayıcı olması çocuklarda hayatın kolay kazanılmadığı fikrini uyandırmıştır. Kazanılan bir parça ekmeğin nasıl kazanıldığı ve bu uğurda nelerin feda edildiği kavratılmıştır.

2. Ayının, tilkiye imrenip onun gibi olmak istemesi, her zaman her şeyin görüldüğü gibi olmadığını çocuklara bildirmiştir.

3. Ayının, tilkiye inanıp ona kendini serbestçe bırakması çocukta, herkese güvenilemeyeceğini kim olursa olsun gözü kapalı teslim olunamayacağını uyandırmıştır.

4. Kurnaz tilkinin ayıyı dağdan yuvarlaması, çocukların kurnaz insanlara karşı biraz daha dikkatli olmaları konusunda ilgilerinin çekilmesini sağlamıştır.

5. Ayının canını feci şekilde vermesini izleyen tilkinin sevinmesi çocukta, acının sadece yaşayan kişide olduğu izlenimini uyandırmıştır.

4.3. Üçüncü Anlatı

1. Kaplan ile Çiftçi

2. Yakup KORKMAZ, Hakkâri

3. İnsanlardan kedinin intikamını almak isteyen bir kaplanın acı sonu.

4. Fablın özeti:

1. Kaplan küçük cüsseli bir kedi ile karşılaşmış. Kedinin hal hareketleri kaplanlara benziyormuş.

2. Küçük cüsseli kediye, Kaplan: “Bizden biri gibisin ama çok küçüksün. Bunun sebebi nedir.” demiş.

3. Kedi: “İnsan denilen bir varlık beni bu hâle koydu.” demiş.

4. Kaplan, bana o varlığı göster de ondan intikamını alayım, demiş.
5. Tarlada çalışan bir çiftçiyi göstermiş, kedi.
6. Kaplan, çiftçiye doğru koşmuş ve meydan okumuş çiftçiye.
7. Çiftçi, silahını almak için zaman istemiş kaplandan.
8. Düşmana aman verilmemesini istemiş kaplandan ve eklemiş, düşmana fırsat veren kobra yılanının sahibi gibi olur, demiş.
9. Kaplan, anlat kobra yılanını, demiş.
10. Kedi, bir zamanlar bir adam soğukta donmuş bir yılanı acıdığı için evine alıp sobanın yanında onun ısınmasını sağlamıştı. Isınan yılan adamın şehadet parmağını ısırılmıştı. Kaynamış zehri adamın kolundan olmasına sebep olmuştu, demiş.
11. Kaplan, kediyi dinlememiş ve çiftçinin gitmesine izin vermişti.
12. Fırsatı eline geçiren çiftçi, bir plan kurmuş.
13. Kaplana, ben sana güvenemem ben gelmeden kaçarsın. Beni inandırman gerekiyor, demiş çiftçi.
14. Kaplan, inanman için ne yapmamı bekliyorsun, söyle yapayım, demiş.
15. Çiftçi, kaplanın heybesine girmesini istemiş.
16. Kedinin nasihatlerine aldırmayan kaplan heybeye girmiş.
17. Heybenin içindeki kaplana sopayla vuran çiftçi, kendini beğenmiş kaplana dersini vermiş.
18. Acı çeken kaplan, kediye senin kadar küçük olmama daha çok var mı, demiş.
19. Kedi, bunlar daha karşılama selamı, daha yeni yeni ağırlanacaksın, demiş.
20. “Büyük sözü dinlemeyenin pişmanlıktan keçiboynuzu çıkar” sözünü hatırlatmış acı çeken kaplana.

5. Fablın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Kedinin küçük cüsseli, kaplanın ise biraz daha büyük olması her varlığının kendi yaratılışına bağlı olarak bir büyüklüğe sahip olduğunu çocuğa kavratmıştır.

2. Kedinin küçük olduğunu gören ve öcünü almak isteyen kaplan, çocuklara, varlıkların kendi cinsinden olanların intikamını almak için canını tehlikeye atabileceklerini kavratmıştır.

3. Kedinin nasihatlerini dinlemeyen kendini beğenmiş kaplan, çocuklara, her zaman kendine güvenmenin tek başına yetmeyeceğini ve büyük sözü dinlemenin her daim olması gerektiği izlenimini vermiştir.

4. Kaplanın çiftçiye meydan okuması ve sonunu hazırlaması, çocuğun, üzerine vazife olmayan işlere girişmemesini anımsatmıştır.

5. Çiftçiye silahını alması için zaman tanıyan kaplan, düşmana asla fırsat verilmeyeceği izlenimini kavratmıştır, çocuğa.

6. Kedinin korkusundan sözler sarf ettiğini düşünen kaplanın söz dinlememesi, çocuğun ne olursa olsun nasihat sözlerinin yabana atılmayacağını anlamasını sağlamıştır.

7. Kaplanın düşünmeden heybeye girmesi, çocuğa düşünmeden iş yapılmaması gerektiğini kavratmıştır.

8. Kaplanın çok acı çekmesi ve kediye seslenmesi, kendi düşen ağlamaz fikrini uyandırmıştır çocukta.

9. Kaplanın intikam için kendi canını tehlikeye atması, çocukta her ne olursa olsun canın tehlikeye atılmaması gerektiğini uyandırmıştır.

4.4. Dördüncü Anlatı

1. Kuşların Reisi

2. Mehmet TUNCER, Hakkâri

3. Yıllarca beraber yaşayan ve birbirinin güvenini kazanan Kuşların reisi ile iki yardımcısının hazin sonu.

4. Fablın özeti:

1. Her sene kuşların ahalisi bahar aylarında göç ediyormuş. Yine bir ilkbahar mevsimi göç hazırlıkları başlamış.

2. Kuşların reisi güvendiği iki yardımcısını keşif için göndermişti.
3. İki yardımcı göç edilecek yerde anormal bir durumla karşılaşmış ve kuşların göç etmemesi için bir yol aramışlar.
4. Kuşların reisine, daha her yer karla kaplı, demiş iki yardımcı.
5. Karga ile saksagan bu işte bir bit yeniği var diyerek kuşların reisine çıkmışlar. Kendilerinin de gidip keşfetmeleri için destur istemişler.
6. Karga ile saksagan keşfe çıkmışlar. Her yerin yemyeşil olduğunu görmüşler. Tekrar kuşların reisine dönmüşler.
7. Kuşları reisine bu durumu bildiren karga ile saksagan, diğer kuşların cezalandırılmasını istemişler.
8. Kuşların reisi derhal ikisini de kovmuş.
9. Kuşların reisi ile beraberindekiler göç için yola çıkmışlar. Artık tek kılavuz kargaymış.
10. Diğer iki kuşun gördüğü anormal durumu kuşların reisi de fark etmiş. Her taraf yiyeceklerle doluymuş.
11. Karga ile saksagan yem yemiş ama onlara bir şey olmamış. Kuşların reisi yem yediği anda tuzağa yakalanmış ve o yörenin ileri gelenine götürülmüş.
12. Kuşların reisi canından olacakken son ibretlik sözünü söylemiş: “ Kılavuzu karga olanın burnu pislikten çıkmazmış.”

5. Fablın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Kuşların her sene göç etmesi, çocuklarda yaşam şartlarına bağlı olarak gerektiğinde mekân değiştirilebileceği fikrini uyandırmıştır.
2. Gitmeden önce keşif amaçlı kuşların gönderilmesi, çocuğun bir iş yapmadan önce şartları kontrol etmesi gerektiğini anlamasını sağlamıştır.
3. Karga ile saksaganın sözünü dinleyerek iki yardımcısını kovan kuşların reisi, çocukta, düşünmeden hareket edilmemesi fikrini uyandırmıştır.

4. Karga ile saksaganın kurulan tuzağı fark edememesi, deneyimsizlik ve ayrıntıları fark edemeden kaynaklandığını kavratmıştır.

5. Tuzağı gören kuşların reisi tedbiri elden bırakmadan yemlerden ilk önce karganın yemesini istemesiyle, bilinmeyen bir işte her zaman tedbirli davranılması gerektiği izlenimini vermiştir.

6. Tedbire rağmen tuzağa düşen kuşların reisi, çocuğun, basit bir incelemeyle her işin çözülemeyeceğini anlamasını sağlamıştır.

7. Kuşların reisi, güvendiği adamlarını güvenmediği kişilere değiştirmekle çocuğun, bildiği yoğurdu asla bilmediği ayrına değiştirmemesi gerektiğini kavramasını sağlamıştır.

4.5. Beşinci Anlatı

1. Tilki İle Devekuşu

2. Perihan ÖZKAN, Hakkâri

3. İki dost olan Tilki ile devekuşunun birbirlerine oyunları..

4. Fablın özeti:

1. Geçitli köyünde yaşayan iki kadim dost varmış: Tilki ile devekuşu.

2. Her zaman olduğu gibi yine iki dost buluşmuşlar.

3. Tilki, devekuşunu yemeğe davet etmiş.

4. Yemeğe gelen devekuşuna, tilki sert bir taşın hafif oyuk olan kısmında mercimek ısmarlamış.

5. Gagasından dolayı bir şey yemeden sofradan kalkmak zorunda kalan devekuşu teşekkür ederek onu da yemeğe davet etmiş.

6. Devekuşu bir plan kurarak kuru nohut yemeğini hazırlamış. Ağzı dar olan kaba boşaltmış yemeği.

7. Yemeğe buyuran tilki, ne yaptıysa bir şey yiyememiş. Devekuşuna teşekkür ederken bende yediğin yemeğin ne kadar değerli olduğunu şimdi daha iyi anlıyorum, demiş.

5. Fablın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Tilki ile devekuşunun dostluğu, her çeşit varlıkta dostluk kurulabileceği düşüncesini uyandırarak dostluk kavramının önemini kavratmıştır.
2. Devekuşu ile tilkinin sürekli buluşması, dostluğun ziyaretlerle pekiştirildiği düşüncesini kavratmıştır.
3. İki dostun birbirini yemeğe davet etmesi, çocukta, dostluklarda birbirini ağırlamanın da gerekli olduğu düşüncesini uyandırmıştır.
4. Devekuşu ile tilkinin birbirilerine oynadıkları oyunlar, çocuğun ne yaparsa karşılığını alacağını düşünmesini sağlamıştır.
5. İki hayvanın dostluğunun çıkara dayandığını gören çocuk, sağlam dostlukların asla çıkar ilişkisine dayanamayacağını bilmesini sağlamıştır. Hata yapanın karşılığını alacağını bildirmiştir.

4.6. Altıncı Anlatı

1. Tilki İle Keklik

2. Sümeyye ÖDEK, Hakkâri

3. Açgözlü tilkinin kekliği avlamak için yaptığı plan.

4. Fablın özeti:

1. Aç olan bir tilki, her akşam yiyecek bulmak için köy köy dolaşmış.
2. Yiyecek bir şey bulamayan tilki deliğine dönmüş. Sabah olunca bir taş üstünde öten kekliği görmüş.
3. Kurnaz tilki, kekliği iltifata tutarak kekliği boğazlamış.
4. Keklik, bir plan kurmuş ve çevik bir hamle ile kendini bir taşın üstüne atmış ve kurtulmuştur.
5. Tilki, ağzındaki lokmayı bitirmeden şükreden kişiye şaşarım, demiş.
6. Keklik de ben o varlığa kızarım ki kendi nefsi için başkasının canına kıyana, demiş.

5. Fablın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Tilkinin yemek için sürekli dolaşması, her zaman ihtiyaçların giderilmesi için bir uğraş olması gerektiğini kavratmıştır.
2. Sabah olunca bir kekligi taşın üstünde bulan tilki, çocuğun nasibinin nereden geleceğini bilemeyeceğini anlamasını sağlamıştır.
3. İltifata kanan kekligin yem olması, çocuğun her söze kanmaması gerektiğini belirtmiştir.
4. Tilkinin ağzındaki lokmayı bitirmeden konuşmaya çalışması, çocuğun, ağzında lokma varken konuşulmaması gerektiği konusu üzerinde durulmuştur.
5. Kekliğin nefsi için cana kıyanlara kızması, hiçbir şeyin bir candan daha değerli olmadığını anlatmıştır.
6. Hem kekligin hem de tilkinin yaşadıklarından ders alması, çocuğun her hikâyeden bir ders çıkarmasını sağlamıştır.

4.7. Yedinci Anlatı

1. Tilki İle Nine

2. Sümeyye ÖDEK, Hakkâri

3. Bir tilkinin nine ile imtihanı.

4. Fablın özeti:

1. Sadece bir ineği olan ninenin her sabah ineğini sağması ve yoğurdunu mayalaması için bırakıp dağa ineğini otlatmaya gitmiş.
2. Akşam geldiğinde yoğurduğunun yenildiğini fark etmiş.
3. Yoğurdu yiyenin kim olduğunu bulmak için pusuya yatmış nine, elinde satırıyla.
4. Yoğurdu yemeye çalışan tilkiye satırı indirilmiş. Çevik bir hamle ile sıyrılmış ama kuyruğunu kaptırmış.
5. Tilkiler arasına dönen kuyruksuz tilki ile diğer tilkiler dalga geçmiş.
6. Duruma fazla dayanamayan tilki, nineye geri dönmeye karar vermiş.
7. Nineye geri gelen tilki, ya öldür beni ya da kuyruğuma bir çare bul, demiş nineye.

8. Nine bir şart sunmuş tilkiye. Bunu kabul eden tilkinin kuyruğu dikilmiş ve süslenmiş. Bunu gören diğer tilkileri de tuzağa düşmeleri için dereyi göstermiş.

9. Dereye giren tilkiler derede donmuş. Memleket kuyruksuz tilkiye kalmış.

10. Ninenin de sütüne yoğurda bir daha kimse dokunmamış.

5. Fablın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Tilkinin ninenin yoğurdunu yemesi, çocuğun, izinsiz kimsenin malına dokunulmayacağını belirtmiştir.

2. Kuyruksuz kalan tilkinin dalgaya alınması, her şeyin bir bütün olarak değerini tam anlamıyla alabileceği fikrini uyandırmıştır.

3. Çaresiz kalan tilkinin nineye geri dönmesi, acısı olanın acı duyduğu yere gidebileceğini kavratmıştır. Tilkinin dönüp dolaşacağı yer kürkçü dükkânıdır, misali.

4. Tilkinin süslü kuyruğuyla diğer tilkileri kandırması, çocuğun, gösterişe aldanmamaları konusunda bilinçlenmelerini sağlamıştır.

5. Tilkinin bir daha ninenin yoğurduna dokunmaması, verilen söze sadık kalınması gerektiğini belirtmiştir.

4.8. Sekizinci Anlatı

1. Tilkinin Adaleti

2. Hayriye DUMAN, Hakkâri

3. Güçlü olanların kazandığı bir dünyanın mazlumlara mezar olması. Zavallı eşeğin başına gelen zülüm.

4. Fablın özeti:

1. Ölümcül bir hastalık dolaşmış hayvanlar arasında.

2. Bir çare düşünen aslan, tilkinin hâkim olduğu bir mahkeme kurmuş.

3. İlk sanık olan aslan, bütün suçlarını sıralamış ama suçlu bulunmamış.

4. Kaplan da aynı şekilde suçlarını sıralamış ama o da suçlu bulunmamış.

5. Sıra ile bütün hayvanlar dinlenmiş ama kimse suçlu bulunmamış.
6. Sadece cılız bir eşek kalmış geriye.
7. Eşek yaptığı hiçbir suçunun olmadığını söylemiş. Sadece bir gece ay ışığında ölümden kurtulmak için bir caminin yakınındaki bir bahçeden biraz ot yemiştim, demiş.
8. Tilki adalet ve eşitlik kitabına göre onu suçlu bulmuş ve ölüme mahkûm etmiş.
9. Eşeği öldürtüp leşini de diğer hayvanlara yedirtmiş.
10. Böylece eşitlik ve adalet kitabına göre suçlu cezasını bulmuş.

5. Fablın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Ölümcül bir hastalık için çarelerin aranması, can çıkmadan çarelerin bitmeyeceği duygusunu yaşatmıştır çocuğa.
2. Her hayvanın sırayla ifade vermesi, yapılan bir hatanın toplumda herkesi ilgilendirdiği fikrini kavratmıştır.
3. En sonda cılız bir eşeğin kalması ve onun da dinlenmesi, her kim olursa olsun bu tür durumlarda dinlenilmesi gerektiği konusu üzerinde durulmuştur.
4. Eşeğin suçsuz olduğunu söylemesine rağmen suçlu bulunması, çocukta, zayıf olanın güçlüye karşı korumasız ve kimsesiz olduğu düşüncesini uyandırmıştır.
5. Tilkinin en zayıf olanı kurban seçip suçlu sayması, çocuğun haksızlık kavramını ve kimsenin haksız yere suçlu sayılmaması gerektiği fikrini edinmesini sağlamıştır.
6. Büyük suçlar işleyip cezasız kalanlara seninki tilkinin adaletidir denilmesi, çocuğun her şeyin her zaman gerçek karşılığını bulmadığını anlamasını sağlamıştır.

4.9. Dokuzuncu Anlatı

1. Ağa İle Fakir Oğlan

2. Yusuf KAYA, Hakkâri

3. Ağanın amansız hastalığının bir çocuk kanıyla şifa bulacak olması ve bunun için çareler aranması.

4. Hikâyenin özeti:

1. Halk tarafından çok sevilen Ağaları, amansız bir hastalığa yakalanmış.
2. Herkes elinden geleni yapmak istemiş lakin kimsenin elinden bir şey gelmiyormuş.
3. Bir gün bir âlim bu derdin çaresinin bir çocuk kanı olduğunu söylemiş.
4. Ağanın adamları her yerde bu ilacı bulmak için dolaşmışlar fakat kimse çocuğunu vermeye yanaşmamış.
5. Sadece fakir ve yedi çocuklu bir aile kalmış. Bu aileye de uğramaya karar vermişler.
6. Yedi çocuğundan birini feda ederek diğerlerini kurtarabileceğini düşünen baba ve anne en küçük oğullarını vermeye karar vermişler.
7. En küçük çocuğu alıp ağaya giden adamları çok sevinçliymiş.
8. Ağa, hemen çocuğun kurban edilmesini istemiş ama çocuğun son bir isteği varmış.
9. Dama çıkan çocuk gökyüzüne bakarak gülümsemiş.
10. Ağa, çocuğa neden gökyüzüne bakarak gülümsediğini sormuş.
11. Çocuk, efendim insan zor duruma düştüğünde ilk olarak ailesine sığınır. Eğer ailesi buna yardımcı olamıyorsa ağasına sığınır.
12. Bunların hiçbiri çare olamıyorsa Allah'a sığınır. Ben de Allah'ın rahmetine sığınarak kaderime razı oldum.
13. Bunun üzerine ağa çocuğu affetmiş. Sadece kanından faydalanıp iyileşmek istemiş.
14. Çocuğun kanıyla iyileşen ağa, çocuğu da evlat edinmiş.
15. Çocuk zekâsıyla hem kendini hem de ailesini kurtarmış.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Ağanın amansız bir hastalığa yakalanması, bu hayatta herkesin her an başına her şeyin gelebileceğini kavratmıştır.
2. Halkın ağa için seferber olması, toplumda sevilen kişiler için herkesin elinden geleni yapabileceği konusu üzerinde durulmuştur.

3. Yedi çocuğundan birini feda etmek zorunda kalan fakirin bu davranışı, geçim sıkıntısının insana en zor gelen şeylerden biri olduğu gerçeği kavratılmıştır. Gerektiğinde birilerinin kendisini diğer aile bireyleri için feda edebileceği anlatılmıştır.

4. Çocuğun son bir istekte bulunması, kişilerin özgürlük haklarının son ana kadar devam edeceğini kavratmıştır.

5. Çocuğun gökyüzüne bakıp Allah'a sığınması, çocuğun, gidilecek son yerin, geline ilk yer olduğunu anlamasını sağlamıştır.

6. Çocuğun zekâsıyla ölümden kurtulması, çocukta, aklını yerinde ve zamanında kullandığında ölümden bile kurtulabileceğine ışık tutmuştur

7. Ağanın sıhhati uğruna çocuğu affetmesi, çocuğun, affetme duygusunun her şeyden daha değerli olduğunu anlaması açısından önemlidir. Bu, çocuğa affetmeyi bilmesini sağlamıştır.

4.10. Onuncu Anlatı

1. Ağa Kızı

2. Hasan ÖZKAN, Hakkâri

3. Ağa kızının mutluluk için yaptıkları.

4. Hikâyenin özeti:

1. Güzeller güzeli bir ağa kızı varmış. Kimler istediye de gönlü kimseyi beğenmemişti.

2. İhtiyar bir adamla genç bir delikanlı ağa köyüne doğru yola koyulmuşlar.

3. Genç, yolun bu şekilde bitmeyeceğini söylemiş ve birisinin hikâye anlatması diğerin de hikâye anlatanı sırtlaması gerektiğini söylemiş.

4. İhtiyar ben bir şey bilmiyorum deyince genci sırtlamaya razı olmuş. Genç başlamış hikâye anlatmaya.

5. Ağa köyüne yaklaştıklarında ağa kızı bu vaziyeti görmüş. Hemen ihtiyarla genci almış.

6. Gence, "Utanmıyor musun bu ihtiyarın sırtında gelmeye?" demiş.

7. Genç, efendim anlaşmamız gereği hikâye bilen diğerinin sırtına çıkacaktı. İhtiyar bir şey bilmiyorum deyince beni sırtına almaya razı oldu, demiş.
8. Ağa kızı, ihtiyara soru sorduktan sonra ihtiyarı göndermiş ve başlamış hikâyesini anlatmaya.
9. Bir gün çocukların oyununu izlerken on yaşlarındaki bir çocuğa vurulmuş.
10. Çocuğu yanında büyütüp onu koca edinecekmiş.
11. Bir çocuğun güzel yüzünü doyasıya seyretmek için bıçağın ucuyla kavun vermiş. Kavunu yemeye çalışırken öksüren çocuğun boğazına bıçak saplanmış.
12. Çok üzülen ve korkan ağa kızına, ağanın adamlarından biri kendisiyle evlenmesi karşılığında onu bu deritten kurtarabileceğini söylemiş.
13. Başka çaresi kalmayan ağa kızı, evlenmeyi kabul etmiş.
14. Sevmediği adamı sonunda zehirlemiştir.
15. Bu olaydan sonra bir başkasıyla evlenmiş.
16. Gence bütün olanları anlattıktan sonra genci salmış.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Güzel kızın zor beğenen biri olması, çocuğun hayatta her şeye burun kıvrılmayacağını anlamasını sağlamıştır.
2. Ağa kızının on yaşındaki bir çocuğa âşık olması, kişilerin sevgi konusunda yaş sınırına aldırmadıklarını ortaya koymuştur.
3. İhtiyarın genci sırtlamasıyla, çocuğun, bilenle bilmeyenin asla bir olmayacağını, bilenlerin her zaman daha üstün olduğunu öğrenmesinde fayda sağlamıştır.
4. Ağa kızının gence kızması, büyüklere saygının tutulması için şartlara ve zamana bağlı kalınmayacağını göstermiştir.
5. Ağa kızının eşini zehirlemesi, zorla güzellik olmaz sözünü kavratmıştır.

6. Hizmetçisini öldürmesi, lüks ve güzel hayatın insanların gözlerini çabuk kamaştırdığını ve insanların çok çabuk geldikleri yeri unuttuklarını belirtmek için fayda sağlamıştır.

7. Ağa kızının genci samimi bulup derdini anlatması, sırların herkese açıklanamayacağını, bunların ancak belirli şartlarda anlatılabileceğini kavratmıştır.

4.11. On Birinci Anlatı

1. Ağa İle Başyaver

2. Öner ASLAN, Hakkâri

3. Ağanın zeki olan başyaverini sınavdan geçirmesi. Sorulan sorunun cevabını bilen bir âmâ kız olması.

4. Hikâyenin özeti:

1. Şöhreti dillere destan Reşit Ağa, bir gün başyaverini yanına çağırılmış ve bir soru sormuş.
2. Çaydanlık içindeki su kaynayınca bir ses çıkarır. Bu ses ne demek istiyor. Bu sorunun cevabını bulursan gerçekten çok zeki olduğuna olan inancım daha da artacak, dedi.
3. Bir hafta mühlet isteyen başyaver her yerde bu sorunun cevabını aramış.
4. Kimlere sorduysa da cevabı alamamış. Son bir köye gidecekti.
5. Yolda gideceği köyün yolcusu olan bir ihtiyarla karşılaşmış ve yol boyunca onunla sohbet etmiş.
6. Sorduğu çeşitli sorularla ihtiyarı etkilemiş aynı zaman da sinirlendirmişti.
7. Camiye giderken ihtiyarla vedalaşır başyaver.
8. İhtiyar adam, evdeki doğuştan âmâ kızını yolda yaşadıklarını anlatınca kız, onun bir âlim olduğunu anlamış ve babasını onu alması için göndermiş.
9. Camide namaz kılan başyaver, karşısında ihtiyarı görünce şaşırılmış.
10. Buyur dayı, demiş. İhtiyar adam evime davet etmeye geldim, demiş.
11. Başyaver ilkin kabul etmek istememiş ama ihtiyar kızım için geldim dedikten sonra kabul etmiş.

12. Eve gelen başyaver, âmâ kızla tanışmış. Âmâkız, babamın anlattıkların anladığım kadarıyla siz bir âlimsiniz. Bir derdiniz olmasa buralara gelmezsiniz, demiş.

13. Başyaver derdini anlatmış. Sorusunun cevabını da alan başyaver bu sevinçle ağasının yanına dönmüş.

14. Cevabı alan ağa, bunu kimden aldın, demiş.

15. Başyaver bir âmâ kızdı aldım deyince ağa şaşırılmış.

16. Eşiyle konuşan ağa bu kızını kendisine almak istemiş ve allı pullu bir düğün yapmış.

17. Yeni eşinden bir oğlu olan ağanın soyu üstün zekâlı bir çocukla devam etmiş.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Ağanın zekâsına çok güvenen başyaverine soru sorması, çocuğun, zekânın ve bilimin sınırlarının olmadığını kavraması açısından fayda sağlamıştır.

2. Başyaverin ihtiyara sorular sorması ve bunun karşısında ihtiyarın tavrı, bilimin ve öğrenmenin yaşla ilgili olmadığını kişilerin bilgisinin yaşla doğru orantılı olamayacağını anlaması açısından önem arz etmiştir.

3. Bu soruya sadece bir âmâ kızın cevap vermesi, ilim konusunda engel olmayacağı gerçeği kavratılmıştır.

4. Ağanın âmâ kızla evlenmesi, ikinci bir evliliğinde olabileceği vurgulanmıştır.

5. Bu üstün zekâlı âmâ kadının çocuğunun da üstün zekâlı olması, çocukların anne babanın özelliklerini taşıyabileceği konusu üzerinde durulmuştur.

6. Ağanın başyaverini takdir etmesi, güzel cevaplar karşısında övgünün haklı olarak yapılacağı konusu kavratılmıştır.

4.12. On İkinci Anlatı

1. Avdelhan¹ ve Katel²

2. Ahmet ÖZKAN, Hakkâri

¹Hakkâri yöresinde kullanılan bir isim.

² Hakkâri yöresinde kullanılan bir isim.

3. Ağa zulmüne direnen iki kardeşin hunharca öldürülmesi.

4. Hikâyenin özeti:

1. Kamışlı köyü yine en güzel baharlarından birini yaşıyormuş.
2. Ağa köyü kamışlıda buğdayların biçilme zamanı yaklaşmıştı.
3. Her sene olduğu gibi işçiler alınmış buğday tarlaları için. Elmacık köyünden daha fazla işçi alınmış.
4. Avdelhan ve kardeşi Katel de bunların arasında işe alınmışlar.
5. Biçme işlemleri bitmiş, mahsul ağaya gönderilmişti.
6. İşçilerin beklentilerinin çok altında bir pay verilmiş kendilerine.
7. Buna karşı çıkan Avdelhan ve Katel ile ağa oğlu arasında sürtüşme çıkar.
8. Bunun sonucunda ağa oğlu öldürülmüş, iki kardeş köyü derhal terk ederek kaçmışlar.
9. Bu haberi alan ağa ve adamları her yerde onları aramışlar ve bir istihbarat sonucunda kaçtıkları yeri öğrenmişler.
10. Cemil Ağa ve adamları iki kardeşi dere kenarında katledip cesetlerin azgın sulara bırakmışlar.
11. Bu olayı gören duyan kimse olmamış çünkü ağa zulmü her şeyden çetinmiş.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Bahar aylarının bir başka güzel olması, çocukta mevsimlerin farklı özellikleri barındırdığı izlenimini uyandırmıştır.
2. Farklı köylerden Kamışlıya çalışmak için işçi gelmesi, iş olanaklarının yerler arasında farklılıklar gösterdiğini göstermiştir.
3. Buğdayların biçilip pay almanın beklenmesi, her işin bir karşılığının olduğu düşüncesini uyandırmıştır.
4. Avdelhan ve Katel'in haksızlığı kabul etmemesi, çocuğun, haksızlık kavramını ve bu haksızlığa karşı koyulabileceğini öğrenmesini sağlamıştır.

5. Ağanın oğlunun ölmesi, sonucu tahmin edilemeyen olayların yaşanabileceğini kavratmıştır.
6. İki kardeşin Kamışlıdan uzaklaşması, olumsuz bir durumda yer değiştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.
7. İki kardeşin komşu köylere güvenerek saklanması ve ihanete uğratılmaları, bu hayatta kolay kolay kimseye güvenilemeyeceğini kavratmıştır.
8. Ağa ve adamlarının iki kardeşi katletmesi ve cesetlerini suya atmaları, çocuğun bazı suçların cezasız kalabileceğini öğrenmesini sağlamıştır.
9. Kimsenin şahitlik edememesi, güçlü ve zâlim olanların mazlumları sömürdükleri düşüncesini kavratmıştır.

4.13. On Üçüncü Anlatı

1. Baba Öğüdü

2. Öner ASLAN, Hakkâri

3. İlim sahibi üç adamın miras sınavı ve ilimleri karşısında âlimin şaşırması.

4. Hikâyenin özeti:

1. Yaşlı bir baba, üç evladına benim mirasımdan biriniz mahrum kalacak ama bunu ben öldükten sonra siz belirleyeceksiniz, demiş.
2. Baba öldükten sonra üç kardeş bir âlime gitmek için yola koyulmuşlar.
3. Yolda bir katırın izlerini görmüşler. Dişlerinin bazılarının kırık olduğuna ve sağ gözünün kör olduğuna kanaat getirmişler.
4. Bunları düşünürlerken bir adam katırının kayıp olduğunu söylemiş.
5. Üç kardeş kanaate vardıkları özellikleri söyleyince adam siz katırımı aldınız, demiş.
6. Bunun şeriatını yapmak için onu da yanlarına alarak âlime gitmişler.
7. Üç kardeşin ilmine hayran kalan âlim, adamı eli boş göndermiş.
8. Mirastan kimin mahrum kalacağını öğrenmek için kardeşlere bir oyun hazırlamış.

9. Her birine bir tavuk ve bir bıçak vermiş. Bu tavukları kimse görmeden kesip bana getirin, demiş.

10. Kardeşlerden büyük ve ortanca olanları, tavuğu kesememişler. Küçük kardeş ise bir ahıra girerek kesmiş.

11. Kardeşlerin üçünü de yanına alan âlim, Allah'ın her yeri gördüğünü söyleyerek tavuğu kesmenin mümkün olmadığını belirtmiş ve küçük kardeşin mirastan mahrum olduğunu söylemiştir.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Babanın evlatlarını ilimle büyütmesi, çocuk bakımında ve yetiştirilmesinde ilimin önemli olduğu vurgulanmıştır.

2. Mirastan kimin mahrum kalacağını kardeşlerin belirlemesi, kişilerin kendi başlarına işlerini başarması gerektiği düşüncesi kavratılmıştır.

3. Üç kardeşin katırın belirtilerini hemen anlaması, ilim ve zekânın ne denli önemli olduğunu, bunun kullanılması gerektiği vurgulanmıştır.

4. Âlimin üç kardeşi sınava tabi tutması, ilim ve öğrenmenin nerede ve nasıl kullanılacağını bilmek açısından fayda sağlamıştır.

5. Küçük kardeşin beni karanlıkta kimse görmez demesi, insanların kendilerini yaratana çabuk unutabileceği böyle bir şeyin yanlış olduğu belirtilmiştir.

6. Küçük kardeşi mirastan mahrum kalması, çocuğun, bilginin ve ilmin gerçek değerini alacağını anlamasını sağlamıştır.

4.14. On Dördüncü Anlatı

1. Cengo'nun³ İntikamı

2. Yusuf KAYA, Hakkâri

3. Cehaletle başlayan bir kan davası ve bunun intikamı için kurulan akıl almaz bir plan.

4. Hikâyenin özeti:

---

³Hakkâri yöresinde Cengiz adının kullanılma şekli.

1. Kaval köyü büyüklerinden Ahmet, Mirsevdin'e misafir olmuş.
2. Dışarıda yatırılan Ahmet'e köpek saldırınca Ahmet köpeği öldürmüş..
3. Köpeğinin ölüsünü gören ağa, Ahmet'i öldürtmüş ve cesedini ibret olsun diye bir yola bırakmış.
4. Kaval köylüleri intikam için Mirhudat ağa ile anlaşıp Mirsevdin ve ailesini öldürmüşler.
5. Sadece evde olmayan Mirsevdin'in küçük oğlu Cengo sağ kalmış.
6. Mirhudat on dört altın karşılığında himayesine alacakken Cengo, on beş altın götürmüş.
7. Zamanla ağanın takdirini kazanan Cengo, ağanın en güvenilir adamı olmuş.
8. Ağa kaval köyüne bir davet için giderken Cengo ve başka bir adamını yanına alarak gitmiş.
9. Yemek yenildikten sonra ağanın arkasından bir horozu göstererek nişan alan Cengo, ateş için izin istemiş.
10. Ağa ateş için izin vermiş. Herkes horoza odaklanmışken Cengo, ağaya nişan alıp ateş etmiş.
11. Bu şekilde intikamını almış. Şöhreti yayılmış ama bir daha izine rastlayan olmamış.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Ahmet'in misafir olarak gitmesi, gelenek ve göreneklerimize göre misafirlik kavramının önemi kavratılmıştır.
2. Köpeği için Ahmet'i öldürten ağanın intikam alması, çocukta, yanlışla yanlışın düzeltilemeyeceğini anlamasını sağlamıştır.
3. Kaval köylülerinin intikam için Mirhudat ile anlaşması, çocuğun, bir yerde iki reisin olamayacağını düşünmesini sağlamıştır.
4. Cengo'nun ağanın himayesine girmesi, düşmanın himaye edilmesinin doğru olmadığı düşüncesini kavratmıştır.
5. Cengo'nun herkesin dikkatini dağıtarak intikam alması, çocuğa, her zaman dikkatli olunması gerektiği düşüncesi kavratılmıştır.

4.15. On Beşinci Anlatı

1. Cevdet Ağa İle Mehdi Bey

2. Ömer ÖDEK, Hakkâri

3. İki dost insanın namus iftirasıyla birbirilerini yok etmesi.

4. Hikâyenin özeti:

1. Cevdet Ağa, milletine son derece düşkünmüş.
2. Halkın her türlü sıkıntısını halledip sorunlarını çözümlenmiş.
3. Komşu köyden çok sevdiği bir dostu olan Mehdi Bey sık sık ziyaretine gelirmiş.
4. Bu ziyaretler sıklaştıkça millet bunu çekememiş ve ağaya senin namusun elden gidecek, demişler.
5. Millete inanan Cevdet Ağa, dostuna tuzak kurmuş.
6. Ermenilerle Mehdi Bey'i birbirine düşürmüş.
7. Çıkan savaşta yaklaşık iki yüz kişi ölmüş. Mehdi Bey de can vermiş.
8. Savaştan sağ çıkan sadece Mehdi Bey'in iki yeğeni Sarı Mustafa ile Kırmızı Hasan imiş.
9. İki yeğen amcasının üçünü almak için Cevdet Ağa ve karısını da öldürmüş.
10. Bir iftira yüzünden yüzlerce can gitmiş.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. İki kişinin samimi dostluğu, çocukta, dostluk kavramına ilgi uyandırmıştır.
2. Cevdet Ağa'nın başkalarının sözüne kulak asarak dostuna zarar vermesi, çocuğun iftiralara karşı dikkatli davranması gerektiğini hatırlatmıştır.
3. Mehdi Bey'in adamlarıyla savaşa girmesi, hayatta her an her şeye karşı hazırlıklı olunması gerektiğini açıklamıştır.
4. Hikâyenin manzum ve mensur karışık bir şekilde oluşması, çocuğun, halk hikâyelerinin hem düz yazı hem de nazım şeklinde olabileceğini anlaması kavratılmıştır.

5. Bir iftira yüzünden yüzlerce kişinin ölmesi, olumsuz bir şey gibi görünse de aslında çocuğu iftiraya karşı uyardığı ve iftiradan uzak durması gerektiğini belirtmiştir.

6. Cevdet Ağa'nın da ölmesi, herkesin ettiğini bulacağına ve kimsenin tavuğuna kış denilmemesi gerektiğine dikkat çekilmiştir.

4.16. On Altıncı Anlatı

1. Deneme

2. Kemal ASLAN, Hakkâri

3. Bir kocanın karısını akıl almaz bir şekilde sınavdan geçirmesi.

4. Hikâyenin özeti:

1. Bir adam, karısına ne kadar güvenebileceğini anlamak için düşüncelere dalmış.

2. Kayınpederinin öküzünü çalıp kesmeyi düşünmüş.

3. Öküzü kestikten sonra karısına, bu senin babanın öküzü, demiş.

4. Sonrada karısını bir güzel dövüp baba evine yollamış.

5. Maksat karısını deneyip sır saklama sabrını ölçmektir.

6. Baba evine giden karısından birkaç gün sonra haberci yollamış.

7. Haberci, kocan bizim satır nerede, diye soruyor.

8. Kadın, karpuzu kestiğimiz yer var ya söylersin kocama satır orada, demiş.

9. Bu haberi alan koca karısının sır saklayan biri olduğunu anlamış ve karısını geri getirmek için kayınpederinin evine gitmiş.

10. Olanları tüm ayrıntısıyla anlatan koca, karısını alıp mutlu bir hayat yaşamışlar.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Adamın içindeki sıkıntıyı karısını denemekle geçirmesi, çocuğun, içteki sıkıntıların farklı şekillerde geçirilebileceğini öğrenmesini sağlamıştır.

2. Öküzü çalıp izinsiz kesmesi, çocuğun, hırsızlığın olumsuz bir iş olarak görmesini sağlamıştır.

3. Kocanın karısına haksız yere vurması, kimsenin sebep ne olursa olsun dövülmemesi gerektiği düşüncesini aşlamıştır.
4. Kocanın karısına haberci yollaması, çocuğun, kırgınlık ya da küslük durumlarında birilerinin araya girerek hoş gitmeyen durumun ortadan kaldırılması üzerinde durulmuştur.
5. Kocanın karısını bu şekilde denemesi, bazen bazı şeylerin küçük imtihanlarla daha sağlam temellere oturtulabileceği üzerinde durulmuştur.
6. Kocanın kafasını kurcalayan sıkıntıdan kurtulması ve mutluluklarının sürmesi, çocuğun, kötü düşüncelerin mutluluğa engel olduğunu anlamasını sağlamıştır.

4.17. On Yedinci Anlatı

1. Ebubekir Ağa

2. Öner ASLAN, Hakkâri

3. Ebubekir Ağa'nın müthiş ilmi ve kararların isabetliliği karşısında âlimin hayran duruşu.

4. Hikâyenin özeti:

1. Adalet ve aklın simgesi Ebubekir ağaymış.
2. Bu durumdan hoşnut olmayanlardan bazıları âlime çıkmış.
3. Yörenin en büyük âlimi, ağaya adaletli olması için gidiyormuş.
4. Yolda genç biriyle karşılaşmış. Genç, âlimi atna bindirmiş. Daha sonra kör bir adama rastlamışlar. Âlim, körü ata bindirmiş.
5. Ağanın köyüne vardıkların akşam olmuş. Her biri bir eve gidecekmiş ama kör at benim diyerek atı bırakmamış.
6. Âlimin gittiği evin sahibi iki ešli ve iki çocuklu bir adammış. Eşlerden çocuksuz olanı, âlimin odasındaki çocuğu öldürmüş.
7. Kuma kadın çocuğu âlimin öldürdüğünü iddia etmiş. Çocuğun annesi ise çocuğunu kumasının öldürdüğünü söylemiş.
8. İki olayın çözümü için Ebubekir Ağa'nın huzuruna çıkmışlar.

9. Ağa, kör ve genç adama hanginiz at pisliğini yerse at onun, demiş. diğerini de falakaya atacağını söylemiş.
10. Genç, değil bir, bin atım gitse pisliği yemem, demiş.
11. kör ise hemen davranmış pisliği yemek için.
12. Ağa, atın gence ait olduğuna hükmetmiş. Çünkü at pisliğine bile tenezzül eden birinin haksızlık yapmasından daha normal bir şey olamazmış.
13. Kadınlara da hanginiz soyunup oynarsa o, doğru söylüyor, demiş.
14. Kuma kadın, hemen soyunmaya başlamış. Çocuğun annesi ise benim evladım gitti ama namusum gitmez, demiş.
15. Soyunan kadını durduran ağa, çocuğun kuma tarafından öldürüldüğünü belirtmiş. Gerekçe olarak da Allah'tan korkan bir kadın bir başkası yanında asla soyunmaz, demiş.
16. Allah'tan korkmayan birisi cana kıyar diyerek kuma kadını da falakaya atmış.
17. Âlim, kendisini tanıtmış ve buraya geliş sebebini söylemiş.
18. Ağanın ilmi ve adaletine hayran kalmış. Elini öpmek isteyen ağaya, asıl eli öpülmesi gereken sizsiniz, demiş.
19. Baştan beri ben olayların içindeydim. Verdiğiniz kararların doğruluğunu merak ettiğim için sessiz kaldım, demiş.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Ağanın adaletinden hoşnut olmayanların olması, hayatta herkesi mutlu etmenin mümkün olmadığını, her şeyin dört dörtlük olduğu durumlar da bile bazılarının bunu çekemeyecekleri belirtmiştir.
2. Gencin âlime, âlimin köre atı bırakması, ihtiyaçları farklı olabileceği ve gerçek ihtiyaç sahibine yardım edilmesi gerektiği hususunda fayda sağlamıştır.
3. Kadının çocuğu öldürmesi, çekememezliğin kötü bir duygu olduğunu ve bunun bazen bedelinin ağır olabileceği düşüncesi kavratılmıştır.

4. Körün atı sahiplenmesi, her zaman yapılan iyiliğin karşılığını bulamayacağı, bazı mal düşkünün insanların çıkarları uğruna kendilerini unutabilecekleri vurgulanmıştır.

5. Ağanın gerçekte kimin haklı olduğunu bilmesi için oyuna tabi tutması, kişilerin gerçek yüzünü kimi zaman basit şeylerle ortaya çıkarılabileceğini kavratmıştır.

6. Âlimin, Ebubekir Ağa'nın ilmine hayran kalması, yöneticiliğin zor bir iş olduğunu ve önemli olanın ilimle hükmetmek olduğunu kavratmıştır.

7. Asıl el öpülmesi gerekenin ağa olması, kişinin sadece kendisini değil halkı da yönettiği zaman gerçek manada âlim olabileceğini kavratmıştır.

4.18. On Sekizinci Anlatı

1. Evi Kuran Kim?

2. Hüseyin GÜLDAL, Hakkâri

3. Bir kadının eşine yaptığı en büyük iyilik: Bir servi gibi onu ayağa kaldırmak.

4. Hikâyenin özeti:

1. Ağa evi kuran kim, diye sormuş.

2. Herkes evi kuranın erkek olduğunu söylemişken ağa kızı, evi kuran kadındır, demiş.

3. Bu söz üzerine Ağa, o yörenin en tembel erkeğine kızını nikahlamış ve haydi bakalım evi kim kuruyor, görelim demiş.

4. Yemeğini bile yatarak yiyen kocasına, bir çare düşünmüş.

5. Bir öğün de ya oturarak yersin ya da aç kalırsın, demiş. Bu böyle devam etmiş ve adam mecburen oturarak yemeye başlamış.

6. Yavaş yavaş doğrulan adam, iş yapmaya bile başlamıştı.

7. Bir gün bezirgânlarla alış verişe çıkmıştı. Üç nasihatim var alan memnun almayan pişman, diye bağırان bir adamdan üç nasihati satın almış.

8. Bu üç nasihati sayesinde hayatı değişmiş ve zengin olmuştu.

9. Bir gün Ağa ile ahalisini yemeğe davet etmiş. Tabakları bile altın olan bu yemekte tabaklar yiyenlere hediye edilmişti.

10. Bu işe çok şaşırın Ağa'ya kızı şöyle demişti: “Baba evi kuranın kim olduğunu gördünüz mü?” demiş.

11. Babası kızım haklısın gerçekten de evi kuranın kadın olduğuna kanaat getirdim, demiş.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Ağa'nın evi kuran kim, diye soru sorması, çocuğun, ailedeki iş bölümlerini bilmesi açısından fayda sağlamıştır.

2. Kızın, en tembel insanla evlenmesi, söylenen sözün yerine getirilmesi konusunda duyarlılık kazandırmıştır.

3. Kızın, tembel kocayı yavaş yavaş doğrultması, en zor işlerin bile aşama aşama yapınca başarıya ulaşacağına dair sağlam bir kanı oluşturmuştur.

4. Tembel kocanın geçimini sağlamaya başlaması, çocuğun, tembelliğin sadece bir davranış biçimi olduğunu bilmesini, istenildiğinde bundan kurtulabileceğini görmesi açısından önem arz etmiştir.

5. Aldığı nasihatleri unutmaması ve başarı saptaması, söylenen sözlerin yabana atılmaması gerektiği konusu üzerinde durulmuştur.

6. Ağa ve ahalisinin yemek sofrasında gözlerine inanamaması, karşıdaki kişilerin hor ve küçük görülmemesi gerektiği kavratılmıştır.

7. Milletin tabakları alınca sevinmesi, dünya malının tatlı olduğunu buna insanların hemen kanacağını anlaması açısından çocuğu düşündürmüştür.

4.19. On Dokuzuncu Anlatı

1. Geçitli İle Akkoş

2. Ahmet ÖZKAN, Hakkâri

3. Bir karış toprak için yıllarca süren bir düşmanlığın acı faturası.

4. Hikâyenin özeti:

1. Yaklaşık altmış yıl önce başlayan bir düşmanlıkmış.
2. Bu düşmanlık sonucunda iki taraftan yedi kişi öldürülmüş.
3. İleri gelenlerin araya girmesiyle huzur ve sükûnet yaşanmış.
4. Akkoş köyünü satın alan Geçitli halkı, Akkoşluların geri gelmesini hazmedemeyerek satın aldıkları topraklarda koyunlarını otlatmak istemiş.
5. Bu otlatmaları kabul etmeyen Akkoşlular, sürüye ateş açmış. Bu ateş sonucunda beş çocuk babası olan baba çocuklarını yetim bırakmış.
6. Bu olaylar günümüzde de devam etmekteymiş.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Toprak uğruna canlara kıyılması, çıkar meselelerinin canların ölmesine, ocakların yıkılmasına sebep olduğu belirtilmiştir.
2. Düşmanlığın uzun bir süreci kapsamı, insanların durmadan aç olan nefislerini doyurmak istediğini göstermek ve bu nefislerin sebep olduğu felaketler çocuğa kavratılmıştır.
3. Çocukların babasız kalması, hiçbir toprağın ya da dünya malının çocuğa baba olamayacağını göstermek için bu konu çocuğa kavratılmıştır.
4. Gözü yaşlı bir anne ile yetim beş çocuğun geride kalması, asıl ölenin geride kalanlar olduğunu belirtmiştir.
5. Baba yüreğinin fazla dayanamayıp vefat etmesiyle, merhamet ve sevgi duygusunun yüceliğine dikkat çekilmiştir.

4.20. Yirminci Anlatı

1. Geçitli'de Kürt Ayaklanması

2. Kazya BUZAN, Hakkâri

3. İsmail Ağa ve adamlarının çıkardıkları Kürt isyanı ve sonucunda yaşananlar.

4. Hikâyenin özeti:

1. İsmail Ağa, Kürt ayaklanması için propagandalar yapmış.
2. İsmail Ağa'nın ilk planı Geçitli karakolunu ele geçirmekmiş.
3. Komşu köylerden de yardım alan İsmail Ağa, harekete geçmiş ve karakolu dört taraftan çevirmiş.
4. Diğer köylerden gelen Kürtler de azımsanmayacak kadar çokmuş.
5. İsmail Ağa'ya yardım için yüz adamıyla gelen Kerem Ağa'ya ateş açılmış. Bunu üzerine Kerem Ağa fikrini değiştirerek karakola yardım etmiş.
6. Bunun sonucu olarak karakolu ele geçirme planı suya düşmüştür.
7. İsmail Ağa'nın ölümüne kadar bu propagandalar devam etmiş. Ağa öldükten sonra da bu huzursuzluklar ortadan kalkmış.
8. Köy, o günden sonra askerle kardeş gibi yaşamış.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. İsmail Ağa'nın milleti kışkırtması, çocuğun, bir düşünce etrafında ve birilerinin öncülüğünde halkın bir araya gelip propaganda yapılabileceğini anlamasını sağlamıştır.
2. İsmail Ağa'nın ilk olarak karakolu almak istemesi, bir işte ilk olarak hayati derecede önemli olan noktaların belirlenip bunların halledilmesi gerektiği düşüncesi üzerinde durulmuştur.
3. Kerem Ağa ve adamlarının fikir değiştirmesi, çıkarların değişmesiyle fikirlerin de değişebileceği konusu üzerinde durulmuştur.
4. İsmail Ağa'nın her seferinde karşısında Kerem Ağa'yı bulması, çocuğun, dostlukların bozulup yerini düşmanlığa bırakabileceği gerçeği üzerinde durulmuştur.
5. İsmail Ağa'nın ölümüyle köyün huzura kavuşması, bazı durumlarda huzursuzluğun sadece bir kişiden kaynaklanabileceğini anlamasını sağlamıştır.

4.21. Yirmi Birinci Anlatı

1. Genç Kız

2. Yusuf KAYA, Hakkârî

3. Kimsesiz kalan bir kızın yıllar sonra öz kardeşiyle evlenmek üzereyken babasını bulması.

4. Hikâyenin özeti:

1. Seferberlik yıllarında askere giden bir aile reisinin ölüm haberi gelmiş.
2. Bu duruma fazla dayanmayan eşi, kalp krizi geçirip vefat etmiş.
3. Üç yaşlarında küçük bir kız çocuğu yapayalnız, kimsesiz kalmış.
4. Bu kız çocuğunu başka bir aile evlat edinip büyütmüş.
5. Cephedeyken ölüm haberi gelen aile reisi, aslında yaralı olarak kurtulmuş.
6. Kızını arayan aile reisi onu bulamayınca yeniden evlenmiş.
7. Aradan 20 yıl geçmiş. Bir gün o köye göçebe bir aile gelmiş ve aile reisinin diğer karısından olma oğlu bu ailenin kızına âşık olmuş.
8. Bu kız istemişler ve iki kardeş evlenmek üzereyken kız annesinin fotoğrafını görmüş.
9. Aile reisi kızını tanımış ve yılların hasretini gidermiş.
10. Öz kızını da yanına alarak geri kalan ömürlerini mutlu bir şekilde yaşamışlar.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Seferberlik dolayısıyla aile reisinin askere alınması, çocuğun, olumsuz bir durumda ülke savunması için herkesin göreve alınacağını bilmesi kavratılmıştır.
2. Kadının eşinin ölüm haberi karşısında kalp krizi geçirmesi, büyük acıların sonuçlarının da büyük olacağı düşüncesi üzerinde durulmuştur.
3. Küçük yaşta kimsesiz kalan bir kız çocuğun evlat edinilip büyütülmesi, kimsesizlerin de bir şekilde bir sahiplenmeyle büyütülebileceği gerçeği kavratılmıştır.
4. Yıllar sonra aile reisinin kızını bulması, çocuğun, can çıkmadan umdun kesilmeyeceğini anlamasını sağlamıştır.

5. İki kardeşin birbirini tanımadan evlenmek istemesi, hayatta, bazen sonuçları tahmin edilemeyecek işlerin meydana gelebileceği hangi işte hayır, hangi işte şer olacağını kimsenin bilemeyeceğini anlamasını sağlamıştır.

4.22.Yirmi İkinci Anlatı

1. Goso⁴

2. Mehmet ÖZKAN, Hakkâri

3. Üvey anne ile çocuğunun müthiş mücadelesi.

4. Hikâyenin özeti:

1. Goso, küçük yaşta öksüz kalmıştı.

2. Babası zaman kaybetmeden bir başka kadınla evlenmiş.

3. Üvey anne ile Goso, pek anlaşmazlarmış. Annesizlik ve üvey annenin zulmü Goso'yu bezdirmişti.

4. Büyüyen Goso, cin gibi bir çocuk olmuştu.

5. Babası ve yanındakiler ot biçerken Goso, babasının bıçağını çalarak üvey annesine: “Babam, bıçağı öküzü kesip yemek yapman için gönderdi.” demiş.

6. Evden geri dönmeyen Goso'yu babası merak etmiş ve arkasından eve gitmiş. Öküzün kesildiğini görünce çok sinirlenmiş ve ucu hala ateş olan bir odun fırlatmış Goso'ya.

7. Goso, bunu alır almaz işçilerin yanına gitmiş. Babam, biçtiğiniz otları yakmanızı istiyor, demiş.

8. Otları da yaktıran Goso'dan babası kurtulmak için eşini türbeye göndermiş.

9. Üvey anneyi takip eden Goso, türbede üvey annenin Goso kör olsun duasını duymuş ve üvey anneden önce eve gelerek kör numarası yapmış.

10. Kör numarasıyla komşunun tavuklarını öldüren Goso, babasının evden kaçma planını duymuş.

---

⁴Hakkâri yöresinde kullanılan bir isim.

11. Gece yarısı eşiyle kaçmaya çalışan baba ve üvey anneyi Goso takip etmiş. Babası farkına varınca onu da yanına almış.
12. Eşiyle anlaşılan baba, Goso'yu aralarında uyutarak onu suya atmayı planlamış.
13. Goso, bunu da anlamış ve gecenin bir vakti babasıyla beraber üvey anneyi köprüden suya atmışlar.
14. Ne yaptıysa Goso'dan kurtulamayan baba, bundan sonraki hayatı beraber mutlu yaşamışlar.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Öksüzlük kavramının işlenmesi, çocuğun, annesinin değerini daha iyi anlaması ve anne gibi yar olamayacağını bilmesi konusunda fayda sağlamıştır.
2. Goso'nun olumsuz yönüne odaklanan baba, çocukların, kendilerine verilen değer ne ise ona layık olmaya çalışmaları gerektiğini kavratmıştır.
3. Goso'nun eli avuca sığmaz biri olması, aşırı yaramaz ve söz dinlemez oluşun başa türlü dertler açabileceğine dikkat çekmiştir.
4. Üvey anne ve işçilerin Goso'ya inanması, bir şeyin kesin olarak bilinmediği sürece yapılmaması gerektiğini vurgulamıştır.
5. Babanın ne yaptıysa kurtulamaması ve sonunda Goso ile mutlu olması, çocuğa, aile bireylerinin olumsuzluğunun sebebini ortadan kaldırdığında mutlu olabileceğini kavratmıştır.

4.23. Yirmi Üçüncü Anlatı

1. Hakkâri Paşası

2. Yakup KORKMAZ, Hakkâri

3. Bir paşanın halkın arasında dolaşması sonucu evlenecek birini bulması ve bu sayede hayatının bitecekken kurtulması.

4. Hikâyenin özeti:

1. Paşa ile veziri halkın kılığında halkın arasında dolaşmaya başlamıştı.

2. Vakit çok geçmiş ve artık geri dönemeyeceklermiş. Mecburen geceyi bir çobanın evinde geçirmişler.
3. Çobanın kızını çok beğenen paşa onu kendisine istemiş.
4. Çoban kızını vermek istemiş ama kızı elinden bir sanat gelmeyen birisiyle evlenmem, demiş.
5. Paşa bu söz üzerine bir haftalık gibi kısa bir zamanda kemer yapmasını öğrenmiştir.
6. Şanına layık bir düğün yapan paşa, çok mutlu olmuş.
7. Yine bir gün paşa ile veziri dolaşmaya çıkmışlar. Kimse paşanın çıktığını fark etmesin diye eşi elbisesini giyer onun koltuğunda oturmuş.
8. Paşa ile vezir açlıklarını gidermek için bir dağ köyü lokantasına girmişler.
9. Lokantacı bu iki kişiyi içeri boş bir odaya almış.
10. Ayaklarını attıkları gibi alt kata düşmüşler. Meğerki bu lokantacı şişman olanları kesip yabancılara yedirirmiş.
11. Sırayla herkesi almışlar. Sıra vezire gelince onu da almışlar.
12. Paşa, sıranın ona gelmemesi için çırakla anlaşmış ve onlarca altın vermiş.
13. Bir kemer yapmak için çıraktan kendisine malzeme getirmesi için rica da bulunmuş.
14. Kemer malzemesi getiren çırak bir gün sonra kemerin bittiğini görmüş.
15. Paşa bu kemeri sahibine götürürsen o, sana verdiğimin on katı altın verir, demiş.
16. Kemer paşanın eşine götüren çırak yakalanmış ve paşanın eşi ile adamları lokantayı basmış.
17. Paşa ve geriye kalan tutsaklar kurtulmuş. Lokantacı asılmış.
18. Çırak paşanın sayesinde affedilmiş ve bütün lokanta ona bir şartla bırakılmış: Helal kazanç.
19. Paşa ile eşi mutlu bir hayat yaşamışlar. Paşa öğrendiği sanatın değerini daha da iyi anlamış.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Paşanın zeki ve çalışkan çoban kızıyla evlenmek istemesi, akıl ve zekânın parlayan bir mücevher olduğunu, bunun en önemli hazine olduğunu kavratmıştır.
2. Çoban kızının sanat bilmeyen biriyle evlenmek istememesi, sanata dikkat çekmiş ve çocuğun sanat konusunu merak etmesini sağlayarak ilgisini çekmiştir.
3. Paşanın evlenmek için sanat öğrenmesi, hayatın güzelliklerine ulaşmak için her zaman bilinçli bir çabanın olması gerektiği konusu üzerinde durulmuştur.
4. Paşanın halkın arasına karışıp soruları anlamaya çalışması, yöneticiliğin sadece koltukta oturularak yapılamayacağını kavratmıştır.
5. Paşanın sanatıyla gizliden eşine haber yollaması ve kurtulması, öğrenilen sanatın ne denli önemli olabileceğini kavratmış, kişilerin birbirilerini yaptıklarından da tanıyabileceğinin mümkün olabileceğini göstermiştir.
6. Paşanın kurtulduktan sonra lokantacının asılması, olumsuz bir durum olarak algılanmaktan çok çocuğun, kötülerin cezasını bulacağını bilmesini ve kötü olmaya karşı bir nefret beslemesini sağlamıştır.

4.24. Yirmi Dördüncü Anlatı

1. Hakkâri Paşasının Aşkı

2. Yakup ASLAN, Hakkâri

3. Akıllı olan Mehdi'nin yerinde ve zamanında söz söyleyerek işim içinden sıyrılmış.

4. Hikâyenin özeti:

1. Hakkâri paşası, Irak ileri gelenlerinden birinin kız kardeşine âşık olmuş.
2. En akıllı adamı, Mehdi'yi kızı istemek için haberci olarak göndermiş.
3. Mehdi'nin niyetini anlayan Irak ileri geleni ona bir oyun oynamaları için adamlarını görevlendirmiştir.
4. Farklı oyunların hepsinden zehir gibi akıyla çok rahat sıyrılan Mehdi, kızı istemiş.

5. Irak ileri geleni kızı vermeyeceğini ve Hakkâri paşasının da kim olduğunu, onun gibileri tanımadığını söylemiş.
6. Kız kardeşi ileri gelene, abi ne de olsa o bir lider, kötü söz söyleme, demiş.
7. Bu söz üzerine kız kardeşine de kızmış.
8. Mehdi geri dönmüş ve yaşananların hepsini paşaya anlatmış.
9. Paşa hemen harekete geçerek ileri geleni ve adamlarını esir almış.
10. Onları öldürecekken kızın bir sözü üzerine onları affetmiş.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Hakkâri paşasının kıza âşık olması, sevmenin ve âşık olmanın yaşının ve zamanının olmadığı belirtilmiştir.
2. Paşanın en akıllı adamını görevlendirmesi, çocuğun önemli işler için en iyi şeylerin yapılması gerektiğini anlamasını sağlamıştır.
3. Mehdi'nin tuzakları üstün zekâsıyla bertaraf etmesi, akıl kullanıldığında önünde hiçbir şeyin durulamayacağı konusu üzerinde durulmuştur.
4. Mehdi'nin her şeye rağmen kızı istemesi, kişinin üzerine aldığı görevi yerine getirmesinin ne kadar önemli olduğunu kavratmıştır.
5. Irak ileri geleninin paşa hakkında ileri geri konuşması, çocuğun, tam anlamıyla tanımadığı ve bilmediği konu hakkında konuşmamasının gerekliliğinden söz etmiştir.
6. Paşanın her şeye rağmen ileri geleni affetmesi, çocuğun, affetmenin suçlamadan daha üstün bir değer olduğunu ve bunun herkesin yapamayacağı bir kadar kıymetli olduğunu anlamasını sağlamıştır.

4.25. Yirmi Beşinci Anlatı

1. Hamit Ağa ve Kıtlık

2. Hayriye DUMAN, Hakkâri

3. Yaşam mücadelesi veren bir milletin komşularıyla giriştiği mücadeleler.

4. Hikâyenin özeti:

1. Peyanışlılar⁵Fadıl denilen mezraya yerleşmişler.
2. Geçim sıkıntısı dışında her şey güzelmiş. Yaşam mücadelesi günden güne kendisini daha da çok belli ettirmiş.
3. Peyanışlılar ile yabancılar arasında savaşta birçok kişi ölmüş.
4. Herkes yiyecek giyecek derdine düştüğünden kimse ölenlere bakmamış bile.
5. Yine bir gün yiyecek ararlarken Hamit Ağa, bir buğday tarlası görmüş ve bunu adamlarına biçtirip stok yapmış.
6. Bir Hasan, Şahin ve Ali üç arkadaş av için yola koyulmuşlar.
7. Ava giden avlanır misali, pusuya düşmüşler ve Şahin ile Hasan vefat ederken Ali yaralı olarak kurtulmuştur.
8. Kimsenin bu cenazelere de fazla ilgi gösterdiği görülmemiştir. Çünkü açlık için iki adamın daha feda edilmesi çok değilmiş.
9. Hamit Ağa intikamlarını almak istediye de yabancıların izine rastlamamış

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Açlık üzerinde durulması, çocuğun geçim derdinin her şeyin üstünde olduğunu anlamasını sağlamıştır.
2. Milletin açlıktan dolayı düşman olması, kişilerin en temel gereksinimlerinin duyurulmadan diğer ihtiyaçlara kimsenin ilgi göstermeyeceğini kavratmıştır.
3. Av yaparak ve çeşitli otlarla geçimin sağlanması, çocuğun, ilgisini av ve ot çeşitlerine çekmiştir. Böylece çocuk, otları merak ederek onları araştırma isteyecektir.
4. Yabancıların reislerinin dostunu dahi öldürmesi, düşmanlıkta herkesin düşman olduğunu belirterek çocuğun, düşmanlık kavramına karşı olmasına katkı da bulunmuştur.

---

⁵Hakkâri yöresinde kullanılan bir köy isimi.

4.26. Yirmi Altıncı Anlatı

1. Hazar İle Xani'nin⁶ Aşkı

2. Kazya BUZAN, Hakkâri

3. Hazar ile Xani'nin aşkıyla başlayıp iki ailenin bitirilme macerasını hazırlayan bir süreç.

4. Hikâyenin özeti:

1. Hazar, gariban bir ailenin iki çocuğundan biriymiş. Ağa torunu olan Xani'ye âşık olmuş.
2. Kimle istememişse de ağa, torununu aileden birisiyle evlendireceğim diyerek hepsini geri çevirmiş.
3. Hazar da Xani'yi istemek için aile büyüklerini ağa evine göndermiş.
4. Kızı vermeyen ağa, bununla kalmayıp evine gelenleri dövdürmüşler.
5. Bunun üzerine Hazar, Xani'yi kaçıtır ve kaçırma haberi tez duyulur.
6. Ağanın adamları her yerde Hazar'ı aramış. Takip sonunda bulunmuş ve açılan ateş sonucunda Hazar'ın kardeşi vurulmuş.
7. Hazar, bu olaydan sonra kör oldum diyerek bir başka köye sığınmış. Daha sonra kendi köyüne dönmüş. Xani'nin evlendiğine şahit olmuş.
8. Hazar, ağanın isteği üzerine yedi yıl sonra ağaya bir ev yapımında ustalık yapmış.
9. Bunu fırsat olarak gören Hazar, evi çok iyi süzmüş. Bir akşam yemeğinde ağa ve ailesini yedi adamıyla öldürmüştü.
10. Evde olmayan hamile bir bayan kurtulmuş sadece.
11. Yıllar sonra bu hamile bayanın oğlu olan Aziz, intikam için bir plan kurmuş ve Hazar'ı öldürmüştü.
12. Bir kan davası uğruna iki aile bitme noktasına gelmiş.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

---

⁶ Hakkâri yöresinde kullanılan bir isim.

1. Hazar'ın Xani'ye âşık olması, çocuğun normal şartlarda herkesin herkesi sevebileceğini yani sevginin özgürlük taşıdığını bilmesi istenmiştir.
2. Açılan ateş sonucu Hazar'ın kardeşinin vurulması, çocuğun, yapılan kimi zorbalıkların işle alakası olmayan kişilere de sıçrayabileceğini anlaması sağlanmıştır.
3. Hazar kör oldum deyip köye yerleşmesi, intikam için kişilerin farklı birtakım planlar için de olabileceği gerçeğini kavratmıştır.
4. Ağanın Hazar'a güvenip evi ona yaptırması ve bunun onların ölümüne sebep olması, şartlar uygun olmasa da kolay kolay düşmana güvenilemeyeceğini anlamasını sağlamıştır.
5. Ağa soyunun son kişisi olan Aziz'in intikam için plan kurması, çocuğun, kan davalarının süreklilik gösterebileceğini bilmesi gerçeği üzerinde durulmuştur.
6. Hazar'ın misafiri tarafından tuzağa çekilmesi ve öldürülmesi, yıllar geçse de kan davalı olanların tedbiri elden bırakmamaları gerektiği kavratılmıştır.

4.27. Yirmi Yedinci Anlatı

1. Helal Kazanç

2. Hüseyin GÜLDAL, Hakkâri

3. Yaşlı bir anne ile ona bakan oğlunun yaşam mücadelesi.

4. Hikâyenin özeti:

1. Rençper olarak çalıp geçimini sağlayan Haşim adında bir delikanlı varmış.
2. Annesinin tek istediği helal bir kazanç olmasımış.
3. İki sene çalışıp parasını ateşe atan bir anne, oğlunun parasının helal olup olmadığını tespit etmeye çalışmış.
4. Üçüncü sene Haşim'in aldığı para diğer senelerdeki gibi yanmamış, anne helal olduğuna kanaat getirmiştir.
5. Bir altın değerindeki bu parayı komşu bezirgâna veren anne, yiyecek ve giyecek istemiş.

6. Yaşlı kadın için bir şey almayı unutan bezirgânlar, önlerine çıkan ilk şeyi almaya söz vermişler.
7. Önlerine çıkan bir adam sandık ve içindeki kedi bir altın, demiş.
8. Bezirgânlar söz verdikleri gibi ilk şeyi yani kediyi almışlar.
9. Dinlenmeye çekildikleri bir köyde kediyi yüz altına satmışlar.
10. Bu parayı yaşlı anneye uzatan bezirgân annenin şaşkınlığını görmüş.
11. Anne oğluna dönerek, oğlum: “Helal malın başı kıl, dibi dağdır; haram malın ise başı dağ, dibi kıldır.” demiş.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Haşim’in yaşlı annesiyle yaşaması, çocuğun, anne ve babasına yaşlandıklarında bakıma ihtiyaçları olduğu takdirde bakması gerektiği düşünceni kavratmıştır.
2. Haşim’in geçimini rençper olarak sürdürmesi, hayat şartlarında çalışmanın ayıp olmadığını ve asıl olanın başkasına muhtaç olmadan yaşamak olduğu fikri benimsetilmiştir.
3. Haşim’in annesine parasını ateşe atmasına karşın kızmaması, anne babaya saygının olması gerektiğini ve sabrın sonunun selamet olduğunu kavratmıştır.
4. Haram ve helal kavramlarının olması, çocuğun, bu konu da düşünmesin sağlayarak ona helal kazancın daha bereketli ve mutlu edici olduğunu kavratmıştır.
5. Bezirgânların yaşlı kadının parasına kimse bilmediği halde el uzatmaması, çocuğa, dürüst olmanın erdemliliğini yaşatmıştır.

4.28. Yirmi Sekizinci Anlatı

1. Her Sarı Saçının Bir Kızıl Bıyıklısı Var

2. Yakup KORKMAZ, Hakkâri

3. Anne sözü dinlemeyen bir gencin pişmanlığı.

4. Hikâyenin özeti:

1. Hakkâri paşası ile Bağdat paşası kavgaya tutuşmuşlar.

2. Bu işe heves salan gençler sabırsızmış. Çünkü işin ucunda sarı saçlı güzeller varmış.
3. Anne, evladına gitme, her sarı saçlının bir kızıl bıyıklısı var, demişse de dinletememiş.
4. Savaş önce iyi başlamış Hakkârililer için ama sonra hüsrana uğramışlar.
5. Esir kalan gençler idam edilmiş. Sıra anne sözü dinlemeyen gence gelmiş.
6. Anne sözü dinlemediği için bu hâle düştüğünü söylemiş.
7. Kızıl pos bıyıklı adam annesinin hatırına onu affetmiş.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Gençlerin savaşa hevesli olması ve hayatlarından olması, çocuğun, boş hevesler uğruna kişinin can güvenliğini tehlikeye atmaması gerektiğini düşünmesini sağlamıştır.
2. Gencin, anne sözü dinlemeyip savaşta esir düşmesi, çocuğun, anne sözünün yabana atılmayacağını, hayat tecrübesini üstün tutması gerektiği konusu üzerinde durulmuştur.
3. Kızıl bıyıklı adamın genci annesinin hatırına serbest bırakması, çocuğun, ilime ve bilgiye her zaman değer verildiğini bilmesi amaçlanmıştır.
4. Gencin, bir daha bu hataya düşmemesi, hatalardan ders çıkarılması gerektiği üzerinde durulmuştur.

4.29. Yirmi Dokuzuncu Anlatı

1. Hristiyan Tüccar

2. Yakup KORKMAZ, Hakkâri

3. Hristiyan tüccar ile koruyucusunun haydutlara yakalanması.

4. Hikâyenin özeti:

1. Kürtlerin yoğun olduğu bölgelerde Hristiyan tüccarlar ticaret yapıyor.
2. Hristiyan tüccarlar yanlarına ticaret yaparken dostlarından bir alıp komşu köylere gidiyor.
3. Yine bir gün ticaret için komşu köylere giden tüccar, yanına cüsseli bir adam almış.

4. Bir ovada haydutlara yakalanan tüccar ve koruyucusu haydutlar tarafından soyulmuş.
5. Öyle ki donunu bile almaya kalkışmışlar.
6. Bu dakikaya kadar sakin olan cüsseli adam, bu olaydan sonra iki haydudu da ayakları altına alarak ölesiye dövmüştür.
7. Hristiyan tüccar ile koruyucusu bu şekil de kurtulmuş.
8. Hristiyan tüccar bu olaydan sonra anlamış ki güç bilekte değil yürekteymiş.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Hristiyanların ticaret için Kürt bölgelerine gelmesi, çocuğun, ticareti sadece belirli bir bağlı kalarak düşünmemesi gerektiğini kavratmıştır.
2. Hristiyan tüccarların tek başlarına dolaşamaması, yabancı olunan bölgelere giderken bir rehber ihtiyacı duyulduğunu belirtmiştir.
3. Hristiyan tüccarın cüsseli adamın kalıbına bakarak onu seçmesi, çocuğun, her işte ilk görünüşün önemli olduğunu anlamasını sağlamıştır.
4. Cüsseli adamın, cüssesi gibi olmaması, görünüşün her zaman inandırıcı olmadığını, bazen de aldatıcı olabileceğini belirtmiştir.
5. Koruyucu adamın haydutlar tarafından donuna kadar soyulması ve sonradan kurtulması, zorun belirli bir yere kadar sınırının olduğunu, iş bu sınıra dayandıktan sonra kişinin elinden geleni yapacağını kavratmıştır.
6. Tüccarın gücün yürekte olduğunu anlaması, çocuğun, yaşantılardan ders çıkarılabileceğini anlamasını sağlamıştır.

4.30. Otuzuncu Anlatı

1. İki Kardeş

2. Bedel ÖZKAN, Hakkâri

3. İki kardeşin ibretlik hayat hikâyesi.

4. Hikâyenin özeti:

1. Birbirini seven iki kardeş yaşarmış.
2. Büyük olan evli, küçük olan ise bekarmış.
3. Hali vakti çok iyi olan kardeşler mutluymuş. Bir gün biri küçük kardeşe bütün malı kendisine alması için bir plan anlatmış.
4. Planı uygulayan küçük kardeş, bütün malı abisinden almış.
5. Aradan yıllar geçmiş büyük kardeş yine zengin olmuş ama küçük kardeş elindeki tüketmişti.
6. Bu duruma üzülen büyük kardeş, tekrar kardeşini yanına almış.
7. Küçük kardeş yine çekememezliğe gelerek abisini öldürtmeyi planlamış.
8. Gece uykudan uyanıp giderken planı unutan küçük kardeş, kendi kurduğu planın kurbanı olmuş.
9. Gerçeği öğrenen abi çok üzülmüş fakat sonrasında mutlu bir hayat yaşamış.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Küçük kardeşin başkalarının sözüne kanması, kimsenin gerçek kişinin iyiliğini istemediğini sadece kendi çıkarları için uğraştıkları üzerinde durulmuştur.
2. Küçük kardeşin abisini çekememesi, kardeş bile olsa insanın her zaman tam anlamıyla güvenemeyeceği gerçeği ortaya konulmuştur.
3. Abinin ikinci defa kardeşini yanına alması, çocuğun, yapılan bir hatanın asla tekrar edilmemesi gerektiği ki bu kardeş bile olsa olmaması gerektiğini kavratmıştır.
4. Abinin her seferinde kardeşine sahip çıkması, aile bağlarının çok önemli olduğunu belirtmiştir.
5. Küçük kardeşin kendi tuzağına düşmesi, herkesin hak ettiğine eninde sonunda ulaşacağına, yapılan haksızlığın karşılığını bulacağına ışık tutmuştur.

6. Abinin gerçekleri öğrendikten sonra katili bırakması, her zaman görünenin gerçek olmayacağı ardında gizli kalan kısımların daha önemli olduğunu anlaması açısından fayda sağlamıştır.

4.31. Otuz Birinci Anlatı

1. İki Köyün Kavgası

2. Emine ER, Hakkâri

3. Basit sebepler yüzünden cehaletin katlettiği canlar.

4. Hikâyenin özeti:

1. Yıllar önce Geçitli halkı ile Durankaya halkı arasında toprak kavgası çıkmış.
2. Durankaya halkı daha güçlüymüş ve an be an zafere yaklaşmış.
3. Uzaklardan gelen bir göçmen kafilesi bu kavgayı fark etmiş. Kafilenin başı Tecer, kim zayıfsa onlara yardım edip köyelerine yerleşeceğiz, demiş.
4. Geçitli halkı zayıf olduğu için onlara yardım etmişler ve bütün Durankayalıları kılıçlarının altından koyun sürüsü gibi geçirmişler.
5. Savaşı kazanan Geçitli halkı, Tecer ve kafilesiyle köye gelmiş.
6. Köyün ağası Ahmet, bu kafileye kalacak bir ayarlamış. Ardan yıllar geçmiş arttık onlarda köylüden sayılmış.
7. Ahmet Ağa, her sene koyunlarını dağa çıkarır diğer köylüler de koyunlarını bu sürüye katarmış.
8. Sürünün çobanı olmadığı için her gün köylüden birilerinin nöbeti olurmuş. Nöbetine gitmeyen sütü dökülüp bir oğlağı yenilirmiş.
9. Bir gün sıra Tecer ve oğullarına gelmiş ama haberleri olmadığı geç gitmişler.
10. Gittiklerinde oğlak kebab olmuş kahkahalar Tecer'in oğullarının ciğerini yakmış.
11. Buna fazla dayanamayan iki kardeş ağa ve bütün efradını öldürmüş.
12. Köyde de soydan gelenleri öldürmüşler. Sadece evde olmayan hamile eşini sağ koymuşlar.
13. Yıllar sonra bu kadının doğurduğu oğlu intikam için köye kör numarasıyla yerleşmiş.

14. Köyde ustalıkla kendisini tanıtmış ve Tecer Ağa'nın bir yakınına misafir olmuş.

15. Ertesi gece intikam için eve dalmış ve tabancasıyla on sekiz kişi öldürmüştü.

16. Kaçmak için uğraşırken kendisi de öldürülmüştü.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. İki köyün kavgası, çocuğun, basit ve işe yaramaz sebeplerin tedavi edilemez sonuçlara yol açtığını görerek sebep-sonuç ilişkilerini iyi kurmasını sağlamıştır.

2. Durankalılarının sonuca ulaşacakken kaybetmesi, "Ne oldum dememeli ne olacağım demeli." atasözünü hatırlatarak çocuğun, her zaman geleceğini düşünmesini sağlamıştır.

3. Tecer ve kafilesinin köye yerleşmesi, yapılan iyiliğin karşılıksız kalmayacağı düşüncesi üzerinde durulmuştur

4. Koyun nöbetine gitmeyen sütünün dökülmesi ve oğlağın kesilmesi, kuralların her işte olabileceğini ve bu kurallara uygun davranılması gerektiği konusunda fayda sağlamıştır.

5. Tecer Ağa'nın oğullarının Ahmet Ağa ve adamlarını öldürmesi, çocuğa, yaşadığımız dünyada kimi insanların suçluyken aynı zamanda güçlü de olmaları, adaletin yok olmasına sebebiyet verdiklerini kavratmıştır.

6. Köyün Tecer ve oğullarına kalması, "Dağdan gelip bağdakini kovmak" deyiminin ne kadar yerinde söylenmiş bir söz olduğunu belirterek çocuğun, atasözü ve deyimlere ilgi duymasını sağlamıştır.

7. Kan davasının sürmesi, olmadık sebepler yüzünden çıkan bu davalar, bir ömür devam ederek birçok insanın yetim ve kimsesiz kalmasına sebep olmuştur.

4.32. Otuz İkinci Anlatı

1. Irak Bezirgânları

2. İsmail ER, Hakkâri

3. Tavuk esirgemenin kaza mal olması.

4. Hikâyenin özeti:

1. Her sene Hakkâri taraflarına ticaret için gelen Irak Bezirgânları yine gelmişti.
2. Hacı Ağa ve beraberindekiler her sene haraç verirlermiş.
3. Bu sene pek vermeye niyetli değillermiş. Bu işe bir anlam vermeyen İsmail Ağa, ilkin beklemiş.
4. Haraç vermeyeceklerin anlayan İsmail Ağa, çıkış yollarını kapatmış.
5. Hacı Ağa'nın bütün sürülerine el konulmuş.
6. Evlerine eli boş dönen Irak Bezirgânları bir çare düşünmüş.
7. Hacı Ağa kızını İsmail Ağa'ya gelin vererek bütün sürülerini geri almış.
8. Bir daha ne ticaret yapmış ne de Hakkâri tarafına gelmiş.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Ağaların haraç vermesi, eskiden yabancı olunan yerlerde belli bir miktar para verildiğini anlaması kavratılmıştır.
2. Haraç vermemenin cezasının bütün sürü olması, kimi zaman az bir zararla işler hal olacakken kişilerin bunu vermediği için daha büyük zararlara uğrayabileceği kavratılmıştır.
3. Hacı Ağa'nı itibarını kaybetmesi, bir insanın en önemli şeyinin itibarı olduğunu düşündürmüştür.
4. Kızını millet için feda etmesi, büyük başın derdinin de büyük olduğunu, alınan sorumlulukların ne kadar önemli olduğunu kavratmıştır.
5. Hacı Ağa'nın bir daha Hakkâri'ye gelmemesi, süttten ağzı yananın yoğurdu üfleyerek yemesi misalini canlandırmıştır.

4.33. Otuz Üçüncü Anlatı

1. İsa

2. Ömer ÖDEK, Hakkâri

3. Kimsesizlik ve yoksulluğun olduğu bir dünyada garibanlar zâlimlere ezilecektir.

4. Hikâyenin özeti:

1. Henüz on beş yaşlarında olan İsa öksüz büyümüştü.
2. Köyün gençleri her sene toplanıp uzak diyarlara çalışmak için gurbet ellere çıkarlardı.
3. Yine bir gün gençler kendi aralarında konuşurken İsa, onları dinlemiş ve ertesi gün yola çıkacaklarını öğrenmişti.
4. Gençleri gizliden sınıra kadar takip eden İsa, sınıra yakın bir yerde fark edilmiş.
5. Diğer gençler, senin yaşın küçüktür, kimse sana iş vermez buralarda mahvolur gidersen, dedilerse de kar etmemiş.
6. İsa'yı gidecekleri yere kadar götüren gençler bir daha onu görememişler. Kimisi hemen iş bulmuş kimisi de daha sonraları bir işe yerleşmiş.
7. İsa, belli bir zaman boş gezdikten sonra bir gün yaşlı bir adam onu bir dükkânın önünde otururken görmüş ve kendisine yardım etmesini istemiş.
8. Bu teklifi memnuniyetle karşılayan İsa, bundan sonraki dönemlerde de hamallık yapmıştır. Öyle ki herkes onun dürüstlüğüne hayran kalmış.
9. Yine bir gece hamallık yaparken karanlıkta ayağına bir şey takılmış. Eğilmiş bakmış ki bir altın kemer ile bir kese altın.
10. Altınları evde saydıktan sonra düşüncelere dalmış. Bu altınlarla zengin olurum düşüncesi ya bu da bir hamalın parası ise düşüncesine yer bırakmış.
11. Sabahı zor etmişti. Sabah bir tellal sesi duyulmuş: "Bir altın kemer ile 500 altın kaybolmuştur. Bulup getirene 100 altın verilecektir." diye.
12. İsa 100 helal altın 500 haram altından iyidir diyerek altınları vermeye karar vermiş.
13. Altınların sahibine geldiğinde asık suratlı mendebur bir adam görmüş karşısında.
14. İlk altınları vermek istememiş ama sonra kendine verdiği sözü tutarak vermiş bütün altınları.
15. Vaat edilen 100 altını beklerken mendebur adam tarafından hem hakarete maruz kalmış hem de acı bir tokat yemişti.

16. Aradan bir hayli zaman geçmişti. İki adam, dürüstlüğüne hayran kaldıkları İsa'ya bir işlerinin düştüğünü söylemiş ve bu iş karşılığında istediği kadar para alacağını bildirmişti.

17. İsa, işi öğrendikten sonra kabul etmişti. Meğerki bir günlüğüne hülle olacakmış.

18. Güzeller güzeli bir kadınla bir günlüğüne evlenen İsa, utangaçmış.

19. Kadının seslenmesine dönen İsa, duvarda daha önce bulduğu altın kemeri görmüş.

20. Kadının fark etmesi üzerine İsa, kemeri bulanın kendisi olduğunu söylemişti.

21. Kadın, bu kemer benim kocama ait. Aslında kocam sefil bir adamdı. Babamın hatırı için onunla evlendim. Şimdi beni boşadı ve hülle için seni getirdiler, demiş.

22. Kadın şimdi beni iyi dinle, sabah kocam geldiğinde sen ona karımı boşamayacağım diyeceksin ve bir tokat atacaksın. O beni senin arkanda görünce korkusundan hiçbir şey yapamaz, demiş.

23. Söyleneni aynan yapan İsa, hem kadına hem de onca mal mülke sahip olmuş.

24. İsa, bir daha doğduğu memlekete geri dönmemiş.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. İsa'nın kimsesiz büyümesi, yaşanan hayatta kimsesizlik kadar zor bir şeyin olmadığını belirterek çocuğun, aile fertlerine karşı daha bir sevgiyle bağlanmasını sağlamıştır.

2. Gençlerin kendi aralarında anlaşıp iş bulmak için uzaklara gitmesi, çocuğun, yaşam şartlarının zorluğunu görmesini ve böyle durumlarda gerektiğinde en sevilen kişilerden bile uzak kalınacağını anlamasını sağlamıştır.

3. İsa'nı hamallık yapması, hayatın sürdürülebilmesi için her işin yapılmasının mümkün olduğunu, bunun bir ayıp olmadığını kavratmıştır.

4. İsa'nın dürüstlüğüne herkesin hayran olması, çocuğun, dürüstlük kavramını ve bunun ne kadar önemli olduğunu kavraması açısından hayati önem taşımıştır.

5. İsa'nın altın kesesini bulması ve sahibine iade etmesi, çocuğun, bulduğu hiçbir şeyin kendisine ait olmadığını anlaması açısından büyük bir önem taşımıştır. Çocuğa, bulunan bir eşyanın sahibine teslim edilmesinin onurunu yaşatmıştır.

6. İsa'nın dürüstlüğünden dolayı hülle olması, güven duyulmanın bu hayatta çok önemli olduğunu kavratmıştır.

7. İsa'nın bulduğu kemeri unutmaması ve bu sayede hak ettiğine ulaşması, çocuğun, hafızanın önemini kavramasını ve yapılan iyiliğin karşılığının mutlaka görüleceğini bilmesini sağlamıştır.

8. İsa'nın, adama tokat atıp kadını da bırakmaması, arkanın kuvvetli olduğunun önemli olduğunu ve zalimlerin hakkına ancak kendilerinden daha güçlüler olduğunda kavuşacağını belirtmiştir.

4.34. Otuz Dördüncü Anlatı

1. Kendelüs⁷

2. Mehmet ER, Hakkâri

3. Yerli yersiz konuşmanın kişiye zarar vermesi.

4. Hikâyenin özeti:

1. Kaçakçıların uğrak yeri olan Kendelüs, çok eşkıya barındırmış.
2. Yahudilerden bir tüccar eşkıyalar hakkında kötü sözler sarf etmiş.
3. Yolu mecburi olarak Kendelüs'e düşen Yahudi, eşkıyalara yakalanmış.
4. Eşkıyalar bütün kumaşlarını ucuza alarak Yahudi'yi soymuşlar.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Kaçakçıların farklı yollar kullanması, yasa dışı işlemlerin farklı şekillerde gerçekleştiği konusu üzerinde durulmuştur.
2. Yahudi'nin kötü sözler kullanması ve eşkıyaların eline düşmesi, çocuğa, kişinin söyleyeceği sözleri iyice düşünüp öyle söylemesi gerektiği düşüncesi kavratılmıştır.
3. Eşkıyaların farklı bir ölçü kullanması, çocuğun, her zaman düşünülenlerin birebir çıkamayacağını anlamasını sağlamıştır.

⁷ Hakkâri yöresi ile Irak arasında kalan bir yer ismi.

4. Yahudi'nin “ Kendelüs, çarşı pazar ise ölçü azdır.” sözü, çocuğun, kuralların yerden yere ve kişiden kişiye göre değişebileceğini anlamasını sağlamıştır.

4.35. Otuz Beşinci Anlatı

1. Korkusuz Emin

2. Yusuf KAYA, Hakkâri

3. Korkunun eceli faydasının olmadığı gibi canı alıp götürebilmesi.

4. Hikâyenin özeti:

1. Yıllarca evvel M. Emin adındaki bir adam askere gitmiş.
2. Askerlik yaptığı karakol, sınır karakoluymuş.
3. Bir gün bir asker köye süt almak için gitmiş fakat geri dönmemiştir.
4. Bütün araştırmalara rağmen ne olduğu hakkında kesin bir bilgiye ulaşamamışlar.
5. Yine başka bir zaman köye birinin inmesi gerekiyormuş.
6. M. Emin bu görevi seve seve üstlenmiş.
7. Köye gelen M. Emin, bütün eksikleri almış ama artık akşam olmuştur.
8. Muhtardan kalacak bir istemiş, muhtar da camiyi işaretlemiş.
9. Camide yatmaktan başka çaresi kalmayan M. Emin, camiye girmiş.
10. Çok geçmeden köylü bir cenaze getirmiş ve sabaha kadar burada duracak sabah gömeriz, demişler.
11. Cenaze az sonra M Emin'in üstüne atılmış lakin M. Emin onu etkisiz hale getirmiş.
12. Sabah ilk iş karakola giden M. Emin olanları anlatmış ve askerlerin korkutularak öldürüldüğünü söylemiş.
13. Komutan rütbesi takarak köye inmiş. Muhtarı ve yardımcılığını yapanları karakola getirmişler.
14. Bunları güzelce benzetip cezalarını vermişler. Bundan sonra böyle bir şey hiç yaşanmamıştı.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Cesaret kavramına dikkat çekilerek çocuğun, cesaretliliğin ne denli önemli olduğunu bilmesini sağlamıştır. Akıl dolu bir davranış ve cesaret birleştiğinde önünde kimsenin duramayacağı gerçeğine ulaşmıştır.
2. Askerlikle ilgili bilgiler vererek çocuğun, askerliğe karşı olumlu bir tutum içine girmesini sağlamıştır.
3. Cenazenin camiye konulması, ölenleri evlerde bırakılmadığını, camilerde bekletilerek gömülmesi gerektiğini kavratmıştır.
4. Muhtarın ihanet içinde olması, kimsenin tam anlamıyla güvenilir olmadığını hatta işbirliği yapanların daha kolay zarar verebilecekleri konusu üzerinde durulmuştur.
5. Muhtarın nezaret atılması, işlenen hiçbir suçun cezasız olmayacağını, eninde sonunda karşılığının misliyle görüleceğini kavratmıştır.

4.36. Otuz Altıncı Anlatı

1. Köyün Delisi

2. Hiyal KORKMAZ, Hakkâri

3. Orta yaşa kadar evlenmeyen bir adamın evlenmek için içine düştüğü çıkmaz ve sorusunu sorduğu ilk kişiden aldığı müthiş cevap karşısında şaşırması.

4. Hikâyenin özeti:

1. Evlenip yuva kurmak istemeyen bir adam yaşarmış.
2. Mahalle kahvesinde milletin ısrarına dayanamayıp evlenmeye karar vermiş.
3. Evlenmeye karar vermek kolay gelmiş ama kiminle evleneceğini bilmesi hiç de kolay değilmiş.
4. Gece boyu nasıl birisiyle evleneceğini düşünmüş fakat bir türlü içinden çıkamamış.
5. Önüne çıkan ilk kişiye bunu soracağına karar vermiş.
6. Karşısına ilk çıkan kişi mahallenin delisi olmuş. Sorusunu soran adama, deli öyle cevap vermiş ki adam aklından şüpheye düşmüş.

7. Deliyi takdir ettikten sonra aklın kimde olabileceği düşünüp durmuş.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Evlenme kavramının üzerinde durulması, yuva kurmanın ilk şartının evlilikten geçtiğini belirtmiştir.

2. Adamın orta yaşa kadar evlenmediği hâlde fikrini değiştirmesi, kişilerin değişen şartlara göre fikirlerin ve kararların da değişebileceğini anlaması üzerinde durulmuştur.

3. Adamın kendine verdiği sözde durması, çocuğun, her ne olursa olsun kişinin verdiği sözü yerine getirmesi gerektiği konusunu kavratmıştır.

4. Adamın sorusunu hiç çekinmeden deliye sorması, çocuğun kim olursa olsun her insanın mutlaka değerli olduğunu bilmesi konusunda fayda sağlamıştır.

5. Delinin verdiği cevaplar karşısında adamın şaşırması, hiç beklenmedik kişilerden ya da hiç beklenilmeyen yerlerden cevherler çıkabileceğini düşünmesi istenmiştir.

6. Adamın aldığı cevapla aklından şüphe etmesi, kişilerin kendilerini bilgili sanmasının belirli sınırlara kadar gidebildiğini ve kişinin bilmediği bir şey karşısında her zaman cahil olduğunu bilmesi konusunda çocuğa değer kazandırmıştır.

4.37. Otuz Yedinci Anlatı

1. Mahmut

2. Ömer ÖDEK, Hakkâri

3. Mahmut'un, herkesin sığındığı güvenilir bir adamken bir anlık hevesinin kurbanı olması ve bunun cezasını farklı bir şekilde bulması.

4. Hikâyenin özeti:

1. Tahmini olarak yüz yıl evvelmiş.

2. Mahmut Bey adında güvenilir, iyi yürekli ve merhametli bir adam varmış.

3. Her kim ona muhtaç olduysa derdine çare bulmuş.

4. Bir gün bir delikanlı ile güzeller güzeli bir kız çıkıp gelmiş.

5. Delikanlı, kızı istememe rağmen vermediler. Ben de kaçırıp size sığınmak zorunda kaldım, demiş.
6. Mahmut Bey, onları evlat gibi bağrına basmış ve istedikleri kadar kalabileceklerinin müjdesini vermiş.
7. Geldikleri günden bu yana tam bir sene geçmiş. Delikanlı, ailesine gideceğini söylemiş ve yola koyulmuş.
8. Delikanlı ailesine doğru giderken kız da yıkanmak ve elbiselerini yıkamak için köyün dışındaki tenha dereye gitmiş.
9. Kızın, çıkmasından iki saat sonra Mahmut Bey av için çıkmıştı.
10. Mahmut Bey, kızın dereye yıkanmış olduğunu görmüş. İçini bir vesvese sarmış.
11. Bu kadar güzel bir kadına sahip olmak şu an çok kolay, demiş içindeki vesvese.
12. Vesveselere aldanan Mahmut Bey, kıza sahip olmak istemiş ama kız kabul etmemiş.
13. Mahmut Bey, korkutmak amacıyla kılıcını çekmiş fakat kılıç kızın karnına saplanmıştı.
14. Kızın cesedini bir kayanın oyduğuna saklamış, hayvanların zararından korumak içinde çalılarla gizlemiş.
15. Delikanlı geri döndüğünde kızın kaçtığını söyleyen Mahmut Bey'e inanmış ve onu aramaya çıkmış. Bir daha da geri gelmemiş.
16. Aradan üç ay geçmiş. Mahmut Bey av bahanesiyle cesede bakmaya gitmiş.
17. Cesedin zerre kadar zarar görmediğini fark edince onu bir yere gömmüş.
18. Gömme işini bitirdikten sonra uzakta bir adamın iki kişi tarafından hırpalandığını görmüş.
19. Onların yanına varıncaya kadar adamın tabancayla vurulduğunu görmüş. Askerler hemen çevreyi sarıp Mahmut Bey'i yakalamışlar.
20. Mahmut Bey, ettiğinin karşılığını bulduğunu düşündüğü için kendi önce savunmuşsa da bir daha savunmamış.
21. On sekiz yıl haptikten sonra ne olduğunu kimse bilmiyormuş.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Merhamet duygusuna dikkat çekilerek, çocuğun, merhametin güzel duygulardan biri olduğunu bilmesi ve bu duygunun güvenilir olmakla bir bağlantısının olduğunu fark etmesini sağlamıştır.

2. Delikanlının sevdiği kızla Mahmut Bey'e sığınması, zor durumlarda kişilerin kendilerini koruyacak birilerine ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir.

3. Mahmut Bey'in hevese kapılması, Bir anlık bir hevesin kişinin haysiyet ve şerefine yerle bir olmasına sebep olabileceği gibi bir ömrün tükenmesine de sebep olabileceğini kavratmıştır.

4. Mahmut Bey'in, başkasını kurtarmak isterken kendisini hapse attırması, yapılan kötülüğün kimse görmese de bir şekilde karşılığının bulunacağına dikkat çekilmiştir.

5. Haksız yere on sekiz yıl verilmesi, bazen bazı suçların gerçek sahiplerinin yerine başkalarının da suçlanabileceğini kavratmıştır.

6. Ceza karşısında Mahmut Bey'in kendini savunmaktan vazgeçmesi, kişilerin yaptıklarının kendi yanlarına kâr kalmayacağına dair bir beklentiye kapılmaması konusu üzerinde durulmuştur.

7. İtibarını kaybeden Mahmut Bey'in bir daha görülmemesi, haysiyet ve şerefle birleşmiş bir itibarın bitmesi, kişinin de aslında bittiğini kavratmıştır.

4.38. Otuz Sekizinci Anlatı

1. Melik İsmail İle İmam Mehmet Ali

2. Yusuf KAYA, Hakkâri

3. Keşişlerle İmanın hak din konusundaki fikir mücadelesi.

4. Hikâyenin özeti:

1. Hristiyan ve Müslümanlar birbirine komşu olarak yaşarlarmış.

2. Bir Müslümanın evine giden Hristiyanlardan biri, Müslümanla dalga geçince öldürülmüş.

3. Bu olay, bütün halkı huzursuz etmiş.
4. Bir gün Hristiyan ailelerinin başı olan Melik İsmail, adamlarıyla köy meydanına inmiş.
5. En iyi imamın getirilmesini istemiş. Hak din kiminse diğeri oraları terk edecekmiş.
6. İncili çok iyi bilen Mehmet Ali, onu keşişlere okutturmuş ve hak dinin İslam olduğunu ispatlamıştır.
7. Bu gelişmeden sonra sözünü tutan Hristiyanlar oraları terk etmişler.
8. Sonradan Melik İsmail'in de Müslüman olduğu duyulmuş.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Müslüman ve Hristiyanların komşu olması, farklı dinlerden de olsa komşuluğun olacağını ve bunun huzurunun her şeyin başında geldiğini kavratmıştır.
2. İmam Mehmet Ali'nin, keşişlerin İncili okurken bazı yerleri atlamasına müsaade etmemesi, kişinin dininin bütün kurallarını bilmesi gerektiğine dikkat çekerek çocuğun, din konusunda bilinçlenmesini sağlamıştır.
3. İmam ve keşişlerden söz edilmesi, çocuğun, İslam ve Hristiyan din görevlileri hakkında bilgi edinmesinde fayda sağlamıştır.
4. Melik İsmail'in gerçeği kabul ederek orayı terk etmesi, verilen sözün kesinlikle yerine getirilmesi konusu üzerinde durulmuştur.
5. Melik İsmail'in İmamın ilmi karşısında çaresiz kalması, öğrenilen ilmin fayda sağlaması gerektiğine dikkat çekmiştir. Fayda vermeyen ilmin sadece yük olduğunu belirterek çocuğun, fayda vermeyen ilimden uzak durmasını sağlamıştır.

4.39. Otuz Dokuzuncu Anlatı

1. Mumi⁸

2. Kazya BUZAN, Hakkâri

3. İftiraya uğrayan kadının abileri tarafından öldürülmesi.

4. Hikâyenin özeti:

---

⁸ Hakkâri yöresinde kullanılan bir isim.

1. Mumi, kocasından olma çocuğunu babasız olarak dünyaya getirmiştir.
2. Mumi'nin çocuğu yirmi günlükken vefat etmiş. Kadın kocasından kalma 20 ila 30 koyuna sahip olarak geçimini sağlıyormuş.
3. Mumi, annesiz kalan bir kuzuya acıdığı için onu emzirmiş.
4. Her gün emzirme işi için en sona kalan Mumi, iftiraların kurbanı olmuş.
5. Dedikoduların önü arkası gelmemiş, çobanla kırıştığı haberleri Mumi'nin abilerine ulaşmıştır.
6. Abilerinin gözünü kan bürümüşdür. Çoban ile Mumi'yi sorgusuz sualsiz öldürmüşler.
7. Gerçeği bilen bir kadın Mumi'ye ağıt yaktıktan sonra abileri gerçeği anlamış ama iş işten geçmiştir artık.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Mumi'nin kocasını kaybettikten sonra sıkıntılar yaşaması, çocuğun, babanın evin direği olduğunu anlaması konusunda uyarıcı bir işlev görmüştür.
2. Mumi'nin kuzuyu emzirmesi, çocuğun annelik duygusunun ve merhametin ne kadar güçlü duygular olduğunu anlamasını sağlamıştır.
3. İftiraya uğrayan kadının öldürülmesi, iftiranın ne kadar kötü ve iğrenç bir duygu olarak sonun tahmin edilemeyeceği üzerinde durulmuştur.
4. Sorgusuz sualsiz öldürülmesi, bir iş yaparken hele ki bir cana kıyma işi ise mutlaka gerçeğin öğrenilmesi ve bu gerçeğe bağlı kalarak hüküm verilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.
5. Abilerin kardeşini öldürdükten sonra pişman olması, iş işten geçtikten sonra pişmanlığın sadece üzüntü verebileceği gerçeğini yansıtmıştır. Çocuk, bir iş yapmadan önce ayrıntılı bir şekilde araştırma yapılması gerektiğini anlamasını sağlamıştır.

4.40. Kırkıncı Anlatı

1. Sofu Ammar⁹

2. Ömer ÖDEK, Hakkâri

3. Geçimini uzak diyarlardan alış veriş yaparak sağlayan yaşlı bir adamın sonbaharını yaşarken borçlanması. Babasının vasiyetini yerine getirmeye çalışan bir gencin yaşadıkları.

4. Hikâyenin özeti:

1. Sofu Ammar, her sene Musul taraflarına giderek ticaret yapıp geçimini sağlarmış.
2. Kış ihtiyaçlarını almak için yine Musul'a gitmişti.
3. Bu sefer sürekli ticaret yaptığı iki esnafa iki yüz dirhem borçlanarak geri dönmüştü.
4. Geldikten sonra amansız bir hastalığa yakalanmış ve kışı bitirmeden vefat etmiş.
5. Son nefesini vermeden önce karısına vasiyetini söylemiş.
6. İki tüccarın ismini söyleyerek bir gün bu insanlara olan borcumu ödeyin, demiş.
7. Aradan on yıl geçmiş ve oğlu artık on sekizlik bir genç olmuştu.
8. Babasının vasiyetini annesinden dinlemiş ve hemen borçları ödemek için çareler düşünmüş.
9. Elindeki tarlayı satmış, bir miktar para da bir dostundan borç almış.
10. Yola koyulmuş Musul'a varmak için sabırsızlanmıştı.
11. Musul'a vardığında o sokak senin bu sokak benim derken esnaflardan birini görmüş.
12. Asık suratlı bu esnaf verilen selamı dahi almamış.
13. Üzeyir, kendisini tanıttikten sonra adama yüz dirhem uzatmış.
14. Asık suratlı esnaf yirmi dirhem de faiz istemiş ve almış.
15. Üzeyir çıkarken elinde çengelle başka bir adam girmiş dükkâna.
16. Üzeyir, diğer esnafı ararken ilk esnafın ölüm haberi yayılmış ortalığa.
17. Kimse bu esnaftan iyi söz etmemiş, herkesin dilinde haram yiyen faizci diye dolanmış.

---

⁹ Hakkâri yöresinde kullanılan bir isim.

18. Diğer esnafın dükkânına giren Üzeyir, biraz korkuyla kendisini tanıtmış.
19. Sofu Ammar'ın oğlu olduğunu anlayınca esnaf, hakkını helal etmiş üstüne istediği kadar eşya alabileceğini söylemiş.
20. Üzeyir, teşekkür edip çıkarken diğer esnafı öldüren adamı yine görmüş.
21. Güler yüzlü adamın canını alan bu kişi meğerki Azrail imiş.
22. Bu tüccar hakkında herkes iyi konuşmuş.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Sofu Ammar'ın geçimini ticaretle sağlaması, çocuğun, geçim kaynaklarından birinin de ticaret olduğunu anlamasını sağlamıştır.
2. Bir sene sonra geri verilmek üzere borç alınması ve ödenememesi, insan hayatının bir garantisinin olmadığını, her an her şeyin olabileceğini düşünmenin gerekliliğini kavratmıştır.
3. Babasının vasiyetini oğlunun yerine getirmesi, çocuğun, babadan miras kalanın sadece mal mülk olmayacağını, bazı zamanlarda borçlarında miras kalabileceğini kavramasını sağlamıştır.
4. Asık suratlı tüccarın faiz alıp kötü konuşması, insanların çıkarları uğruna kendi yaşam gayelerini unuttuklarını belirtmiştir.
5. Nur yüzlü tüccarın hakkını helal etmesi, affetmenin yüceliği karşısında para pulun değerinin olmadığını belirtmiştir.
6. Azrail'in ibretlik bir şekilde iki esnafın da canını alması, pedagojik olarak olumsuz bir durum gibi görünse de Azrail'in iyi huylu insanlara iyi görüldüğünü, kötü huylu insanlara da çok kötü görüldüğünü kavratarak çocuğun iyi davranışlar edinmesini sağlamıştır.
7. Üzeyir'in kimseye borçlu kalmadan mutlu yaşaması, borçlu olmanın verdiği sıkıntıların insanların mutluluğunu etkilediğini belirtmiştir.

4.41. Kırk Birinci Anlatı

1. Şükrü

2. Ömer ÖDEK, Hakkâri

3. Çocuklarının ihtiyaçlarını almak için evinde çıkan Şükrü'nün yaşamış olduğu nefes kesen olaylar.

4. Hikâyenin özeti:

1. Şükrü ve arkadaşları mallarını satıp kış yiyeceklerini almak için Irak'a gitmiş.
2. Kısa bir zaman içinde mallarını elden çıkaran Şükrü ve arkadaşları dönüş yoluna koyulmuştu.
3. Yaya olarak dönecekleri için sabahın kör şafağında yola düşmüşler. Güneş doğmadan yüksek tepeyi aşamaları gerekiyormuş.
4. Güneş doğmadan tepeye gelmişler ama Şükrü ekmek unuttuğunu söylemiş ve hemen geri dönmüş Irak'a.
5. Girdiği ilk dükkândan ekmek ve bir miktar kuru üzüm almış. Çıkacakken bir kadın içeri girmiş.
6. Kucağındaki çocuğu Şükrü'ye rica ederek bırakan kadın, daha sonra Polisleri alarak gelmiş.
7. Kadın, bu benim kocam beni ve çocuğumu sefil bırakıp uzak ülkelere gider, demiş.
8. Polisler kadını ve Şükrü'yü karakola getirmişler. Amirin yanındayken Şükrü, bu çocukla bir bağlantısının olmadığını söylemiş.
9. Polis amiri, o zaman bu çocuğu aramıza alıp bir çember oluşturalım ve sırayla hepimiz çocuğa gel babana diye seslenelim, demiş.
10. Başta polis amiri olmak üzere bütün polisler çocuğa gel babana demiş am nafile çocuk mızızlanmıştır.
11. Şükrü daha önce çocuğu susturmak için şeker vermişti çocuğa. Çocuk gel babana denilince Şükrü'nün koçağına atlamış.
12. Polis amiri, Şükrü'ye al karını ve çocuğunu evine git bir daha böyle bir şikâyetle karşıma gelersen damarlarını kuruturum, demiş.

- 13.Çaresizce kadın ve çocuğu alıp kadının evine yönelmiş.
14. Kadın, onu iki katlı bir eve kilitleyip tekrar şehre inmiş. Şükrü'ye göz kulak olmasını istediği bir tavukla yedi civciv bırakılmış.
15. Uykuya dalan Şükrü, uyandığında tavuk ve civcivlerin yabani bir kuş tarafından kaçırıldığını fark etmiş.
16. Bu olay, onun sonu olabilirmiş. Bu yüzden mecburen iki katlı evin balkonundan aşağıya atlamış.
17. Bir müddet kendisinde geçmiş uyandığında hemen fırlamış. Karanlık basmak üzereyken bir sınır köyüne girmiş.
18. Acıktığı için ev ev dolaşıp yemek istemiş ama kimse tek lokma vermemiş.
19. Son bir ev kalmış. Bu evdeki bir kadın ona, odunlarımı kır ben sana süt kaynatıp ekmekle beraber getireceğim, demiş.
20. Sevicinden odunları kırarken balatayı ineğin kafasına yanlışlıkla vurmuş. İnek yere yıkılmıştı.
21. Oradan da hemen uzaklaşan Şükrü, başka bir köye geçmiş.
22. Güzel bir kadının evin önünü süpürdüğünü görmüş. Kadın buradan git, demiş.
23. Şükrü, içeri geçmiş. Bir sıcak ekmek selesi ve tandırda pişen bir kazı almış. Kaçmaya fırsatı olmayan Şükrü, bunları saklandığı yerde yemeye başlamış.
24. Kadının yanına gelen sevgilisi de kadının kocasının gelmesiyle Şükrü'nün bulunduğu yere saklanmak için girmiş.
25. Kadının kocası aldığı eti çıkarırken kedi bir parçasını kapmış ve iki adamın saklandığı yâre kaçmış.
26. Kadının kocası eline aldığı sopayla kediyi kovalamış. İki adamın saklandığını görünce ikisine vurmuş da vurmuş.
27. Şükrü'nün cansız kalmış bedenini aşağı yuvarlamış. Sonradan kendisine gelen Şükrü, bir dostunun evine gelmiş.
28. Ölüm haberinin duyulduğunu öğrenen Şükrü, evine gitmiş.

29. Tekrar karısı ve çocuklarına kavuşan Şükrü, mutlu bir hayat yaşamış.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Şükrü'nün çocuklarına ekmek almak için dönmesi, yaşam şartlarının ve çocuk bakımının zorluğuna dikkat çekilerek çocuğun, aile sahibi olmanın güzellikleri yanında zorluklarının da olduğunu bilmesine katkı sağlamıştır.

2. Şükrü'nün tanımadığı kadının çocuğunu alması ve iftiraya maruz kalması, bu zaman da tanımadığın kimselere güvenmemen gerektiği konusunda çocuğa, ışık tutmuştur. Yapılan iyiliğin herkese karşı doğru olmadığını belirtmiştir.

3. Şükrü'nün kaçarken yanlışlıkla ineği öldürmesi, kişilerin bazen istemeden de olsa bir varlığa zarar verebilecekleri konusunu açığa kavuşturmuştur.

4. Aç olan Şükrü'nün her yerden yemek istemesi, açlık derdinin çok zor bir dert olduğunu kavratmış ve böyle bir durumda elden ne gelirse yardımda bulunulması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

5. Kadının kocasını aldatması, yaşadığımız dönemde kadının bile kocasına yar olmadığını, kimsenin kimseye tam anlamıyla itimadının kalmadığını kavratmıştır.

6. Şükrü'nün haksız yere bunca sıkıntı çekmesi, kişilerin alın yazılarına göre yaşamaları gereken şeyleri yaşayacaklarını bilmeleri hususunda fayda sağlamıştır.

7. Her şeye rağmen Şükrü'nün çocuklarına kavuşması, mutluluğun uzakta olsa bir gün geleceğine dair olan umudun kaybedilmemesi gerektiğini belirtmiştir.

4.42. Kırk İkinci Anlatı

1. Tecer Ağa İle Melik İsmail

2. Kazya BUZAN, Hakkâri

3. Tecer Ağa'nın, Melik İsmail'e oynadığı oyunlar ve sonunu hazırlaması.

4. Hikâyenin özeti:

1. Yabancı halk Geçitli'ye misafir olarak gelmişler.

2. Tecer Ağa, misafiri pek sevmediğinden her birini bir eve göndermiş arkasından da öldürülmeleri için haber yollamış.
3. Millet bu emre uyararak evindeki misafiri öldürmüştür.
4. Melik İsmail, intikam için haber salmış Tecer Ağa'ya.
5. Anlaşmak ya da savaşmak için Şir Ali camisinde toplanmışlar.
6. Kâfirlerin sayısı Müslümanların on katıymış. Bu yüzden sunulan şartlar ağa tarafından kabul edilmişti.
7. Ağa, beraberindeki adamları ve tazminat için gelen yabancılarla köye girmişti.
8. Yine her birini bir eve göndermiş ve evindekini öldürmeyi ben öldüreceğim, demiş.
9. Herkes yine evindekini öldürmüştür.
10. Sonbahar aylarında köy, Melik İsmail ve adamları tarafından sarılmıştır.
11. Her tarafta ağayı aramışlar ama bulamamışlar. Ağanın evine ateşe vermişler.
12. Ağa, yanmaktan kurtulmak için kafasını çıkarmış. Kâfirler bunu fark etmiş ve ağayı vahşice öldürmüşler.
13. Köyü talan edip birçok kişiyi de esir alıp gitmişler.
14. Esirler arasında ağanın yeğeni Kardaş da varmış.
15. Yaklaşık bir yıl sonra Tayfur Bey topladığı adamlarla intikam almaya gitmiş.
16. Melik İsmail ve adamlarını yakmış, Kardaş'ı da kurtarıp geri getirmiş.
17. Tayfur artık köyün ağası olmuştur.
18. Tayfur Bey, bu şekilde çevreye nam salmıştır.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Göçebelik kavramının anlatılması, çocuğun, geçmişte göçebe toplumların var olduğunu fark etmesi sağlanmış ve göçebelik hakkında bilgi edinmesi konusunda fayda sağlamıştır.
2. Ağanın millete söz geçirip kötülük yaptırması, kişilerin başkalarının emrine uyararak yanlış hareketler de bulunacağını belirtmiş ve ağalığın olduğu yerlerde bu tür davranışların daha çok olacağı kavratılmıştır.

3. Ağanın iki sefer yabancıları öldürtmesi, çocuğun, zulmü açık bir resim gibi görmesini sağlamıştır.
4. Ağanın ölmekten kurtulmak için gizli bölüme saklanması, can derdinin bütün korkuların üstünde olduğunu göstermiştir.
5. Melik İsmail'in intikam için ağanın dudaklarını dahi kesmesi, çocuğun düşmanlığın ve kan davalarının vicdanı, dini, ırkı, rengi ve memleketinin olmadığını anlamasını sağlamıştır.
6. Tayfur Bey'in de intikam alması, kişilerin husumetlerinin bir zincirin halkaları gibi olduğunu kavratmıştır.
7. Ölen ağanın yerine yeni ağanın gelmesi, ağalık kavramının her ne kadar olumsuz da olsa devamının olduğunu belirtmiştir.

4.43. Kırk Üçüncü Anlatı

1. Üç Hırsız

2. Fazıl ÖZKAN, Hakkâri

3. Üç hırsızın valiyle beraber son hırsızlıklarını yaparken yaşadıkları.

4. Hikâyenin özeti:

1. Adaleti ile nam salmış bir vali varmış.
2. Her şey güzelmiş lakin üç hırsızın yaptıkları milleti canından bezdirmiş.
3. Vali buna bir çare düşünmüş ve akşam kimsenin tanımayacağı bir kılığa girerek hırsızların arasına karışmış.
4. Hırsızların arasına karıştıktan sonra onları daha iyi tanımak için iyi huylarını öğrenmiş.
5. Hırsızlar özelliklerini sıraladıktan sonra vali de özelliğini açıklamış.
6. Hırsızları sonunda yakalatan vali, onları verdiği sözü tutarak serbest bırakmış.
7. Üç hırsızın her biri iş sahibi olmuş bir daha kimsenin tavuğuna kış dememişler.

5. Hikâyenin Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Adaletli bir valinin olması, çocukta, adalet ve eşitlik kavramlarının yer edinmesi konusunda ilgi uyandırmıştır.
2. Valinin tanınmayacak bir şekilde hırsızların arasına girmesi, kişilerin gerektiğinde farklı kılıklara girebileceklerini kavramasını sağlamıştır.
3. Üç hırsızın iyi huylarını söylemesi ve verdikleri sözü tutmaları, işsizlik ve geçim sıkıntısının insanları farklı davranışlara yönlendirdiği ve her şeye rağmen verilen sözün tutulması gerektiği kavratılmıştır.
4. Valinin de özelliğini söyleyip sözünü tutması, bir hırsız da olsa ona verilmiş olan sözün her şeyin üstünde olduğu kavratılmıştır.
5. Valinin üç hırsıza ceza yerine iş vermesi, insan kaybetmenin kolay olduğunu ama kazanmanın zor olduğunu belirtmiştir.
6. Üç hırsızın iş sahibi olduktan sonra kötü huylarına dönmemesi, çocuğun, bazen kötü davranışların mecburiyetten kaynaklandığını ve insanın özünde iyi olduğunu anlamasını sağlamıştır.

4.44. Kırk Dördüncü Anlatı

1. Aptallık Meselesi

2. Mehmet ÖZKAN, Hakkâri

3. Aç kalan tilkinin, hacca gitme bahanesiyle horoz, ördek ve keklîği kandırarak yemesi.

4. Masalın özeti:

1. Aç kalan tilki, karnını doyurmak için bir kurnazlık düşünür. Bulduğu bütün örümcek ağlarını sarık şekline getirerek başına sarar.
2. Köye iner. Kimseye karışmayacağına dair tövbe ettiğini söyleyerek horoz, ördek ve keklîği hacca gitme bahanesiyle kandırır. Birlikte yola çıkarlar.
3. Mola vermek amacıyla bir mağaranın önünde konaklarlar. Tilki; horoz, ördek ve keklîği mağaraya sokarak mağaranın kapısının önünde oturur.

4. Bir bahane bularak sırasıyla ördek, keklik ve horozu öldürür. Sonra da üçünü afiyetle yer.

5. Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Masal, bazı sahtekâr ve kurnazların da mutlu sona ulaşabileceğini, bunun insanı yanıltmaması gerektiğini ve örnek alınmasının yanlış olduğunu kavratmıştır.

2. Horoz, ördek ve kekliğin tilkiye karşı birlikte hareket etmeyip ölmeleri, çocuğa, ortak amaçlar için düşmana karşı güç birliği yapmanın gerekli olduğunu benimsetmiştir.

3. Horozun ördek ve kekliğin ölümüne seyirci kalarak ölmesi, akıllıca davranmayıp olaylardan ders çıkarmayanların bunun cezasını canlarıyla ödeyebileceklerini göstermiştir.

4. Herkese güvenilmemesi gerektiği kavratılmıştır.

5. İnsanların sözlerine ve dış görünüşlerine aldanmamak gerektiği kavratılmıştır

4.45. Kırk Beşinci Anlatı

1. Tilki İle Yılan

2. Emine ER, Hakkâri

3. Yılanın tilkiyi tuzağa düşürmeye çalışırken kendi canından olması.

4. Masalın özeti:

1. Yılanla tilki arkadaşlar olurlar ve birlikte suyun karşı tarafına geçmeye karar verirler.

2. Yılan tilkinin sırtına biner, suyun ortasına kadar gelirler.

3. Yılan tilkiyi ısırarak isteyince tilki ölmeden önce son defa yılanın gözlerine bakmak ister.

4. Yılan, başını aşağı doğru eğince tilki ısırarak yılanın başını koparır.

5. Tilki sudan çıkar ve: “Yılan kardeş! İşte dostluk böyle düzgün olur. Senin yaptığın gibi eğri dostluk olmaz.” diyerek yılanı düz bir şekilde sahildeki kumların üstüne serer.

5. Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Kötü insanlar iyi gibi görünseler de zamanla içlerinde saklı olan kötü duyguları açığa vururlar. Çocuk, başta tilkiye arkadaşça yaklaşan yılanın daha sonra kötü karakterini ortaya koymasından yola çıkarak her iyi görünenin iyi olmayabileceği gerçeğini kavrar.

2. Tilkiyle arkadaş olan yılanın daha sonra tilkiyi öldürmeye çalışması, çocuğun arkadaş seçiminde daha seçici olmasını sağlar.

3. Kötülük düşünenler kötülük bulurlar. Masalda, kötülük düşünen yılanın sonunda canından olması, çocuğa kötülüğün zararlarını kavratmaktadır.

4. Tilkinin dostluk hakkında söylediği sözler, çocuğu bu konuda bilgilendirmektedir. Masal, çocuğa dostluğun nasıl olması gerektiğini öğretmiştir.

5. Hayatta iyilik yapanlar bazen kötülük bulabilirler. Bu durum iyilik yapanları ümitsizliğe düşürmemelidir. Çocuk, iyilik yapanın her zaman iyilik bulamayabileceğini anlar.

6. Masalda birkaç yerde geçen “de” bağlacı, çocuğun bu konudaki eksikliğini tamamlamaktadır. “De” bağlacının ayrı yazıldığını gören çocuk, yazılı anlatımda buna dikkat edecektir.

4.46. Kırk Altıncı Anlatı

1. Belkıs ile Bosindi¹⁰ Masalı

2. Öner ASLAN, Hakkâri

3. Bir babanın üç oğluna nasihati ve bunun tutulmaması neticesinde başlarına gelen sırlı olaylar. Ali'nin müthiş intikamı.

4. Masalın özeti:

1. Belkıs ile BosindiNavhelıza'da¹¹ yaşamış. Baba dostu olan Selim de burada yaşıyormuş.

2. Babanın çocuklarına kesinlikle dostunu ziyaret etmemelerini bildirmiş. Baba çok geçmeden vefat etmiş.

3. Üç kardeş yalnız başlarına kimsesiz kalmış..

4. En küçük kardeş olan Şaban baba dostunu ziyarete gitmiş ve iki ay görmüş. Belkıs uğruna Bosindi hikâyesi yüzünden kellesinden olmuş.

5. Ortanca kardeş olan Şahin de kardeşinin peşinden gitmiş. Baba dostu Selim'in evine varmış ve iki ay görmüş.

6. Şahin de Bosindi hikâyesi uğruna kellesinden olmuş.

¹⁰ Hakkâri yöresinde kullanılan bir isim.

¹¹ Hakkâri yöresinde kullanılan bir yer isimi.

7. Ali iki kardeşinden haber alamamış ve yola koyulmuş. Dağ tepe aştıktan sonra Navheliza'ya varmış.
8. İki kardeşinin ne olduğunu anlamak isterken memlekette iki ay olduğunu fark etmiş. Selim'e bunları sormuş.
9. Selim: "Oğlum bu iki Ay'dan biri Belkıs adındaki bir güzelin parlaklığıdır. Bu memlekette hep görünen bir güzelliştir o. Diğeri de her memlekette bulunan herkesçe bilinen Aydır." demiş.
10. Ali Belkıs'ın kasrına gitmiş. Belkıs şartının Bosindi hikâyesi olduğunu söylemiş.
11. Ali çok aramış ama bu hikâyeyi bulamamış.
12. Hikâyeyi bulmamasına rağmen kasra dönmemiş.
13. Yeşil bir ovada uykuya dalan Ali bir kuşun ağaçtaki yuvasını fark etmiş.
14. Bu yuvadaki civcivlerin yılan tarafından tehdit edildiğini fark eden Ali, yılanı öldürmüş ve civcivlere yem etmiş.
15. Dev cüsseli anne Şalül¹² kuşu geri dönmüş ve yavrularının korktuğunu fark etmiş.
16. Yerde yatan Ali'ye saldırmak için hazırlanan Şalül'e yavruları gerçeği anlatmış ve Ali'ye kol kanat germiş.
17. Ali uyanmış ve karşısında dev cüsseli bir kuş görmüş.
18. Yavrularına yardım eden Ali'ye Şalül kuşu yardım etmiş. Bir plan kurarak Bosindi hikâyesini öğrenmesini sağlamış.
19. Ali hikâyeyi anlatmış ve Belkıs'ı almayı hak etmiş.
20. Ali kardeşlerini sormuş. Kellelerini görünce çılgına dönmüş.
21. Belkıs'ı kardeşlerinin katili olarak görmüş ve ondan hayır gelmeyeceğini düşünerek onu da öldürmüş.
22. Ali bir hizmetçi ile evlenip bütün dünyaya adını duyurmuş.

5. Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Baba dostundan söz ederek çocukların baba dostlarına da değer verilmesini sağlamıştır.

¹²Ankuşuna Hakkâri yöresinde verilen isim.

2. Bir babanın nasihatinin ne kadar önemli olduğunu kavratarak çocuğun büyüklerinin öğütlerini yabana atmamalarını sağlamıştır.
3. Babanın vefat ettikten sonra kimsesiz kalan çocuklarından ve bunların nasıl telef olduğundan söz ederek aile kuramına hak ettiği değer verilmesi gerektiğini çocuğa aşılarmıştır.
4. Bir olayın aslı bilinmeden karar verilmemelidir. Masal, bir şeyin aslını araştırmadan karar vermenin doğru olmadığını, bilinmeyen bir olayın peşine düşülmemesi gerektiğini kavratmıştır.
5. Şaban ve Şahin'in nefislerine yenik düşmesi ve hayatlarından olması çocuğa her zaman istenilen şeyin gerçekleşmeyeceğini bildirmiştir.
6. Ali'nin akıllıca işlere girişmesi, çocuğa iyi bir düşünce ve planlı bir hareket tarzı kazandırmıştır.
7. Ali, yılanı öldürüp kuşun yavrularını kurtarmış. Bu, bir hayvan bile olsa gerektiğinde yardım etmenin şart olduğunu çocuklara bildirmiştir.
8. Kuşun yapılan iyiliğe karşılık iyilikte bulunması çocuktaki merhamet ve yardımlaşma duygusunu kabartmıştır.
9. Ali'nin kardeşleri uğruna kendini tehlikeye atıp sonunda başarılı olması çocukta azim ve sabır ile aklın birleştirilmesi gerektiği fikrini uyandırmıştır.
10. Ali'nin kardeş katili biriyle olmak istememesi ve onu öldürmesi aile kavramını pekiştirmiş, gerektiğinde uğruna can verilen nesne veya varlıklardan da vazgeçilebileceğini açıkça beyan etmiştir.

4.47. Kırk Yedinci Anlatı

1. Feride ile Faruk

2. Ahmet ÖZKAN, Hakkâri

3. Feride'ye iftira atan kızların bunun cezasını canlarıyla ödemeleri.

4. Masalın özeti:

1. Fakir bir ailenin Faruk, Davut ve Feride adlarında üç çocuğu vardır. Babaları, çalışmaları için, erkek çocukları başka bir şehre gönderir.

2. Aradan belli bir zaman geçtikten sonra anneleri, Feride'yi ağabeylerinin yanına gönderir. Feride de ağabeylerine yemek yapar ve evin temizliğiyle ilgilenir.

3. Feride'nin bir kedisi vardır. Onu hep yanında gezdirir, ne yese ona da yedirir. Bir gün yediği bir kuru üzümü kedisiyle paylaşmayınca kedi buna çok kızar, ateşin üstüne işeyerek onu söndürür.

4. Feride ateşin söndüğünü görünce dışarı çıkar. Yemek yapması için ateş bulması lazımdır. Uzak bir yerde duman görür. Oraya gider. Bir kazanın kaynadığını görür. Kazanın yanında da iki güzel kız vardır.

5. Feride onlardan ateş ister. Kızlar ateşi verirler ve söyle derler: “Bizim annemiz bir cadıdır. Bu sabunu, suyu ve tarağı al. Annemiz gelir de senin kokunu alırsa peşine düşer. Bunları atarsan annemizden önce evine ulaşırın.”

6. Feride eve doğru yola koyulur. Cadı gelip insan kokusu alınca kızlarına sorar. Onlar cevap vermeyince Feride'nin peşine düşer.

7. Feride, cadının geldiğini görünce elindekileri sırasıyla atar. Cadı onlardan kurtulmaya çalışırken Feride evine girer ve kapıyı kilitler.

8. Cadı kapıya dayanır. Feride'ye: “Parmağını şu kapının deliğinden çıkar da yüzük takayım.” der. Feride parmağını çıkarınca cadı Feride'nin parmağına iğne batırarak kanını emer.

9. Cadı her gün gelir ve Feride'nin kanını emer. Parmağını uzatmadığı takdirde ağabeylerini öldüreceğini söyler.

10. Ağabeyleri Feride'nin zayıfladığını görünce ona bunun sebebini sorarlar. Feride her şeyi anlatır. Faruk ile Davut ertesi gün işe gitmezler. Cadı gelince cadıyı öldürürler.

11. Feride, ağabeylerine cadının çok güzel iki kızının olduğunu söyler. Ağabeyler, kızları getirip onlarla evlenirler.
12. Belli bir zaman sonra cadının kızları annelerinin ölümüne sebep olduğu için Feride'yi öldürmek isterler. Plan yaparlar. Bir yılan yavrusunu bardağa koyarak Feride'ye içirirler.
13. Aradan aylar geçer. Feride'nin karnı şişer. Ağabeyleri Feride'nin karnının niye şiştiğini eşlerine sorarlar. Onlar da Feride'nin kötü yola düştüğünü söylerler.
14. Faruk ile Davut çok sinirlenir. Kız kardeşlerini öldürmeye karar verirler.
15. Faruk odun kesmek bahanesiyle Feride'yi bir dağ başına götürür. Odun kırmaya başlar. Feride uyuyunca Faruk onu orada bırakarak eve döner. Feride'nin elbisesini tavşan kanına sürerek onu öldürdüğünü söyler.
16. Feride uyanır. Faruk'u görmeyince çok üzülür. Faruk'a şöyle beddua eder: "İnşallah ayağına yılan kılçığı batar da benim elim değmeden iyileşmez."
17. Feride yola koyulur. Çok susayınca bir çeşme başına gelir. Karnındaki yılan suda bulunan bir yılanla konuşur. Bunu oradaki bir çiftçi de duyar.
18. Çiftçi, Feride'ye neler olduğunu sorar. Feride başından geçenleri anlatır. Çiftçi, Feride'ye çok tuzlu et yedirir. Onu ayaklarından tavana asar. Altına da bir leğen koyar. Feride'nin karnındaki yılan suya girince çiftçi yılanı öldürür.
19. Daha sonra çiftçi Feride ile evlenir.
20. Aradan yıllar geçer. Feride'nin bir çocuğu olur. Oyun çağına gelir. Dışarıda oynarken ayağına yılan kılçığı batan birini görür. Gelip annesine söyler.
21. Annesi o adamın Faruk olduğunu anlar. Faruk'u çağırır.
22. Faruk kız kardeşini tanır. Ondan af diler. Feride onu affeder. Elini yaraya sürünce yara iyileşir. Feride kendisine atılan iftirayı Faruk'a anlatır.
23. Faruk memleketine döner. Davut'a her şeyi anlatır. İki de karılarını öldürürler ve yılanlı kuyuya atarlar.
24. Faruk ile Davut, Feride'nin yaşadığı yere gelerek kız kardeşleriyle birlikte yaşamaya başlarlar.

5. Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Masal, çocuğa, ekonomik sıkıntıya düşen ailelerde çocukların çalışarak büyüklerine destek olmaları gerektiği fikrini kavratmıştır.
2. Masal, çocuğa, dertlerini yakınlarıyla paylaşan insanların daha kolay bir çözüm yolu bulabileceğini kavratmıştır.
3. Feride'nin ev işleriyle uğraşması, ağabeylerinin ise evin geçimini sağlamaları, çocuğa, iş bölümünü cinsiyetlerin belirlediğini kavratmıştır.
4. Faruk'un kız kardeşi Feride'yi dağ başında bırakıp eve dönmesi, çocuk için olumsuz bir model oluşturmuştur. Bu olay, çocuğa, en yakınından bile zarar gelebileceğini düşündürcektir.
5. Ağabeylerinin, Feride'ye atılan iftiraya inanıp ondan kurtulmaya çalışmaları, çocuğa, bir haberin aslının araştırılması gerektiğini kavratmıştır. Bir şeyin aslı bilinmeden acele karar verilmemeli, iftira olasılığı göz ardı edilmemelidir.
6. Masal, çocuğa, umutsuzluğa düşülmemesi gerektiğini kavratmıştır. En sıkışık anlarda bile yardım edecek birisinin çıkabileceği vurgulanmıştır.
7. Feride'nin midesindeki yılanın tuzlu et sayesinde çıkarılması, çeşitli yöntemlerle insanın midesindeki yılanın çıkarılabileceğini kavratmıştır.
8. Feride'ye iftira atanların bu iftiranın cezasını canlarıyla ödemeleri, kötülüğün cezasız kalmayacağını göstermiştir. Bu durum, çocuğu iyiye yönlendirerek onun ahlaki gelişimine katkı sağlayacaktır.
9. Bütün olanlara rağmen Feride'nin ağabeylerini affetmesi, affetmenin yüce bir erdem olduğunu çocuğa kavratmıştır.

4.48. Kırk Sekizinci Anlatı

1. Avcı Ali

2. Öner ASLAN, Hakkâri

3. Ava çıkan Ali'nin yaşadığı macera.

4. Masalın özeti:

1. Ali her zaman olduğu gibi yine ava çıkmıştı.

2. Bir dağın yamacında yılanların bir Şahmeran'a saldırdığını görmüş.
3. Ateş edip etmemek konusunda kararsız kalmış ve açtığı ateş sonucunda Şahmeran'ı yaralamış.
4. Şahmeran'ın ahalisi Ali'yi sorguya çekmişler.
5. Gerçeği Ali'den dinleyen ahali, yörenin bütün yılanlarını toplayıp oç almışlar.
6. Ödül olarak Ali'ye hayvanların dilinden anlama kabiliyeti verilmiş.
7. Koyunlara saldırmak için plan yapan kurtları dinleyen Ali, sürüyü kurtarmış.
8. Ödül olarak konuşmasını duyduğu ve 700 koyunun soyundan geleceğini bildiği yeni doğurmuş bir koyun almış.

5. Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Ali'nin ava meraklı bir avcı olması, çocukta, avcılık ile ilgili bilgilerin öğrenilmesini gerekli kılmıştır.
2. Yılanların cezaya çarptırılması, çocuğun, yapılan hiçbir kötülüğün cezasız kalmayacağını anlamasını sağlamıştır.
3. Yaptığı güzel davranışlar karşısında Ali'nin ödül alması, güzel davranışların da karşılıksız kalmayacağı düşüncesi kavratılmıştır.
4. Ali'nin hayvanların dilinden anlaması, insanlara sadece kendi cinslerinin özelliklerinin verildiği belirtilmiştir.
5. Ali'nin 700 koyunun soyunun geleceği koyunu alması, kişilerin geleceği bilmeleri halinde daha sağlam işler yapılabileceği düşüncesi kavratılmıştır.

4.49. Kırk Dokuzuncu Anlatı

1. Sirko¹³

2. Hasan ÖZKAN, Hakkâri

3. Kimsesiz kalmış iki kardeşin hayat mücadelesi ve bunun sonunda birinin ölmesi.

---

¹³ Hakkâri yöresinde kullanılan bir isim.

4. Masalın özeti:

1. Sirko ile Piko¹⁴ kimsesiz iki kardeşmiş. İş bulup çalışmak istemişler.
2. Piko, bir gün Ekrem Ağa'nın yanında ağır şartlarla çalışmayı kabul etmiş.
3. Eğer iş süresi dolmadan bırakılırsa kelle gidecekmış. Şayet ağa onu kovarsa verilen ücretin yüz katı ödenecekmış.
4. Piko ilk günlerde dayanmış ama sonraları homurdanmaya başlamış ve işi bırakmış.
5. Anlaşmaya gereği Piko'nun kellesi uçurulmuş.
6. Sirko, tek varlığı olan kardeşini de kaybedince daha da çaresiz kalmış.
7. Sirko, ağanın yanına gelerek kardeşinin işine kaldığı yerden devam etmek istediğini söyledi.
8. Ağa, şartları bildiğine göre başlayabilirsin, demiş.
9. Ağa, ilk günden iş üstüne iş buyurmuş ama Sirko hep baş üstüne, demiş.
10. Ağanın çocuğunu tuvalete çişini yapması için götürürken iğne batırmış. Çocuk korkudan çişini yapmamış.
11. Ağa, bir daha götür eğer yine yapmazsa tut ayaklarından vur duvara, demiş.
12. Sirko, yine iğne batırmış haliyle çocuk ağlamış. Çocuğun ayaklarından tutarak duvara vurmuş.
13. Çocuğun ölüsünü gören babası, bir şey diyememiş.
14. Ağa, öküzleri artık ahırdan çıkarmadan sadece kafalarını pencereden dışarı çıkararak sulayacaksın, demiş.
15. Sirko, bu fırsatı da kaçırmamış hemen iki öküzün kafasını keserek kafalarını pencereye koymuş.
16. Ağa, çaresizce derilerinin soyulmasını ve bir çuval dolusu etin kızına götürülmesi emretmiş.
17. Maksat Sirko'ya eziyet etmekmiş ama başına geleceklerden habersizmiş.

---

¹⁴ Hakkâri yöresinde kullanılan bir isim.

18. Sirko, kızın bir çuval etini saklayıp sadece bir kemik götürmüş, kız da bunu istememiş.
19. Sirko, ağam kızınız eti az buldu kabul etmedi, demiş.
20. Ağa, bu sefer iki çuval götür. Eğer yine beğenmezse kafasına kemiği fırlatıp gel, demiş.
21. Sirko, yine çuvalları saklayıp iki büyük kemik götürmüş. Kız bunları beğenmeyince onunda kafasına vurarak öldürmüş.
22. Ağa, artık ne yapacağını şaşırması bir dişi köpeğe sahip çıkmasını istemiş Sirko'dan.
23. Sirko, dişi köpeği de namussuzluk yapıyor bahanesiyle öldürmüş.
24. Ağa, son çare olarak annesini baykuş gibi ötmesi için bir ağaca çıkarmıştı. Baykuşlar ötüncü vakit bitecek, Sirko gidecekti.
25. Gece baykuş ötüncü ağa sevinmiş Sirko gidecek, diye.
26. Eline aldığı taşı ağaca fırlatarak annesini de öldürmüş. Böylece kardeşinin intikamını almış.

5. Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. İki kardeşi kimsesiz olması, kimsesizliğin zor olduğunu, hayat şartlarında böyle bir durumun çekilmez bir hâl aldığını belirtmiştir.
2. Büyük kardeş olan Piko'nun çalışması, kardeşler arasında bile büyük olanın diğerine bakmakla yükümlü olduğunu, fedakârlığın kaçınılmazlığını kavratmıştır.
3. Piko'nun sözleşmeye uymayarak öldürülmesi, yapılan sözleşmelerin yerine getirilmesi konusu üzerinde durulmuştur. Aksi bir durumda iki tarafında mağdur olacağını belirtmiştir.
4. Sirko'nun kardeşinin intikamını almak için işe girmesi, yapılan her işin aynı amacı taşımayacağını belirterek çocuğun, işler aynı olsa da amaçların farklı olabileceğini anlamasını sağlamıştır.
5. Ağa'nın sözleşmeyi fes edememesi, bazı durumlarda sonu düşünülmeyen bir işin kolay kolay bitirilemeyeceğini kavratarak, çocuğun, bir iş yaparken en ince ayrıntısına kadar olumlu ve olumsuz olarak her şeklini düşünmesi gerektiğini dile getirmiştir.

6. Namus konusunun anlatılması, çocuğun, namus konusuna verilen değeri anlamasını sağlayarak bu tür bir durumda dikkatli olması gerektiğini kavratmıştır.

7. Sirko'nun, sürekli planlar kurması, "Su uyur, düşman uymaz." atasözünün çocuk tarafından daha iyi kavranmasını sağlamıştır.

8. Ağanın annesini ağaca çıkarması, çocuğun, üzerine vazife olmayan işlere girişmemesini belirterek kaldıramayacağı yükün altına girmemesi gerektiğini kavratmıştır.

4.50. Ellinci Anlatı

1. Ne Oldum Dememeli Ne Olacağım Demeli

2. Kerem ŞAHİN, Hakkâri

3. Keşişle ilişkiye girerek krala ihanet eden kraliçenin, bu ilişki duyulmasın diye prensese iftira atması ve gerçek ortaya çıkınca attığı bu iftiranın cezasını canıyla ödemesi.

4. Masalın özeti:

1. Kral savaşa gidince kraliçe onu sarayın keşişiyle aldatır.
2. Prenses bunu görür. Kral savaştan dönünce, gerçek ortaya çıkmasın diye kraliçe krala prensesin keşişle ilişkiye girdiğini söyler.
3. Kral, prensesi adamlarına teslim eder ve onu bir dağ başına götürüp öldürmelerini ister.
4. Kralın adamları prensese kıyamazlar. Bir geyik öldürerek kanını prensesin elbiselerine sürerek krala götürürler. Prensesi öldürdüklerini söylerler.
5. Prenses çıplak olduğu için geceleri yürür. Bir ağacın üstüneyken bir çoban onu görür ve elbiselerini ona giydirerek evine götürür.
6. Çobanın ağası prensesi oğluyla evlendirmek ister ama prenses bunu kabul etmez. Çoban, onu çıplak olarak gördüğü için çobanla evlenir.
7. Aradan yıllar geçer. Prensesin üç oğlu olur. Birine "Dün", birine "Bugün", diğerine de "Yarın" adlarını koyar.
8. Kral bir gün askerleriyle prensesin memleketinden geçerken prensesin çocuklarının birbirlerini adlarıyla çağırdıklarını görür. Çocuklara evlerini sorar. Çocuklar kralı evlerine götürürler.

9. Kral kapıyı çalar. Prenses kapı deliğinden babasını tanır. “Şimdi evde kocam yok, sonra gelin.” der.

10. Prenses babasının sevdiği yemekleri pişirir. Kral yemekleri görünce kızını tanır. Prenses başından geçenleri ona anlatır.

11. Kral, çocuklara bu adları niçin koyduğunu sorar. Prenses: “Neydim? Dün kralın kızıydım. Ne oldum? Bugün çoban karısı oldum. Ne olacağım? Yarınım belli değil” der.

12. Kral; kızını, torunlarını ve çobanı alarak saraya gider. Kraliçeyi öldürtür. Çoban, kral olur; prenses de kraliçe.

5. Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Bir olayın aslı bilinmeden karar verilmemelidir. Masal, bir şeyin aslını araştırmadan karar vermenin doğru olmadığını, iftira olasılığının göz ardı edilmemesi gerektiğini kavratmıştır.

2. İnsanlar gelecekte nelerle karşılaşacaklarını bilemezler. Masal, gelecekte başımıza gelebilecek olaylara karşı hazırlıklı olmamız gerektiğini ifade etmektedir.

3. Padişaha ihanet eden kraliçenin bunun cezasını canıyla ödemesi, prensesin ise sonunda mutlu olması, iyilerin iyilik, kötülerin ise kötülük bulacağını göstermiştir.

4. Kocasına ihanet eden ve üvey kızına iftira atan kraliçenin bunun cezasını canıyla ödemesi, çocuğa, kötülüğün cezasız kalmayacağını kavratmıştır.

5. Prensesin, çocuklarına anlamlı isimler takması, isim koymanın önemli olduğunu, çocuklara rastgele isim konulmaması gerektiğini kavratmıştır.

6. “Kral”, “kraliçe”, “keşiş”, “prenses” gibi ilgi çeken kelimeler, çocuğun kelime hazinesinin gelişmesi bakımından önemlidir. Bu kelimelerin anlamlarını merak eden çocuk, yakın çevresinden bunların anlamlarını öğrenmek suretiyle kelime hazinesini geliştirir.

4.51. Elli Birinci Anlatı

1. Sefo'nun¹⁵ Macerası

2. Tahir ER, Hakkâri

3. İşi gücü hırsızlık olan Sefo ile arkadaşlarının ibretlik hayatı.

4. Masalın özeti:

1. Zamanın birinde yaşayan üç arkadaş varmış. İşleri güçleri bedavadan yaşamakmış.
2. Bir gün üç arkadaş bir koyun sürüsünü almayı planlayarak koyunların girdiği mağaraya girmişler.
3. Dev gibi çoban, mağaranın kapısını bir kaya ile kapatmış ve mağarada birilerinin olduğunu hissetmiş.
4. Ateşe koyduğu şiş, nas gibi kızardıktan sonra şişi alıp hırsızlara doğru yönelmiş.
5. Çok geçmeden hırsızlardan birinin karnına batırmış şişi. Biraz sonra diğer hırsız da öldürmüştü.
6. Sefo, karanlık bir köşeye saklanmış, devin yorgunluktan uyuduğunu anladığı anda şişi, çobanın gözüne batırmış.
7. Bir tekeyi kesip derisini yüzmüş, derisini üstüne geçirerek mağaradan ilk çıkan kişi olmuştur.
8. Uslanmayan Sefo, başka bir köye gitmiş, zamanla kendisine iki arkadaş daha edinmiş.
9. Zengin bir adamı soymayı planlamışlar ama köpek tarafından iki arkadaşı kan revan içinde bırakılmış.
10. Ağaca çıkan Sefo, köpeği de öldürmüştü. Bunu gören zengin adam ve kâhyası Sefo'ya saldırmış.
11. Kâhyayı bayıltıp zengin adamı da öldürmüştü.
12. Hemen zengin adamın evine koşup yatağa girmiş. Kocasını olduğunu anlamayan kadınla ilişkiye girmiş.

---

¹⁵Hakkâri yöresinde Sefer isminin kullanılışı.

13. Sonradan olanları anlatmış bunun üzerine kadın onun eşi olmayı kabul etmiş ve köyden uzak bir yerde yaşamışlar.
14. Sefo artık kötü işlere tövbe etmişti.
15. Bir gün köpek tarafından ısırılan iki arkadaşı çıka gelmiş ve bir kısrak çalmak için kendisinden yardım istemişler.
16. Kısrak çalmaya çalışan Sefo, yakalanmış ve cezaya çarptırılmıştı.
17. Açlıktan dolayı on yaşlarındaki bir çocuğun elindeki çöreği almak isterken onun ölümüne sebep olmuş.
18. Bunun cezası olarak da toprağa boynuna kadar gömmüşler.
19. Yüzünü yalayan bir hayvanın burnunu ısırın Sefo, hayvan sayesinde çıkmayı başarmış ve doğruca evine koşmuş.
20. Gece uyku tutmamış. Bir sesler duymuş, kulak kesilmişti.
21. Üç hırsızın yün turbalarının arkasına saklandığını duymuş.
22. Sabah çok erken saatte kalkın Sefo, yün turbalarının yanında oturarak karısından dört kişilik kahvaltı istemiş.
23. Buna anlam veremeyen karısı söyleneni yapmış. Sefo, yün turbalarının arkasındaki hırsızlara seslenmiş ama çıkan olmamış.
24. Sefo, bunu birkaç kez tekrarladıktan sonra çıkıp gelmişler hırsızlar.
25. Hayat hikâyesini kısaca anlatan Sefo, hırsızların ne kadar acemi olduklarını anlamalarını sağlamış.
26. Bir daha hırsızlık yapmamak şartıyla onlara istedikleri kadar mal vermiş. Böylece kendisi de iyilikte bulunarak kötü huyları bırakmış aynı zamanda bıraktırmıştır.

5. Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Üç arkadaşın bedavadan yaşamak istemesi, kimi insanların çalışmak kendilerine zor geldiği için bedavacılıkla hayatlarını idame ettiklerini ve bunun sonucunda hayatlarından bile olabileceklerini belirterek çocuğun, çalışmanın önemini kavramasını sağlamıştır.

2. İki arkadaşını kaybetmesine rağmen Sefo'nun uslanmaması, "Alışmış kudurmuştan beterdir." sözünün doğruluğunu kavratmıştır.

3. Sefo'nun birçok kişi öldürüp huyuna devam etmesi, yapılan işin yanlışlığına ve yanlış sonuçlarına dikkat çekilerek çocuğun, bir iş yaparken çok dikkatli olması gerektiğini kavratmıştır.

4. Sefo'nun açlık için bir çocuğun ölümüne sebep olması, açlığın ne kadar zor bir dert olduğuna dikkat çekilmesine ve çocuğun böyle bir durumda olan insana yardım elini uzatmasının doğruluğuna vurgu yapmıştır.

5. Sefo'nun söz vermesine rağmen yine arkadaşlarına yardım etmesi, "Can çıkar, huy çıkmaz." atasözünü ve bunun içerdiği mesajı kavratmıştır.

6. Sefo'nun üç hırsızın hemen fark etmesi, kişinin sürekli yaptığı işte ustalaştığını ve tecrübesiyle işin püf noktalarını hemen fark edeceğini kavratmıştır. Sürekli uğraş alanlarının kişiye meslek edindirme konusunda fayda sağladığını belirtmiştir.

7. Hırsızlara bir daha bu işi yapmamaları hususunda mal vermesi, yapılan işin yanlış olduğuna karar verildiği anda o işten vazgeçilmesi konusuna dikkat çekilmiştir. Zararın neresinden dönülürse kârdır, sözünü kavratmıştır.

4.52. Elli İkinci Anlatı

1. Güzel Kız

2. Sümeyra ÖZKAN, Van

3. Kimseyi beğenmeyen güzel bir kızın, sonunda çirkin bir adamla evlenmek zorunda kalması.

4. Masalın özeti:

1. Köyde yaşayan güzel bir kız vardır. Bu kız, kendisini istemeye gelenlerden hiçbirini beğenmez.

2. Bir de bu köyde yaşayan yakışıklı bir genç vardır. Bu genç, köyün güzel kızını kaç defa ister ama kız onu kabul etmez.

3. Genç, İstanbul'a gider ve orada evlenir. Çoluk çocuk sahibi olur.
4. Bu genç bir gün köye gelir. Kızın evlendiğini öğrenir. Kızın kocasını merak eder. Kızın evinin önünde kadının kocasını görür.
5. Güzel kızın, çirkin bir kocayla evlendiğini görünce çok şaşırır. Dayanamaz ve kapıyı çalarak kıza sebebini sorar.
6. Kız, genci evlerinin arkasındaki gül bahçesine götürür. Ona şöyle der: "Bu bahçenin sonuna kadar git. En güzel gül hangisi ise onu bana getir. Ama geri dönmek yok. Bir gülü geçtikten sonra tekrar dönüp onu alamazsın."
7. Güller birbirinden güzel olduğu için genç, en güzelini seçmekte çok zorlanır. Sonunda solgun bir gül getirip güzel kıza vermek zorunda kalır.
8. Kız: "Şimdi beni anladın mı?" der. Genç de kıza hak verir.

5. Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Güzel kızın, önüne gelen kısmetleri teptikten sonra pişman olması; insanın önüne gelen fırsatları iyi değerlendirmesi gerektiğini kavratmıştır.
2. İnsan ne oldum dememeli, ne olacağım demeli. Masal, içinde bulunduğumuz ana saplanıp kalmak yerine ileriye de düşünmemiz gerektiğini öğretmiştir.
3. Güzellerin alıcısı çoktur. Bu yüzden onların daha dikkatli olması gerekir. Masal, özellikle güzel kızların güzellikleri dolayısıyla karşılaşılabilecekleri tehlikelere karşı dikkatli olmaları gerektiğini kavratmıştır.
4. Masalda kelimeleri ve cümleleri birbirine bağlayan bağlaçlar, çocuğun bu konuda bilgi sahibi olması bakımından önemlidir.

4.53. Elli Üçüncü Anlatı

1. Beşo,¹⁶Reşo¹⁷ ve Geşo¹⁸

2. Ali DEMİR, Hakkâri

3. Bir adam ile karısının Beşo'ylaReşo'yu öldürmesi, bunun üzerine Geşo'nun ağabeylerinin intikamını alması.

¹⁶Hakkâri yöresinde Beşir isminin kullanılışı.

¹⁷Hakkâri yöresinde Reşit isminin kullanılışı.

¹⁸Hakkâri yöresinde kullanılan bir isim.

4. Masalın özeti:

1. Beşo, Reşo ve Geşo üç kardeştir. Babaları ölüm döşeğindeyken oğullarından evin sol tarafındaki yoldan gitmemelerini ister.
2. Babaları ölünce Beşo merak eder ve sol yolda yürümeye başlar. Bir adam ile karısını görür. Adam, Beşo'yu evine götürür. Gece olup Beşo uyuyunca adam Beşo'nun başını keser.
3. Beşo gelmeyince Reşo onu aramaya çıkar. Onun başına da aynı olaylar gelir, Reşo da ölür.
4. En küçükleri olan Geşo zeki biridir. Adam ile karısı onu da evine davet ederler. Beşo, adamın evindeki odaları gezerken ağabeylerinin cesedini görür.
5. İntikam almaya karar veren Geşo, gece uyumamak için parmağını keser ve parmağına tuz basar. Adam ile karısının ertesi gün kendisini bir torbaya koyarak öldüreceklerini duyar.
6. Sabah olunca Geşo, adamın karısını bayıltıp torbaya atar ve kadının kıyafetlerini giyer. Adam Geşo'yu karısı sanır.
7. Torbayı denize atarlar. Adam Geşo'dan kurtulduğunu düşünerek sevinirken Geşo konuşur.
8. Adam karısını suya attığını anlar. Çok üzülür ama son pişmanlık fayda etmez.

5. Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Beşo ile Reşo'yu öldüren kadının yaptığı kötülüğün cezasını canıyla ödemesi, kötülüğün cezasız kalmayacağını kavratmıştır.
2. Tarlada çalışan adamın iki kardeşi para vadiyle kandırması, yabancıların yardım önerilerinin kuşkuyla karşılanması gerektiğini kavratmıştır.
3. Beşo ile Reşo'nun baba sözü dinlemedikleri için ölmeleri, büyük sözü dinlemeyen insanın başının dertten kurtulmayacağını kavratmıştır.
4. Masalda birkaç yerde geçen kelime tekrarları, masalı daha eğlenceli hale getirmiştir. Bu durum, çocuğun masala karşı ilgisini arttırarak masaldan daha fazla istifade etmesini sağlayacaktır.

4.54. Elli Dördüncü Anlatı

1. Yeğen

2. Kerem ŞAHİN, Hakkâri

3. Kurnaz yeğenin, dayısının malına zarar vermesi ve insanları kandırarak onların malını alması.

4. Masalın özeti:

1. Tarladaki dayısına yardıma gelen yeğenini, dayısı yemek getirmesi için eve gönderir.
2. Yeğen eve gidince yengesini kandırarak dayısının öküzlerini keser. Daha sonra tarladaki işçileri kandırarak tarladaki buğdayı ateşe verir.
3. Dayı her tarafta yeğenini ararken yeğen eve gelerek pişen etleri bir eşeğe yükler ve halasının köyüne gelir.
4. Yeğen, halasına dayısının öldüğünü söyler. Halası telaşla dayısının cenazesine yetişmek için yola çıkar. Hâlbuki bu da yalandır.
5. Yeğen bir ovaya gelir. Etleri ince ekmeklerin arasına koyarak toprağın altına dizer. Eline de bir baston alır.
6. Yedi atlı gelir. Yeğen bastonu yere vurdukça et çıkar. Adamlar etleri yerler.
7. Yola çıkmadan yeğenden bastonu isterler. Kurnaz yeğen yedi atı ve adamların üstündeki elbiseleri aldıktan sonra onlara bastonu verir.
8. Yeğen bir çobana rastlar. Çoban bir kayanın altında kaval çalmaktadır. Yeğen: “Üstüne bir kaya geliyor. Sakın yerinden kıpırdama.” diyerek çobanı kandırır ve koyunları önüne katarak oradan uzaklaşır.
9. Tarla süren birini görür. Yeğen ondan bir tas çorba ister. Bir tas çorba getirirse ona bir atı koşullarıyla birlikte vereceğini söyler.
10. Adam çorbayı alıp tarlaya gelir ama yeğen çoktan iki öküzü alıp gitmiştir.
11. Yeğen dayısının evine gelir. Dayısı ona çok kızar. Yeğen, verdiği zarara karşılık atları, koyunları ve öküzleri dayısına verir.
12. Akşam olunca alacaklılar dayının evine gelir, hayvanlarını isterler.

13. Yeğen onları o gece evde misafir eder. Bir hileyle onları korkutup kaçıtır. Mallar dayıya kalır.

5. Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Kurnaz yeğenin, masalın sonunda mutlu sona ulaşması, bazen sahtekârlar ve kurnazların da mutlu sona ulaşabileceğini göstermiştir. Bu, çocuk için olumsuz bir durum gibi görünse de aslında çocuk, sahtekârların ve kurnazların elde ettiği bu mutluluğun geçici olduğunu farkındadır.

2. Kurnaz yeğenin yedi atlıyı kandırması, çocuğa, yabancıların sözlerinin kuşkuyla karşılanması gerektiğini öğretmiştir.

3. Neyin, nerede, nasıl yapılacağını bilmeyen insanların, sonunda başarısız ve mutsuz olabilecekleri kavratılmıştır.

4. Masalda, diyalogların çok sık kullanılması, çocuğun masala ilgi duyması ve masaldaki iletileri kavraması bakımından önemlidir.

4.55. Elli Beşinci Anlatı

1. Üç Köse

2. Fazıl ÖZKAN, Hakkâri

3. Fakir bir adamın, malını yiyen üç köseye yaptırdıkları.

4. Masalın özeti:

1. Fakir bir adamla karısının üç köse komşusu varmış.

2. Kadın sürekli kocasından takı istiyormuş. Adam elindeki tek malı olan ineği karısına satıp takı alması için vermiş.

3. Köselerin kurnazlığıyla kadın, ineği bir kuş fiyatına satmış.

4. Kadın sinirli bir şekilde evine dönmüş ve kocasına olanları anlatmış.

5. Fakir adam bir oyun oynamış ve eşeği altın sıcıyor diyerek köselere bütün malları karşılığında satmış.

6. Oyunu anlayan köseler hemen fakirin evine koşmuşlar. Bu seferde insan öldürüp tekrar can veren bir bıçakla kandırmış.

7. Eşlerini bu şekilde öldüren köseler, yine fakire koşmuşlar.
8. Fakir ölü bahanesiyle mezara yatmış. Köseler onu mezardan çıkarıp suya atmak için yola koyulmuşlar.
9. Bir köprünün üstünde bir çoban köseler ellerini yıkarken fakiri sıkıca bağlanmış görür.
10. Çoban, ne olduğunu sormuş, fakir de beni ağaları yapmak istiyorlar ama ben ağa olmak istemiyorum, demiş.
11. Buna kanan çoban fakirin yerine geçmiş. Köseler azgın sulara atmışlar bağladıkları adamı.
12. Fakir köprünün arkasından bir sürü koyunla çıkagelmiş.
13. Bu işe şaşırın köselere, asıl iyi koyunların köprünün diğer tarafında olduğunu söylemiş fakir adam.
14. Bunu da yiyen köseler suya atlamış ve canlarından olmuş. Böylece fakirin intikamı ağır olmuş.

5. Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

1. Fakir adamın elinde sadece bir ineğinin olması, çocuğun, insanların hepsinin aynı şartlarda yaşamadığı, kiminin zenginlik içinde kiminin ise yokluk içinde olduğunu anlamasını sağlamıştır.
2. Köselerin, kadının ineğini ucuza alması, çocuğun, bazı fırsatçı insanların çıkarını düşünerek zararlı olabileceklerini kavratmıştır.
3. Fakirin köselerden intikam için oyunlara başvurması, çocuğun, haksızlıklara karşı nasıl koyulabileceğini bilmesi konusunda öngörü sağlamıştır.
4. Köselerin her seferinde bu oyunlara kanması, hataların tekrar edilmemesi, yapılan hatalardan ders çıkarılması gerektiği konusu üzerinde durulmuştur.
5. Masalda bazen tesadüflerin ve gülünç olayların yaşanması çocuğun masaldan alacağı hazzı ve faydayı arttıracaktır
6. Çobanın da fakire kanıp canından olması, merakın bazen başa bela olabileceğini, üzerine vazife olmayan işe burun sokulmaması gerektiği düşüncesi kavratılmıştır.

5. BÖLÜM

5. HALK ANLATILARI

Ömer ÖDEK

5.1. Aslan Payı

Kızıl tepenin başı sislidir. Kurtlar da sisli ve puslu havaları sever. Kurt bir gün av peşine düşmüş ve oradan oraya koşturuyormuş. Ötede bir tilki ile karşılaşmış. Tilki de çok açmış. İki arkadaş olup birlikte av aramışlar. Yabani bir öküz kendilerine doğru geliyormuş. Ağızlarının suyu akmış ama suyuyla kalmış ağızlar. Çünkü öküzü kovalayan bir aslanmış. Bu iki arkadaşla karşılaşan aslana, kurt arkadaşlık teklif etmiş. Aslan kabul etmiş. Artık üçü beraber av peşine düşmüş. Çok geçmeden yaban öküzünü yakalamışlar ve boğazlamışlar. Bunu bir köşeye çekmişler ama aslan izin vermeden yemek yasak olduğu için kimse yaklaşmamış. Aslan yaban keçisinin kokusunu hissetmiş ve öteden kaçan keçiyi fark etmiş. Hemen pusuya yatmışlar. Keçiyi de bir hamlede yere yıkmışlar. Tam bu sırada kaçan bir tavşanı da ele geçirmişler. Bunca av ve yorgunluktan sonra artık yemek zamanıymış.

Aslan:

- Ey korkusuz kurt! Avladığımız hayvanları bölüştür de yemeye başlayalım.

Kurt:

- Efendim, büyüğümüz siz olduğunuza göre öküz sizin, keçi benim, tavşan da şu işe yaramaz tilkinin olsun.

Aslan:

- Vay kendini beğenmiş şerefsiz kurt! Sen kim oluyorsun da benim huzurumda bunları bölüştürüyorsun. Şimdi görürsün gününü.

Aslan, kurdu bir hamlede yere yıkmış ve öldürmüştü. Tilki de olanları merakla izliyormuş.

Aslan:

- Tilki kardeş sen bölüştür. Bu beceriksiz, kendini beğenmiş, muşmula suratlı kurt akılsız çıktı.

Tilki:

- Efendim, siz büyüsünüz. Öküz sabah yemeğiniz, keçi öğle yemeğiniz ve tavşan da akşam yemeğiniz olsun. Bende sizden kalan kırıntılarla idare ederim. Tabi uygun görürseniz.

Aslan:

- Aferin tilki. Sen bayağı akıllıymışsın. Söyle bu akli sana kim verdi?

Tilki:

- Efendim, şu yerde yatan deyyus kurttan öğrendim, demiş.

Böylece aslan ve tilki bütün ganimeti paylaşmışlar.

5.2. Ayı'nın Akıbeti

Yağmurlu bir günmüş. Yağmur öyle yağıyormuş ki sular seller almış başını gitmişti. Işık köylülerinin koyun sürüsü otlanıyormuş bir dağın yamacında. Bir ayı ininden çıkıp koyunlardan birini yakalamak istemiş. Bir oraya bir buraya koşan koyunları yakalayamayan ayı, çoban ve köpeklerin hücumuna uğramış. Aç ve sırlıklam bir şekilde inine gidiyormuş. Bu arada güneş çıkmıştı. Orada yaşayan bir tilki, güneş çıktıktan sonra gezinmeye başlamıştı. Yüksek bir tepenin zirvesinde bir tilkinin sallanarak dolaştığını fark etmiş ayı. Hemen yanaşmış tilkiye.

Ayı:

- Ey tilki kardeş! Nasıl olur da sen bu yağın yağmurda ıslanmadın?

Tilki:

- Ayı kardeş benim kürküm var. O, beni korur, demiş.

Ayı:

- “Bana da bir tane yapar mısınız?” demiş.

Tilki:

- Tabi ki lafı bile olmaz. Ama senin gidip ağaç fidesi getirmen lazım ki ben sana bir kürk yapayım.

Ayı, söylenen tarzda ağaç fidesi almış ve tilkinin yanına gelmiş. Tilki, ayının her tarafını kapatacak koni şeklinde bir eser oluşturmuş. Kafasını da kapatacak deliği örmüş.

Ayı:

- Tilki kardeş iyi de ben nasıl çıkacağım, demiş.

Tilki:

- Sen merak etme ben bir kapı açarım. Sen bir tarafına yatmaya çalış, demiş.

Bir tarafına yatan ayıyı, dağdan aşağı yuvarlamış tilki. Dağın en aşağı tarafında yün yıkayan kadınlar bir şeyin kendilerine doğru yuvarlandığını görmüş. Derken tilki seslenmiş:

- Ey kadınlar koyunlarınızı yemeye çalışan ayıyı size gönderdim. Verin onun dersini.

Kadınlar ellerindeki sopalarla ayıya vurmuşta vurmuş. Ayı, canını feci şekilde vermiş. Tilki yine kurnazlığıyla geçinmeyi başarmış.

5.3. Kaplan İle Çiftçi

Koçanı¹⁹ köyünde çeşitli türden hayvanlar yaşarmış. Zamanın birinde bir kaplan kediye rasgelmiş. Bakmış kediye hâl hareketler onlarınki gibiymiş; fakat kedi çok küçükmüş. Kaplan bu işe şaşırılmış ve sormuş:

- “Nasıl olurda bizim soyumuzdan biri bu kadar küçük cüsseli olurmuş. Sen bizim soyumuzdan geldiğin hâlde neden bu kadar küçüksün? Bizim soyumuz bu kadar küçükleri doğurmaz. Bu işin sırrı nedir?” diye merakını gidermek istemiş.

Kedi:

- Bir zamanlar ben de senin gibi cüsseliydim hatta kaplanların pehlivanıydım. İnsan denilen bir varlığın eline düştüm. Zülüm ve işkenceyle benim cüssem eridi ve şimdiki hâlini aldı, demiş.

Kaplan:

- Sen bana o varlığı göster ki senin intikamını nasıl aldığımı gör, demiş.

Kedi:

- Bak şu tarlada çalışanı görüyor musun? O, çiftçi denilen bu türün bir ögesidir. Var git ondan intikamımı al, demiş.

Kaplan:

- Tamam, şimdi gel de onun başına neler getirdiğimi izle. İzle ki bir daha sana selam vermeden geçmesin, demiş.

Kedi:

- İyi diyorsun ama vallahi o dizlerin altına düşen bir daha çocuk sahibi olamaz, demiş.

Kaplan çok öfkelenmiş. Hemen çiftçiye doğru koşmaya başlamışlar. Kaplan önden kedi arkasından tembihleyerek koşuyordu. Çiftçinin yanına gelmişler.

Kaplan:

- Ey çiftçi! Hazır ol, ben senden bu zavallının öcünü almaya geldim. Zalim oğlu zalim siz bu garibe etmediğinizi bırakmamışsınız. Şimdi hesap verme günü. Gönlümce hesap alacağım senden, demiş.

Çiftçi:

- Asıl senin şimdi yaptığın zülüm. Benim silahım, korunma aracım yok. Eğer beklersen ben evden silahımı alıp gelirim. İşte o zaman kimse yiğidin elinden tutmaz, savaşma diye. İstedığın gibi öcünü alabilirsin, demiş.

¹⁹ Hakkâri yöresinde kullanılan bir isim.

Kedi:

- Kaplan kardeş bırakma gitsin. O senin için tuzaklar kuracak. Ayrıca, hiç kimse çok yiğit olduğu için düşmanına zaman tanımaz silahını alması için. Silah geldi mi düşman seni alt edebilir. Bunu yapanın başına, kobra yılanının sahibinin başına gelenler gelir, demiş.

Kaplan:

- Kobra yılanının sahibine ne olmuştu ki böyle diyorsun, demiş.

Kedi:

- Bir adam, kışın odun almak için bahçeye çıkmıştı. Soğuktan bir kobra yılanının donduğunu görmüş. Almış yılanı evine getirmiş. Sobanın ısısına bırakmış. Karısı: “Kocacığım, bu yılan tehlikelidir bırak ısıtmayı. Bize zarar verir acıma vur öldür.” demiş. Adam dinlememiş. Yılanın başını elleriyle okşamış. Vah zavallı kıpırdamıyor bile, demiş. O vakit yılan ısınmış ve vücudu oynamaya başlamış. Adamın şehadet parmağından sokmuş zehrini. Adam vay anam! Soktu bu hayvan, demiş. Öldürmeye kalkışmış ama yılan kaçmayı başarmış. Kadın kocasını alıp köyün hekimine götürmüş. Hekim: “Bunun çaresi yok. Ya eli kesilecek ya da ölecek. Çünkü bu, sıcakta zehri kaynamış bir yılanın zehridir.” demiş. Kadın: “Kocamın kolunu kes. O bunu, hatta bundan daha fazlasını hak etti, demiş. Büyüklerin dediği gibi: “Büyük sözü dinlemeyenin pişmanlıktan keçi gibi boynuzu çıkar.” Kocam da bunu hak etti.

Şimdi senden ricam şu, çiftçiye salma. Elindeki fırsatı tepme. Bir daha bu fırsatı yakalayamazsın. Fırsat ele geçti mi, düşmanı öğle yemeği yapmalı o seni akşam yemeği yapmadan. Tedbiri elden bırakmamak gerek. Hem büyüklerin dediği gibi: “Bir karış tedbirsizlik yüzlerce kulaç zarara yol açar.” Sende tedbirsizlik edip yüzlerce kulaç zararla keçi boynuzlu olma, demiş.

Kaplan pis pis kediye gülmüş. Vah zavallı nasıl da korkmuş. Büyüklerin sözlerini bile rehber edinmiş korkudan. Ben kaplanım kimseden korkmam. Çiftçiye, git olan ne silahın varsa al getir ben buradayım, demiş.

Çiftçi:

- Bu konuda sana güvenim yok. Ne malum ben eve gidince senin buradan kaçmayacağını. Sonra hem benim işim yarım kalır hem de aldatılmış olurum, demiş.

Kaplan:

- Benim sinirimi daha fazla açmadan git evine silahını al gel. Ben buradayım ve sana meydan okuyorum. Sana dersini vermeden, bu garibin intikamını almadan gitmem. Merak etme beklerim, demiş.

Çiftçi:

- Kesinlikle sana itimadım yok. Sen, ben gelmeden kaçır gidersin. Ben de işimden olurum. Gitmeyeceğine beni inandırman lazım, demiş.

Kaplan:

- Seni inandırmak için ne yapmamı istiyorsun. Söyle istediğini yapayım, demiş.

Çiftçi:

- Benim heybem var. Ona gir. Ben ağzını bağlayıp eve giderim. Döndüğümde seni bırakırım. İşte o zaman kim kime ders veriyor görürüz. Yiğitliğini tartarız, demiş.

Kedi:

- Kaplana, sakın bunu yapma. Bu kesinlikle sana hazırlanmış bir tuzak. Yanlış yapma, demiş.

Kaplan kedinin konuşmasını bitirmesine izin vermeden heybenin içine fırlamış. Çiftçi de hemen heybenin ağzını bağlamış. Almış eline bir sopa vurmuş da vurmuş heybenin içindeki kaplana.

Kaplan:

- Acılar içindeyim. Bu acı benim de cüssemi küçültür. Söyle kedi kardeş, senin gibi olmama çok kaldı mı? Artık dayanamıyorum çok acı çekiyorum, demiş.

Kedi:

- Bu daha ne ki! Bunlar, karşılama selamı. Sen dinleseydin büyük kelamı verilmezdi sana çiftçi selamı. Hem demişti büyüklerimiz: “Büyük sözü dinlemeyenin pişmanlıktan keçi gibi boynuzu çıkar.” Sen de bunu hak ettin. Hakkını al, demiş.

5.4. Kuşların Reisi

Bütün kuşlarla beraber her sene uzak diyarlardan Hakkâri'ye göç eden kuşların reisi, önce güvenilir yerler tespit etmişti. Yine bir ilkbahar mevsimiymiş. Kuşların göç zamanı gelmişti. Kuşların reisi en güvendiği iki kuşu keşif için Hakkâri'ye gönderir. İki kuş çevreyi iyice dolaşır. Bir yerde şüphelendikleri bir durumla karşılaşmışlar. Bu durum, reisleri için bir tuzak olabilirmiş. İki kuş aralarında anlaşmış ve reise daha karların eremediğini söyleyeceklermiş. Bu düşünceyle geri dönmüşler, kuşların reisinin yanına.

Gördükleri şüpheli durum gerçekten de bir tuzakmış. O yörenin ileri geleni çok rahatsızmış. Bir âlimin, bu derdin tek çaresinin kuşların reisinin etini yemekte olduğunu söylemesi üzerine, ileri gelenin adamları bu tuzağı kurmuş.

İki kuş diğerlerinin yanına varmışlar. Kuşların reisi sormuş:

- “Sevgili yardımcılarım, selamete geldiğinize göre hayırlı haberlerinizi alabilir miyiz?” demiş.

İki kuş:

- Efendimiz, daha her taraf karla kaplı. Bu gidişle daha uzun bir zaman gidemeyeceğiz, demiş.

Kuşların reisi:

- Size güvenim sonsuz. Mademki böyle o zaman burada yaşamamıza devam ederiz, demiş.

Fazla zaman geçmemiş. Karga ile saksığan kuşu bu işin içinde başka bir iş var diyerek kuşların reisi ile konuşmaya gitmişler. Karga ile saksığan: “Normal şartlarda her sene bu vakit giderdik. Gönderdiğiniz yardımcılarınız pek telaşlıydı. Sanki bir şey saklıyorlardı. Müsaade ederseniz bir de biz gidip bakalım.” demişler. Kuşların reisi de bunu kabul etmiş. Karga ile saksığan yola çıkmışlar. Gelecekleri yere gelmişler. Bakmışlar ki her yer yemyeşil. Baharın güzelliği bir başka etkiliymiş. Hemen geri dönmüşler. Kuşların reisine müjdeli haberi vermek için adeta yarışmışlar. Kuşların reisinin yanına varmışlar.

Karga:

- Efendim, diğer iki kuş yalan söylemiş. Aslında bahar aylarıdır ve biz geç kaldık, demiş.

Saksağan:

- İlk ben gördüm her yeri. Geç kalmadık ama ikisi cezasını bulmalı, demiş.

Kuşların reisi:

- Güvendiğim yardımcılarım olan iki kuş, derhal bu çevreyi terk edin, demiş.

Kuşların reisi ve beraberindekiler yola çıkmışlar. Artık kılavuz karga olmuş.

Hakkâri'nin yemyeşil ovalarında o güzel havayı solumak için acele etmişler. Çok geçmeden varmışlar. Bayağı acıkmışlar. Diğer iki kuşun gördüğü şüpheli yeri görmüşler. Her yer yiyeceklerle doluymuş. Kuşların reisi temkinli davranmış. Derhal karga ile saksağanı o yemlerden yemeleri için göndermiş. Yemişler ama onlara bir şey olmamış. Kuşların reisi de yemek için hareket etmiş. Yemlerden bir ikisini yedikten sonra gagasını çıkaramamış. Tuzağa yakalanmıştı. Artık çaresizmiş. Çünkü adamlar onu yakaladığı gibi ileri gelene götürmüşler. Onu kesip etini yiyeceğini söylemiş, ileri gelen. Kuşların reisi son sözünü ileri gelene söylemiş. Şöyle demiş:

- “Ben bir kavmin reisiyim. Ne zamanki güvendiğim adamlarımı başkasının sözüne bakarak terk ettiysem canım da bedenimi terk etti. Aman ha sizin de kılavuzunuz karga olmasın. Yoksa sonunuz benimkinden daha acı olabilir.” demiş.

5.5. Tilki İle Devekuşu

Geçitli'nin yüksek kesimlerinde bir tilki ile devekuşu yaşarmış. Yıllarca dostluk yapmışlar. Bir gün tilki, “Ey güzel, nadide ve şirin dostum! Biz, yıllardır dostuz ama hiç birbirimize misafir olmadık. Bu nasıl dostluk? Çıkar dostluğuna mı dönüştü bizim dostluğumuz? Bu akşam yemeğe davetlimsin, demiş.

Devekuşu:

- Tamam, dostum, demiş.

Akşam olmuş devekuşu dostuna misafir olmuş. Tilki yine kurnazlığını konuşturmuş. Sert bir kayanın hafif oyuk olan kısmına mercimek çorbası boşaltmış.

Tilki:

- Buyur dostum, karnımı iyice duyur demiş.

Devekuşu etmiş etmemiş, çabalamış çırpınmış ama gagasından dolayı tek damla yemek nasip olmamış. Çaresiz bir şekilde aç ayrılmış yemeğin başından.

Devekuşu:

- Dostum ben doydum, demiş.

Yemeğin başına geçen Tilki:

- Yeseydin dostum, aç kalmayasın deyip bir hamleyle dilini dolamış, süpürmüş yemeği. Oh ne kadar güzel yemek yapıyorum, demiş.

Devekuşu:

- Bu misafirperverliğin karşısında mahcup oldum. Burcumu ödemek için yarın öğle yemeğine davetlimsin.

Tilki:

- Tamam, gelirim dostum, demiş.

Ertesi gün devekuşu da altta kalmamak için bir plan yapmış. Kuru nohodu çok sevdiğinden bu yemeği tercih etmiş. Yemeği, ağız bir gaganın girebileceği bir genişlikte olan bir kaba boşaltmış. Samimi dost tilki, gelmek üzereymiş. Tilki yaklaşmaktayken devekuşu sofrayı kurmuş. Tilki gelmiş. Devekuşu zaman kaybetmeden yemeğe buyurmasını istemiş. Tilki de büyük bir iştahla kurulmuş sofranın başına. Yemeğe çalışmış ama nafile. Bir türlü yemeğe yetişememiş. Her seferinde ağız dar olan kaba takılmış.

Tilki:

- Ziyade olsun dostum, senin bende yediğın yemeğın ne kadar değerli olduğunu anladım.

Devekuşu:

- Lafi mı olur kadim dostum, afiyet olsun. Gagasını da tabağın içine daldırılmış her seferinde tane tane nohutları afiyetle midesine indirmiş.

O günden sonra ne zaman bir dostluk olsa sakın dostluğumuz “Tilki ile Devekuşu Dostluğu” olmasın, derlermiş. Çıkar varsa dost; çıkar yoksa olmaz post misali.

5.6. Tilki İle Keklik

Bir tilki varmış. Her akşam bütün köyü dolaşmış yiyecek bulmak için. Yine günlerden bir gün yiyecek bulmak için köye inmiş. Bahar aylarından nisanmış. Tilki bir şey bulamamış yemek için. Çaresizce deliğine dönmüş. Artık sabah vaktiymiş. Derken bir kekliğin öttüğünü fark etmiş. Bir plan kurup onu yemeyi düşünmüş.

Tilki:

- Keşke senin bu güzel sesini her sabah dinleseydim. Belki o zaman acılarım hafiflerdi, demiş.

Keklik:

- Demek sesimi çok beğendin. O zaman bu gün senin için öteceğim, diyerek gözlerini kapatmış başlamış ötmeye.

Tilki:

- Hiç vakit kaybedemem diyerek kekliği boğazlamış.

Keklik:

- Ah tilki! Keşke bilseydim sabahın bu vaktinde sana bu sıcak ve güzel yemeği nasip eden Allah'a ne kadar şükrettiğini, demiş.

Tilki, elhamdülillah demeye çalışmış. O sırada keklik ağzından kaçarak taşın üstüne fırlamış.

Tilki:

- Ben, o varlığa hayret ederim ki lokmasını yemeden şükretmeye çalışana, demiş.

Keklik:

- Ben de o varlığa kızarım ki kendi nefsi için başka bir cana kıyana, demiş.

Keklik uçup gitmiş. Tilki de açlığıyla baş başa kalmış. O günden sonra tilki, bir şey yemeden şükretmemiş. Keklik de kimsenin iltifatına kanmamış.

5.7. Tilki İle Nine

Bir zamanlar peyanıs civarında yaşlı bir nine yaşarmış. Varı yoğu bir inek olan nine, her sabah ineğini sağıar, sütünü kaynatır, yoğurt elde etmek için mayalarmış. Eskiden şimdiki gibi her çeşit kap da yokmuş. Yoğurdunu dibekte muhafaza eden nine bir gün yoğurdun bir hayvan tarafından yalanarak yenildiğini fark etmiş. Bu iş birkaç kez daha devam etmiş. Nine buna bir çözüm bulmaya karar vermiş. Her gün yaptığı gibi ineğini sağmış, sütü kaynatıp yerine koymuş. İneği otlanması için her günkü gibi yaylaya çıkarmış. Kendisi bu sefer akşama kadar kalmamış, hemen gizliden eve dönmüş. Yoğurdun bulunduğu yere yakın bir köşede eline bir satır alarak saklanmış. Çok geçmeden besili mi besili bir tilki yaklaşmış. Yoğurt yemek için dibek başına gelmiş. Yaşlı nine de arkadan yaklaşmış hınzır tilkiye. Tilki tam yoğurdu yiyecekken nine satırı indirmiş. Tilki çevik davranmış kelleyi kurtarmış ama kuyruğu kaptırmış. Kuyruksuz bir şekilde uzaklaşmış oradan zavallı tilki. Nine, kuyruğu almış eline, evin bir köşesine saklamış.

Tilki her zaman olduğu gibi arkadaşlarının yanına gelmiş. Bu sefer bir şeyi eksikmiş: Kuyruk. Herkes bunu hemen fark etmiş. Bir gümbürtü patladı tilkiler arasında. Kuyruksuz kuyruksuz diye alay etmiş herkes. Buna daha fazla dayanamamış. Nineye geri dönmeye karar vermiş. Eksik kalan işi tamamlamasını isteyecekmiş. Ölümü bu hâlden daha fazla kabulleneceğini düşünmüş.

Nine yine her zamanki gibi işinin başındaymış. Bakmış uzaklardan gelen bir tilki. Anlamış daha önce kuyruğunu kestiği tilki olduğunu.

Nine:

- Hayırdır hınzır tilki. Kuyruğunu aldım şimdi de canını vermek için mi geldin, demiş.

Tilki:

- Yaşlı ninem, güzel ninem ben ettim cezamı buldum. Sen bana iyilik et de beni bu dertten kurtar. Kimsenin içine çıkamaz oldum. Ya kuyruğuma bir çare bul ya da beni öldür, demiş.

Nine:

- Eğer bana söz verirsen bir daha sütüme, yoğurduma dokunmayacağına sana yardım ederim, demiş.

Tilki:

- Söz olsun nine, bundan sonra değil senin malına zarar vermek malının koruyucusu olurum. Yeter ki sen yardım et, demiş.

Nine:

- Kuyruğunu dikeceğim. Güzelce de süsleyeceğim. Sen bu şekilde gittiğinde diğer tilkiler sana imrenecek ve bunun nasıl mümkün olduğunu soracaklar. Sen de kendimi falan dereye attım ölmek için ama ölmedim. Çıktığımda sabahtı bu şekli almışım, dersin.

Bu şekilde plan kurulduktan sonra tilki ahalisine geri dönmüş. Son derece gösterişli olan kuyruğuyla gelen tilki bütün dikkatleri üstüne çekmiş. Bunun sebebini soran tilkilere, falan dereye girdim sabah çıktığımda böyle güzel oldu, demiş. Bütün tilkiler bu dereye girmeye karar vermiş. Dereye giren tilkiler sabaha karşı donmuş. Bu şekilde o yörenin tek sahibi kuyruksuz tilki olmuş. Ninenin de bir daha sütüne yoğurduna dokunan olmamış, mutlu mesut yaşamış.

5.8. Tilkinin Adaleti

Marinüs²⁰ köyünde bir gün hayvanlar arasında ölümcül bir hastalık yayılmış. Bu hastalık her gün birilerini götürüyormuş. Aslan, buna bir çare bulunması gerektiğini belirtmiş ve bütün hayvanları toplamış. Tilkiyi hâkim yapıp herkesin işlediği günahın cezasını çekmesi için mahkeme açmış. Sanıklar sırayla dinlenmiş. İlk sanık olan aslan:

- “Bildiğiniz üzere ben etçil bir hayvanım. Çok yuva yıktım, çok çocuk öksüz koydum. Kimsesizlerin malını bile acıktığımda acımasızca yedim hatta kendileri bile bana yem olmuştur. Benim günahım bu. Sizce ben günahkâr mıyım sayın hâkim?” demiş.

Tilki:

- Yok, efendim sizin bir günahınız yok. Onlar hak etmiş, siz de hakkı sahibine vermişsiniz, demiş.

Kaplan:

- Ben de aslan gibi etle beslenen bir hayvanım. Nice yuvalar yıkıp nice yavruları annesiz bıraktım. Günahım bu. Karar sizin hâkim bey, demiş.

Tilki:

- Senin de cezan yok. Yaşadığımız müddetçe senin soyun bizim başımız olmuştur. Bunlar suç değil geçim sıkıntısının vermiş olduğu işlerdir, demiş.

Sırayla bütün hayvanlar sorguya çekilmiş. Kimse suçlu bulunamamış. En son zavallı, cılız, kemikleri tek tek sayılabilecek kadar çelimsiz bir eşek kalmış. Sorgu sırası onunmuş.

Tilki:

- Söyle ne günah işledin, demiş.

Eşek:

- Hepinizin bildiği gibi ben otçul bir hayvanım. Ömrüm boyunca kimseye kötülük etmedim. Kimsenin canına kıymadım. Kimsenin evladını da annesiz koymadım, demiş.

Tilki:

- Öyle şey olmaz. “Kimse sütten çıkmış ak kaşık değil.” Anlat her ne yaptıysan, demiş.

Eşek:

²⁰ Hakkâri yöresinde kullanılan bir yer ismi.

- Ömrüm boyunca yaptığım tek hata bir gece yediğim ot olabilir. Bir caminin bahçe duvarının çevresinde bir gece ay ışığında bir miktar yeşil ot yedim. Yemezsem belki de ölecektim. Bu suçsa bunu işledim.

Tilki:

- Benim adalet ve hüküm kitabına bakmam lazım. Cezanı belirleyip vereceğim. Adalet ve eşitlik kitabım ”Bir gün gelecek, artık insanoğlu ve hayvanlar hiçbir günden çekinmeyecek. Caminin veya vakfin ya da başka bir garibin malını hiç fark etmeksizin tahrip edip zarar verecektir. Bunu bir zevk için yapacaklardır” hükmünü ortaya koymuş. Bunun cezası da ölümdür, demiş.

Eşek ölüme mahkûm edilmiş. Ölüsü de diğer etçil hayvanlar tarafından yenilmiş. O gün bu gündür ne zaman büyük suçlar işleyip ceza almayan olmuşsa seninkisi “Tilki adaleti” deniliyormuş.

5.9. Ağa İle Fakir Çocuk

1900lü yıllarmış. Çimenli köyünde çok hayırsever bir ağa yaşarmış. Bir gün amansız bir hastalığa yakalanmış. Bütün halk buna çok üzölmüş. Ne çare ki kimsenin yapacağı bir şey yokmuş. Bir gün uzak diyarlardan gelen bir bilgin ağanın ancak bir çocuk kanıyla iyileşebileceğini söylemiş. Ağa hem bu kanı içecek hem de her yerini yıkayacaktı. İşin bu kısmına kimse hayır demedi ama asıl olan kimin evladını feda edeceğiymiş. Her yere adamlar salmış ağa. Kim bana yardım ederse ömrü boyunca onu istediği gibi yaşatırım demiş. Vaatler devam etmiş lakin buna kanaan olmamış. Son bir yer kalmış: Fakir bir adamın evi.

Bu adamın tam yedi oğlu varmış. Geçim sıkıntısından insana yaraşır bir hayat sürememişler. Ağanın adamları buraya da gelmiş. Eğer bir çocuğunu feda ederse hepsinin kurtulacağını düşünmüş fakir adam. Bu düşüncesini eşiyile de paylaşmış ve hepsinin yaşamına karşılık birinin feda edilmesi uygun bulunmuş. İş kimi vereceklerine gelmiş. Fakir adam oldukça akıllı ama zayıf olan beş yaşındaki oğlunu vermeye karar vermiş. Bunu duyan ağanın adamları sevinmiş ve adama kese kese altın vermiş.

Çocukla beraber dönen ağanın adamları çocuğu ağaya getirmişler. Ağa hemen kurban etmelerini istemiş. Çocuk son bir isteğinin olduğunu söylemiş: Dama çıkmak istemiş. Dama çıkınca belli bir süre gökyüzünü izlemiş. Işıl ışıl parlayan yıldızlara bakıp gülümsemiş. Ağanın adamları buna anlam verememiş. Tekrar ağanın huzuruna çıkarmışlar.

Ağa:

- “Çocuğın son isteği neydi, ne yaptı?” demiş.

Adamlar:

- Ağam, çocuk sadece gökyüzüne bakıp gülümsedi. Biz de ne olduğunu anlamadık, demişler.

Ağa:

- “Söyler misin oğlum neden gülümsedin?” demiş.

Çocuk:

- “Efendim, bir zorluğa düştüğünüzde kime sığınırınız? Ailenize sığınmaz mısınız?” demiş.

Ağa:

- Evet.

Çocuk:

- Peki, ailenizin sizi korumaya ya da sıkıntınızı gidermeye gücü yetmiyorsa ağanıza, büyüklerinize sığınmaz mısınız?

Ağa:

- Evet.

Çocuk:

- Benim ailem güçleri yetmediği için beni size sattılar. Benim sıkıntımı gideremediler. Ağam da beni satın alan olduğuna göre çare kalmadı. Son bir şey vardı: Allah'ın rahmetine sığınmak. Ben o rahmeti gökyüzünde görünce gülümsedim ve kaderime razı oldum.

Ağa:

- Madem böyle diyorsun o zaman seni kesmeyeceğim. Allah seni bana gönderdiğine göre bunun da bir hikmeti olmalı. Parmağını adamlarımdan birine uzat, bıçakla yara açsın. Akan kanı bir fincanda bana getirsinler de içeyim. Eğer şifa olacaksa bu şekilde de olur.

Bunu duyan adamları hemen söyleneni yapmış. Aldıkları kanı ağaya uzatmışlar. Bunu içen ağa birden kendine gelmiş. Böylece eskisinden daha sıhhatli olmuş. Çocuğu da evlat edinmiş. Çocuk da akli sayesinde hem ailesini hem kendisini kurtarmış oldu. Onlar da artık iyi bir yaşam sürmüşler.

5.10. Ağa Kızı

Pınarbaşı köyünde bir ihtiyar ile bir genç, Mehmet Ağa'nın köyüne doğru yola koyulmuşlar. Yol uzadıkça sohbet koyulaşmış, yorgunluk artmıştır. Bir mezra yolunda genç ihtiyara;

- Bu yol böyle bitmez birimiz diğeri sırtlayacağız. Diğeri de ona bir hikâye anlatacak, demiş.

İhtiyar:

- Ben hikâye ya da başka bir şey bilmiyorum. Anlayacağın hiçbir şey bilmiyorum ve bir şey de anlatamam.

Genç:

- O zaman sen beni sırtına al, ben sana hikâye anlatacağım.

İhtiyar:

- Tamam, demiş.

Mehmet Ağa'nın köyü görünmüş ötelere. Yaklaştıkça yaklaşmışlar. Ağanın kızı, bu ihtiyarla sırtındaki genci görmüş ve hemen babasının adamlarına emir vermiş. Şu ihtiyarla genci hemen getirin. Ağanın adamları koşup ikisini de tutup getirdiler.

Ağa kızı:

- Ey genç adam, bu ihtiyarın sırtında yola çıkmaya utanmıyor musun? Yazık değil mi?

Genç:

- Efendim biz mezraya vardığımızda birimiz hikâye anlatacak, diğeri geriye kalanı sırtlayacak dedim. İhtiyar ben bir şey bilmiyorum dedi ama seni taşıyım. İkimiz de kabul ettik. Durum bundan ibaret, demiş.

Ağa kızı:

- İhtiyar sen hiç mi bir şey bilmiyorsun? Bir şey biliyorsan bu genci öldürtürüm, demiş.

İhtiyar:

- Hayır, efendim ben hiçbir şey bilmiyorum. Cahil geldim, cahil gidiyorum, demiş.

Ağa kızı:

- Adamlarına emretmiş hemen şu ihtiyara istediklerini verin gönderin, yoksa elimden bir kaza çıkacak.

Ağanın güzeller güzeli kızı, genç ile sohbet etmiş, başından geçenleri anlatmaya başlamış:

“Kimseyi beğenmeyen, kimseyle evlenmek istemeyen, kendi halinde yaşayan biriydim. Bir gün bahçede oynayan on yaşlarındaki çocuklardan birine gönlüm kaydı. O çocuğa âşık oldum. İçeri getirttim. Sofrada yiyecek, içecek kısmından tek şey eksik değildi. Çocuğu o kadar çok seviyordum ki ona bakamıyordum bile. İkramda bulunmak ve yüzünü doyasya görmek için bıçağımın ucuna bir dilim kavun aldım, çocuğa uzattım. Çocuk ağzına alır almaz öksürdü. O an içim parçalandı. O bakmaya kıyamadığım çocuğun boğazına bıçak saplanmış, yere yığılmıştı. Ağlamayla şaşkınlık birbirine geçmiş, bu üzüntü beni adeta bitiriyordu. Hem çok korkuyordum hem de çok üzülmişim. Ne yapacağım Allah’ım! Bunu nasıl açıklayacağım millete. Babamın adamlarından biri seni bu dertten kurtarırım ama bir şartla. Benimle evleneceksin, dedi. Çaresiz kabul ettim. Adam çocuğu kaybettirdi. Kimse ne olduğunu anlamadı.”

“Bir gün babamın adamları bir yerde eşleriyle toplanmaya karar verdi. Bende çaresizce evlendiğim kişiyle gittim. Eşim, hanım bize çabuk bir acı kahve yap, dedi. Ben de eşimin kahvesine zehir kattım ve onu da öldürdüm. Haber hemen yayıldı falan adam öldü. Herkes merak içinde ama kimse ne olduğunu bilmiyordu.”

Aradan üç ay geçmişti. Başka köyden görücülerim geldi. Babam, “Seni vereyim mi?” dedi. Olur, baba dedim. Yanıma bir de hizmetçi verin elin memleketi alışmam zor olmasın. Babam yanıma bir de hizmetçi verdi ve yeni evime doğru yola koyulduk. Üç gün üç gece davullu zurnalı düğün oldu. Gerdek gecesi çok yorgun olduğumu, hizmetçiye elbisemi giyip bu geceliğine benim yerime geçmesini istedim. Hizmetçi yüzünü göstermeden benim yerime gerdeğe girdi. Ertesi gün elbisemi çıkartmasını istedim kabul etmedi. Senin bildiğini, ben de tattım, asla vermem elbiseni. O memleketin âdeti gerdeğe giren gelin derede yıkanırmiş. Dereye gittik. Yalnız kalmıştık. Ben de hizmetçiyi öldürüp dereye saldım. Elbisemi alıp eve doğru gittim. Kocam, hizmetçin nerde dedi. Alınan terbiyesizin biriydi, kızdım evine gitti, dedim.

Hayatımın geri kalanını da bu kocayla geçirecektim. Şimdi baba evine ziyarete gelmişim. Sizi öyle görünce çok kızdım. Sizi buraya aldırırken seni asmayı düşünmüştüm. Hakikati öğrenince ihtiyara çok kızdım. Çünkü her insanın hiç olmazsa başından geçmiş

mutlaka bir olay vardır. Unutma ki her baş binlerce hikâyeye vesiledir. Sen var yoluna. Yolun açık olsun genç, demiş.

5.11. Ağa İle Başyaver

Yıllar evvel Işık köyünde yaşayan adaleti, bilgeliği ve şefkatiyle ün salmış Reşit adında bir ağa varmış. Bu ağanın bir başyaveri varmış. Başyaver de zekâsına güvenen dediğim dedik diyenlerdenmiş.

Bir gün Ağa, başyavere bir soru sormuş ve cevabını vermesen kelleni alırım, demiş. Tamam demiş başyaver.

Ağa:

- Sorum şu: “Çaydanlık içindeki su kaynayınca bir ses çıkar, bu ses ne anlama gelir?” demiş.

Bir hafta süre istemiş başyaver. Ağa da bir haftalık süreyi vermiş.

Başyaver zaman kaybetmeden yola koyulmuş. İlk iş evden, yol boyunca lazım olabilecek azığı almış. Yol uzadıkça uzamış, sordukça sormuş bu soruyu ama kimseden cevap alamamış.

Bir başka köye yol almış. Yolda yüklü eşeğiyle yürüyen bir ihtiyar adamla karşılaşmış, gidecekleri yer aynı olduğu için yol arkadaşı olmuşlar. Önce bir buğday tarlasının önünden geçtiler.

Başyaver:

- Ah ah keşke bilseydim bu budayın sahibi bunu yemiş mi?

İhtiyar adam:

- “Deli misin, buğday daha biçilmemiş nasıl yenilebilir?” demiş.

Başyaver:

- Tamam, bir şey demedim demiş.

Yola devam etmişler bir dereye varmışlar.

Başyaver:

- İhtiyara, Allah iki ayak vermiş, biz üç yapalım mı?

İhtiyar adam:

- Allah seni affetsin ne dediğinin farkında mısın?

Başyaver:

- Merakımı gidermek için söylemişim, demiş.

Dereyi geçerken başyaver eline bir sırik almış, sırik yardımıyla suyu geçmiş. İhtiyar adam ise eşeğiyle su da bir o yana bir bu yana savrulmuş. Başyaver sıriğı uzatmış ihtiyarı sudan geçirmiş. Köye girerlerken başyaver, Allah'ın evini gösterir misin diye sormuş ihtiyar adama. İhtiyar anlamamış, tövbe tövbe demiş. Allah'ın evi dünya da olur mu hiç, demiş.

Başyaver:

- Dayı, cami nerede diye sormuş?

İhtiyar:

- Tamam demiş, anladım ne demek istediğini.

Camiyi göstermiş. Başyaver camiye giderken ihtiyara hakkını helal et demiş ve vedalaşmış. İhtiyar eve gitmiş doğuştan âmâ kızı karşılamış babasını. İhtiyar, yolda karşıladıkları yerleri ve başyaveri anlatmış.

Kız:

- O adam nerede diye sormuş ihtiyar babasına?

İhtiyar:

- Camiye gitti, demiş.

Kız:

- O adam her kim ise âlimlerdendir onu buraya getir baba, demiş.

İhtiyar baba hemen caminin yolunu tutmuş. Başyaver namaz kılmaktaymış. Namazını bitirip selamı verdikten sonra ihtiyarı görmüş.

Başyaver:

- Buyur dayı, demiş.

İhtiyar baba:

- Seni evime davet etmeye geldim, demiş.

Başyaver:

- Gelemem, dedi.

İhtiyar baba:

- Kendim için değil âmâ bir kızım var onun isteği üzerine geldim. Beni kırmaz da gelirsen çok sevinirim, demiş.

İhtiyar adamla başyaver eve gelmişler.

Kız:

- Sormuş nereden gelip nereye gidersiniz? Babamın anlattıklarından hareketle sizin bir âlim olduğunuzu anladım ve bir derdiniz olmazsa buralara gelemeyeceğinizi düşündüm.

Başyaver, kendini tanıtmış, derdini anlatmış. Âmâ kız, sorunun cevabını vermiş ve demiş ki: “Kaynayan suyun çıkardığı ses Allah’a bir yakarıştır. Su, ey Allah’ım ben ki bütün mahlûkat için vazgeçilmez bir hayat kaynağıyım. Bütün âlemi yeşerten, canlılara cansızlara renk verenim. Benim bu halde yanmamı isteyen bu insanlara sen büyüklüğünle muamele et.” demiş.

Başyaver almış alacağı cevabı ve doğruca ağasına dönmek için yola koyulmuş.

Ağasının yanına varan başyaver, içindeki sevinci saklayamamış ve o güzel cevabı söylemiş.

Ağa:

- Seni her zaman takdir etmişim şimdi daha da değer kazandın gözümde. Kimden aldın bu cevabı, söyler misin?

Başyaver, olanları anlatmış, cevabı da âmâ bir kızıdan aldığını söylemiş. Ağa karısının yanına gidip cevabı anlatmış ve bu kızı kendime alayım, işimize çok yarar, demiş. Karısı kabul etmiş. Ağa allı şanlı bir düğün yapıp bu akıllı kızı eş olarak almış. Aradan çok geçmeden kız hamile kalmış ve ağaya bir erkek evlat vermiş. Ağanın soyu bu üstün zekâlı oğluyla yıllarca devam etmiş. Âmâ kadının dediğini yapan oğlu ömrü boyunca muvaffak olmuş.

5.12. Avdelhan ve Katel

1950li yıllarmış. Bahar bir başka güzelmiş bu sene. Kamışlı köyü her zamankinden daha güzelmiş. İnsanlar Cemil Ağa'ya rağmen yaşamlarını mutlu bir şekilde sürdürüyormuş. Komşu köylerden de gelen giden eksilmezmiş ağa köyünün. Tarlalar ekilmiş, otlar biçilmişti. Yakın uzak herkesin bir isteği mutlaka düşermiş bu köye.

Buğdayların biçilme zamanı gelmişti artık. O kadar çoktu ki buğdaylar komşu köylerden yardım için işçiler alınırılmış. Bu köye en yakın köy elmacık olduğu için hâliyle bu köyden daha fazla işçi alınırılmış. Bu sene de yine birçok işçi alınmıştı. Bunların içinden Avdelhan ve kardeşi Katel de varmış. İki delikanlı tuttuğunu koparacak güçteymiş. Hele Avdelhan bakmaya kıyamayacağımız uzun boylu, esmer, dev cüsseli bir delikanlıymış.

İşler yavaş yavaş bitme aşamasına gelmişti. İnsanlar, çalışmalarının karşılığını almak için beklemeye başlamıştı. Herkes farklı birtakım düşüncelere dalmış. Kimisi verilen buğdayla un, kimisi de bunu satıp farklı ihtiyaçlarını karşılamayı aklından geçirmiş. Lakin hiçbirinin bu düşüncesini gerçekleştirmesine imkân verecek kadar buğday eline geçmemiş. Avdelhan ve Katel'e de bir miktar verilmiş. Bunu kabullenemeyen kardeşler, ağanın oğluna karşı çıkmış. Ağanın oğlu fazla dayanamamış belindeki silahı çıkarıp kardeşlerin üstüne doğrultmuş. Katel eline aldığı tozu toprağı ağa oğlunun gözlerine fırlatmış. Avdelhan da çevik bir hamle ile silahı ağa oğlunun elinden almış. Üstüne gelen ağa oğluna silahı doğrultup tetiği çekmiş. Tek atışla ağa oğlu yere yıkılmıştı.

Elmacık köylüleri adeta beyninden vurulmuşa dönmüştü. Hemen kamışlıyı terk etmişler. Ağa ve adamları iki kardeşi aramaya koyulmuştu. Avdelhan ve kardeşi Katel, köyü terk edip başka köylere doğru yol almışlar. Her yerde bunları arayan ağa, bir istihbarat alır. Marinüs köyüne sığındıklarını duyan ağa gizliden Marinüslülerle anlaşmış. İki kardeşi bir dere kenarında tuzağa düşürmüştü. Burada güvende olduklarını düşünen iki kardeş başlarına gelecek felaketten habersizmiş.

Cemil Ağa ve adamları Marinüs köyüne giriş yapmıştı. Anlaşma yaptığı adamlardan iki kardeşin yerini öğrenmiş. Sabaha doğru dere kenarındaki iki kardeşi de katledip derenin

azgın sularına bırakmış. Böylece kaza süsü vererek intikamını almış. Bu olayı gören duyan kimse olmamış. Ağanın zulmünden korkan köylüler nasıl şahitlik etsin ki.

Bu olayın üzerinden yıllar geçmiş ama iki köy arasındaki düşmanlık buzları bir türlü erimemiş. Ta ki Cemil Ağa vefat edene kadar. Vefatından sonra iki köy arasındaki geliş gidişler yine başlamış. İnsanlar eskisi gibi hayatlarına devam etmiş.

5.13. Baba Öğüdü

Tarlabaşı köyünde yaşayan bir baba ile üç oğlu varmış. Geçimlerini hayvancılık ve tarımla sağlayan bu aile, zamanla çok mala mülke sahip olmuşlar. Baba çocuklarına biriniz benim mirasımdan yoksun kalacak ama bunu ben öldükten sonra siz kendi aranızda belirleyeceksiniz, demiş. Aradan üç yıl geçmiş baba vefat etmiş. Çocukları çok üzülmüş. Babalarının defin işlemleri bittikten sonra çocuklar evlerine dönmüş. Dönmüş ama daha ilk günden bir düşünce almış üçünü de. Acaba hangimiz babamızın mirasından yoksunuz. Bu düşüncelerle sabahı zor etmişler. Sabah olunca oturup anlaşmışlar ve Yaylacık köyündeki bir âlime sormaya karar vermişler.

Azık alıp yola koyulmuşlar. Köy sınırlarını geçtiklerinde büyük oğlan yoldan bir hayvan geçmiş dedi. Ortanca otlara dikkat ederek evet, dişlerinden bazıları kırık demiş. Küçük oğlan da doğru söylüyorsunuz sağ gözü de kör dedi. Bu konuşmalar devam ederken bir adam yola çıktı. Selam vermiş ve sormuş:

- Benim katırım kayıp gördünüz mü?

Büyük oğlan:

- Evet, gördük dedi.

Ortanca Oğlan:

- Dişlerinden bazıları kırıktı, demiş.

Küçük oğlan:

- Sağ gözü de kördü, demiş.

Adam:

- Demek gördünüz. Hemen söyleyin benim katırımı ne yaptınız?

Büyük oğlan:

- Biz almadık. Ama istersen bizimle gel âlime gidelim şeriatımızı o yapsın, demiş.

Adam:

- Tamam, dedi.

Üç kardeş ve köylü adam yola deva etmişler. Âlimin evi görünmüştü artık. Eve girmek için destur istediler. İçeri girdiler.

Âlim:

- Hoş geldiniz. Bir derdiniz var sanırım. Buyurun dinliyorum.

Katırı kayıp adam:

- Davacıyım bu üçünden, benim katırım almışlar vermiyorlar.

Âlim:

- Doğru mu bu adamın söyledikleri ey misafirler?

Kardeşlerden büyük olan:

- Efendim ayak izlerinden bir hayvanın geçtiğini anladım. Amca sorunca gördüğümü söyledim.

Ortanca oğlan:

- Ben de yol kenarında yenilmiş otların bazılarının kökten, bazılarının da yarısının koparıldığını gördüm. Anladım ki bu hayvanın dişleri sağlam değil.

Küçük oğlan:

- Yol boyunca sadece sol taraftan otların yenildiğini fark ettim. Anladım ki bu hayvanın sağ gözü kör. Yani biz katırı gördüğümüzü değil belirtilerini bildiğimizi söyledik.

Âlim:

- Tamam, dedi. Ey yolcu bunlar senin katırını görmemiş, sadece belirtilerden fikir yürütmüşler. Senin derdinin dermanı bende yok. Var git yoluna. Yolun açık olsun. Sizlere gelince bu ilminiz beni çok etkiledi. Karşınızda benim ilmim az kalabilir. Söyleyin derdiniz nedir?

Büyük oğlan:

- Biz Tarla başı köyünde geçimini sağlayan bir aileyiz. Babamız bizi büyüttü, ilmimi öğretti. Vefat etmeden önce birimizin kendi malından, mirasından mahrum olduğunu söyledi. Bunu öğrenmemizi bizden istedi. Bize bu konuda yardım etmeniz için geldik.

Âlim:

- Düşünmüş ve tamam, demiş. Her birinize birer tavuk vereceğim siz bunu, kimse görmeden kesip bana getirin, kararımı size o zaman açıklarım, demiş.

Üç kardeşe birer tavuk ve bıçak verilmiş. Her biri bir tarafa gitmiş. Küçük kardeş ahıra girmiş. Karanlık olan ahırda kimsenin göremeyeceğini düşünüp tavuğu kesmiş. Diğer iki kardeşe hiçbir şekilde verilen tavukları kesememiş. Üçü de âlimin yanına dönmüş. Âlim, büyük kardeşi odasına alarak sormuş:

- Tavuğunu kestini mi?

Büyük kardeş:

- Hayır. Her nereye gittiysem beni ve bütün âlemi yaratan Allah beni görüyordu. Onunu için kesemedim, demiş.

Âlim:

- Sen çıkabilirsin. Ortanca kardeş gelsin. Ortanca sen tavuğu kesebildin mi?

Ortanca kardeş:

- Hayır, efendim kesemedim. Çünkü bu imkânsız bir işti. Allah her yerde.

Âlim:

- Oğlum sen de çık, küçük kardeş gelsin.

Küçük kardeş gelmiş.

Âlim:

- Söyle oğlum sen ne yaptın?

Küçük kardeş:

- Efendim ben karanlık bir ahıra girdim. Orada hiç kimse beni görmeden tavuğumu kestim.

Âlim:

- Tamam, oğlum, dedi. Kardeşlerini çağır kararımı bildireceğim.

Kardeşlerin üçü de içeri girmiş. Verilecek kararı merakla bekliyorlardı.

Âlim:

- Evlatlar içinizde mirastan mahrum olan küçük kardeşdir. Çünkü o, Allah'ın onu gördüğünü düşünememiş. Onun için kardeşiniz babanızın verdiği ilmi tam idrak edememiş ve mirastan mahrum kalmıştır. Varın gidin köyünüze yolunuz açık olsun, demiş.

5.14. Cengo'nun İntikamı

Bir zamanlar Peyanıs köyü ile Kaval köyü bir tarla yüzünden birbirlerine düşmüşler. İki köy arasında büyük olaylar çıkmış.

Peyanlılılar iki kısımdı. Mirsevdin ve Mirhudat. Kaval köyü büyüklerinden Ahmet adında biri Mirsevdin Ağaya misafir olarak gitmiş. Gece olmuş. Eski zaman olduğu için mis gibi yataklar yoktu. Evin avlusunda yatırmışlar Ahmet'i. Mirsevdin'in köpeği bir ara, uyumuş olan Ahmet'e saldırmış. Ahmet de battaniyeyi köpeğin üstüne atarak hançerle köpeği öldürmüş. Bunu gören Mirsevdin adamlarına emir vermiş ve derhal Ahmet'i öldürtmüş. Bir yolun üstüne ibret olsun diye atmış. Bu yol bugün bile bu isimle anılıyormuş. İşlenen cinayetin elbette bir karşılığı olacaktı.

Kaval köylüleri bir plan yapmışlar. Evli bir adamı ve eşini Mirsevdin Ağaya göndermişler. Adama, bu kadını Kaval köyünden kaçırdığını ağaya sığınmaktan başka çaresi olmadığını tembihlemişler. Bu şekilde ağanın yanında yer edinen adam, planları gereği pencerelere saman doldurmuş. Bu herkesin evde olduğunu işaretlemiş. Mirhudat da Mirsevdin'i istemediği için kaval köylülerine yardım etmiş. O gece Mirsevdin'in bütün ailesini öldürmüşler. Sadece, o gece evde olmayan Cengo adındaki küçük oğlu sağ kalmış.

Mirhudat, Cengo'ya haber salmış. On dört altın alıp himayemi gir demiş. Cengo on beş altın alarak gelmiş. Mirhudat kaç altın getirdin demiş. Cengo on beş, demiş. Ağa niye fazla getirdin ben senden on dört istemiştin, demiş. Cengo, sizin sözünüz benim için çok değerlidir ne kadar isteseydiniz ben bir fazlasını getirirdim, demiş. Ağa buna çok sevinmiş ve Cengo'ya ama ben senin aileni öldürttüm, demiş. Cengo, olsun eğer onların kendilerine hayrı olsaydı ölmezlerdi, demiş. Ağa iyice sevinmiş ve Cengo'yu en yakın adamı olarak belirlemiş. Onsuz bir yere gidemez olmuş. O kadar güveniyormuş ki ne istese yapıyormuş.

Bir gün bir davet gelmiş kaval köylülerinden. Ağa, Cengo ve başka bir adamını yanına alarak davete gitmiş. Cengo omzuna aldığı çiftle ağanın ardına düşmüş. Kaval köyüne gelmişler. Yemek çay derken sohbet koyulaşmış. Oradan geçen bir horoza ağanın arkasındaki Cengo nişan almış ve ağadan izin istemiş. Ağa izin vermiş ateş etmesi için. Herkes horoza odaklanmışken, Cengo ağayı oracıkta öldürmüş. Karşı koyan diğer adamını da öldürmüş.

Böylece öcünü almış. Kaçarken birkaç kaval köylüsünü de öldürmüş. Almış başını çok uzaklara kaçmış. O gün bu gündür izine rastlayan olmamış. Hikâyesi ve ünü her yere yayılmış. Bugün bile onun gibi plan kuran bulunmazmış.

5.15. Cevdet Ağa İle Mehdi Bey

Otluca köyü her zaman olduğu gibi yine güzel bir bahar mevsimine uyanmıştı. Bundan yüz on yıl evvelmiş. Otluca ağası Cevdet, halkına son derece bağlıymış. Her ne işleri olursa onları dinler, işlerini halledermiş. Ağanın çok sevdiği Çimenli beyi Mehdi Bey adında bir de dostu varmış. Mehdi Bey her fırsatta ağayı ziyaret edermiş. Zamanla bu ziyaretler sıklaşmış ve aradaki bağ daha da güçlenmiş. Artık ağa eskisi gibi köylüye zaman ayıramamış ve dertleriyle ilgilenemez olmuştu. Bu durum bütün köyü rahatsız etmiş. Buna bir çözüm yolu düşünmüşler. Her kafadan bir ses çıkmış ama hiçbiri olacak gibi değilmiş. İçlerinden ağayı çekemeyen, şeytan huylu bir adam bu işi ancak namus meselesi yaparsak çözeriz, demiş.

Plan uygulanmaya koyulmuş. Bir gün bütün köylü ağaya çıkmaya hazırlanmış. Köyün yaşlılarından biri:

- Ağam, bir sorunumuz var. Birimizin namusu herkesin namusudur. Hele ki bu ağamızın namusu ise.

Cevdet Ağa:

- Be adam lafi geveleme ne diyeceksen de artık, demiş.

Yaşlı adam:

- Sizin dost bildiğiniz Mehdi Bey, aslında eşimize âşık olduğu için sizi sürekli ziyaret ediyor, buna bütün köylü ve hatta eşiniz bile şahit, demiş.

Cevdet Ağa:

- Madem öyle diyorsunuz ve bunu benim karımda kanıtlıyorsa bir hafta sonra Mehdi Bey geldiğinde ona bir oyun oynayacağım, demiş.

Bir hafta sonra Mehdi Bey yine ağayı ziyarete gelmiş. Ağa bu sefer onu daha da hoş karşılamış ve bir derdinin olduğunu söylemiş:

- En yakın dostum sen olduğuna göre senden bir isteğim olacak. Ermeniler malımı yağmalamış ve karımın namusuna dil uzatmış. Bana yardım etmen lazım, demiş.

Mehdi Bey:

- Ağam, hiç merak etmeyin. Ben hemen adamlarımı alıp size yardıma geleceğim, demiş.

Köyden ayrıldıktan sonra Cevdet Bey, Ermenilere haber salmış: “ Mehdi Bey mallarınızı gasp etmek için adamlarıyla size saldıracak. Siz onu yolda karşılayın ki fırsatı olmasın.” demiş.

Mehdi Bey, çimenliden en güvendiği 40 adamını yanına alarak yola koyulmuş. Bu adamlar arasında iki pehlivan yeğeni varmış. Kırmızı Hasan ile sarı Mustafa iri yarı pehlivanlarmış. Yolu neredeyse yarılamlışlardı. Kırık dağda dinlenmeye karar verdiler. O sırada Pıço adındaki bir ermeni Mehdi Bey'e abdest sırasında bir bıçak sallamış ve Mehdi Bey'i yaralamıştı. Mehdi Bey, hızlı bir hareketle kılıcını çıkarıp Pıço'yu doğramıştı. Bunu gören Kırmızı Hasan, aman amca sen ne yaptın, demiş. Mehdi Bey, yeğenim iş bildiğin gibi değil. Bu namert beni yaraladı. Belli ki tuzağa düştük. Kendinizi kollayın, demiş. Kırmızı Hasan, amca sen yarımı şal ile iyice sıkarak bağla gerisini bana bırak. Evvel Allah onlara aman vermem, demiş. Çok geçmeden Ermeniler hücumu geçmiş. Kırmızı Hasan ile sarı Mustafa tek sefer de 7 Ermininin kafasını uçurmuş. Kırmızı Hasan sarı Mustafa'ya övünerek şöyle der:

Kılıç darbeleri bedende
Kırmızı Hasan her yerde
Eli sarı Mustafa'nın elinde
Kesti yedi kelleyi tek seferde.

Ya Allah ya peygamber
Kırmızı Hasan oldu seferber
Kılıcı kesti yedi ermeni nefer
Kırmızı Hasan dostuyla beraber.

Artık savaş tüm şiddetiyle başlamıştı. Aziz adında bir adam Cevdet Ağanın köyünden Mehdi Bey'e yardıma gelmişti. Aziz de aslında ağadan gizli gelmişti. Aziz kılıcını çıkararak şöyle seslenmiş:

Bir sabah ki hava soğuk
Gece bitti karanlık yok
Aziz girdi savaşa, ferman yok
İmanı kâfirlerin sayısından çok.

Aziz ki soyu şeyhlerden
Kılıcını çıkarır evvelden
Keser kafaları bedenden
Korkmaz asla bir kefenden.

Aziz ki kaldı kimsesiz
Elindeki kılıç bile sessiz
Kesti kafaları habersiz
Namus için sebepli sebepsiz.

Savaş akşama kadar devam etmiş. Mehdi Bey ve adamlarından sadece Kırmızı Hasan ile Sarı Mustafa sağ kalmış. İki kişi artık neredeyse delirmişti. Yaklaşık 200 kişi ölmüş ve öldürülmüştü bu savaşta. İki pehlivan amcalarının öcünü almak için Cevdet Beyi ve karısını da öldürmüş. Mehdi Bey'in cenazesini Çimenli'ye götürmüşler.

Böylece bir iftira yüzlerce cana mal olmuştu. Bu olay yıllarca konuşulmuş. Bir daha da insanlar bunu unutamamış.

5.16. Deneme

Bir adamla karısı kendi hâllerinde, çok mutlu bir şekilde yaşarlarmış. Adam karısını çok seviyormuş ama kafasını kurcalayan bir şey varmış. Acaba karısına ne kadar güvenilebilecekti. Bu düşünce sürekli bir yara gibi içinde sızlıyordu. En sonunda bir çare düşündü. Karısını bir şekilde deneyecekti. Karısına ne kadar güvenilebileceğini anlamanın tek çaresi buydu. Kalkıp bir arkadaşıyla karısının babasının öküzünü çalıp kesmiş. Karısına, babasının öküzü olduğunu söylemiş. Bununla kalmayıp ertesi gün karısını, eşek sudan gelinceye kadar dövmüş. Sonra da babasının evine yollamış. Gözüme görünme, git babanın evine, demiş.

Aradan birkaç gün geçmiş. Adam oynadığı oyunun devamı için karısına haberci yollamış. Söyle karıma bizim satırımız nerede? Adam, satırla öküzün kesildiğini biliyor ama maksat karısının sırrına ne kadar sadık olabileceği. Neyse haberci gelmiş kadına sormuş: “ Kocan, satırın nerede olduğunu soruyor. Ne diyeyim?” demiş.

Karısı:

- Kocama söyle, hani geçen günlerde karpuz alıp kesmiştik ya işte satır karpuzu kestiğimiz yerde.

Haberci:

- Tamam, demiş.

Haberci geri dönmüş. Adama, satırın karpuzun kesildiği yerde olduğunu söylemiş. Karın, kocam karpuzu kestiğimizi unutmuş sanırım, dedi.

Adam bu sözleri duyar duymaz karısının bulunduğu eve yani kayınpederinin evine koşar. Eşimi almaya geldim, der.

Kayınpederi:

- İyi de oğlum sen karını dövüp göndermişsin. Şimdi niye geri almak istiyorsun?

Adam:

- Kayınbaba, ben senin öküzünü alıp kestim. Sonra da karıma kızıp size gönderdim. Bundaki maksadım karıma ne kadar güvenilebileceğimi anlamaktı. Sırrımı ne kadar saklayacağını görmek istedim. Bu olaydan sonra karımın her ne olursa olsun beni satmayacağını anladım. Onun için sizden özür dileyip karımı anlak istiyorum, demiş.

Kayınpeder:

- Karar sizin oğlum. Mutluluğunuz her daim artarak devam eder inşallah. Öküzüm de kızıma feda olsun.

Adam, karısını alıp evine geri dönmüş. Bir ömrü huzurlu ve mutlu yaşamışlar.

5.17. Ebubekir Ağa

Şakir Ağa'nın oğlu Ebubekir Ağa çok adaletli ve aynı zamanda akıllıymış. Milleti zulüm yapanın şerrinden kurtarmıştır. Bazıları bundan pek hoşnut değilmiş. Hoşnut olmayanlar âlime çıkarmış.

Elmacık köyü âlimi Seyit Hüseyin Bateyi o civardaki en meşhur âlimmiş. Hoşnut kalmayanlar âlime gelip bu ağa bize zulüm yapıyor bir görünseniz de bu zulme son verse, diye yakınmışlar. Bu ısrarlar neticesinde âlim, ağayla görüşmek için Akkoş köyüne doğru yol almış. Yolda genç bir adamın atına binip o köye gittiğini görmüş. Genç adam hemen atından inip yaşlı âlimi ata binmesi için ikna etmiş. Genç adam ne de olsa o yaşlı, bense daha gencim, demiş. İlerledikçe ilerlemişler ve köye yaklaşmışlar. Yolda birinin bastonla daire çizerek yürüdüğünü görmüşler. Anlamışlar ki bu adam âmâ imiş. Âlim attan inerek kör adamın binmesini istemiş. Kör adamı bindirmişler. Âlim, biz hiç olmazsa görüyoruz; ama o, görmüyor. Ata binmek belki de onun hakkı, demiş. Köye giriş yaptıklarında karanlık basmış. Âlim, üçümüz de buranın yabancısıyız, her birimiz bir eve gidelim. Sabah olunca herkes kendi işine bakar, demiş. Genç adam da kör olana, atımdan in de her birimiz bir yere gidelim, demiş. Kör, yaygara koparmış, yetişin garip bir körün atını bile almak istiyorlar, diye. Millet başlarına toplanmış, ne olduğunu anlamaya çalışmış. Genç adam, bu at benim. Yaşlı amca da biliyor. Körü yolda bindirdik, demiş. Kör adam ise hayır bu benim atım, demiş. Millet, o zaman sizin adaletinizi sağlayacak olan ağadır. Sabah olunca gidersiniz, demişler.

Genç adam üstelememiş, bırakmış atını. Âlim, kimsenin şahitliğini yapmamış. Köylüden birisinin evine misafir gitmiş. Âlimin gittiği evde ev reisinin iki karısı varmış. Yemek çay derken uyku zamanı gelmiş. Adamın bir karısından bir oğlu varmış diğer karısından çocuğu yokmuş. Âlim gece yarısı bir kadının odasına girdiğini fark etmiş. Sesini çıkartmadan kadını izlemiş. Kadın bir satır almış ve kendi uyuduğu odada uyuyan çocuğu kesmiş. Sabah olmuş bir feryat figan kopmuş evden. Çocuğumun kafasını kesmişler diye feryat ediyormuş annesi. Kumasına çocuğumu sen öldürdün, demiş. Kuma ise hayır bu misafir adam onu kesmiş. Hem odasındaydı. Âlim yine sessizliğini korumuş. Olanlar ağanın kulağına gitmiş. Hemen huzura çıkarmışlar. Genç adam ve kör adam da sıradaymış. Ağa, sormuş bu at kimin?

Genç adam:

- Ağam bu at benim atım. Yoldayken önce yaşlı amcaı, sonra da âmâ adamı bindirdim. Karar sizin, demiş.

Kör adam:

- Hayır, ağam bu at benim. Zavallı bir körün atını bile sahiplenmişler, demiş. Onlar beklemişler sonucu sıra diğerlerindeymiş.

Çocuğun annesi:

- Benim çocuğumu kıskançlığından dolayı kumam öldürdü, demiş.

Kuma:

- Hayır, ağam benim de çocuğum sayılır. Ben böyle bir zalimliği nasıl yaparım. Olsa olsa misafirimiz olan bu yaşlı adam öldürmüştür, demiş.

Yaşlı âlim:

- Efendim, ben sadece Allah misafiri garip bir yolcuym. Ne diye başkasına zarar vereyim, demiş.

Ağa:

- Genç ve kör adama, o atın pisliğini getirip ortaya bırakacağız. Kim bunu yerse at onun. Diğerini de falakaya vuracağım, demiş.

Ağanın adamları at pisliğini getirip ortaya koymuşlar. Genç adam, benim değil bir, bin atım gitse pisliğini yemem, demiş. Kör olan ise hemen atın pisliğini alıp yemiş. Onlar karar için beklemişler. Sıra kadınlardaymış.

Ağa:

- Hanginiz soyunup burada oynarsa o doğru söylüyor. Diğerini cezalandırılacak.

Çocuğun annesi:

- Kendi içinden, benim ciğerim gitti; namusumu ayaklar altına atmam, demiş.

Kuma:

- Ben oynamaya hazırım deyip başlamış soyunmaya. Tam soyunacakken ağa, tamam demiş bu kadar yeter.

Ağa:

- At genç adamındır. Çünkü kör olan atın pisliğine bile tenezzül ediyor. Buradan da anlaşılıyor ki at gencindir. Öldürülmüş çocuğa gelince onu öldüren kumadır. Ar namus sahibi, Allah'tan korkan bir kadın başkalarının huzurunda soyunmaz. Demek ki çıkar için bazıları namusunu bile satıyormuş. Alın şu kör adam ile namussuz kadını falakaya yatırın, demiş.

Yaşlı âlim konuşmaya başlamış:

- Ben Seyit Hüseyin Bateyi'yim. Buraya size, halkınıza adaletle davranmanızı söylemek için gelmişim. Bu yaşananlar karşısındaki duruşunuz ve kararlarınıza hayran kaldım. Çünkü atın sahibi genç adamdı. Yol arkadaşımdı. Diğerleri ona iftira etmişti. Misafir olduğum evde çocuğu öldüren kumaydı. Başucumdan satırı alıp öldürmüştü çocuğu. Ben bunları biliyordum ama sizin kararınızı beklemiştim. Şimdi ilminiz, adaletiniz karşısında eğiliyor ve size ağalığın hayırlı olmasını diliyorum, demiş.

Ağa âlimin ellerine sarılmış öpmek için ama âlim hayır asıl eli öpülmeye değer kişi sizsiniz deyip elini öptürmeyip oradan ayrılmış.

5.18. Evi Kuran Kim?

Zamanın birinde Şemdinli’de bir ağa yaşarmış. Ağanın sadece bir kızı varmış. Ağa bir gün ahalisini toplamış ve konuşmaya başlamış. Konuşmasının bir yerinde, ”Evi kuran erkek midir yoksa kadın mıdır?” diye sormuş. Bir ses dışında herkes evi erkek kurar cevabını vermiş. O ses, evi kadın kurar, demiş. Bakmışlar sesin sahibi kimdir diye. Ağa sormuş kimdir bunu diyen? Ahali, sizin kızınız, cevabını vermiş. Ağa madem benim kızım bunu demiş o zaman bunu kanıtlama işi de ona aittir. Adamlarına, çevredeki en tembel, en işe yaramaz erkekleri toplayıp getirin emrini vermiş. Adamlar her eve gitmiş, bütün tembel ve işe yaramazları toplayıp getirmişler.

Ağa:

- “Herkesi getirdiniz mi?” demiş.

Adamlar:

- Efendimiz sadece yatalak bir erkek kaldı. Yaşlı annesi oğlunun ayağa kalkamadığını söyleyince biz de getiremedik, demişler.

Ağa:

- Gidin onu da getirin, demiş.

Adamlar hemen o eve de koşup Zermo²¹ adındaki bu erkeği de alıp gelmişler. Yaşlı anne oğluna zarar vereceklerini düşünerek çok korkmuş. Adamları durumu anlatınca içi ferahlamış.

Ağa, kızını bu adamla evlendirmiş ve şimdi görelim bakalım evi erkek mi yoksa kadın mı kuruyor, demiş. Ayakta duramayan kocasıyla kendi evine gelmiş. Evin ahırdan farkı yokmuş. Kız düşünmüş taşınmış bir çare bulmaya karar vermiş. Elindeki tek yüzüğünü kaynanasına vermiş, dükkândan dantel işleme için malzeme almasını istemiş. Bu malzemeyle mendil süsleyen kız geçimini bir müddet böyle sağlamış. Bunun böyle olmayacağına karar vermiş ve ne yapıp edip Zermo’yo ayağa kaldırması gerektiğini düşünmüştü. Yemek vakti gelmişti. Kaynanasına Zermo’ya yemeği kendisinin vereceğini söylemiş. Yemeği sağ ya da sol tarafına uzanarak yemeğe alışan Zermo, yine öyle bekliyordu. Kız, ya oturup yemeğini yiyeceksin ya da aç kalacaksın demiş. Zermo akşama kadar aç kalmış. Akşam yine aynı düzen olduğunu görünce mecbur kalmış oturarak yemek yemeye başlamış. Günler su gibi akıp gidiyormuş. Oturmasını sağlayan kız, şimdi de elini yüzünü yıkamasını şart koşmuş. Bunu başaran kız,

²¹ Hakkâri yöresinde kullanılan bir isim.

günden güne kocasının ayaklandığını görmüş ve çok sevinmiş. Kız, ben ağanın kızı olarak seninle evlendim artık çalışıp bize bakman lazım, demiş. Zermo, ne iş yapabilirim ki! Kız, bu zamanda odun alıp satmak kârlı iştir. Odun getirip satarsın. Her gün oduna giden kocasına, bir gün odunları taşıdığını görünce çok acımış ve biriktirdiği parayla bir eşek almış. Bir zamanda böyle geçmiş.

Kız, bir gün bezirgânların tekrar komşu ülkelere ticarete gittiğini görmüş. Kocasını da onların yanında göndermiş. Artık adı Zermo değil, Ahmet'tir. Bezirgânlarla yola koyulmuşlar. Vardıkları ilk yerde her biri bir yere gitmiş. Dönüş yerini kararlaştırmışlar. Ahmet, ötede üç nasihatim var alan dağlar aşmış, almayan yolunu şaşırılmış diye bağırın adamın yanına gitmiş. Söyle nasihatlerini satın alıyorum, demiş.

Adam:

- Bezirgânsın, sana nasihatim hiçbir zaman eşyanı ovalarda, yeşilliklerde bırakma. Her zaman yüksek tepelerde kalsın eşyan. İkinci nasihatim, biri sana bir şey sormadan asla toplumda sözünü söyleme. Üçüncüsü de, bu dünya da gördüğün en pis varlığa da pis deme, onu güzel olarak gör, demiş.

Ahmet üç nasihatini aldıktan sonra alış verişini de yapmış ve dönüş yoluna koyulmuş. Akşam vakti yola çıkmışlar. Gece karanlığı basmış, havanın bulutlu olması da karanlığı daha da artırmış. Dinlenmeye çekilecekleri sırada birinci nasihati hatırlamış ve eşyasını bir tepeye bırakmış. Diğer arkadaşlarına da söylemiş ama dinleyen olmamış. Bir suyun kenarında geceleyen kervan, yağmurun oluşturduğu selin sesinden uyanmış. Herkesi bir telaş almış eşyalarının çoğunu sel suları yutmuş, çok azını kurtarmışlar. Ahmet'in eşyasına hiçbir şey olmamış.

Tekrar uzun yolculuklarına devam etmişler. Çok susamışlar. Su bulmaları gerekiyormuş. Yakınlarda bir su kuyusu varmış ama oraya giren bir daha çıkamazmış. Ahmet ben girerim, demiş. Ahmet'i ipe su kuyusuna indirmişler. Ahmet, burada yaşlı bir adamın bir sürü kelle arasında oturduğunu görmüş. Yaşlı adam, Ahmet hoş geldin, dedi. Ahmet şaşırılmış bir hâlde: "Hoş bulduk ama benim ismi mi nerden biliyorsun?" demiş. Yaşlı adam, ben buraya giren herkesin ismini biliyorum. Sana da bir sorum olacak bilersen suyunu alıp gidersin. Bilmezsen sen de burada benimle kalırsın yani ölürsün, demiş. Yaşlı adam, etleri kırış kırış olan bir kurbağa göstererek: "Şundan daha pis, daha çirkin bir şey var mı?" demiş. Ahmet, aklındaki üçüncü nasihatten hareketle bundan daha güzel bir varlık görmedim. Bu kadar sevimli, dış

görünüşü capcanlı bir varlık yoktur bence, demiş. Yaşlı adam, iyi bak kellen gider dediyse de Ahmet aynen devam etmiş. Ahmet, bu güzel sözlerine devam ettikçe kurbağa şişmiş şişmiş ve patlamış. İçinden bir peri güzelliğinde kadın çıkmış. Bu kadınla yaşlı adam hemen birbirine sarılmış hasret gidermişler. Meğerki bu kadın sihir sonunda kurbağaya dönüşmüş eşiymiş. Hasret giderildikten sonra yaşlı adam, Ahmet şimdi dile benden ne dilersen, demiş. Ahmet, bir şey istemem, sadece arkadaşlarıma su götürüp gitmek istiyorum. Yaşlı adam bir sofraya ile bir kaşık ve bir çanta hediye etmiş. Bu sofraya ile kaşık sihirliymiş, çanta ise dünyanın bütün malını içinde taşıya ağırlığı hep aynı gösterir özellikteymiş. Aldığı sofraya kaşığı vurup ‘siftülteam’ dediğinde sofraya istenilen bütün yemek çeşitleriyle donatılıyormuş. Suyunu alıp arkadaşlarına getiren Ahmet, başından geçenleri kimseye anlatmamış.

Kervan tekrar yola düşmüş. Kısa bir zaman sonra evlerine dönmüşler. Herkes aldığı eşyalarla evine girerken burukmuş ama Ahmet çok sevinçliymiş. Eve girip karısıyla hasret giderdikten sonra karısına kendimize bir bina yapacağız, demiş. Karısı da şaşkınlık içinde bu nasıl olacak, hangi parayla, diye sormuş. Ahmet başından geçenleri anlatmış ve çıkardığı sofrasına kaşığını vurarak ‘siftülteam’ demiş ve sofraya hemen donatılmıştır. Hem de bütün tabaklar altındanmış. Bu tabakları satıp parasıyla bir bina inşa etmişler. Hem de ne bina eşii benzeri yokmuş bu memlekette.

Bir gün karısına babasını ve bütün ahalisini davet etmesini söylemiş. Babası kızının davetini geri çevirmedi ama sormadan da edemedi. “Kızım şimdi bütün ahaliyle geleceğiz de acaba sizin bu kadar masrafı karşılayacak gücünüz var mı?” demiş. Kız, merak etme baba mahcup olmayız, dedi. Ağa ve bütün ahali eski eve gideceklerini düşünmüş. Eski evden eser yokmuş. Yerine şaşalı bir bina görmüşler. İçeri girmişler. Ahmet başında bir takke ile karşılaşmış misafirleri. Ağa, Ahmet’i görünce şaşırılmış. Şaşkınlığı devam ededursun yemek sırası gelmişti. Ahmet sofada sofrayı kurmuş misafirleri yemeğe oturmaları için çağırmıştı. Herkesin gözleri fal taşı gibi açılmış. Çünkü tabakların altın oluşu akılları başlarından almış. Kimisi, keşke bu tabakları bize verseler de yemek yemesek, diye içinden geçiriyormuş.

Ahmet bütün misafirlere hitaben, herkes yemeğini yedikten sonra tabağını götürebilir, demiş. Buna çok sevinmişler. Ahmet’in başındaki takkeyi de merak etmişler ama soramamışlar. Kız, dışarıdan gelmiş. Ahmet’e başındaki takkenin kerameti nedir diye sormuş. Ahmet ikinci nasihatı hatırlamış ve bu benim tacımdır. Bana her yeri cennet yapan bir takkedir, demiş.

Kız, babasına dönerek: “Baba şimdi söyle evi kadın mı yoksa erkek mi kurar?” demiş. Baba, kızım sen haklıydın evi kadın kurar. Böylece Ahmet eşiyle mutlu bir hayat yaşamış.

5.19. Geçitli İle Akkoş

Yaklaşık 60 sene önceymiş. Geçitli köylüleri ile Akkoş köylüleri arasında bir karış toprak için kavga çıkmış. Bu kavga birkaç sene sürmüştü. Bu kavga neticesinde iki köyden yedi kişi öldürülmüştü. Bir hiç uğruna yapılan bu düşmanlık bitmez tükenmez bir hâl almış. Yedi can göçmüştü ama cehalet hâlâ uslanmamıştı. Geçitli köylüleri kaybettikleri dört adamının intikamını almak için çok uğraşmış. Diğer köylerden sözü dinlenir büyükler araya girmiş ve iki köyü bazı şartlarla barıştırmış. Akkoş köyü tamamıyla boşaltılıp köy Geçitlilere para ve mal karşılığında satılacaktı. Bunu Geçitlilerde kabul etmiş.

Yüzlerce koyun ve binlerce lira vererek bu köyü satın alan Geçitli halkı, düşmanından uzak kalmanın sevinciyle yaşamış. Yıllar geçmiş ve artık eski husumet yerini dostluğa ve hısımlığa bırakmış. Kimse düşmanlık beslemiyormuş. İki köy arasında dostluk bağı devam etmiş ta ki 2007 yılına kadar.

Bu yıl Akkoş köylüleri sattıkları köylerine Feraşın yolu üzerinden tekrar yerleşmeye başlamış. Köyü tamamıyla yerleşime açan Akkoşlular, yeni bir düşmanlığın kapısını aralamıştı. Bu durumu hazmedemeyen Geçitli halkı, koyun sürülerini Akkoş'a satın aldıkları topraklara salmış. Çok geçmeden Akkoşlular koyunları salan çobanlara saldırmış ve dayaktan hastanelik etmiş. Koyunların birçoğunu öldüren Akkoşlular, geri kalanını ise dağa salmış. Bunu duyan Geçitliler silahlanarak Akkoş köyünü basmış. Evlerdeki camları indirmiş, birkaç kişiyi dayaktan perişan etmişti.

Aradan bir hafta geçmişti. Yine koyun sürüleri Akkoş yoluna düşmüştü. Bu sefer silahlı korumalarla yürüyordu koyun sürüleri. Akkoş'a yaklaştıklarında ateş açılmıştı. Bu ateş sonucunda yine bir ailenin ocağı yıkılmıştı. Evli ve 5 çocuk babası olan Geçitli köyünden Fettah Dinçer, açılan ateş sonucu hayata gözlerini yummuştu. Arkasında 5 yetim ve gözü yaşlı bir anne bırakmıştı. Bunu gören her yürek bu acıya ağlamıştı. Ağlayan yürek çoktu ama babasının yüreği bir başka yanmıştı. Evladının acısına fazla dayanamamış bir sene sonra o da hayata gözlerini yummuştu. Bu kısır döngü devam ediyormuş.

Geçitli halkı intikam için her sene köyü basıp ateş açarlarmış. Günümüzde bile bu düşmanlık devam ediyormuş. Barış için birçok sefer uğraşan kimseler olduysa da buna iki

köyde yanaşmamış. Cehalet varken düşmanlık eksilmezmiş. Huzurlu yaşamak cahil kimselerin hakkı değilmiş. Bu, daha ne kadar sürecek bilinmez ama tek temenni başka ocakların yanmamasıymış.

5.20. Geçitli'de Kürt Ayaklanması

1915 yılıymış. Kürtler her yerde ayaklanmalar gerçekleştiriyormuş. Bunlardan biri de İsmail Ağa önderliğindeki ayaklanmamış. İsmail Ağa, çevresindeki Kürtleri örgütlemiş ve ilk iş olarak Geçitli karakolunu ele geçirmeyi planlıyormuş. Ağanın adamlarından Tayfur ve emrindekiler karakola yakın bir yerde pusuya yatmış. İsmail Ağa'nın emrini beklemeye koyulmuşlar.

İsmail Ağa daha büyük bir destek için çevre köylerinden de yardım istemiş. Komşu köyler İsmail Ağa için seferber olmuş. Artık her şey hazırmış işgal için. Tayfur ve adamlarına emrini vermiş. İlk hedef karakolu ele geçirip Kürt bayrağını dikmek olacaktı. Bu hedef doğrultusunda ilerleyen işgalciler, engelleri yavaş yavaş geçmişti. Karakolun dört bir çevresini çepeçevre sarmışlar. Artık her an karakol düşebilirdi. Tam bu sırada komşu köyden Kerem Ağa yüz adamıyla İsmail Ağa'ya yardıma geliyordu. Bir grup bunun karakola yardım için geldiğini sanmış ve çapraz ateşe almış bunları. Kerem Ağa ve yanındaki adamları hemen karşılık vermiş. Aradan fazla zaman geçmeden Kerem Ağa, fikrini değiştirmiş ve karakola yardım edeceğinin emrini vermiş. Karakola doğru yola koyulmuşlar. Karakolun çevresindeki İsmail Ağa'nın adamlarını bertaraf etmiş ve karakolun içine kadar girmiş. İsmail Ağa bu işe pek anlam verememiş ama olanları duyunca küplere binmiş. Nasıl olur da bana yardıma gelen bir ağaya ateş açılır. Bu yüzden direncimiz kırıldı. Artık Kürt devleti kurulmayabilir, demiş.

Bu tarihten sonra da İsmail Ağa girişimlerde bulunmuş ama her seferinde Kerem Ağa'yı karşısında bulmuş. Bu şekilde yıllar geçmiş. İsmail Ağa vefat ettikten sonra artık kimse böyle bir şey düşünmemiş. Köy o günden yani İsmail Ağa'nın vefatından beri huzur içinde yaşamış. Ufak tefek sorunlar olmuşsa da bu, huzursuzluğa yol açmamış. Kürt-Türk kardeşliği hüküm sürmüştü. Nesiller değiştikçe huzur daha iyi sağlanmış yeri geldi askerle koyun koyuna, kardeş kardeşe yatılmış. Köy böylece ilerleme kat etmiş. Okuyanlar iyi yerlere gelmiş ve cehalet ortadan kalkıp yerini sağduyuya bırakmış.

5.21. Genç Kız

Seferberlik yıllarıymış. Koçanıs köyünden de askere alınanlar varmış. Bir ailenin reisi geride bıraktığı eşi ve küçük yaştaki kızını unutamıyormuş. İçindeki bu özlemle belki de Allah'ın rahmetine kavuşacakmış. Aradan çok geçmemişti. Aile reisinin ölüm haberi gelmiş. Bunu duyan eşi kalp krizi geçirerek Allah'ın rahmetine kavuşmuş. Geri de üç yaşlarında küçük bir kız çocuğu kalmış. Çaresiz ve yalnız başına kalan bu öksüz ve yetim kızı, başka bir aile sahiplenmiş.

Aile reisi sonradan anlaşılmış ki yaralı olarak kurtulmuş. Yanlış bir anlaşılma yüzünden ölüm haberi gelmiş ailesine. Uzun zaman kızını aramış ama haber alamamış. Aile reisi tekrar evlenmiş ve yeni eşinden bir erkek çocuğu olmuş. Zaman su gibi akıp gitmiş.

Günler günleri, aylar ayları, yıllar yılları kovalamış. Bir gün köye bir göçebe aile gelmiş. Aile reisinin de oğlu bu ailenin kızına âşık olmuş. Derken istemişler. Babası kızını kırmamış ve evet demiş. Düğün dernek kurulmuş mutlu bir yuva için her şey hazırmış. Ta ki kız annesinin resmini görene kadar. Resmi görür görmez annesini tanıyan kız kendisini tutamamış:

- Bu resim nerden geldi? Bu resim annemin resmidir. Babam şehit olduktan sonra vefat etmişti annem, demiş. Aile reisi kendisini daha fazla tutamamış ve o kızın öz kızı olduğunu anlamış. Kızıyla hasret gideren baba, göçebeyi çağırmış:

- Bu kızını nerden buldun diye sormuş. Göçebe, bundan 20 yıl evveldi bu kızını kimsesizken aldım, büyüttüm. Şimdi babasını görmüş ve mutlu olduğunu görüyorum. Allah bir daha ayırmasın, demiş. Aile reisi ise kızın asıl babasından çok büyüten babasında kalmasını teklif etmiş; ama göçebe bunu kabul etmemiş.

Göçebe aile tekrar eski yurtlarına dönerken aile reisi de iki çocuğu ve yeni eşiyle daha güzel günler geçirmiş. Onca sene geçmişken kader çizgisi bir daha birleştirdi.

5.22. Goso

Küçük yaşta öksüz kalmıştı Goso. O zamanki cehalet de çok ileriymiş. Babası çok geçmeden yeni bir kadınla evlenmişti. Huyu suyu bozuk olan bu kadın, Goso'ya çok çektirmiş. Goso sekiz yaşına gelmiş. Cin gibi bir çocukmuş.

Bir gün babası ot biçmeye gitmiş. Babası ve yardımına gelen birkaç adam ot biçerlerken Goso, çantadan babasının bıçağını çalmış. Babası Goso'yu yemek getirmesi için eve göndermiş. Goso için fırsat olmuş. Üvey annesine bıçağı uzatmış ve babasının öküzü kesmesini söylediğini belirtmiş. İnanmak istemeyen kadına bıçak inandırıcı gelmiş. Öküzü kesmişler. Yemek gitmeyince baba, eve geri dönmek zorunda kalmış. Eve gelmiş ki ne görsün. Öküzün leşi yere serilmiş, etler pişmekteymiş.

Adam:

- “Bunu kim yaptı, neden öküzü kestini?” diye sormuş.

Kadın:

- “Goso, senin bıçak gönderdiğini ve öküzü kesmemiz gerektiğini söyledi, biz de kestik.” demiş.

Eline aldığı yanmakta olan bir odunu Goso'ya fırlatmış. Goso, bu odunu alarak ot biçenlerin yanına varmış. Bu odunu babasının gönderdiğini ve şimdiye kadar biçtikleri otları yakmalarını istediğini söylemiş. İnanmak istemeyen işçiler otları yakmışlar. Bunu da gören baba, Goso'dan kurtulmak için çareler aramış. Eşinden bu akşam çörek yapmasını ve yakındaki bir türbeye gitmesini istemiş. Orada Goso'nun kör olması için dua et, demiş. Goso, bunları dışardan dinliyormuş. Hemen türbeye gitmiş. Kadın birkaç saat sonra türbeye gelmiş. Ya Rabbi sen bu türbe hürmetine Goso'yu kör et, demiş. Goso, amin demiş. Kadın eve dönmüş tekrar.

Goso, kadından önce dönmüş. Kadın eve geldiğinde Goso'nun kör olduğunu görmüş. Aslında yeni bir oyunla karşı karşıya olduğunun farkında değilmiş. Sabah olmuş Goso körlüğe devam etmiş. Komşunun tavuklarını öldürmüş. Adam bu işin böyle yürümeyeceğinin bilincindeymiş. Karısına gece yarısı kaçacaklarını söylemiş. Goso bu, hiç durur mu uyur gibi yapmış sonra gizliden onları takip etmiş. Baba bunu fark etmiş. Onu da almışlar yanına. Köprüde uyuyacaklarını söylemiş baba. Planı Goso'yu dereye atıp kurtulmakmış. Karısıyla

anlaşmış gece yarısı Goso'yu atacaklarmış. Onu aralarında uyutmuşlar. Goso, ikisi uyurken yer değiştirmiş. Kadın Goso ile babasının arasında kalmış. Gecenin geç saatlerinde babasının işaretiyle Goso, kadının baş tarafından baba da ayak tarafından kadını tutup dereye fırlatmışlar. Babası oh be Goso'dan kurtulduk, demiş. Goso da evet baba o soysuzdan kurtulduk, demiş. Baba, Goso'dan kurtulmanın mümkün olmadığını anlamış ve çaresizce beraber yaşamışlar.

5.23. Hakkâri Paşası

Hakkâri’de 1900’li yıllarda bir paşa yaşamış. Her hafta sonu veziriyle halkın arasına karışır, halkın sorunlarını anlamaya çalışmış.

Yine bir hafta sonuydu. Paşa ile veziri çarşıya halkın arsına girmiştiler. Bu sefer halkın kılığında dolaşmışlar. Hakkâri’nin köylerine kadar uzanmışlar. Geç saatlere kadar dolaşmışlar. Artık geri dönmek için geç kalmışlardı. Bir evde sabahlayacaklarmış mecburen. Bir eve yanaşmışlar. Eve girmek için kapıyı çalmışlar. Bu ev, köyün çobanın eviymiş. Çoban evde değilmiş. Evde karısı ve kızı varmış. Eskiden para yerine çobanlık ücreti için her evden ekmek toplanırmış. Kız sırtına aldığı parzûn (sırt çantası) ile beş dakika içinde her evden bir ekmek toplayarak eve geri döndü. Paşa bu manzaraya hayran kalmıştı.

Çoban eve dönmüştü. Evde misafirlere hoş geldiniz, sefa getirdiniz dileklerinde bulunduktan sonra sohbe başlamışlar. Vezir, paşamız ve ben bütün memleketi dolaşyoruz. Bu akşam da size misafir kaldık, demiş. Paşa, “Çoban kardeşim buraya niçin geldiğimizi biliyor musun?” demiş. Çoban, hayır efendim, demiş. Paşa, Allah’ın emri peygamberin kabriyle kızını kendime zevce olarak istiyorum, demiş. Çoban, aman efendim, siz paşa ben gariban bir çoban nasıl olur ki bilmem. Paşa, sen merak etme çok güzel olur, demiş. Çoban karısına danışmış karısı evet demiş. Kızına da gönlü olup olmadığını sormuş. Kızı, baba ben elinden bir sanat, zanaat gelen adamla evleneceğim. Paşaya sor bir sanat ya da zanaat biliyorsa evlenirim. Bilmiyorsa da öğrensın ondan sonra gelip istesin, demiş. Çoban, kızının dediklerini paşaya anlatmış. Paşa bir sanat bilmediğini ama bunu öğrenmek için elinden gelen her şeyi yapacağına söz vermiş.

Sabah olunca direkt sanat bilen birisinin yanına gitmek istemişler. Kuyumculardan birinin bir çeşit kemer yaptığını öğrenmiş. Hemen kuyumcunun yanına gitmiş. Bu sanatı öğrenmek istemiş. Kuyumcu, bu öyle basit bir şey değil. Ben günde ancak bir tane yapabiliyorum ve tanesini iki altından satıyorum, demiş. Paşa, sana her gün iki altın vereceğim. Yaptıklarımı da kendine satarsın. Yeter ki bana bunu öğret, demiş. Başlamışlar kemer yapmaya. Paşanın eli yatkınmış. Kıvrak zekâsıyla bu işi hemen kavramış. Bir hafta içinde artık tam anlamıyla bu işte ustalaşmış. Yaptığı en güzel kemeri alıp çobanın evine

gitmiş. Yaptığı kemeri kıza gösteren babası, geriye güzel haberlerle dönmüş. Kızı kabul etmişti. Artık düğün hazırlıkları başlamış, paşanın şanına layık bir düğün yapılmıştı.

Aylar geçmişti aradan. Yine paşa ile veziri bir gün dolaşmışlar. Paşanın akıllı karısı paşanın yerine geçip elbisesini giyinir oturmuş. Böylece kimse paşanın evden çıktığının farkına varmazmış. Paşa ile veziri çok dolaşmışlar. Bir dağ köyünde sınırdaki bir lokantada karınlarını doyurmak istemişler. Dışarıda birçok kişi yemek yiyormuş. Lokantacı hafif kilolu paşa ile vezirini içeriye almış. Dayalı döşeli bir salondaki boş bir masaya oturmalarını istemiş. Paşa ile veziri çok ilerlemeden aşağı kata yuvarlanmışlar. Meğerki bu bir tuzakmış. Halıların altı boşlukmuş. Lokantacı biraz kilolu olanları bu şekilde tuzağa düşürüp kesiyormuş. Etlerini de sınırdan gelen yabancılara yediriormuş. Paşa ile veziri yanlarındaki ona yakın kişiyi, acımalı gözlerle seyretmişler. Akşam olmuş ve birini almışlar kesmek için. Sırası geleni bayılıp kesiyorlarmış. Böylece her gün biri kesiliyormuş. Sıra vezire gelmiş veziri de kesmişler. Paşa artık çok tedirginmiş. Lokantacının çırağı yine gelmiş.

Paşa sormuş:

- Lokantacı sana günlük ne kadar veriyor?

Çırac:

- Çeyrek altın, demiş.

Paşa:

- Ben sana günde bir altın vereceğim ama bana sıra gelmesin. Ayrıca bir kemer borcum var bana çarşıdan kemer için malzeme getirirsen sana on altın daha vereceğim, demiş.

Çırac:

- Tamam, demiş. Almış altını ve başka bir adamın kellesini gitmiş.

Çarşıdan paşanın istediği malzemeyi alıp götürmüş. Paşaya gelen malzemeyle paşa, bir günde kemeri tamamlamış. Kemerin içinde gizli bir bölüm yapmış ve bir kağıda yazmış olduğu notu sıkıştırmış. Çırağa, “Bunu sahibine götürürsen sana verdiğim altınların on katını o sana verir.” demiş. Çırac almış olduğu kemeri sahibine vermek için yola koyulmuş. Paşanın konağına varmış. İçeri alınmış. İçeri alınır alınmaz paşanın eşi ne istediğini sormuş. Elindeki kemeri gösteren çırağı hemen yakalatmış. Bu kemer benim kocamın her nerden getirdiyse kocam oradadır. İçindeki gizli bölümü bilen kadın, hemen içindeki notu almış ve okumaya başlamış. Notta bir yere yemek yemek için girdiklerini ve hapis olup teker teker kesildikleri yazılıyormuş. Ayrıca adres altı çizilerek belirtilmiş. Bunu okuyan kadın vakit kaybetmeden kocasını kurtarmak için harekete geçmiş. Adamlarıyla kısa zamanda lokantayı kuşatmışlar.

İçerideki bölüme girmişler ve tutsakları serbest bırakmışlar. Paşa da eşinin aklına bir daha hayran kalmıştır. Lokantacı, asılmış. Çırağı da asılacakken paşa, buna izin vermemiştir. Canımı ona borçluyum, demiş.

Lokantacının bütün malını helalinden kullanması şartıyla ona bırakmışlar. Paşa, öğrendiği sanatın aslında hayatını kurtaracak kadar değerli olabileceğini düşünmemiştir. Karısına minnettar olan paşa eşiyile hayatlarının geri kalanını da büyük bir mutluluk içinde geçirmişler.

5.24. Hakkâri Paşasının Aşkı

Yüz ila yüz elli sene önceymiş. Hakkâri paşası bir seferinde Irak ileri gelenlerinden birinin kız kardeşini görmüş ve ona âşık olmuş. Bu kızın elde etmek kolay değilmiş. Çünkü Irak ileri gelenleri Hakkâri insanını küçüğünden büyüğüne fark etmeksizin sevmemiş. Hakkâri paşası düşünmüş ve yanındaki en akıllı adamını kızını istemeye göndermiş.

Mehdi adındaki bu adam, uzun boylu, pala bıyıklı aynı zamanda çok da zeki biriymiş. Irak ileri geleni bu gelen adamın niyetini anlamış. Adamlarına ona öyle bir şey yapın ki niye geldiğini utancından söylemeyecek duruma düşsün ve söylemeden geri gitsin, demiş.

Adamlar, pala bıyıklarına bakarak ona ekmele bal getirelim. Bal bıyıklarına yapışır, o da utancından yemek bile yemeden kalkar gider, demişiler. Bal ile ekmeği getirmişler. Mehdi, önce balı eline alıp bıyıklarına hafifçe sürmüş ve bıyıklarını ok gibi dikerek yukarı kaldırmış. Ardından ekmele balı bir güzel mideye indirmiş. Adamlar bunu rezil edemedik diye düşünmüşler. Yemek kalktıktan sonra biri, hey haberci adam, sen hangi devrin öküzünün oğlusun ki bu kadar akıllısın, demiş. Mehdi, akılsız adam bunu bana değil annene söyle. O sürüde inekken babamla fingirdeşiyordu. İşte o zamanın akıllısıyım, demiş. Bu sefer de şaşkınlık yaşayan adamlar başka bir çare düşünmüşler. Irak ileri geleni, adamlarına kalkın yaygara koparın koyunlarımızı başkaları çalmış, diye. Biz de o haberin imdadına koşarız. O vakit siz de Mehdi'nin atının dudaklarını kesin. Yarı yolda haber yalandı geri dönün diye bağırın. Geri dönüşümüz sabaha yakın olur. Hep beraber onun atına güleriz. Bu şekilde rezil olur, demiş. Plan dedikleri gibi başlamış. Atına koşan Mehdi, atının dudaklarını kesildiğini fark etmiş. Vakit kaybetmeden Irak ileri geleninin arkasından yola çıkmış ve o sırada kimse fark etmeden Irak ileri geleninin kısırağının kuyruğunu kökünden kesmiş. Yol bitmeden haberin asılsız olduğu anlaşılmış. Tekrar geri dönmüşler. Sabah vaktiymiş. Bütün adamlar Mehdi'nin atına bakarak bu at neye gülüyor deyip kahkahalar atmışlar. Mehdi de kendinden çok emin bir tavırla, neye gülecek tabi ki büyüğünüzün kısırağının kuyruğuna, demiş. Ne yaptılarsa başaramamışlar. Mehdi, kızını istemiş. Irak ileri geleni, benim Hakkârililere verecek bir şeyim yok. O adam kim oluyor ki benden kız kardeşimi istiyor, demiş. Kız kardeşi, ağabeyim ne de olsa o da bir lider. Kötü söz etme, demiş. İleri gelen, seni edepsiz kız, demek sen de istiyorsun, diye azarlamış.

Haberci Hakkâri'ye geri dönmüş ve olanları anlatmış. Hakkâri paşası atını kuşanmış ve adamlarıyla Irak üzerine yürümüş. Çok geçmeden ileri geleni ve adamlarını esir etmiş. Kız kardeşlerinden birisini kendisine diğer ikisini de adamlarından iki kişiye nikâhlanmış. Irak ileri geleninin infazına karar verilmiş. Tam o sırada sevdiği kız ona hitaben şöyle demiş:

Deriş ki hay deriş ki

Hakkârililer kolları sıvamış ki

Hiç gördün mü iki kardeş ölsün

Bu, bir kızın aşkı için mi ki.

Hakkâri paşası çok sevdiği bu kız için kardeşlerini affetmiş. Onlar tekrar Irak'a dönmüş, Hakkâri paşası ile kız da mutlu bir hayat sürmüşler.

5.25. Hamit Ağa ve Kıtılık

Birinci dünya savaşı yıllarıymış. Peyanisköyünün Fadıl denilen mevkiinde kimi köylüler ev yapmış kimisi de çadır kurmuştur. O zaman yemek olarak bir şey bulmak son derece zormuş. Kıtılık hüküm sürüyormuş.

Hamit Ağa, diğer köylere yiyecek bulmak için adamlarını göndermiş. Kaval ve komşu köylerin yakınlarında yaşayan yabancılar da yiyecek derdine düşmüş. İki taraf kaval yakınlarında karşılaşmışlar. Derken aralarında kavga çıkmış ve on bir yabancından on tanesi hayatını kaybetmiş. Peyanlılardan da üç adam hayata gözlerini yummuş. Hayata gözlerini yuman üç kişi de köyün en çalışkan adamlarıymış. Zaman hızla geçmekteymiş. İlkbahar ve yaz aylarında av ve yenilebilen otlarla günlük geçimlerini sağlamışlar ama artık vakit sonbaharmış. Kış hazırlıkları yapılmazsa açlıktan ölüp gidebilirlermiş.

Hamit Ağa, her yerde kış için stok hazırlıklarına başlamış. Lakin buldukları çok az şeymiş. Ağa, bir arpa tarlası görmüş yakın köylerden birinde. Adamlarına bu tarladaki arpayı biçip kış için yiyecek ekmek için öğütülmesini emretmiş. Adamlar, ağanın emrini hemen yerine getirmişler. Onlarca dönümlük tarlayı biçmişler. Aradan birkaç gün geçtikten sonra biçtiklerini öğütmek için toplamışlar. Yüklerini yüklenmiş obaya doğru gitmişler. Yükler indirilmiş. Öğütme işinden sonra herkese bir miktar un pay edilmiş.

Peyanlı Hasan, Marinüslü Şahin ve Kavallı Ali daha önceden aralarında anlaşmışlar ava çıkmak için. Yola koyulmuşlar. Hasan çiftesiyle Ali ve Şahin de bellerindeki tabanca ile Mezkan'ın yolunu tutmuşlar. Yorucu bir yolculuktan sonra Mezkan görünmüş. Ama onları bekleyen asıl büyük tehlikeyi sezmemişler. Husumetli oldukları yabancılar pusuya yatmıştı. Açtıkları ateş sonucu Hasan ile Şahin'i öldürmüşler. Ali ise yaralı olarak kurtulmayı başarmış.

Yabancılar cesetlerin başına gelip tabanca ve çiftiyi alıp reislerine gitmişler. Aslında Hasan bu yabancı reisin dostlarından biriymiş. Çiftesini görür görmez tanımış. Hasan'a mı kıydınız, diye sormuş. Artık bu bir din savaşıydı kimin ne olduğu önemli değildi, cevabını almış. İçlerinde hizmetkâr olarak çalıştırdıkları Metin adındaki Müslümana Hasan'ın cesedini gömmeleri gerektiğini söylemiş reis. Bu işi onun yapmasını istemiş. Hizmetkâr cesetlerin

yanına gelmiş ve iki mezar kazarak ikisini de gömmüş. Yabancılar artık oradan dönüş için hazırlanmış. Çok geçmeden oraları boşaltmışlar.

Yaralı olarak kurtulmayı başaran Ali obaya dönmüş ve başlarından geçenleri anlatmış. Aslında iki adamın daha kaybedilmesi onlar için açlıktan daha kötü bir şey değilmiş. Geçimini bu şekilde sağlamaya çalışan oba halkı, ölümden kurtulmuş. Bu şekilde yıllarca mücadele verilmiş. Hamit Ağa her ne kadar geçen sürede intikam için uğraşıysa da bir daha yabancıların yüzünü görememiş. Halkıyla yaşamlarına devam etmişler.

5.26. Hazar İle Xanî'nin Aşkı

Hazar, Derviş Ali mahallesinde yaşayan gariban bir ailenin iki çocuğundan biriymiş. Hazar, geniş omuzlu, sarı saçlı, mavi gözlü, yakışıklı ve aynı zamanda çok güçlü biriymiş. Günlerden bir gün sürüyü sulamaya giderken Xanî ile karşılaşır. Bu karşılaşma bir aşkın başlangıcı olmuş. Öyle bir aşk ki yıllarca dillerden düşmemiş.

Xanî, Kardeş Ağa'nın torunuymuş. Bu güne kadar kimler istediye de vermemiş kimseye. Bu güzel kadın ancak soydan gelen birisiyle evlenebilirmiş. Bunu bilen Hazar, her şeye rağmen kızı istetmiş. Ağa kızı vermemiş üstüne evine gelenleri dövdürtüp evden dışarı attırmış. Hazar bu işe çok kızmış ve kızı kaçırmaya karar vermiş. Aradan iki gün geçmişti ki kızın kaçırıldığı haberi yayılmış. Ağa ve adamları her yerde Hazar'ı aramışlar. Bir dağın tepesinde izlerine rastlamışlar. Çok geçmeden birilerinin uzaktan yürüyerek uzaklaştıkları görünmüş. Yaklaşmışlar ve ateşe tutmuşlar. Ateş sonucu Hazar'ın kardeşi vurulmuş ve oracıkta ölmüş. Xanî ele geçirilmiş. Hazar ise kör oldum diyerek bir komşu köye sığınmış. Aylar sonra evine kör bir adam olarak dönmüş. Aslında kör değil sadece intikam için kör numarasına yatmış.

Ağa, o artık kör ve çaresiz bırakın istediği yerde yaşasın geberene kadar, demiş. Xanî evlendirilmiş. Aradan tam yedi yıl geçmiş. Ağa kendine bir ev yapmış. O zamanlar usta bulmak zor olduğu için Hazar'a muhtaç olmuşlar. Getirin o körü bu evin planını yapsın ve evi inşa etsin. Her türlü yardımı sağlarız, demiş. Bunun intikam için müthiş bir fırsat olduğunu bildiği için Hazar, bu fırsatı iyi değerlendirmiş. Evin inşasında çalıştığı için evi çok iyi biliyormuş. Ev tamamlanmış. Ağa ile soyundan gelenler bir akşam yemeğinde buluşmuş. Bundan haberi olan Hazar, yanına daha önceden kardeşinin intikamı için para vadiyle yedi adam toplamış. Akşam yemeğinde ağanın evine baskın düzenlemiş ve ağa ile beraber on beş kişiyi öldürmüştü. Bunlardan yaralı olarak kurtulan ağanın küçük oğlu komşuya Hazar'ın bunu yaptığını söylemiş.

Hazar, ağanın soyunu kurutmak için elinden geleni yapmış ama evde olmayan hamile bir bayanının sonradan doğan çocuğu onun başına bela olmuş. Bu olayın üstünden yirmi yıl geçmiş. Hazar artık yaşlanmıştır. O güne kadar bütün ihtiyaçlarını evden dışarı çıkmadan halletmiş. Ağanın torunlarından sonradan dünyaya gelen Aziz, intikam planları yapmış. Dışarı

çıkmayan Hazar'ı dışarı çıkarmanın bir yolunu bulmalıymış. Komşu köyden Reşit adındaki bir adamı Hazar'a misafir olarak göndermiş. Hazar'ın, sabah ezanı okunduktan sonra dışarıdaki çeşmenin başına çıkarılması istenmiş. Aziz, gerisini bize bırak, demiş. Reşit, misafir olarak eve gelmiş ve ne yapıp edip sabah namazı için Hazar'ı, dışarı çıkarmaya razı etmiş. Namaza duran Hazar'ı alınının ortasından vuran Aziz, intikamını almış. Böylece iki aile kan davası uğruna birbirini bitirmiş.

5.27. Helal Kazanç

Bir zamanlar geçimini rençper olarak sağlamaya çalışan Haşim adında bir delikanlı ile buna bakmakla yükümlü olduğu yaşlı bir annesi varmış. Annesinin evladından istediği tek şey helal yollardan geçimini sağlamasıymış. Oğluna her zaman yaptığı nasihat şöyleymiş: “Helal malın başı kıl, dibi dağdır; haram malın ise başı dağ, dibi kıldır.” Sen sen ol dağ kılın üstüne kurmaya çalışma.

Haşim, bir gün iş bulduğunu söyler annesine. Annesi de oğlum çalışacağın iş ne olursa olsun alacağın paranın helal olmasına dikkat et, demiş. Oğlunu bu şekilde rençper olarak gönderen anne oğlundan helal ekmek beklemekteymiş.

İşe başlayalı tam bir sene olmuştu. Rençperliğin karşılığı senelik bir altın değerindeki paraydı. İşte bir senesi dolan Haşim, aldığı parayla yaşlı annesinin yanına gelmiş. Annesiyle hasret gideren Haşim parayı annesine vermiş. Annesi de parayı alıp konuşmaya başlamış. Bak oğlum şimdi aldığım parayı ateşe atacağım eğer parayı helal kıldıysan yanmaz, helal kılmadıysan yanacaktır. Ne düşünüyorsun helal kıldın mı, demiş. Elimden geleni yaptığımı düşünüyorum yani helal olduğunu söyleyebilirim, demiş Haşim. Annesi parayı ateşe atmış, atmasıyla para kül olmuş. Delikanlı çok şaşırılmış. Halbuki işimi çok iyi yapmıştım diye geçirmiş içinden.

Bu şekilde Haşim üç sene çalışmış. Çalıştığı son işte diğer senelere oranla daha aktif olmuş ve aldığı paranın helal olması için çok çalışmış. Zamanı dolan delikanlı aldığı parayla annesine koşmuş ve parayı vermiş. Anne yine parayı alıp ateşe atmış. Bu sefer diğer seferlerdeki gibi olmamış para yanmamış. Anne çok sevinmiş buna.

Her yıl Durankaya köyünden bezirgânlar kış yiyeceği için şehre iner ve ihtiyaçlarını satın alıp köye eşekleriyle dönermiş. Yaşlı kadın da parasını bezirgân olan komşulardan birisine vermiş bize de yiyecek giyecek al, demiş. Bezirgânlar dönmüş dalaşmış o sokak senin bu sokak benim derken ihtiyaçlarını almış şehrin çıkışına yaklaşmışlardı ki bir bezirgân yaşlı kadının verdiği parayı hatırlamış ve bir şey almadığını söylemiş. Bezirgân başı da o zaman karşımıza ilk çıkan şey ne olursa onu yaşlı kadına götüreceğiz, demiş. Bir sokak sonra birini bir sandıkla görmüşler. Sandık ve içindekiler, bir altın diyerek bağırıyormuş. Bezirgânlar, söz

vermiş karşılıklarına ilk çıkan şeyi alacaklarına dair. Adama sormuşlar, sandığın içinde ne var, diye. Adam cevap vermiş: Bir kedi var, demiş. Bezirgânlar mecburen almışlar sandığı ve içindeki kediyi.

Tekrar koyulmuşlar yola. İlerledikçe ilerliyorlarmış gittikçe yoruluyorlarmış. Yakın bir köyde dinlenmeye karar vermişler. Köye vardıklarında bir de ne görsünler her yerde fareler. Öyle bir hal almış ki köy artık fareler kimseden korkmaz olmuş hayat köylülere zindan olmuş. Bezirgânları gören köylüler, koşmuşlar onları karşılamaya ve bir umut, farelerden kurtulma yolu belki de bezirgânlardır, diye düşünmüşler. Bezirgân başı selam vermiş, köylülerde selamı aldıktan sonra hiç zaman kaybetmeden hemen sormuşlar: “Sizde fare ilacı var mı, varsa hemen alalım ne isterseniz verelim?” demişler. Bezirgân başı evet bizde fare ilacı var, demiş ve sandıktaki kediyi göstermiş. Kediyi çıkarır çıkarmaz kedi farelerden birini boğazlamış. Bir diğerini pençelemiş. Derken fareler bir bir kaçmış köylü de bu kediyi almak için açık arttırmaya gitmiş. Bir, on, yirmi altın derken yüz altına satılmış yaşlı kadının kedisi. Aradan günler geçtikten sonra bezirgânlar dönmüş. Yaşlı kadın ve oğlu Haşim de yolda onları bekleyenler arasındaymış. Komşu bezirgân cebinden çıkardığı altın kesesini kadına uzatmış. Bu, senin paran bir şey alamadım, demiş. Kadın şaşırılmış şekilde kekeleyerek: “Ben sana bir altın vermiştim bu senin paran mı?” demiş. Bezirgân, hayır biliyorsun ki kimse durduk yere sana bu kadar para vermez hele benim gibi fakir bir bezirgân bu kadar parayı nerden bulsun. Kadın sormuş bu işin aslını. Bezirgân, başlarından geçeni bir bir anlatmış. O anda anne oğluna dönmüş ve demiş ki oğlum işte helal paranın değeri böyle bereketleniyor. “Helal malın başı kıl, dibi dağdır; haram malın ise başı dağ, dibi kıldır.” demiştim sana.

5.28. Her Sarı Saçlının Bir Kızıl Bıyıklısı Var

Bir zamanlar Hakkâri'nin paşası ile Bağdat'ın paşası kavgaya tutuşmuşlar. Hakkâri'nin gençleri de bu işe çok hevesliymişler. Çünkü ucunda güzel kadınları almak varmış. Savaşa giden her genç galip gelmeleri halinde Bağdat'tan kız alıp gelirmiş. Yine bir gün savaşa gidecekleri haberi çıkmış. Gençlerden biri de bu işe gönül bağlamış. Gencin bu dünyada varı yoğun yaşlı bir annesiymiş. Savaş günü genç, annesine ben de gideceğim, sarı saçlı güzellere bir tanesini de ben alacağım, demiş. Yaşlı anne, oğlum düşündüğün gibi basit değil bu işler. Her sarışının mutlaka bir kızıl bıyıklısı vardır. Yabancı ellerden elini sallayarak istediğini alamazsın. Aklını başına al yaşlı anneni de bir başına bırakma, demiş. Her ne dediyse de yaşlı anne, fayda etmemiş ve genç, savaşa gitmiş.

Hakkâri milletinden bazı gençlerle bazı komutanlar savaşa gitmiş. İlk başarılı bir savaş çıkarmışlar lakin sonrasında hüsrana yaşamışlar. Hakkâri gençler ve komutanların çoğu kaçmış, bazıları da esir kalmış. Esir kalanların arasında yaşlı annenin tek dayanağı olan genç oğlu da varmış. Bunlar sırayla idam sehpasına getirilmiş. Sıra gence gelince başını kaldırıp baktığında kızıl pos bıyıklı birini gördü. O vakit ah ah annem, dedi. Pos bıyıklı adam, herhâlde çok korktun ki anneni andın, demiş. Genç, hayır korkmadım ama annemin sözünü dinlemediğim için üzgünüm. Bunun için iç çektim. Kızıl bıyıklı, annen ne dedi ki dinlemedin, demiş. Genç, biz buraya gelmeden önce annem, oğlum her sarı saçlı güzelin bir kızıl bıyıklısı vardır. Yabancı elde kimsenin sahipsiz olmadığını bil ve yaşlı anneni yalnız bırakma, demişti. Kızıl poz bıyıklı adam, senin annen gerçekten de hayat tecrübesi yüksek bir insanmış. Sen o anneye kurban ol. Ben seni o bilgili annenin hatırına bağlıyorum. Git bir daha onun sözünden çıkma, demiş.

Genç serbest kalıp evine gelmiş. O günden sonra en çok tekrarladığı söz “ Her sarı saçlı güzelin bir kızıl pos bıyıklısı var.” sözü olmuş. Genç, bir daha annesinin sözünden hiç çıkmamış.

5.29. Hristiyan Tüccar

Yüzlerce yıl önceleri Hristiyanlar, Kürtlerin bulunduğu bölgelerde ticaret yapmak için gelirmiş. Tek başlarına dolaşamadıkları için genellikle yanlarına Kürt dostlarından birini alıp öyle giderlermiş komşu köylere.

Yine bir gün bir Hristiyan ticaret için gelmiş. Dostunun evinde konaklamış. Dostu, oğluna dostuma yaverlik et demiş. Hristiyan orada oturan başı kazan gibi, vücudu öküz gibi belinde tabanca, kolunda keleş olan adamı göstererek onun gelmesini istiyorum, demiş. Dostu, görünüşe aldanma. Bu adamın cüssesi var ama işine yaramaz. Yok, demiş Hristiyan. İsteddiği adamı alıp yola çıkan Hristiyan, komşu köyün sınırına varmış. Sınırın yakınındaki bir ovadan bir ses gelmiş. Derken iki olmuş. Biri hey adam, bırak o silahları, yoksa ölürsün derken diğeri çıkar kemerini de sırtını dönüp ellerini kaldırı, demiş. Büyük cüsseli adam korkudan denileni hemen yapmış. Adamlar vakit kaybetmeden hem Hristiyan tüccarı hem de yanındaki adamı bağlamışlar. Ellerindeki bütün malları alıp gideceklerken Hristiyan, sizin yerinizde olsaydım şu adamın donuna kadar her şeyini alırdım, demiş. Biri gülmüş diğeri ise iyi kakhaha diyerek adamı soymaya başlamış. Ne zaman ki sıra donunu almaya gelmiş o zaman cüsseli adam eşkıyayı ayakları altına almış ve ellerini çözmüş. Diğeri yardıma gelmiş onu da altına almış. İkisini de birbirine bağlayıp ölesiye vurmuş. Hristiyan tüccarı çözüp yolda giderlerken cüsseli adam, bak gördün mü seçtiğin adam ne kadar iyi koruyucudur, demiş. Hristiyan, zoru kışında hissedene kadar miskindin. Ne zaman ki zor kışa dayandı o zaman kuvvetin haydutları yendi, bizi ve malımızı kurtardı, demiş.

Böylece Hristiyan tüccar ticaretini sağ salim bitirip memleketine dönmüş. Anlamış ki asıl güç cüssede değil, yürekteymiş.

5.30. İki Kardeş

Zamanın birinde iki kardeş yaşarmış. Bunlardan küçük olan bekâr, büyük olan ise evli ve iki çocuk sahibiymiş. Büyük kardeş, küçük kardeşe çok düşkünmüş. Her ne isterse hayır diyemezmiş. O yörenin en zengin ailesi olmaları sebebiyle de istediklerini elde ederlermiş. Bir gün küçük kardeş bir arkadaşına misafir olmuş. Arkadaşı ona, siz bu kadar zenginsiniz ama her şey abinin elinde. Senin yerinde olsam bunu kabul etmezdim, demiş. Küçük kardeşin aklına düşünceler dolmuş. Abime nasıl bir oyun oynayabilirim ki bütün mal mülk bana kalsın.

Bir gün çok hasta olduğunu ve bunun çaresinin olmadığını söylemiş küçük kardeş. Abi, yörenin hekimlerine başvurmuş ama kimse ne olduğunu anlamamış. Kardeşe son isteğini sormuş. Küçük kardeş bütün mal mülkü bana bırakırsan rahat bir şekil de ölürüm, demiş. Büyük kardeş, bütün mal mülkü kardeşine bırakıp oralardan çekip gitmiş.

Aradan yıllar geçmiş. Büyük kardeş bir ağanın mirasına konmuş ve eski itibarını kazanmış. Bir gün kardeşini görmek için eski köyüne dönmüş. Bakmış ki küçük kardeş sersefil olmuş elinde ne mal ne de mülk kalmış. Meğerki küçük kardeş bütün malını mülkünü boş heves ve kandırılmalarla başkalarına kaptırmış. Büyük kardeş çok üzülmüş ve kardeşini yanına almaya karar vermiş. Kardeşiyle beraber evine dönen büyük kardeş çok mutluymuş.

Çok geçmemişti geldikleri günden beri. Küçük kardeşi yine bir çekememezlik ve haset bürümüştü. Ne yapıp edip abisinin malına sahip olmayı kafasına koymuş. “ Can çıkar huy çıkmaz” derler ya bu da öyleymiş. Bir gün bir hizmetkâr ile anlaşmış ve abisini sabah namazına kalktığında öldürmesini istemiş. Bunun karşılığında istediği kadar mal mülk vereceğini söylemiş. Bunu kabul eden hizmetkâr karanlık gecede pusuya yatmış. Hava karanlıkmiş ve sabaha az kalmıştı. Küçük kardeş abdest ihtiyacı için dışarı çıkmış. Tabi bu arada hizmetkârı unutmuştu. Dışarı çıktığında bir kılıç darbesiyle yere yığılmıştı. Aslında ettiğini bulmuştu. Abi gürültüye uyandığında iş işten geçmişti. Kardeşinin ölüsünü görünce şok geçirmişti. Hizmetkâr da oradan uzaklaşmıştı.

Kardeşinin defin işlerini ve taziyesini hallettikten sonra hizmetkârın peşine düşmüştü. Bir dağ evinde hizmetkârı sıkıştırmıştı. Kardeşini niye öldürdüğünü sormuştu. Hizmetkâr, asıl senin ölümün olacaktı ama hak yerini buldu, demişti. Kardeşin seni öldürmek istedi ve bu işi

mal mülk karşılığında bana vermişti. O çıkınca karanlıkta onu öldürdüm, demiş. Kardeşinin bu şekilde düşünmesi ve hak ettiğini bulması ibret olmuştu. Böylece büyük kardeş hayatının geri kalanını kardeşsiz ama mutlu bir şekilde geçirmişti.

5.31. İki Köyün Kavgası

Yüz elli yıl önceymiş. Birbirine komşu iki köy olan Geçitli ile Durankaya köylüleri arasında müthiş bir kavga başlamış. Taşlı, sopalı bu kavganın yankıları dört bir yanda duyulmuş. Durankayalılar çok güçlü durumdaymış. Hem kişi bakımından hem de diğer aşiretlerin desteklemesi açısından daha güçlüymüş. Geçitli köylüleri ise haklı bir uğraşın kavgasını vermek istiyorlarmış. Çünkü yıllarca bakımını yaptığı, ekip biçtiği toprağı başkalarına gönül rızasıyla bırakacak değillermiş. Kavga yavaş yavaş büyümüş savaş halini almış. Meydana Bêrî²² denilen alanda yüzlerce baş kırılmış. Kafalar yarılmış, gözler şişmiş, dudaklar çatlamış, yüzlerce burun kanamıştı. Durankayalılar zafere an be an yaklaşıyorlarmış.

Geçitli halkının umudu gittikçe kırılıyormuş. Uzaktan bir göçmen kafillesi görünmüş. Oldukça kalabalık olan bu kabile Tecer Ağa'ya aitmiş. Tecer Ağa, bu savaşı uzaktan fark etmiş. Kafilesine hangi taraf zayıfsa biz onlara yardım edip onların köyüne yerleşeceğiz emrini vermiş.

Meydana Bêrî denilen alana yaklaşmışlar. Bakmışlar ki Geçitlililer yenilmek üzereymiş. Durankayalılar bir hamle daha yapsa savaşı bitirecek durumdaymış. Tecer Ağa ve kafillesi yetişmiş. Öyle bir dalmışlar ki yüzlerce Durankayalıyı kılıçtan geçirmişler. Geriye kalanlar ise teslim olmak zorunda kalmış. Tecer Ağa bunları koyun sürüsü gibi kılıçların altından geçirmiş.

Meydana Bêrî'nin Türkçe anlamı koyun sağılan yer demektir. Burada Durankayalıları koyun sağır gibi süren Tecer Ağa, Geçitlileri yanına alıp köye gelmişler. O zamanlar Geçitli köyünün ağası Ahmet Ağa imiş. Ahmet Ağa onlara kalacak yer olarak köyün ücra bir köşesini tahsis etmiş.

Aradan birkaç yıl geçmiş. Artık onlarda köylüden sayılır olmuşlar. Ahmet Ağa sürüsünü her sene bahar aylarında dağa çıkarır diğer köylülerde koyunlarını sürüye katarmış. Her akşam bir aile bu sürüye nöbete gidermiş. Belli başlı çoban tutmazlarmış ama nöbete gitmeyen ailenin hem sütü dökülürmüş hem de bir oğlakları kesilip yenilirmiş. Bir akşam sıra Tecer Ağanın ailesine gelmiş. Haberleri yokmuş. Gecenin geç saatinde komşulardan biri

²²Hakkâri yöresinde kullanılan bir meydan ismi.

sıranın onlara geldiğini bildirmiş. Tecer Ağa küçük oğlunu tembihleyerek göndermiş: “Bak oğlum geç kalmışsın ağa sütü dökmüş, oğlağı da yemiş olabilir. Sakın ola ki saygı da kusur etmeyesin.” demiş.

Küçük oğlan dağın yolunu tutmuş. Tecer Ağa büyük oğlunu da ardından göndermiş. Ola ki bir sorun olur gençtir, toydur sen engel ol, demiş. Küçük oğlan sürüye varmış. Bakmış ki etler mangalda kebablar ağızlardaymış. Kahkahalar da cabası. Küçük oğlan bu manzaraya fazla dayanamamış ve ağaya küfür etmiş. Büyük oğlan da bunları biraz öteden izliyormuş. Ahmet Ağa ve adamları küçük kardeşi öldürmeye kalkışmış ama büyük oğlan buna aman vermemiş. İki kardeş ağayı öldürmüş. Kalkıp yayladaki bütün efradını öldürmüşler. Köydeki soyunu kurutmak istemişler. Köyde, Ahmet Ağa'nın soyunu kurutmuşlar. Sadece ağanın hamile eşini baba evinde olmasından dolayı öldürememişler. Böylece Geçitli köyünün ağası Tecer ve oğulları olmuş.

Hamile kadın çocuğunu doğurmuş adını da Cabbar koymuş. Aradan uzun yıllar geçmiş. Cabbar büyümüş, serpilmiş yağız bir delikanlı olmuş. Artık intikam zamanı gelmiştir. Babasının ve bütün sülalesinin intikamını ancak o alabilirmiş. Köye bir usta olarak yerleşmiş. Âmâ olarak kendisini tanıtmış. Bir gün Tecer Ağanın akrabasına misafir olarak yemeğe davet edilmiş.

Tayfur:

- “Onu denemek için bizim evin planına bak güzel olmuş mu?” demiş.

Cabbar:

- Ben garip bir körüm görmüyorum ki. Ancak el hesabıyla bir şey diyebilirim, demiş.

Kalkıp evin her yerini gezmiş ve ertesi akşamki davet için planlarını yapmış. Davete Tecer Ağa rahatsız olduğu için icabet etmemiş. Cabbar bütün planlarını kurmuş, akşam yemeği sırasında intikamını alacakmış. Akşam yemeği gelmiş. Cabbar satın aldığı tabancasıyla eve dalmış. Fırsat vermeden on sekiz kişiyi yemekte öldürmüş. Kaçmak için çalışmış ama Tayfur'un arkadan ateş etmesiyle Cabbar da can veren on dokuzuncu kişi olmuş.

5.32. Irak Bezirganları

1900'lü yıllarmış. Irak ağaları ve heyetindeki bezirgânlar Hakkâri ili ve ilçelerine ticaret için gelirlermiş. Bu ağalar Hakkârililere haraç verirlermiş. Bu gelenek yıllarca sürmüş.

Bir seferinde Irak ağalarından Hacı Ağa ve MemiZedik²³ Ağa kaval ve kamışlı köylerine gelmişler. Her gelişlerinde İsmail Ağa ile Şakir Ağa'nın oğlu FakirAğa'ya haraç verirlermiş. Hacı Ağa ve beraberindekiler gittikleri her yerde düğün oynar, eğlence ve cümbüşe kendilerini kaptırırmış. Onların bu şen şakrak oluşları milleti de sevindiriyormuş. Gelişlerinden beri birkaç gün geçmiş. Bu sefer her zamankinden farklı bir şey olmuş, vergi yani haraç vermemişler. İsmail Ağa ile Fakir Ağa buna bir anlam veremedilerse de ilkin keyiflerini bozmak istememişler. Zaman geçtikçe sabırlar da tükenmiş.

Fakir Ağa, İsmail Ağa'ya haber yollamış. Bunların niyeti bir daha buralara gelmemek. Onun için bu seneki haracı da vermek niyetinde değiller, demiş.

İsmail Ağa hemen adamlarına haber salmış, bütün köy ahalisini de yanına toplamış. Artık bezirgânlarda geri dönüş hazırlığı içindeymiş. Hazırlıklarını bitirip yola koyulmuşlar. Her biri yüzlerce koyun satın almış, Irak'a doğru yol almışlar. Bunu, haber alan Fakir Ağa ile İsmail Ağa farklı yönlerdeki çıkış yollarını tutmuşlar. MemiZedik Elmacık tarafından, Hacı Ağa ise Derik yolundan çıkmayı planlamışlar. Tabi yolların kapalı olduğundan haberleri yokmuş. Geceleyin yavaş yavaş ilerlemişler. Sessiz sedasız çıkabileceklerini düşünmüşler. Çıkış yolluna yaklaşmışlar. Bunu da geçtik mi kurtulduk diyerek yollarına devam etmişler. MemiZedik kurtulmuş.

Derik yoluna gelen Hacı Ağa ise kuşatmaya maruz kalmış. İsmail Ağa'nın adamları her yeri tutmuş. Hacı Ağa, şaşkınlık içinde kalmış. İsmail Ağa'nın adamları ağalarının selamını iletip kişi başı on koyunlarını alacaklarını söylemişler. Herkes on koyun vermek zorunda kalmış. Hacı Ağa, benden yirmi alacaksınız, demiş. İsmail Ağa'nın adamları on tane de diretilerse de Hacı Ağa, yirmi tane vermiş. Adamlar da mademki böyle istiyorsun bütün

²³ Hakkâri yöresinde kullanılan bir isim.

sürüleri rehin alıyoruz, demiş. Hacı Ağa'nın yolunu da Derik yolundan Begir²⁴ tarafına çevirmişler. Bütün sürülerini bırakmak zorunda kalan bezirgânlar sınıra yaklaşmış.

Hacı Ağa ve beraberindekiler yaşlı bir kadının bir ineğe eşyasını yüklediğini görmüş. İnek yük altında pek yürüyecek gibi değilmiş. Yaşlı kadın, hay inek Hacı Ağa senin pisliğini yesin. Madem başkasına kaptıracak malını ne diye ağalık taslar, demiş. Hacı Ağa, bunları duymuş ve yaşlı kadına cevaben, yeminler olsun ki bu benim son ticaretim. Ağalığı da bırakıyorum, demiş.

İsmail Ağa'nın adamları sürüleri getirmişler. İsmail Ağa bu sürülere kimse dokunmayacak, dedi. Sadece hakkımız olanını ayıracağız, diğerleri öylece kalacak. Hacı Ağa evine gitmiş. Aile efradı toplanmış. Büyüklerden biri Hacı Ağa ne yap ne et o sürüleri geri getir yoksa helak oluruz, demiş. Bir diğeri, senin üç kızın var al birisini İsmail Ağa'ya gelin götür. Belki o zaman seni affeder, sürüleri verir, demiş. Hacı Ağa mecbur kalmış ve söyleneni yapmış. Yanına Fatma adındaki kızını alıp İsmail Ağa'ya gelmiş. İsmail Ağa onu çok nezaketli bir şekilde karşılamış ve isteğini sormuş. Hacı Ağa, kızımı oğluna eş, sana gelin getirdim. Başka da bir arzum yok. İsmail Ağa, madem böyle o zaman bütün sürülerini sana bağışlıyorum. Al götür. Bir daha ticaret için buralara da gelme, demiş.

Hacı Ağa almış sürülerini yola koyulmuş tekrar. Evine gelmiş ve herkesin sürüsünü geri vermiş. Sayım yapmışlar eksik var mı diye. Ama tek eksik yokmuş Derler ki o günden sonra Hacı Ağa bir daha bu topraklara ayak bile basmamış.

---

²⁴ Hakkâri yöresinde kullanılan bir yer ismi.

5.33. İsa

Bundan doksan sene evvelmiş. İşsizlik ve geçim sıkıntısı yine baş göstermişti. Herkes kendi geçimini zar zor sağlıyormuş. Kavallı İsa adında, on beş yaşlarında bir çocuk varmış. Öksüz bir çocukmuş. Konu komşu, akrabalar tarafından büyütülmüştü. Kimi kimsesi yokmuş.

Her sene köyün erkekleri komşu ülkelere gidip çalışmış. Bir gün yine köyün genç erkekleri Irak'a çalışmaya gitmeye karar vermişler. Yaşı küçük olduğu için İsa ben de geleyim demeye cesaret edememiş. Gizliden onların konuşmalarını dinlemiş. Gençler kendi aralarında anlaşmış, bu gece herkes bir arada kalacak sabah erkenden yola çıkılacaktı. Bunları duyan İsa da hazırlığını yapmış. Sabah olunca genç topluluğu yola koyulmuş. İsa, arkalarından onları takip ediyormuş. Sınıra yaklaştıklarında İsa'yı fark etmişler. Senin yaştın küçük, kimse sana iş vermez neden geldin, dedilerse de laf dinletememişler. İsa, beni oraya kadar götürün ondan sonra hiçbirinizin başına dert olmam. Kendi başımın çaresine bakarım, demiş.

Erbil'e varmışlar. Her biri kendi yoluna gitmiş. Kimisi ilk gün iş bulurken kimisi daha fazla beklemiş. Aradan bir hafta geçmiş. Bizim İsa hâlâ bir iş bulamamış. Bir dükkânın önünde mahzun melül otururken bir adamın seslendiğini fark etmiş. Hey genç ne yapıyorsun, bana yardım eder misin, demiş. İsa, tabi ki yardım ederim, ben de iş arıyordum, demiş. Yüklenmiş adamın eşyalarını, yola düşmüşler. Eve geldiklerinde bayağı yorulmuştu. Adam, İsa'nın yabancı olduğunu ve kalacak yerinin olmadığını yoldayken öğrenmişti. Eşyaları bıraktıktan sonra adam, İsa'yı bırakmamış. Evinde küçük bir bölümde barınabileceğini söylemiş ve bu yaşta kimsenin ona iş vermeyeceğini ama eğer dürüst olursa hamallıktan daha kârlı bir iş bulamayacağını da söylemiş.

İsa, artık yabancı da olsa bir yere yerleşmişti. Her gün milletin eşyasını taşırmış. Kısa sürede o çevrede tanınmış ve güvenilir olmuştu. Öyle ki millet artık o olmadan eşyasını başkasına teslim edemiyormuş.

Aradan bir sene geçmişti. Bayağı gelir elde etmiş. Yine bir gün akşamüzeri hamallık yaparken her zamanki sokaktan geçmişti. Hava kararmıştı. Ayağına bir şey çarpmıştı. Eğilmiş, bakmış ki bir altın kemer ve bir altın kesesi. Almış onları yerden ve yoluna devam

etmiş. Eşyaları bıraktıktan sonra evde kemer ve altınlar bakmış. Tam tamına beş yüz altınmış. Düşüncelere dalmıştı. Bu altınlarla ev alıp paşalar gibi geçinebileceğini düşünmüş bir ara. Sonra ya benim gibi hamallık yapan bir fakirinse, diye düşünmüş. Sabaha kadar gözüne uyku girmemiş. Sabah sokağa çıkmış. Tellal bir tüccarın 500 altın ve kemerinin kaybolduğunu, bulana 100 altın verileceğini duyurmuş. İsa, 500 haram altındansa 100 helal altın iyidir diyerek altınları sahibine vermek için yürümüş.

Tüccarın yanına geldiğinde asık suratlı, gözü, yüzü bozuk bir çehre ile karşılaşmış. İçinden bu adam bir şey vermez, demiş ama yine de altınları vermeye kararlıymış. Adama ben gördüm altınlarını deyince adam, hemen getir sefil demiş. Altınları veren İsa, beklemiş adam altınları saymış tam 500 altın. Adam, haydi çık git, demiş. Bir iki adım atıp tekrar durmuş. Adam yoksa sen vaat edilen 100 altını mı bekliyorsun, gel o zaman, demiş. İsa, masaya yanaşır yanaşmaz mermi gibi bir tokat yemiş suratına. Adam yürü git sefil oğlu sefil, bu altınları senin için mi biriktirdim, demiş. İsa, çaresizce geri dönmüş. Tekrar işine devam etmiş.

Bu olaydan tam iki sene sonraymış. Bir gün iki adam: “İsa, bir işimiz var eğer yaparsan sana 100 altın veririz, giyimini kuşamını da istediğin gibi alırız.” demişler. İsa merak etmiş ne iş diye. Adamlar, anlatmaya başlamış. Bizim bir ahbap eşini talak selâse ile boşamış. Tekrar onunla evlenebilmesi için bir günlüğüne bir başkasıyla evlenmesi gerekiyormuş. Bunun için en uygun kişi sensin, bir günlük evlilikten sonra kadını bırakır gidersen, demişler. İsa kabul etmiş.

Nikâh kıyılmış, İsa bir odaya götürülmüştü. Kadın birazdan gelir, demişler. İsa odaya girer girmez bir sen önce gördüğü kemeri duvarda görmüş. Şaşkınlıktan kadının içeri girdiğini fark etmemiş. Kadın seslenmiş, hey efendi neye dalmışsın, demiş. İsa, dönmüş bakmış ki ne görsün. Eline tutmaya kıyamayacağı, güzel mi güzel ayna gibi bir kadın. Hiç, demiş. İsa. Geçen sene bir kemer bulmuştum, buna çok benziyordu. O yüzden dikkatimi çekti, demiş. Kadın, senin adın ne diye sormuş. İsa, ismini söylemiş.

Kadın:

- Demek sendin bu kemeri bulan. Sana altın vermeyip de seni tokatlayan o adam benim kocam. O da senin gibi kimsesizdi. Bizim hizmetkârımızdı. Babamın tek çocuğu bendim. Babam onunla evlenmemi istedi. İki yıl önce babamı kaybettim. Babam ölünce bütün serveti o gördüğün zalim adamın eline kaldı. Aslında zerre kadar bir

hakkı yok. Öyle cins bir insan ki Allah bile onu affetmez, demiş. Şimdi iyi dinle. Beni bırakmayacaksın. Beni bırakırsan söz olsun seni o adama öldürtürüm, demiş.

İsa:

- Seni bırakmasam da o adam öldürecek, demiş.

Kadın:

- O sefil ve kimsesiz biri. Benim aşiretim var. Onu süründürürüm, demiş. adam sabah erkenden gelir. Beni bırakmanı isteyecek. Sen de yanına çağıracaksın, iyi işitemiyorum diyeceksin. Sana yaklaştığında bütün kuvvetinle ona bir tokat vur. O beni arkanda görünce sana bir şey diyemeyeceğini bilir, demiş.

Sabah olunca söylenenler aynen yapılmış. Adam gelince İsa, bir tokat indirmiş. Ben senin gibi miyim şerefsiz, karımı bırakacağım, demiş. Adam çaresizce uzaklaşmış. Bir daha da onu oralarda gören olmamış. Böylece İsa dürüst davranmanın karşılığı olarak hem büyük bir servete hem de müthiş bir kadına sahip olmuş oldu. Ömrünün sonuna kadar da mutlu ve dürüst yaşamış.

Aradan yıllar geçmiş ama İsa, Hakkâri'ye dönmemiş. Zamanla adı duyulur olmuş sadece. Mal mülk, para pul, hiçbir şey bir dürüstlük kadar değerli değildi onun için.

5.34. Kendelüs

Irak sınırına yakın bir yer olan Kendelüs, kaçakçıların en uğrak yeriymiş. Buradan geçen milleti eşkıyalar soyarmış. Yahudilerden biri, bu eşkıyalar ne şerefsiz insanlar. Bunların yolu bir gün benimle kesişse gösterirdim onlara gününü, demiş.

Aradan aylar geçmiş. Bu Yahudi alıp eşyasını bir eşeğe bindirmiş. Kaçakçı olduğu için Kendelüs'ten geçmek zorunda kalmış. Kendelüs'e geldiğinde bir sesin dur dediğini duymuş. Çok korkmuştu. Ya bunlar, hakkında kötü söz ettiğim kişilerse ne yapacağım, demiş. Yahudi durmuş. Her biri bir yerden on eşkıya çıkmış. Yahudi'ye hoş geldin güzel Yahudi, demişler. Yahudi:

- Demek ki haklarında söylediklerimi bilmiyorlar, demiş.

Bu işe sevinmiş ama sevincini kursağında bırakacaklarından bunu dışarı yansıtmamış.

Eşküyalar:

-Ey Yahudi şu kumaşlarının fiyatı nedir, diye sormuşlar.

Yahudi:

-On dirhem, demiş.

Eşküyalar:

-Tamam, bize her çeşitten on metre kes, demişler.

Yahudi metresini çıkarıp ölçeceği sırada eşkıyalar, siz Yahudilerin Müslümanlara merhameti olmaz. Sizin metreye güvenemeyiz. Bizim metreyi kullanacaksın, demişler.

Almışlar bir uzun çubuk Yahudi'ye uzatmışlar. Çubuk üç yüz santim kadarmış. Yahudi ölçmüş ama elinde tek parça kalmamış. Eşküyalar, Yahudi'ye parasını uzatmışlar ve memnun musun diye sormuşlar. Yahudi "Eğer Kendelüs çarşı pazar yeri ise metre hâlâ azdır." demiş. O günden beri bu söz söylene gelmiştir.

5.35. Korkusuz Emin

Irak sınırımış. Kırk yıl önce Mehmet Emin adındaki vatandaş askere gitmiş. Askerliği ırak sınırına yakın bir köye çıkmış. Karakol köyün dışındaymış. Bir gün komutan bir askerini köye süt almak için göndermiş. Sabah olmuş ama askerden herhangi bir haber alınamamış. Muhtarını çağırımış komutan. Muhtar, askerın sütü aldıktan sonra geri döndüğünü ama yolda kurtlar tarafından parçalanmış olabileceğini söylemiş. Komutanın araştırmasına rağmen bir bilgi elde edememesi canını sıkmış.

Aradan bir ay geçmiş. Yine bir gün köye bir askerın inmesi gerekiyormuş. Kim buna cesaret edebilecek diye yaygara dolaşmış askerler arasında. Mehmet Emin atılmış öne:

- Ben giderim komutanım, demiş.

Komutan:

- Tamam, oğlum sen git ama sakın gece dönme kurtlar seni de yiyebilir, demiş.

Mehmet Emin yola çıkmış. Köye geldiğinde sıcak karşılanmış. Muhtarla konuştuktan sonra eksikleri almış. Muhtar eve doğru giderken Mehmet Emin bu gece dönmeyeceğini ve kalacak bir yer vermelerini istemiş. Muhtar, köyde kalacak yerlerinin olmadığını isterse camide kalabileceğini söylemiş. Mehmet Emin çaresizce camide kalmış.

Camiye girdikten kısa bir süre sonra köylüler bir ceset getirmişler. Bu gece bu burada kalacak, yarın gömeriz, demişler. Mehmet Emin'in yapacak bir şeyi yokmuş. Gecenin ilerleyen saatlerinde bir kıpırtı duymuş. Ceset yavaş yavaş canlanmış. Birden Mehmet Emin'in üstüne atlamış. Saatlerce kapışmışlar. En sonunda Mehmet Emin silahının dipçiğiyle kafasına vurarak etkisiz hâle getirmiş. Sabah erkenden karakola dönmüş ve olanları komutana anlatmış. Meğer askerleri korkudan öldüren köy halkıymış. Mehmet Emin komutandan izin alarak rütbe takmış ve yanındaki on askerle köye inmiş. Muhtar ve birçok köylüyü karakola aldırımış. Karakolda muhtarını bir güzel benzetmişler. Bu olaydan sonra ne zaman o köye asker gittiyse sevinçle karşılanmış, sevinçle uğurlanmıştır.

5.36. Köyün Delisi

Yaylacık'ta yaşayan bir adam ömrünce evlenmek niyetinde değilmiş. Herkesin kendi hayatında mutlu bir yuvası olsun istemesi en doğal hakkıymış. Yaşı ilerleyen bu adamın da kendi hayatını kendi başına sürdürme isteği varmış.

Bir mahalle kahvesinde otururlarken köylülerin ısrarına dayanamamış ve gönlünün istediği biri çıkarsa evlenebileceğini söylemiş. Akşam evine gitmiş. Kendi kendisine nasıl biriyle evlenebileceğini düşünmüş ama içinden çıkamamış bu işin. İyisi mi bu işi birisine sormak, iyi de kime? Adam sabah olunca karşılaştığı ilk kişiye soracağı, demiş.

Sabah olunca dışarı çıkmış. Yaş bir ağaç dalını at olarak kullanan bir deli çıkmış karşısına. Adam deliye dur, demiş. Deli, çekil yolumdan atım seni ezer, demiş. Adam kendine verdiği sözde durarak karşılaştığı ilk insana sorusunu sormuş.

Adam:

- “Ben evlenmek istiyorum, bana bu konuda yardımcı olur musun?” demiş.

Deli:

- Evleneceğin üç kişi var: Birincisi seni sever başkasında gözü olmaz; ikincisi hem seni sever hem başkasına özlem duyar; üçüncüsü seni sevmez ama malını sürekli yer, demiş.

Adam bu sözlerden etkilenmiş ama tam olarak ne olduğunu anlayamamış. Deliye anlatması için ısrar etmiş. Deli açıklamaya başlamış:

Birincisi, daha kimseye gönül vermemiş, taptaze el değmemiş kızdır. O seni hep sever ve seninle mutlu olur. İkincisi, çocuğu olmayan dul kadındır. Bu seni sever ama ona karşı iyi olmadığını zaman hep eski kocasını düşünür. Bu da ikinizin mutluluğunu engeller. Üçüncüsü ise çocuğu olan dul kadındır. Tıpkı çocuklu bir ayı gibidir. Sana iyi görünür ama seni sevmez ve sürekli malından çocuklarına yedirir. Bu da sana sıkıntıdan başka bir şey vermez.

Adam aldığı bu cevaplar karşısında adeta donmuştur. Sen delisin de akıllı olan kim acaba, diye düşünmüş.

5.37. Mahmut

Kesin olarak bilinmeyen bir tarih olmasına rağmen yaklaşık yüz yıl evvel yaşadığı tahmin edilen iyi yürekli ve sözü dinlenir bir adam yaşarmış. Çevrede çok sevilen Mahmut Bey, dertlilerinde dert ortağıymış. Kimin başı ağrısa ona koşarmış.

Bir gün bir delikanlı ile bir kız gelmişler evine. Selam kelimeler derken kızın erkek tarafından kaçırıldığını anlamış Mahmut Bey. Kız o kadar güzel ki ay onun yanında sönük kalırmış. Derdini anlatmak için delikanlı, konuşmaya başlamış:

- Efendim, yıllardır birbirimizi seviyorduk kaç kere istedik ama babası vermeye yanaşmadı. Biz de en sonunda kaçmaya karar verdik. Sizin bizi saklayacağınızı ve kimsenin bize burada zarar veremeyeceğini düşündük, demiş.

Mahmut Bey:

- En doğru kararı vermişsiniz oğlum. Burada kaldığınız sürece başımızın üstünde yeriniz var. Siz benim evladım sayılırsınız bu saatten sonra, demiş.

Günler geçmiş, aylar geçmiş ortalık durgunlaşmış. Artık kimse bu gençleri sormuyormuş. Geldikleri ilk günden beri tam bir yıl geçmiş. Delikanlı köyüne gizlice gidip ailesini ziyaret etmek istemiş. Mahmut Bey, her ne kadar sen gitme adamlarım gitsin durumu kontrol edip gelsinler dediyse de fayda etmemiş. Artık o ailede evlat konumunu almışlar. Delikanlı yola çıkmış. Çok geçmeden köyüne varmış. Diğer tarafta kız, belki sevdiğim hayırlı haberlerle gelir de evimize döneriz düşüncesiyle köyün uzağındaki bir derenin içine girip yıkanmayı ve elbiselerini yıkamayı düşünmüş. Kız evden çıktıktan bir iki saat sonra Mahmut Bey de atna binerek dolaşmaya çıkmış. Derenin yakınlarına geldiğinde güzel kızın yıkandığını görmüş. Birden şeytanın vesveselerine maruz kalmış. Ne kadar güzel biri, istesen şurada senin olur, düşünceleri aklını kemirmiş. Her ne kadar kendisine ayıptır, senin evladın sayılır dediyse de nafiylemiş. Kızın karşısına birden çıkmış. Kız alelacele üstüne elbisesini geçirmiş.

Mahmut Bey:

- Niye giyindin, çok güzelsin ve benim olman için buradayım, demiş.

Kız:

- Efendim, bu siz misiniz? Delirdiniz mi, ben sizin kızınız sayılırım, demiş.

Mahmut Bey:

- Bırak bunları benim kızım yok. Seni istiyorum. Benim olmazsan seni hançerimle öldürürüm, demiş.

Kız:

- Beni değil bir kere bin kere de öldürseniz ben yine sevdiğimden başkasının olmam, demiş.

Mahmut Bey, aslında sadece kızı korkutmak amacıyla kılıcını çıkartmış ama iş düşündüğü gibi olmamış, kılıç kızın karnına saplanmış. Sanki başka biri kızın karnına bu kılıcı saplamış gibi bir oldu bittiye gelmişti. Ne kadar pişmanlık duyduysa da artık iş işten geçmişti. Almış kızı kucağına büyük bir taşın oyuğuna saklamış. Kimse görmesin, hayvanlar cesede zarar vermesin diye de üstünü çalılarla gizlemiş. Hemen eve dönmüş. Ne yaptığını bilmesine rağmen kızı sormuş. Adamları kızın daha dönmediğini söylemiş. Hemen aramalarını ve getirmelerini istemiş. Adamlar her yerde aramış ama bulamamış. Delikanlı geri dönmek üzereymiş. Mahmut Bey, adamlarını bütün komşu köylere göndermiş ama bulan olmamış. Zaten nerde olduğunu bir tek bey biliyormuş. Delikanlı akşam olunca Mahmut Bey'in evine gelmiş. Ailelerin kendilerini affettiklerini, kızı alıp serbestçe gidebileceklerini söylemiş. Mahmut Bey o anda çok üzülmüş yaptıklarına ve konuşmaya başlamış:

- Oğlum sen gittikten sonra sevdiğin kız dolaşmak bahanesiyle evden ayrılmış bir daha da dönmemiş. Bütün komşu köylerden de sordurdum ama gören olmamış, demiş.

Delikanlı:

- “Nasıl olur efendim. Niye başka yere gitmek istesin ki!” demiş.

Delikanlı, hiç vakit kaybetmeden tekrar atına binerek dağlara çıkmış. Bir daha da kendisini de gören olmamış.

Mahmut Bey, bir gün av bahanesiyle evden dağa çıkmış. Maksat cesede bakmakmış. Gitmiş, bakmış ki aradan birkaç ay geçmesine rağmen cesette zerre kadar bir bozulma yok. Cesedi kazdığı toprağa koymak için cesedi bulunduğu yerden almış. Gömme işini bitirdikten sonra iki kişinin ileride birini hırpaladıklarını görmüş. Hemen bağırması:

- Hey! Bırakın onu yoksa sizi öldürürüm, demiş.

Bunu duyan iki kişi, diğerini tabanca ile vurmuş. Mahmut Bey yetiştiğinde can vermiş. Tam o sırada asker üşüşmüş oraya. Hemen tevkif etmişler. Her ne kadar ben yapmadım demişe de faydasız. Mahkeme sonucu tam 18 yıl hapis cezası verilmiş.

Mahmut Bey, aslında ölen adamın değil öldürdüğü kızın cezasını çektiğini anlatmış hapisteki bir arkadaşına. Bu yüzden kendisini bir daha savunmamış. Akıbetinin ne olduğunu o gün bu gündür kimse bilmiyormuş.

5.38. Melik İsmail İle İmam Mehmet Ali

Yaklaşık olarak yüz elli yıl önceymiş. Kehi²⁵ civarlarında coşkun akan bir nehir varmış. Bir tarafında Müslümanlar diğer tarafta Hristiyanlar yaşamış.

Bir gün Müslümanın ziyaretine gelen Hristiyan büyüklerinden biri birkaç adamıyla Mustafa adındaki Müslümana misafir olmuş. Mustafa'nın küçük oğlu bir poşeti şişirip patlatınca Mustafa irkilmiş. Hristiyan büyüğü Mustafa ile dalga geçmiş, korkak diye. Buna daha fazla dayanamayan Mustafa, Hristiyan büyüğüne elindeki bardağı fırlatmış. Derken kavga büyümüş. Bütün halk huzursuz olmuş. Böyle sürse herkes bir diğerini vuracaktı. Bu haber yörenin Hristiyan büyüklerinden Melik İsmail'e ulaşmış.

Melik İsmail yanına aldığı adamlarıyla köy meydanına inmiş. Müslüman halka haber salmış. Herkes toplanmış. Melik İsmail, sizin iyi bir imamın varsa getirin hangi dinin hak olduğunu söylesin, ispatlasın da görelim. Eğer sizin dininiz hak ise biz buradan gideriz ama bizim dinimiz hak ise siz gidersiniz, demiş. Müslüman halk bunu kabul etmiş ve en iyi imam olan Mehmet Ali hocayı çağırmışlar. Çok geçmeden imam gelmiş.

Melik İsmail:

- "İmam, söyle bakalım kimin dini hak?" demiş.

İmam:

- Ey Melik, şimdi sizin dininizin hak olmadığını söylesem de kabul etmeyeceksiniz. Bunun başka bir yolu var. Taşbaşı köyünde yetmiş iki kilo ağırlığında bir İncil var. Adamların gitsin onu getirsin, keşişlerin okusun. O zaman hangi dinin hak olduğunu anlamış oluruz, demiş.

Bu öneriyi kabul eden Melik, hemen adamlarını göndermiş ve İncili aldırılmış. Herkesin huzurunda keşişler okumaya başlamış. Ne zaman ki dinlerinin üstünde bir dinden bahseden bir ibare geçse atlamaya çalışmışlar ama imam her seferinde onları uyarılmış ve bu şekilde hepsini okutmuş. Netice olarak Müslümanlığın hak din olduğunu kanıtlamıştır.

Melik İsmail:

²⁵ Hakkâri yöresinde kullanılan bir yer ismi.

- Ey imam, ben de bilirim sizin dininiz hak ama on iki bin Hristiyan ailesinin başıyım. Bunu herkese kabul ettirmek kolay iş değil. Buradan gideriz. Verdiğimiz sözün her zaman arkasındayız, demiş.

Melik İsmail, halkını da alarak oradan gitmiş. Yolda giderken çirkin bir kadına rast gelmiş. Çirkinliğine güler. Kadın da hiç bozuntuya vermeden Melik İsmail'e bir ders verir:

- Keşke bilseydim, duvara mı yoksa onu yapan ustaya mı güldüğünü? Çünkü ben, sadece bir duvarım yapan ustadır.

Bu söz üzerine Melik İsmail kadından özür dilemiş. Bir daha da böyle bir yanlış yapmamak için gizliden Müslüman olmuş. Böylece kendi nefsinin şeytandan satın almıştır.

5.39. Mumi

Taşbaşı köyünde Mumi adında güzel bir kadın yaşarmış. Mumi eşi ölünce yalnız başına kalmış. Hamile olduğu için elinden fazla bir işte gelemiyormuş. Aylar sonra kocasının son hatırası dünyaya gelmiş. Çocuğu hayata fazla tutunamamış ve daha yirmi günlükken hayata gözlerini yummuş. Mumi kocasından kalma otuz koyunuyla geçimini sağlamaya başlamış. Her yıl olduğu gibi yine yaylaya çıkmışlar. Mumi, annesi ölen bir kuzuya kendi sütünü veriyormuş. Her gün koyun sağma işi bittikten sonra gizliden bu kuzuya süt vermek için bir köşeye çekilirmiş. Böyle gecikmeler halk arasında, Mumi çobanla kırıştırıyor dedikodusunu ortaya çıkarmış. Bunu duyan Mumi'nin abileri hemen yaylaya gelerek Mumi ile çobanı sorgusuz sualsiz öldürmüşler. Mumi'nin gerçek hâlini bilen bir kadın ağıt yakmış:

Mumi'nin memeleri dolu süt

Zavallı kuzu gelir içer süt

Kuzu meler annesine, ver süt

Bilmez ki gelmez artık süt.

Mumi hadi gel de

Elini benden çekme de

Kan düştü, sarı alında da

Gel bir daha süt ver de.

Büyük abinin şartıdır

Yemini öldürmek, namustur

Mumi, olmayacak bir daha

Vurmayan kancıktır.

Ortanca kardeşin şartıdır

Yemin ettiği kurandır

Mumi kimsenin olamaz

Hakkı bir karış topraktır.

Küçük kardeşin şartıdır

Yemin ettiği üç dindir

Mumi yaşamayacak

Kefen ona gelinliktir.

Bu ağıtı dinleyen abileri yaptıklarından pişman olmuşlar ama son pişmanlık fayda etmiyormuş. İftira ve cehalet çaresiz sonlar hazırlamış. Mumi, orada gömülmüş. Kabri iftiraya uğrayanlara mekânı olmuş. Kim iftiraya uğrarsa ilk durağı bu mezar başı olmuştur.

5.40. Sofu Ammar

Sonbahar aylarıymış. Yine her zamanki gibi kış hazırlıkları başlamış. Sofu Ammar da ticaretle uğraşını devam ettirmiş. Kış yiyeceği için her sene Musul taraflarına gider, elindeki eşyasını satıp kendi ihtiyaçlarını satın almış.

Bu sonbaharda da Ammar Musul'a gitmiş. Sürekli alışveriş yaptığı iki esnaftan ihtiyaçlarını satın almış. Satın almış almasına ama her birisine o zamanki para ile 100 dirhem borçlu kalmış. Aslında Sofu Ammar da ömrünün sonbaharındaymış. Nitekim çok geçmemiş yataklara düşmüş. Amansız bir hastalıktan güçsüz bir bedenin kurtulması pek olası görünmüyormuş. Ammar'ın bu dünyadaki varı yoğun karısı ve 8 yaşındaki oğluymuş. Eşine, "Ölmeyecek tek varlık Allah'tır. Olur da bu hastalıktan kurtulamazsam falanca tüccar ile falanca adamın yüzer dirhem borçlusuyum. Bir gün elinizden gelirse borcumu ödeyin." demiş. Bir ay boyunca bu hastalıkla savaşıyor Ammar, sonunda hastalığa yenik düşerek hayata gözlerini yummuş. Cenazesi kaldırılmış, taziye falan derken aradan on gün geçmiş. Artık kış kapıya dayanmıştı. Rahmetli sayesinde bir sıkıntıları yokmuş. Kışı böylece geçirmişler.

Zaman çok çabuk geçmiş ölümünün ardından on yıl geçmişti. Artık genç bir delikanlı olmuştu küçük Üzeyir. Bir gün tarlayı kazarken annesinin kendisine yemek getirdiğini görmüş. Her zamanki ağacın altında dinlenmeye çekilmiş. Yemek su derken annesinin gözyaşlarına boğulduğunu fark etmiş.

Üzeyir:

- Hayırdır anne, neden ağlıyorsun?

Anne:

- Hiç oğlum. Baban aklıma geldi de onu andım bir an. Bir de...

Üzeyir:

- Anne bir de ne? Söyler misin?

Anne:

- Oğlum söyleyip de seni de üzmem istemem, demiş.

Üzeyir:

- Olsun anne, sen yine de söyle. Dünya hâli sen de ölebilirsin. Sonra bu, ömrüm boyunca bana sıkıntı olur.

Anne:

- Oğul, baban ölmeden önce iki tüccara yüzer dirhem borçlu kaldığını, bir gün olursa ödememizi vasiyet etmişti.

Üzeyir, hiç vakit kaybetmeden para ayarlamaya başlamış. Tarlasını satılığa çıkarmış, elinde ne varsa köylüye satıp paranın bir kısmını denkleştirmiş. Geri kalan kısmını da bir ahabından borç almış. Yola düşmüş hazırlıklardan sonra. Nihayet Musul'a varmış. O dükkân bu dükkân derken tüccarlarda birinin dükkânını bulmuş. İçeri geçmiş, selam vermiş ama selam alan olmadı. Kaba bir adam, yüzü cehennem zebanisini andıran bir mahlûkla karşılaştı.

Tüccar:

- Kimsin yabancı, ne işin var buralarda, diye sormuş.

Üzeyir:

- Ben, Hakkâri'nin Derebaşı köyünden geliyorum, demiş.

Tüccar:

- “Soru Ammar diye bir sahtekâr sakallı vardı o köyden. Kendisine acındırır bizden borç alırdı. On sene evvel 100 dirhem borç alarak gitti. Bir daha gelmedi. Tanıyor musun bu adamı?” demiş.

Üzeyir:

- Efendim, sözünü ettiğiniz adam benim babamdı. On sene önce vefat etti, demiş.

Tüccar:

- Allah onu cehenneminde yaksın. Mademki onun oğlusun çıkar o zaman paramı ver, demiş.

Üzeyir:

- Tabi efendim, der. Cebinden 100 dirhem çıkartıp adama al, demiş.

Tüccar:

- On sene geciktirdiğin için 20 dirhem daha vereceksin ya da seni buradan çıkarmam, demiş.

Üzeyir, cebinden 20 dirhem daha çıkartıp adama vermiş. Dükkândan dışarı adımını atar atmaz bir başka adamla karşılaşır. Elinde sivri uçlu bir çengelle içeri girmiş. Az sonra tüccarın ölüm haberi yayılır. Ölen tüccar hakkında iyi bir şey söyleyen kimseye rastlamamış. Üzeyir, hemen oradan uzaklaşır. Diğer esnafı bulmak için yine etrafa sormuş. Dükkânı bulmuş ama içinde bir korku varmış. Ya bu adam da 20 dirhem faiz isterse ne yaparım. Ne olursa olsun içeri girmiş. Bakmış nur yüzlü bir adam selam vermiş. Nur yüzlü tüccar selamını almış. Nerden geldiğini sormuş.

Üzeyir:

- Derebaşı köyünden geliyorum, demiş.

Nur yüzlü tüccar:

- Sofu Ammar diye biri vardı oradan, tanır mısın? Yaşıyor mu acaba? Son gelişinde benden 100 dirhemlik eşya almıştı, belli ki gücü yok ödemeye yoksa kesin gelirdi, demiş.

Üzeyir:

- Efendim, babam sizlere ömür. On sene önce vefat etti, demiş.

Nur yüzlü tüccar:

- Allah gani gani rahmet etsin. Hepimizin sonu orasıdır. Çok iyi adamdı. Bütün hakkım helal olsun.

Üzeyir, her ne kadar borcunu ödemek istemişse de tüccar almamış, aksine üstüne ne isterse Allah rızası için dükkândan alabileceğini söylemiş. Üzeyir, dükkândan, teşekkür ederek ayrılmış. Çıkarken diğer tüccarı öldüren adamla yine karşılaşır. Bu sefer elinde çengel yerine bir gül görmüş. Adam içeri girdikten kısa bir süre sonra nur yüzlü tüccarın ölüm haberi de duyulmuş. Bütün milletin dilinde vah vah nasıl ölür bu mübarek adam, kime ne zararı dokunurdu, ne kini vardı, sözleri dolaşmış.

Üzeyir, oradan da uzaklaşmış. Babasının borcunu bu şekilde ödeyerek vasiyetini yerine getirmiş. İki tüccarı da öldüren adamın Azrail olduğunu sonradan anlamış. Bu olaydan sonra kendi köyünde ömrünün sonuna kadar kimseye borçlu kalmadan mutlu bir şekilde yaşamış.

5.41. Şükrü

Eski zamanlarda Hakkâri halkı ellerindeki malı Irak ve diğer sınır ülkelerine götürerek satarmış. Hayat şartlarının zorluluğundan dolayı geçimini bu şekilde sağlarmış. Irak'tan aldıkları kış yiyeceğini de sırtlayarak getirirlermiş. Tahmini olarak yüz elli sene önceymiş. Begirli Şükrü ve arkadaşları sonbaharın son günlerinde Irak'a gidip kış için gıda malzemesi almaya karar vermişler ve yola koyulmuşlar. Uzun bir yolculuk sonunda geleceklere yere varmışlar. Ellerindeki malları kısa sürede satmışlar. Kendi ihtiyaçlarını da almaya başlamışlardı.

Artık gece olmuştu. Oradaki halk misafiri pek sevmezmiş. Şükrü ve arkadaşları geceyi geçirmek için bir camiye sığınmışlar. Gece bu şekilde erimiş gitmiş. Artık dönme zamanı yaklaşmış. Önlerinde uzun ve yorucu bir yolculuk var ne de olsa. Sabahın kör şafağında namazlarını kıldıktan sonra yola çıkmışlar. Yüksek bir tepeyi güneş doğmadan aşmaları gerekiyormuş. Yüksek tepenin başına çıkmak zor olsa da sırtladıkları yükleriyle tepenin zirvesine gelmişler. Sigaralarını içmişler, dinlenmişler. Tam bu sırada Şükrü ekmek almaya unuttuğunu söylemiş. Arkadaşları her ne demişse de Şükrünün geri dönmesini engelleyememiş. Şükrü, siz burada bir sigara daha içene kadar ben tazı gibi gider gelirim, demiş.

Şükrü koşarak tekrar geldikleri yere geri dönmüş. Vardığı ilk dükkânda ekmek olup olmadığını sormuş. Dükkân sahibi ekmeğin olduğunu söyleyince, Şükrü aceleyle bana hemen beş ekmek ve yarım kilo kuru üzüm ver, demiş. Bunları alan Şükrü çıkmak üzereyken bir kadının kucığında bir çocukla dükkâna girdiğini fark etmiş. Kadın telaşla çocuğu Şükrü'ye uzatmış. Çocuğum siz de kalsın lütfen, bir şey unuttum hemen alıp gelirim, demiş. Şükrü çocuğu almış yanına, beklemiş kadının gelmesini. Çocuk ağlamaya başlamış. Şükrü çocuğu susturmak için elinden ne geldiyse yapmaya çalışmış. Çocuğa dükkândan şeker almış eline vermiş. Nihayet çocuk susmuş. Biraz sonra kadın çıkıp gelmiş, gelmiş gelmesine ama yalnız gelmemiş. Kadın yanında bir sürü polisle gelmiş. Eliyle Şükrü'yü göstererek işte benim kocam bu. Beni ve çocuğumu yıllarca sersefil bırakıp başka yerlere gider, demiş. Polisler, hemen Şükrü'yü yakalamış. Sen, nasıl olur da bir kadını ve çocuğunu bırakıp gidersin, burası dağ başı mı, demiş. Şükrü her ne kadar ben bir tüccarım Türkiye'den geldim demişse de derdini anlatamamış.

Polisler kollarından tutarak karakola götürmüşler. Kadın arkalarından karakola gelmiş. Polis amiri kadın ve Şükrü'yü görünce sormuş diğer polislere, “Bunları ne diye getirdiniz?” Polislerden biri: “Amirim bu adam, bu kadından çocuk sahibi olmasına rağmen bunları yüzüstü bırakıp evden kaçıyormuş. Kadın şikayet edince biz de getirdik.” demiş.

Amir:

- “Oğlum, sen bu kadını ve çocuğunu niye bırakıp gidiyorsun yazık değil mi?” demiş.

Şükrü:

- Ben buraya alış veriş için gelmiş bir yabancıyım bu kadını da tanımıyorum, demiş.

Amir:

- Bu çocuk babasız dünyaya gelmemiştir elbet. Madem öyle diyorsun biz bu çocuğu araya alıp bir çember oluşturalım. Önce ben sonra bütün diğer polisler çocuğa oğlum gel babana desin. Çocuk kime giderse demek ki onun çocuğu, demiş.

Önce amir çocuğa gel babaya demiş ama nafile çocuk mızızlanmış. Bütün polisler de aynı manzarayla karşılaşmış. Sıra Şükrü'ye gelmiş. Şükrü çocuğa gel babaya deyince çocuk atılmış kucağına. Şükrü anlamış, kendisini çocuğa verdiği şekerlerin bu hâle soktuğuna ama yapacak bir şeyi yokmuş.

Amir:

- Edepsiz adam, hani bu kadını ve çocuğu tanımıyordun. Hani yabancı bir tüccardın. Peki neden bu çocuk bunca adamın içinde seni baba olarak seçti. Al şimdi bu kadını ve çocuğunu git evine bir daha bu şekilde gelersen karşıma yemin olsun senin damarlarını kuruturum, demiş.

Şükrü, kadını ve çocuğunu çaresizce alıp çıkmış. Şükrü ile kadın yola koyulmuşlar. Kadın, Şükrü'yü şehrin en uzak mahallesine götürmüş. Bir kapıdan içeri girmişler. Kadın anahtarını çıkarıp başka bir kapıyı açmış. İki katlı bir eve girmişler. Kadın, Şükrü'yü eve kapatıp tekrar çıkmış. Evin tek çıkışı balkonmuş o da yaklaşık otuz metre yüksekmiş. Şükrü bir an düşüncelere dalmış. Arkadaşlarım şimdi gitmiş, eşyalarımı da bırakmıştır. Bırakmadıysa da götürdüklerinde eşim ve çocuklarım beni görmeyince ne yapacaklar. Bu düşüncelerle uykuya dalmış. Bir ara bir gürültüyle uyanmış. Bakmış ki dışarıda yedi civcivi olan bir tavukla yabani bir kuş didişiyor. Meğer bu tavuk kadının Şükrü'ye göz kulak ol dediği tavukmuş. Kuş bütün civcivleri teker teker alıp götürmüş. Şükrü eyvah, demiş. Bu kadın beni yine şikâyet eder ve ben ömrüm boyunca burada mahkûm kalırım, demiş. Kaçmak

için bir yol aramış. Balkondan aşağı bakmış, atlamak istemiş ama çok yüksekmiş. Fakat başka da çaresi yokmuş. İkinci vaktiymiş. Gözlerini kapatıp atlamış aşağıya. O sırada kendinden geçmiş. Kendine geldiğinde akşam saatlerine yakın bir zamanmış. Ellerini ayaklarını ve bütün vücudunu yavaş yavaş hareket ettirmiş. İyi olduğunu anlamış. Hemen doğrulup fırlamış. O sokak bu sokak derken şehrin çıkışına kadar koşmuş.

Akşam karanlığı yavaş yavaş sarıyormuş her yeri. Şükrü çok acıkmıştı. Çoktandır bir şey yememişti. Birkaç eve gidip yiyecek bir şeyler istedi ama nafile. Son bir ev kalmıştı. O eve de gidip isteyecekti mecburen. Eve yanaştı Şükrü. Bir kadının inek sağdığını görmüş. Selam vermiş ve yemek istemiş. Kadın, belli ki çok acıkmışsın. Sen bana şu odunları kır, ben çesmeye gidip su alıp geleceğim. Sana süt kaynatıp ekmekle beraber Allah rızası için vereceğim, demiş. O sevinçle odunları kıran Şükrü, bitirmek üzereyken yanlışlıkla ineğin kafasına baltayı saplamış. İnek olduğu yere yığılmış. Şükrü korku ve telaşla hemen oradan uzaklaşmış. Başka bir sınır köyüne kadar arkasına bile bakmamış.

Geldiği yeni köyde de bütün evleri dalaşıp yemek istemiş ama yine alamamış. Sıcak ekmek kokusu almış. Kokuyu takip ederek bir eve varmış. Güzel mi güzel bir kadın evin girişindeki tandırda ekmek pişiriyormuş. Vakit artık yatsıya yaklaşmıştı. Kadına selam verip kardeş bana ekmek verir misin, diye sormuş. Kadın, hemen cehennem olup git buradan, eşim evde yok seni gören olursa hakkımda kötü sözler söylenir. Seni de beni de yaşatmazlar, demiş. Kadın ahıra doğru giderken Şükrü soluğu içerde almış. Sıcak ekmekle dolu bir sele görmüş. El çabukluğuyla birkaç ekmek çıkarmış. Tam çıkacakken tandırda bir şeylerin piştiğini anlamış. Açmış tandırın içinde ne var, diye. Bakmış ki bir tencere. Tencerenin kapağını açmış yağda kızarmış bir kaz. Hemen bir but alıp gitmek istemiş. Tam o sırada kadının ayak sesleri duyulmuş. Aceleyle kazın tamamını almış. Tandırın arkasındaki bir tomruğun arkasına saklanmış. Kadın tandırın çevresini bir güzel sulamış, süpürmüş ve sermiş. Şükrü artık dayanamamış başlamış ekmekle kazı yemeye. Bu arada bakmış bir başka ayak sesi. İçeriye uzun boylu, kaba saba bir adam girmiş. Belinde çiftesi ve bıçağı, şal şepik giyinmiş pos bıyıklı bir dev. Nerede kaldın, çok beklettin demiş kadın. Adam, arkadaşları ancak kandırıp gelebildim demiş. Kadın, tandıra eğilmiş kazı almak için. Bakmış ki ne kaz var ne bir şey. Anlamış Şükrü'nün kazı aldığını. Dev adam ne oldu diye sormuş kadına. Kadın, varım yoğun bir kazdı onu da senin için pişirmiştım. Fakirin biri gelip yiyecek bir şeyler istedi ben de vermedim. Bak şimdi çalıp gitmiş, demiş. Dev adam da olsun bir şey olmaz, bana sen lazımsın, demiş.

Kadın sokulmuş adamın yanına. Sarılmışlar birbirilerine. Bir ses duyulmuş. Bu ses, evet bu ses yabancı gelmedi kadına. Bu ses kocasının sesiymiş. Dev adam korkudan birden cüce gibi olmuş. Saklanacak bir delik aramış. Tomruğun arkasına saklanmak için hareket etmiş. Kadın da kocasının sesine çıkmış. Dev gibi adam tomruğun arkasında Şükrü'yü görünce tir tir titremiş. Tuzak olduğunu düşünmüş. Kaçmak istemiş. Şükrü arkasından tutarak kaçma ikimiz de aynı yolun yolcusuyuz. Ben kaz hırsız sen kadın hırsız. Adam da Şükrü'nün yanına sığınmış.

Kadın kocasını karşılamış. Bir iltifat etmiş ki adamın aklını almış. Yakışıklı ve delikanlı kocam bunca gün gittin de gelmedin. Hep yolunu gözledim. Ne günüm gün ne gecem gece oldu, demiş. Adam, sevgili karıcığım, elimdeki malları ancak satıp gelebildim. Gelirken bir miktar et de alıp getirdim, demiş. Getirdiği etleri çıkarmış ama çıkarmaz olaymış. Bir kedi hemen bir parça kapmış ve tomruğun arkasına kaçmış. Adam eline aldığı sopayla kediyi kovalamaya başlamış. Kadın ne dediyse de sözünü dinletememiş kocasına. Adam tomruğun arkasına geldiği vakit iki adam görmüş. Hiçbir şey sormadan vurmaya başlamış. Şükrü, dev gibi adamı diğerinin üstüne salmış o aradan sıyrılıp dama çıkmış olanları izlemek için. Kadının kocası dev adamı dayaktan perişan ettikten sonra damdaki Şükrü'yü fark etmiş. Eline aldığı ipi Şükrü'nün boynuna dolamış ve yere yığmış. Öyle dövmüş ki Şükrü günlerce kendisine gelememiş. Şükrü'nün cansız bedenini bir tepeden yuvarlamış kadının kocası.

Şükrü, kendisine geldiğinde vakit sabah olmak üzereymiş. Şükrü sabahı beklemiş. Tekrar yola çıkmış. Yakın bir köye varmış, eski bir dostunu görmüş. Dostu, Şükrü'yü görünce sevinmiş ve hemen sarılmış. Dostu ölüm haberini aldıklarını ve taziyesine bile gittiklerini söylemiş.

Şükrü karnını doyurduktan sonra evinin yolunu tutmuş. Evine varmış. Pencereden karısına bakan Şükrü karısının hâlâ ağladığını görmüş. Kapıyı çalmış. Karısı kim o, diye ses vermiş. Şükrü, benim deyince kadın çok şaşırmış ama yine de kapıyı açmış. Şükrü, girmiş içeriye bir sevinç ve bu sevince eşlik eden gözyaşları. Şükrü başından geçen bunca şeyi olduğu gibi karısına ve çocuklarına anlatmış. Bundan sonraki hayatları mutluluk içinde devam etmiş.

5.42. Tecer Ağa ve Melik İsmail

Yüz, yüz elli sene evvelmiş. Bir bahar günüymüş. Uzak diyarlardan yola düşüp göçebelik yaşayan bir grup ermeni Geçitli'ye misafir olmuş.

Köyün ağası Tecer Ağa'ymış. Misafirleri pek sıcak karşılamazmış. Her biri bir köylünün evine misafir olmuş o gece. Ertesi gün bütün köylünün toplanması için ağa dört bir yana haber salmış. Köylülere, herkes evindeki kâfiri öldürecek, diye emir vermiş. Köylüler bu emri yerine getirmişler. Aradan çok geçmeden Ermeni büyükleri Tecer Ağaya ya intikam ya da tazminat için haberci yollamışlar. Hangi seçenek cazip geliyorsa ağa onu seçsin, demişler. Buluşma yeri olarak Durankaya köyündeki Şir Ali Camisini gösterdiler.

Ağa zaman kaybetmeden, meydan okurcasına yanına aldığı adamlarıyla yola koyulmuş. Köyün girişinde Durankayalı köylülere rastlayan ağa selam vererek yoluna devam edecekken köylülerden biri sorar:

- Ağam bu gidiş nerededir, bu telaş ve acelenin sebebi nedir?

Ağa:

- Şir Ali camisine gidiyoruz orada bizi düşmanımız Ermeniler bekliyor, demiş.

Köylülerden biri:

- Aman ağam, siz çok az kişisiniz. Onlar çok hazırlıklı ve planlı bir şekilde toplanmışlar oraya. Kendinize çok dikkat etmeniz gerekiyor. Biz de size yardım için adamlar toplayıp arkanızdan geliyoruz. Ne olur olmaz tedbiri elden bırakmamak gerekiyor, demiş.

Ağa, caminin avlusuna girerken selam verdi. Kâfirlerin başı Melik İsmail selamı almadı. Ağa geçip oturmuş. Kimseden çıt çıkmıyormuş. Herkes dut yemiş bülbüle dönmüştü. Melik İsmail'in adamlarından bilge biri konuşmuş. Bu düşmanlık bu gün burada bitmeli. Bırakın küslüğü, dargınlığı, husumeti, demiş. Ağa ile Melik göz göze gelmiş. Bilge, ikisinin de bütün tabakalarını alıp karşıdakine ikram etti. Birbirinin tabakasından sigara içmek demek barış ve dostluk demekmiş.

Ağa çevreyi şöyle bir gözden geçirmiş. Baktı ki her on kâfirin arasında bir Müslüman kalmış. Olası bir savaşta kayıp büyük olacakmış. En iyisi bütün şartları kabul etmiş. En

azından bir kurtuluş yolu bulana kadar. Melik İsmail, her bir adamının kanı için seninle bir adam göndereceğim ve sen bu adamlarıma tazminat olarak yüzlerce koyun ve silah vereceksin, demiş. Ağa bu şartı kabul etmiş ki başka bir çaresi de yokmuş. Bu anlaşmayla oradan ayrılmışlar.

Tecer Ağa adamlarıyla ve yanındaki Ermenilerle köyün yolunu tutmuş. Köye geldiklerinde yanındaki Ermenileri yine köy evlerine bölüştürmüş. Yine bir plan içerisindeymiş. Akşam olmuş yemek yenildikten sonra köyün içinde gizliden gizliye bir haber dolaşmış. Herkes evindeki kâfiri öldürecek, öldürmeyen olursa kendisi ölecek, diye. Ağanın kesin talimatı var. Bu emri uygulamak için herkes planını yapmış. Planlar kusursuz işledikten sonra köy kasaphaneyi andırıyormuş. Her yer kan revan içinde kalmış. Bu şekilde ikinci sefer Tecer Ağa, kâfirleri katletmiş.

Sonbahar aylarıymış artık. Bir gün köyün çepeçevre sarıldığını gördüler köylüler. Yaklaşık bin kişi sarmış her yeri. Birden köylüye saldırmışlar. Biri kadın, on dört köylüyü kılıçtan geçirmişler. Her yerde Tecer Ağayı aramışlar. Tecer Ağa evinin gizli bir bölümüne saklandığı için bulamamışlar. Ama gitmeye pek niyetli olmadıkları için Tecer Ağanın evini ateşe vermişler. Duman ve ısıya daha fazla dayanamayan ağa, kâfirler tam uzaklaşacakken ortaya çıkmış. Bunu gören kâfirler hemen saldırmış. Büyük bir vahşet içerisinde ağayı, lime lime etmişler. Önce dudaklarını kesmişler sonra her bir parmağını teker teker vücudundan ayırmışlar. Ağanın etini köpeklerine yediren kâfirler, köyü talan etmiş, yiyecek içecek ne varsa kıymetli eşya her ne ise hepsini almışlar. Birçok köylüyü de esir alıp geri dönmüşler. Esirler arasında Tecer Ağanın yeğeni Kardaş da varmış.

Kamışlı köyü yakınlarına vardıklarında Müslümanlardan biri daha öldürülmüş Kendu isminde abisinin intikamı için bir esiri öldürmeye karar vermiş. Esirler arasında çiçeği burnunda, bir doksan boyunda, yakışıklı ve bakımlı, nefesi reyhan kokulu Ahmet adındaki bir genci kendine doğru çekmiş. Elleri bağlı olan Ahmet, kılıç darbeleriyle delik deşik bir şekilde yere yığılmış. Yola devam etmişler. Gelyi Tiyari (kâfirlerin mekânı) ye varmışlar. Büyücü bir kadın esirler arasındaki ağa yeğenini hemen tanımış. Melik İsmail'den emrinde çalıştırmak suretiyle bu adamı, yani Kardaş'ı almış. Melik, ben Geçitli'yi talan edip ağasını öldürdüm. Birçok kişiyi de esir alıp köyü de yağmaladım. Herkes bilsin ki bana kimse kafa tutamaz. Tutanların sonu ayrı dudak, ayrı parmak ve ayrı uzuvlar olacaktır, demiş. Tecer Ağanın

bıyıklarıyla kaplı dudaklarını esirlerin ayakları altına atan Melik, kendisiyle övünüyormuş. Kardeş, ağanın dudaklarını görünce üzüntüden yere yıkılmıştı.

Melik, çevredeki köylere kendisine itaat etmeleri şartıyla yağmaladıkları malları vereceğini duyurmuş. Çevredeki köyler bu fırsatı değerlendirip bedavadan mal sahibi olmuş. Kimse bu malın hangi öksüzün malı olduğunu düşünmemiş. Yağmalanan onca mal bir anda bitmiş.

Aradan bir yıl geçmiş. Nodız köyünün büyüğü Tayfur Bey, Tecer Ağanın çok iyi dostu olduğundan intikam için köye gelmiş. Yanına köylüden kimi isterse almış ve intikam için göçebelik hayatı yaşayan kâfirlere saldırmak amacıyla yola düşmüşler. Bu sefer çok daha güçlüymüşler. Tayfur Bey ve mahiyetindekiler Gelyi Tiyariyi yerle bir etmişler. Melik İsmail'i yakmışlar ve bütün mallarını talan etmişler. Bu intikam coşkusuyla köye dönmüşler. Artık Geçitli'nin ağası Tayfur Bey olmuş. Tayfur Bey, kurtardıkları esirlerden eski ağanın yeğeni Kardeş' a bütün malları bağışlamış ve Kardeş'in yeni doğmuş oğluna kendi adını vermiş. Böylece ağanın ve bütün köylünün intikamı alınmış oldu. Tayfur Bey bölgeye nam salmıştı.

5.43. Üç Hırsız

Tahmini olarak 40 sene evvelmiş. Hakkâri merkezde her şey güzelmiş, adaletli bir de vali varmış. Bir gün bir haber yayılmış, üç hırsız birçok yeri soymuş. Millet, valiye bir çare bulması için çıkmış. Vali, ben hırsız göremiyorum, demiş. Halk, vali bey sizin koltuğunuzu çalacak değıller ya ki göresiniz, demişler. Vali bir çaresini bulacağını sözünü vermiş. Akşam olunca kimsenin tanımayacağı bir kılığa girip çarşıya inmiş. Üç şüpheli şahıs görünce bir şey çalıyormuş gibi yaparak kaçmaya başlamış. Çok geçmeden yakalanmış. Üç hırsız niye kaçıyordun, demiş. Vali, çocuklarım evde aç bekliyorlar. Bir iki şey alıp gidecektim ki siz geldiniz. Ben de korkumdan kaçtım, demiş. Hırsızlar demek sen de bizdensin. O hâlde bu akşam bize katıl, bir evden mücevher alacağız. Hepimize yeter, demişler.

Planladıkları gibi eve doğru yürümüşler. Vali, iyi güzel de hiçbirimiz diğèrinin huyunu bilmiyoruz. Birbirimizi tanıyalım ona göre iş yapalım. Hırsızlardan yaşça büyük olan, çok haklısın birbirimizi tanımamız gerekir, demiş. Başlamış kendisini anlatmaya. Benim iyi huyum bir kimsenin ya da bir evin zerre kadar bir şeyi boğazımdan geçerse asla ona ihanet edip zarar vermem, demiş. Orta yaşlı olan ise ben de köpeklerin dilinden anlarım. Eğer köpekler bizi kovalarsa onları hemen yatıştırırım, demiş. Üçüncü ve küçük olan hırsız da bir insanın bana sırtı dönük bile olsa onu bir kere görmüşsem bir daha asla unutmam, demiş. Vali, hepinizin iyi huyu, özelliğı çok müthiş. Ben de nerde yakalanırsak yakalanalım bıyıklarım ile oynadığım an serbest kalma özelliğine sahibim. Aynı zamanda beraberimdekiler de serbest kalır, demiş.

Hırsızlar buna çok sevinmişler. Yola devam etmişler. Eve gelmişler. Etrafı kolaçan ettikten sonra içeri girmişler. Büyük olan hırsız yanlışlıkla yere düşmüş tuzdan tadar. Tattıktan sonra sözü aklına gelmiş. Hemen diğèr arkadaşlarına aldıkları her şeyi bırakmalarını söylemiş. Yoksa hepsini yakalatacakmış. Vali, yanlışlıkla oldu bir şey olmaz şu altınları alalım demişse de kâr etmemiş. Hemen oradan uzaklaşmışlar. Yolda köpeklerin saldırısına uğramışlar. İkinci hırsız aramızda vali olduğunu söylüyor köpekler, dedi. Vali, aman canım hepimiz hırsızız. Valinin işi ne burada. O sokak bu sokak derken vali, üçünü de yakalatmış, kendisi kaçmış.

Ertesi sabah vali, kıyafetini giymiş makamında otururken üç hırsızın yakalandığı haberi gelmiş. Hırsızlar tek tek valinin huzuruna çıkarılmışlar. Büyük olan ifadesini vermiş. Orta yaşlı olan da ifadesini vermiş. Sıra, birini arkadan bile görsem asla unutmam diyen

üçüncü hırsıza gelmiş. İçeri girer girmez vali bağırmış. Sen, niye milletin malını çalyorsun, diye. Hırsız cevap vermiş: “O çuvalı senin için doldurmuştum, son anda bıraktığımı unuttun mu?” demiş. Vali, diğer ikisini de çağırmiş yanına ve üçünüzde sözünüzün eriymişsiniz. Sözünüzü tuttunuz. Şimdi sıra bende. Ben de serbest kalmanızı sağlıyorum. Bu şekilde ben de sözümü yerine getirmiş olacağım ama bir şartla, demiş. Her birinize bir iş vereceğim. Siz bu kadar iyi insanlarken kötülük niye. Çalışın kazanın.

Böylece iş sahibi olan hırsızlar bir daha kimsenin tavuğuna kış dememiş. Şehir yine eski huzuruna kavuşmuş. Vali de nasıl bir vali olduğunu bir daha herkese tanıtmış oldu.

5.44. Aptallık Meselesi

Bir zamanlar bir tilki varmış. Tilkinin karnı çok acıkmış.

“Ne yapayım da karnımı doyurayım?” demiş.

Aklına bir fikir gelmiş. Nerede bir örümcek ağı bulduysa hepsini toplamış. Örümcek ağlarını sarık haline getirip başına sarmış. Amacı, sarıklı haliyle hayvanları kandırmakmış.

Sonra tilki, köye inmiş. Köyde bir horoz görmüş.

“Horoz kardeş! Gel, beraber hacca gidelim. Hac mevsimi geldi.” demiş.

Horoz:

“Yoo, ben seninle gelmem. Sen beni kandırıyorsun. Yolda beni yersin.” demiş.

Tilki:

“Öyle olur mu horoz kardeş? Ben tövbe ettim. Bak başımda büyük bir sarık var. Hadi gel de beraber hacca gidelim.” demiş.

Tilki horozu kandırmış. Horozla birlikte yola çıkmış. Yolda giderlerken gölde yüzen bir ördek görmüşler.

Tilki:

“Ördek kardeş! Bizimle hacca gelmiyor musun? Hac mevsimi geldi.” demiş.

Ördek:

“Yoo, ben seninle gelmem. Sen beni kandırır, yolda yersin.” demiş.

Tilki:

“Öyle olur mu ördek kardeş? Ben tövbe ettim. Bak, başımda büyük bir sarık var. Hadi gel de beraber hacca gidelim.” demiş.

Tilki ördeği de kandırmış. Üçü birlikte yola koyulmuşlar. Bayağı yol gitmişler. Bir taşın üstünde öten bir keklik görmüşler.

Tilki:

“Keklik kardeş! Orada ötüp durma. Hac mevsimi geldi. Biz hacca gidiyoruz. Sen de bizimle gelsene.” demiş.

Keklik:

“Yoo, ben seninle gelmem. Sen beni kandırır, yolda yersin.” demiş.

Tilki:

“Öyle olur mu keklik kardeş? Bak, ben tövbe ettim. Hadi gel de birlikte hacca gidelim.” demiş.

Kekliği de yanlarına alıp yola devam etmişler. Az gitmişler, çok gitmişler, bayağı yol gitmişler. Çok yorulmuşlar.

“Biraz dinlenelim.” deyip küçük bir mağaranın önünde konaklamışlar.

Tilki:

“Siz içeri girin, ben geliyorum.” demiş.

Horoz, ördek ve keklik mağaraya girer girmez tilki de mağaranın kapısının önünde oturmuş.

Tilki, horoza seslenmiş:

“İmam Efendi! Sen şeriattan iyi anlarsın. Söyle bakalım, bu ördeğin hakkı ölüm değil mi?” demiş.

Horoz:

“Ördek ne yapmış ki? Niye hakkı ölüm olsun?” demiş.

Tilki:

“Daha ne yapsın ki? Sabahtan akşama kadar gölün içinde yüzüyor. Bütün pisliğini göle döküyor. İnsanlar da o sudan içiyor.” demiş.

Horoz:

“Vallahi doğru söylüyorsun. Ördeğin hakkı ölümdür. Onu öldür.” demiş.

Tilki, ördeği öldürmüştü.

“Ben bu pis ördeğin etini de yemem.” deyip ördeği bir köşeye fırlatmış.

Sonra:

“Horoz kardeş! Söyle bakalım, sence bu kekliğin hakkı da ölüm değil mi?” demiş.

Horoz:

“Niye, keklik ne yapmış ki?” demiş.

Tilki:

“Daha ne yapsın ki? Sabahtan akşama kadar taşların üstüne çıkıp ötüyor. Milleti rahatsız ediyor. Şimdi bunun hakkı ölüm değil mi?” demiş.

Horoz:

“Vallahi doğru söylüyorsun. Onun hakkı da ölümdür, onu da öldür.” demiş.

Tilki kekliği de öldürüp bir köşeye atmış.

Sonra horoza şöyle demiş:

“İmam Efendi! Sıra sana geldi. Senin hakkın da ölüm değil mi?”

Horoz:

“Niye, ben ne yapmışım ki?” demiş.

Tilki:

“Daha ne yapasın ki? „Ben imamım.“ diyorsun. Sabahtan akşama kadar pisliğin içinde dolaşıyorsun. Sonra da gidip cemaatin önünde namaz kıldırıyorsun. Söyle bakalım, senin hakkın ölüm değil mi?” demiş.

Horoz hiçbir şey diyememiş. Tilki horozu da öldürmüş. Sonra oturup üçünü de afiyetle yemiş.

5.45. Tilki ile Yılan

Bir gün bir tilki suyun kenarına gelmiş. Tam o esnada bir yılan görmüş. Yılan da etrafta dolanıyormuş. ikisi de karşıya geçmek istiyorlarmış. Yılan tilkiyi tuzağa düşürmeye çalışıyormuş.

Tilki yılanı:

“Niçin burada dolanıyorsun?” demiş.

Yılan:

“Karşıya nasıl geçebileceğimi düşünüyorum.” demiş.

Tilki:

“Ben de karşıya geçmek istiyorum.” demiş.

Yılan:

“O zaman gel, seninle dost olalım. Beni sırtına al, birlikte karşıya geçelim.” demiş.

Tilki:

“Tamam, yılan kardeş! Sırtıma gel de birlikte karşıya geçelim.” demiş.

Yılan tilkinin sırtına çıkmış. Suyu girmişler. Kıyıya az bir mesafe kalınca yılan kendisini tilkinin boğazına dolamış ve tilkinin boğazını sıkıya başlamış. Tilki yılanın kendisini boğmaya çalıştığını anlayınca:

“Ah yılan kardeş! Madem öleceğim, madem boğazımı sıkıp beni öldüreceksin bari o gözlerini göster de sana doyasıya bir bakayım.” demiş.

Yılan, başını aşağı doğru sarkıtınca tilki yılanın başını dişleyip koparmış. Yılanı suyun kenarına getirip düzgün bir şekilde yere sermiş.

“Yılan kardeş! İşte dostluk böyle düzgün olur. Senin yaptığın gibi eğri dostluk olmaz.” demiş.

5.46. Belkıs ile Bosindi Masalı

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde güzel mi güzel bir kız varmış. Bu güzel kızın adı Belkıs imiş. Belkıs çok güzel, ay yüzlü bir kızmış. Bosindi, eşi ve Belkıs Hakkâri'nin Navheliza yöresinde hayatlarını sürdürüyormuş.

Yaşlı bir adamında bu yöreden Selim adında bir dostu varmış. Yaşlı adam Ali, Şahin ve Şaban adındaki üç oğluyla şehirde yaşıyormuş. Aslen Türk oldukları söylenir. Yaşlı babanın çocuklarına bir öğüdü varmış. Benim Kürtler arasında Navheliza yöresinde bir dostum var ama onu hiçbir zaman ziyaret etmeyin demiş. Aradan bir yıl geçmiş ve yaşlı baba vefat etmiş. Çocuklarda tek başlarına kalakalmışlar. Ne yapalım, kime gidelim derlerken küçük oğlan olan Şaban babamın Kürtler arasındaki dostunu ziyaret edeceğim demiş. Ağabeyleri babanın öğüdünü hatırlattılarsa da fayda etmemiş ve küçük oğlan yola koyulmuş.

Gel zaman git zaman oraya vardı bir zaman. Vardı varmasına ama şaşkınlıktan başı dönmüş. Neden mi? Her memlekette bir Ay varken bu memlekette iki Ay varmış. Bu Şaban'ın çok tuhafına gitmiş ve çok merak etmiş. Sormuş sormuş babasının dostunun evini ve bulmuş. Kapıya gelmiş vurmuş kapıya selam kelam demeden sormuş bu memlekette neden iki Ay var? Baba dostu Selim, oğlum boş ver sen bunu, sen babanın sıhhatinden haber ver demiş. Babam sizlere ömür demiş ve tekrar sormuş bu iki ay meselesini. Selim anlatmaya karar vermiş ve demiş: "Oğlum bu iki Ay'dan biri Belkıs adındaki bir güzelin parlaklığıdır. Bu memlekette hep görünen bir güzelliştir o. Diğer de her memlekette bulunan herkesçe bilinen Aydır. Şaban: "Peki Belkıs'a nasıl gidebilirim." diye sormuş. Baba dostu, Belkıs'ın bir kasrı var, o kasrın girişindeki ipi çekene Belkıs görünür. Şartlarını yerine getirenle de evleneceğini söylemiş.

Şaban bu işe sevinmiş ve koşmuş kasra doğru. Kasrın girişindeki ipi çekmiş ve o nur yüz görünmüş. Kimsin, niye geldin? Yabancıyım güzelliğine şahit oldum, seni almaya geldim demiş, Şaban. Belkıs şartlarımı yerine getirene varırım. Tek şartım var: Bosindi hikâyesi. Bunu bilen insanla evleneceğim ama bana gelip de bunu bilmeyeni de asarım demiş. Şaban kabul etmiş ve ayrılmış oradan. Gitmiş dolaşmış dolanmış elinde ne var ne yok hepsini harcamış ama bunu bilen kimseye ulaşamamış. Dönmüş tekrar Belkıs'ın kasrına. İçeri

alınmış bakmış bir oda dolusu kelle. Cellatlar onunda başını vurmuş en sonunda. Yüzerce kelleden biri de onun kellesi oldu.

Kardeşini merak eden ağabeyleri onu aramaya karar vermişler ve ortanca kardeş olan Şahin yola koyulmuş atıyla. Dere tepe aşmış. Sonunda Navhelza'ya ulaşmış. Ulaşır ulaşmaz kardeşinin atını görmüş bir otlakta. O da sormuş babasının dostunu. Bulmuş bu dostu ama bulana kadar akşam olmuş. O da görmüş o iki parlak Ay'ı. Selim amcaya kendisini tanıtmış ve zaman kaybetmeden sormuş bu iki Ay meselesini. Selim amca bırak yavrum sen bu işi kardeşini ara demişse de Şahin, kardeşimi ararım ama önce sen bana bu Ayları anlat. Selim amca başlamış anlatmaya. Demiş ki : “Oğlum bu iki Ay'dan biri Belkıs adındaki bir güzelin parlaklığıdır. Bu memlekette hep görünen bir güzelliştir o. Diğer de her memlekette bulunan Aydır.” Şahin, bu güzele nasıl ulaşabileceğini sormuş ve kasrın girişindeki ipi çekince görüneceğini öğrenmiş. Yola koyulmuş, kısa zamanda kasra ulaşmış. İpi çekmiş bir de ne görsün dünyalar güzeli bir hanım. Belkıs, kim olduğunu bilmem ama buraya geldiğine göre benim izdivacıma talipsin demiş. Şartlarım var bunu yerine getirmek kolay değil, olaydır. Başından olmak var bu işin sonunda demiş. Şahin, olsun demiş. Bir güzel için değer demiş ve şartı sormuş. Belkıs, tek şartım var: Bosindi hikâyesi. Bunu bilen insanla evleneceğim ama bana gelip de bunu bilmeyeni de asarım demiş. Şahin kabul etmiş ve ayrılmış oradan. Sormuş soruşturmuş, vermiş veriştirmiş ama o da bir türlü istenen hikâyeyi öğrenememiş. Dönmüş kasra bir umut beklercesine ama nafile. Onun da başı vurulmuş. Kellesi diğer kellelere sırdaş olmuş. Büyük kardeş bu işi garipsemiş ve aklına babasının öğüdü gelmiş. Neden babam dostumu ziyaret etmeyin demişti diye düşünmüş ve o da kardeşlerini aramak için koyulmuş yola.

Ali, akıllı ve ağır başlıymış. Yola koyulmuş ama hep babasının öğüdü kurcalıyormuş kafasını. Bu düşünceler kafasını kurcalarken Ali de Nevheliza'ya varmış. Kardeşlerinin atlarını görünce başlarına bir şey geldiğini tahmin etmiş. Ne yapıp edip baba dostuna ulaşmalıyım, demiş. Sormuş Selim amcanın evini konu komşuya. Bulmuş baba dostunun evini ve sormuş kardeşlerinin akıbetini. Baba dostu anlatmış Belkıs meselesini ve kasra girmenin şartını. Ali de mademki kardeşlerim orada o zaman bende oraya gidiyorum demiş ve tutmuş kasrın yolunu. Girişteki ipi çekince Belkıs çıkmış ortaya. Yiğidim derdini söyle derman bulalım demiş. Ali bu güzelliğe hayran kalmış ve seni istiyorum demiş. Belkıs, şartım var yerine getirirsen tabi demiş. Nedir şartın ? Belkıs, tek şartım var: “Bosindi hikâyesi” demiş. Bunu bilen insanla evleneceğim ama bana gelip de bunu bilmeyenin de kellesini

uçururum demiş. Eyvallah demiş ve ayrılmış oradan Ali. Başlamış aramaya bu hikâyeyi. Sormuş, araştırmış ama nafile o da bulamamış bu hikâyeyi. Belkıs'ın yanına da gitmemiş.

Geniş bir ova da yürüyüş yapan Ali, güzel ve yeşillikler içinde olan bir ağacın gölgesinde uzanmış ve uykuya dalmış. Uyandığında ağacın tepesinde o yörede adına şalül denilen yırtıcı bir kuşun yuva yaptığını görmüş. Bu kuş yuvasının içindeki civcivleri seyrederken farklı bir sesin civcivleri korkuttuğuna şahit olmuş. Meğer bu sesin sahibi azılı düşman olan yılanı aitmiş. Yılan ağaca tırmanıp civcivlere doğru sürünüyor. Bunu gören Ali tez davranmış ve yılanı öldürüp parçalara ayırmış. Parçalarını da bu civcivlere yem olarak vermiş. Tekrar uykuya dalmış. Civcivlerin annesi, yırtıcı, azgın, dev cüsseli, büyük kanatlı şalül kuşu, civcivlerini korkmuş görmüş. Bu hâle bir anlam vermeyen kuş, yerdeki adama saldırmak için hareket edecekken civcivler annelerine olup biteni anlatmış. Anne kuş bu iyiliğin altında kalmamak için gitmiş bir kanadını uyuyan Ali'ye yastık, diğer kanadını da gölge yapmış. Ta ki Ali kendiliğinden uyanana kadar. Ali uyanınca anne kuş sormuş, kimsin, nesin, neden buradasın? Yedi yıldır bu ağaçta civcivlerim telef oluyordu bunu yapan sen miydin? Ali cevap vermiş: “Hayır, bunu yapan asi bir yilandı. Onu öldürüp civcivlerine yem ettim. Bana gelince ben gariban bir yolcuym. Dağ dağ, tepe tepe, ova ova dolaşır derdime çare ararım. Bosindi hikâyesi nedir onu öğrenmeye çalışırım. Bana bu konuda yardım eder misin?” demiş. Bosindi hikâyesi biraz zor bir konudur bu bana ağır gelir ama dediğimi yaparsan yardım ederim sana, demiş. Koçanis memleketinde her hafta cennetin kapısı bir gün açılır ve bazı eşyalar içeri alınır. Sen bu eşyalar arasında içeri girersen orada Bosindi'yi görürsün o sana anlatır. Kime anlatırsa hikâyesini onu orada öldürtmüştür. Sen hikâyeyi dinle, pencerenin kenarına yakın otur. Hikâye bittiğinde kendini pencereden aşağı at. Ben aşağıda kanatlarıma seni alıp geri getireceğim. Tamam demiş Ali ve girmiş cennete. Bosindi'yi görmüş ve derdini anlatmış. Bosindi hikâyemi anlatırım ama seni de öldürürüm demiş. Tamam demiş Ali, yeter ki sen anlat demiş. Bir zamanlar Koçanis memleketinin paşasıydım. Benim güzel mi güzel, tatlı mı tatlı, namı yedi diyarda duyulmuş bir eşim vardı. Belkıs kız kardeşiydi. Ondan çok daha güzeldi. Yıldırım ve rüzgâr adında iki atım vardı. Biri rüzgârla yarışır, diğeri de yıldırımlara kafa tutardı. Bir seyisime bir atımın çok zayıfladığını bunun sebebinin ne olduğunu sordum. Bilmem dedi. Falakaya attım. Paşam eşiniz bilir dedi. Her gece rüzgâr ata binip gidiyor. Sebep bu olsa gerek.

Akşam olunca uyur gibi yaptım. Eşim uyuduğumu sanıp rüzgâra binip yola çıktı. Ben de onu yıldırım atımla takip ettim. O yana saptı bu yana saptı en sonunda bir dağın eteğindeki

bir mağaraya girdi. Mağarayı dışarıdan gözlemledim. Baktım mağarada yedi dev ve eşim. Devler kızılıyordu. Neden bu akşam geciktin diye. Eşim, o namussuz kocam bir türlü uyumadı, ondan geciktim diyordu. Yedi dev gecenin geç saatlerine kadar karımla cümbüş yaptı, bende izledim. Geri dönme zamanı gelmişti eşimin. Atına binip geri döndü. Ben uyuyan yedi dev param parça ettim. O sırada devlerden biri Allah'a yalvardı, onun gövdesiyle beraber kalan başından can gitmedi. Sana vasiyetim olsun elimden kurtulursan, o dev, Belkıs'ın yatığının altında. Önce onu öldür, sonra Belkıs ile evlenmeye niyetlen. Eve dönüp eşimin de iki kolunu ve ayaklarını kestim. Ona da o azabı müstahak gördüm. Benim hikâyem böyle.

Hikâye biter bitmez Ali kendini pencereden aşağı, şalül kuşunun kanatlarına bıraktı. Bosindi, ah seni öldürmedim kurtuldun diye yakınıyormuş. Şalül kuşu Ali'yi baba dostu Selim'in evine bıraktı ve vedalaştı. Selim amca sordu. Ne yaptın, öğrendin mi Bosindi hikâyesini? Evet, öğrendim dedi. Ali kalkıp kasra gitti. İpi çekti ve Belkıs'ın yanına çıktı. Yanına varır varmaz odasına koştı ve yatağın altındaki dev bulup öldürdü. Belkıs'ın yanına geri döndü. Belkıs seninim artık dedi. Ali, kardeşlerim nerede diye sordu. Belkıs, vurulmuş kafaların arasına bak görürsün demiş. Ali bakmış iki kardeşinin kafasını bulmuş ve Belkıs'a dönmüş sen dünyanın tek sultanı da olsan bana yaramazsın. Kardeşimin katili ile evlenemem demiş, vurmuş Belkıs'ı da öldürmüş. O konaktaki hizmetçiyi kendine eş seçmiş ve bütün dünyaya nam salmış.

5.47. Feride İle Faruk

Evvel zaman içinde bir köyde yoksul bir aile yaşarmış. Bu ailenin Faruk, Davut ve Feride adlarında üç çocuğu varmış. Babaları Faruk ve Davut'u çalışıp para kazanmaları için başka bir şehre göndermiş. Aradan aylar geçmiş. Feride'nin annesi kızını bu iki oğlunun yanına göndermeye karar vermiş.

“Feride, kızım! Kardeşlerinin evine git. Onlara ev işlerinde yardım edersin. Yemeklerini pişirir, çamaşırlarını yıkarsın.” demiş.

Feride kardeşlerinin evine gitmiş. Kardeşleri bacılarını görünce çok sevinmişler. Feride'nin bir kedisi varmış. Onu çok severmiş. Ne yese ona da yedirirmiş.

Bir gün Feride ocaktaki ateş sönmesin diye üstünü küllemiş ve dışarı çamaşır asmaya çıkmış. Kedi de Feride'den hiç ayrılmıyormuş. Feride yerde gördüğü bir kuru üzümü alıp yemiş. Kedisiyle paylaşmamış. Kedi bunu görünce çok sinirlenmiş ve gidip ateşin üzerine işeyerek onu söndürmüş.

Feride, çamaşırları astıktan sonra içeri girince ateşin söndüğünü görmüş. Yemek pişirmesi için ateş bulması gerekiyormuş. Dışarı çıkıp ateş aramaya başlamış. Az gitmiş, uz gitmiş. Uzakta bir dumanın yükseldiğini görmüş. Dumana doğru yürümüş.

Dumanın yükseldiği yere gelince ateşin üstünde bir kazanın kaynadığını görmüş. Kazanın yanında çok güzel iki kız varmış. Onlardan ateş istemiş. Kızlar Feride'ye ateş vermişler. Sonra Feride'ye şöyle demişler:

“Bizim annemiz bir cadıdır. Bu sabunu, suyu ve tarağı al. Annemiz gelir de senin kokunu alırsa peşine düşer. Bunları atarsan annemizden önce evine ulaşırsın.”

Feride onları alıp yola düşmüş. Biraz sonra kızların annesi gelmiş.

“Burada yabancı bir insan kokusu var. Kim geldi?” demiş.

Kızlar bir şey dememiş. Cadı kokuyu takip edip Feride'yi bulmuş. Feride, cadının geldiğini görünce sabunu atmış. Her taraf kaygan olmuş. Cadı yürüyememiş. Ama sonunda oradan kurtulmuş.

Tekrar Feride'yi takip etmeye başlamış. Feride bu defa suyu dökmüş. Her taraf göl olmuş. Cadı, gölün içinden geçmeye çalışırken Feride eve biraz daha yaklaşmış.

Cadı, gölden kurtulunca Feride tarağı atmış. Her taraf diken olmuş. Cadı dikenlerin içinden çıkmaya çalışırken Feride evine varmış ve kapıyı kilitlemiş. Cadı dikenlerden kurtulup evin kapısına gelmiş. Kapıyı çalmış. Feride kapıyı açmamış.

Cadı, Feride'ye şöyle demiş:

“Parmasını şu kapının deliğinden çıkar da yüzük takayım.”

Feride korkarak parmasını kapı deliğinden dışarı çıkarmış. Cadı, Feride'nin parmasına iğne batırarak kanını emmeye başlamış. Cadı her gün gelip Feride'nin parmasını emiyormuş.

“Parmasını uzatmazsan kardeşlerini öldürürüm.” diyormuş.

Feride de kardeşlerine zarar gelmesin diye kimseye bir şey anlatmıyormuş. Cadının dediklerini aynen yapıyormuş. Bu yüzden günden güne zayıflıyormuş. Kardeşleri bunu fark edince Feride'ye ne olduğunu sormuşlar. Feride olanları anlatmış.

Ertesi sabah kardeşleri işe gitmeyip evde saklanmışlar. Cadı gelince kılıçlarıyla cadıyı öldürmüşler. Feride kardeşlerine cadının çok güzel iki kızının olduğunu söylemiş. Kardeşleri gidip cadının kızlarını getirmişler ve onlarla evlenmişler.

Gel zaman, git zaman cadının kızları, annelerinin ölmesine sebep olduğu için Feride'yi öldürmek istemişler. Aralarında konuşup plan yapmışlar. Bir gün küçük bir yılan yavrusunu suyun içine koyarak belli ettirmeden Feride'ye içirmişler.

Aradan aylar geçmiş. Feride'nin karnı şişmiş. Feride'nin kardeşleri bu durumu karılarına sorunca onlar da:

“Feride kötü yola düştü. Başkasından hamile kaldı.” demişler.

Kardeşler bu duruma çok kızmışlar. Feride'yi öldürmek istemişler. Sabah olunca Faruk Feride'ye:

“Hadi, bugün seninle oduna gidelim!” demiş.

Feride’yi de yanına alarak yola çıkmış. Bir dağın başına gelmişler. Feride orada uzanmış. Faruk da odun kesmeye başlamış. Faruk Feride’nin uyuduğunu görünce onun bir parça elbisesini almış, tavşan kanına sürerek eve gitmiş. Feride’yi orada bırakmış. Davut’a Feride’yi öldürdüğünü söylemiş.

Feride uyanmış. Faruk’un kendisini dağ başında bırakıp gittiğini görünce ona beddua etmiş.

“İnşallah ayağına yılan kılçığı batar da benim elim değmeden iyileşmez.” demiş.

Sonra da kalkıp yola düşmüş. Az gitmiş, uz gitmiş. Bir çiftçiye rastlamış. Çiftçiden su istemiş. Çiftçi ona çeşmeyi göstermiş. Feride çeşmenin başına gelip su içince suyun içindeki bir yılanın karnındaki yılanla konuştuğunu fark etmiş.

Çiftçi de bu sesleri duymuş. Feride’ye ne olduğunu sormuş. Feride başından geçenleri çiftçiye anlatmış. Çiftçi Feride’yi evine götürmüş. Çok tuzlu bir et pişirip Feride’ye yedirmiş. Sonra Feride’yi ayaklarından tavana asmış. Altına da bir leğen su koymuş. Feride’nin karnındaki yılan çıkıp suya girmiş. Çiftçi yılanı öldürmüş. Sonra da Feride ile evlenmiş.

Yıllar birbirini kovalamış. Feride’nin bir çocuğu olmuş. Büyüyüp oyun çağına gelmiş. Çocuk bir gün dışarıda oynarken ayağına yılan kılçığı batan ve buna şifa arayan birini görmüş. Koşup eve gelmiş. Annesine haber vermiş. Annesi gelenin Faruk olduğunu anlamış ve onu yanına çağırılmış.

Faruk, kardeşi Feride’yi görünce şaşırılmış. Çiftçi, olanları Faruk’a anlatmış. Faruk, kardeşinden af dilemiş. Feride, Faruk’u affetmiş. Sonra elini yaranın üstüne sürünce yara hemen iyileşmiş. Feride kendisine atılan iftirayı Faruk’a anlatmış.

Faruk eve dönüp Davut’a olanları anlatmış. İkisi de hemen karılarını öldürmüşler ve yılanlı kuyuya atmışlar. Sonra da Feride’nin memleketine gelmişler. Orada uzun yıllar birlikte mutlu yaşamışlar.

Onlar kavuştu birbirine, darısı kavuşmayanların başına.

5.48. Avcı Ali

Bir varmış bir yokmuş. Bir zamanlar Şahmeran adında yarı insan yarı yılan bir varlık yaşarmış. O yörenin gelen gideni çokmuş. Ali adındaki bir genç de sürekli ava çıkarmış. Ali her zaman olduğu gibi yine av peşindeymiş. Bir yamacın başına vardığında yılanların bir şeye saldırdığına şahit olmuş. Hemen yanaşmış onlara doğru. Bir de ne görsün bir sürü yılan bir Şahmeran'a saldırıyormuş. Ali çok şaşkınmış. Ne yapacağını bilmiyormuş. Ateş etse belki de Şahmeranı vuracaktı. Kararsızmış. En son ateş etmek zorunda kalmış. Ve olan olmuştu. Şahmeranı bacağından yaralamıştı. Evine doğru zar zor varmıştı. Ahalisi sormuş: "Bu ne hâl." diye. Şahmeran, Avcı Ali vurdu beni, demiş. Ali'yi hemen oraya getirmişler. Söyle niye Şahmeranı vurdun? Ali, Şahmeran yılanların saldırısına uğramıştı. Ben de onu kurtarmak için çareler aradım ama hiçbiri fayda etmedi. Ateş ettim ve kazayla şahmeranı vurdum, demiş. Şahmeran, evet doğru söylüyor, demiş. Bütün yılanları oraya toplamışlar. Şahmerana hangisi diye sormuşlar. Bunların içinde yok, demiş. Peki, kim kaldı başka. Ahali sadece Seloli dağında yaşlı bir yılan kalmış, o da gelemedi, demiş. Gidin onu da zorla getirin, demiş. Getirmişler. Şahmeran, tamam buydu, demiş. Cezalandırıp ölüsünü kuşlara yem etmişler.

Aile reisi Ali'ye kendisinden ne istediğini sormuş. Ali, cevap vermemiş. Ali, sana yüz deve yükü altın hediyem olsun, demiş. Ali, hayır istemem, bana sadece hayvanların ne dediğini anlamamı sağlayın, yeter demiş. Ne yapacaksın hayvanların dilini, al sana altın, demiş. Ali, hayır hayvanların dilini anlamak istiyorum, demiş. Hayvanların dilini anlamasını sağlamışlar. Ali oradan ayrılmış.

Yola koyulmuş. Köye yaklaşmıştı. Son bir tepe kalmıştı. Bir sesler duymuş. Kurtlar konuşuyormuş. Bu akşam ovadaki koyun sürüsüne saldıracağız, demişler. Harekete geçmişler. Ali sürüye yakınmış. Çobanlar uyumuş, kurtlar dişlerini bilemişti. Ali sürüye vardığında yeni doğmuş bir koyunun kuzusuna: "Gel kuzum gel. Seni kurtlar yer. Sen yedi yüz koyunun dünyaya gelmesine vesile olacaksın." dediğini duymuş. Ali hayretle koyunu dinlerken aynı zamanda kurtlar için pusuya yatmıştı. Kurtlar hücum etmiş, koyunlar kaçışmış. Ali ateş edip kurtları bertaraf etmiş. Çobanlar telaşla uyanmışlar. Baktılar ki üç kurdun leşi ile bir koyunun cesedi. Başlarında da Ali. Şaşırmışlar. Kimsin, nesin? Sen olmasaydın bütün sürümüz yok olacaktı, demiş çoban. Şimdi dile ne dilersem. Sana on koyun verelim. Yok demiş, Ali. Ben

sadece yeni doğurmuş şu koyunu isterim. Tabi verirsiniz, demiş. Bir koyun nedir ki on yirmi sana feda olsun. Al senin olsun, demiş.

Ali, koyunun kuzusunun yedi yüz koyuna vesile olacağını biliyormuş. Aldı koyununu evine gitmiş. O günden sonra sadece koyunuyla zaman geçirmiş. Ava hiç çıkmamış. Yıllar geçmiş. Ali'nin sürüsü çoğaldıkça çoğalmış. Ali artık o yörenin en zengin adamı olmuştu. Ali bu şekilde ömrünün sonuna kadar bolluk içinde yaşamış.

5.49. Sirko

Bir varmış, bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur saman içinde köyün birinde Sirko ve Piko adında iki kardeş varmış. Fakir ve kimsesizlermiş. Gel zaman git zaman aradan geçmiş bir arpa boyu kadar zaman, geçimlerini sağlamışlar uzun bir zaman.

Bir gün Piko, Ekrem Ağanın hizmetli aradığını duymuş. Piko, ağaya gelmiş ve işin şartlarını kabul ederek işe başlamış. İş zormuş zor olmasına ama anlaşılmaya uymazsa kellesinin gideceğini biliyormuş. En sonunda dayanamamış ve ağaya işi bırakacağını söylemiş. Ekrem Ağa kafasını vurdurtmuş. Sirko, kardeşine çok üzülmüş ama artık elden bir şey gelmiyormuş. Çaresizlik içinde kardeşini defnetmiş. Artık yapayalnız kalmıştır. Tam anlamıyla kimsesizdir. Ne yapacağını, bundan sonra tek başına bu hayatı sürdürmenin daha zor olacağını düşündü. Bir an kardeşinin intikamı gelmiş aklına.

Sirko, Ekrem Ağanın konağına gelmiş. Ağaya, ben Piko'nun kardeşiyim. İşsizim. Ağabeyimin işine devam edip paramı almak istiyorum, demiş. Ağa, şartları biliyorsun sanırım, demiş. Evet, ağam biliyorum. İşiniz çok. Küsersem ya da vakit dolmadan gidersem kellemi vuracaksınız. Siz, beni sürem bitmeden gönderirseniz paramın yüz katını vereceksiniz. Sirko, şartlar bunlar, demiş. Ağa da tamam demiş.

Sirko başlamıştır artık işe. İlk günden itibaren Sirko, intikam planlarını yapmış.

Ağa:

- Sirko, misafirler için yemek getir, çay ver. Oğlumun çışı geldi tuvalete götür. Akşam olmadan bütün bahçeyi sula, diyerek işleri sıralamış.

Sirko:

- Tamam, başım üstüne ağam, demiş.

Misafirlere yemek vermiş, çay vermiş. Çocuğu tuvalete götürmüş, kıcına iğne saplamış çocuk ağlamış. Getirmiş dışarı, ağam çocuk işemiyor, demiş.

Ağa:

- Götür tekrar işemesini söyle. İşemezse tut ayaklarından, duvara vur, demiş.

Sirko:

- Hay hay ağam emriniz başım üstüne, demiş.

Çocuğu tekrar götürmüş yine iğne batırmış. Çocuk işememiş. Ayaklarından tutup duvara vurmuş.

Ağa:

- Ne yaptın neydi, o ses?

Sirko:

- Çocuk işemedi. Ben de ayaklarından tutup duvara vurdum. Öldü. Ağam isterseniz işime son verin, demiş.

Ağa:

- Hayır devam et, demiş.

Başlamışlar çocuğun defin işine. Çocuğu defnetmişler. Aradan birkaç gün geçmiş. Ağa, Sirko'ya benim iki öküzümü artık dışarı çıkarma. Sularını da pencereden vereceksin. Sadece başları dışarı çıkmalı. Sirko da böyle bir şey istiyormuş. Hemen ahıra koşmuş iki öküzü de kesmiş. Başlarını da pencereden çıkarmış. Bir kova suyu ağızlarına tutmuş. İçmeleri için ıslık çalmış. Ağa merak edip bir bakayım diye çıkmış evden.

Sirko:

- Ağam, dediğiniz gibi yaptım. Öküzlerin kafalarını ancak keserek dışarı çıkartabildim. Böyle, güzelce işimi yapıyorum, demiş.

Ağa:

- “Ne yaptın, evimi mi yıkacaksın? Seni ne yapayım şimdi?” demiş.

Sirko:

- Ağam isterseniz gideyim. Bırakayım işinizi, demiş.

Ağa:

- Hayır devam et. Bu öküzleri madem kestir, derilerini yüzüp bir çuval eti kızma götür.

Sirko:

- Hemen ağam, demiş.

İki öküzü de parçalamışlar. Bir çuval alıp ağzına kadar doldurmuşlar. Ağanın maksadı Sirko'ya bu çuvalı taşıtarak ceza vermekmiş. Çuvalı sırtlayan Sirko kızın evine yaklaşmış. Bir tepenin arkasına çuvalı saklayıp içinden öküzün bir bacağını çıkarmış. Neredeyse hiç et yokmuş bu bacadaki. Kızın evine gitmiş. Babanızın uşağıyım. Babanız size bu eti gönderdi, demiş.

Kız:

- Babam ne kesti ki bu kadar az et gönderdi, demiş.

Sirko:

- İki öküzü de kesti ama size bu kadarını gönderdi, demiş.

Kız:

- Bunu da babama geri götür, istemem, demiş.

Sirko, eve geri dönmüş. Ağaya kızınız bu kadar eti beğenmedi. Doğrusu çok açgözlü kızınız var, demiş. Ağa, eti iki çuvala çıkarmış ve Sirko'ya, kızım bu sefer de itiraz ederse kemiklerden en büyüğünü kafasına fırlat gel, demiş. Sirko yine yola koyulmuş. Geçen sefer olduğu gibi bu sefer de iki çuvalı saklamış. İçinden iki büyük kemik çıkarıp kızın evine varmış.

Sirko:

- Hanım kız, baban bu sefer iki kemik gönderdi. Gözün aydın payın arttı ama babanız eğer kızım beğenmezse vur kafasına gel, dedi.

Kız:

- İki öküzden payım bu kadarsa onu da istemem. Babam beni dilenci sanıyor, demiş.

Sirko:

- İstemiyor musun yani. O zaman şu kemiği sana afiyet olsun, demiş.

Kafasına vurduğu kemikle yere yıkılmış kızcağız. Sirko, ağasına geri dönmüş. Ağam, kızınız beğenmedi ben de kafasına vurdum. Sanırım öldü, demiş. Ağam, "Yoksa beni kovmadığınız için pişman mısınız?" demiş.

Ağa:

- Hayır demiş. Bir işin daha var. Bizim bir dişi köpeğimiz var elin köpeklerine kuyruk sallar. Ona sahip çık, demiş.

Sirko:

- Tamam, demiş ve düşünmüş. Bu dişide var bir iş. Beni tuzağa atacak ağa. İyisi mi bunu öldüreyim, diye kafasından geçirmiş.

Dişi köpeği de vurup öldürmüş. Ağaya da bir türlü kahpelikten vazgeçmediği için namusunuzu korumak adına öldürdüm, demiş. Ağa bu işe bir çare düşünmüş. Süresi baykuş ötene kadarmış Sirko'nun. Ağa yaşlı annesini ağacın tepesine çıkarmış. Akşam olunca baykuş gibi ötmesini istemiş. Böylece Sirko'dan kurtulacağız, demiş. Akşam olmuş yaşlı anne ötmeye başlamış. Ağa sevinçle, süre bitti, artık evine gidebilirsin, demiş. Sirko, ben kuşa bir bakıp geleceğim demiş. Eline almış bir taş fırlatmış sesin geldiği yere doğru. Ağaçtan hızlı bir

şekilde bir şey düşmüş. Ağa, annemi mi öldürdün yoksa diyecekken annesinin ölüsünü görmüş. Sirko benim bir suçum yok ben sadece kuş sussun diye taş attım, demiş. Böylece Sirko intikamını da parasını da almış olmuş. O ermiş muradına biz gidelim evimize.

5.50. Ne Oldum Dememeli Ne Olacağım Demeli

Zamanın birinde bir ülkede bir kral yaşarmış. Kralın bir kızı bir de karısı varmış. Bir gün savaş çıkmış. Kral askerleri ile birlikte savaşa gitmiş.

Kralın karısı sarayın keşişiyle ilişkiye girmiş. Kralın kızı üvey annesinin sarayın keşişiyle ilişkiye girdiğini görmüş. Bu durumu babasına söyleyip söylememek konusunda tereddüt etmiş.

“Söylesem babam üvey annemi öldürecek, söylemesem vicdan azabı çekeceğim.” demiş kendi kendine.

Keşiş, kralın kızının bu ilişkiyi bildiğini anlamış. Hemen kraliçeye haber vermiş. Kral savaştan gelir gelmez kraliçe kendi ihaneti ortaya çıkmasın diye krala, kızının keşişle ilişkiye girdiğini söylemiş.

Kral çok kızmış. Avcıları çağırıp prensesi onlara vermiş.

“Kızımı götürüp öldürün.” demiş.

Avcılar prensesi alıp bir ormana gitmişler. Prensesin güzelliğine bakarak ona kıyamamışlar. Bir geyik öldürüp kanını prensesin elbisesine sürmüşler. Prensesi orada bırakıp saraya dönmüşler. Krala prensesi öldürdüklerini söylemişler.

Prenses çıplak kaldığı için gündüzleri gizlenip geceleri yürüyormuş. Bir gün bir ağacın üstünde iken oradan bir koyun sürüsü geçiyormuş. Çoban köpeği, ağacın altına gelip havlamaya başlamış. Çoban ağaca bakınca çıplak bir kızın orada olduğunu görmüş. Kendi giysilerini çıkarıp ona vermiş ve prensesi evine götürmüş.

Prenses başından geçenleri bir bir anlatmış. Çobanın ağası prensesi çok beğenmiş. Onu oğlu ile evlendirmek istemiş. Fakat prenses:

“Çoban beni çıplak gördüğü için sadece onunla evlenirim.” demiş.

Ağanın karısı prensese hak vermiş. Çoban, prenses ile evlenmiş. Aradan yıllar geçmiş. Çobanın üç oğlu olmuş. Prensese birine “Neydim”, birine “Ne Oldum”, diğerine de “Ne Olacağım” adlarını koymuş.

Gel zaman, git zaman çocuklar büyümüş. Bir gün sokakta oynarlarken kral askerleri ile oradan geçiyormuş. Önlerine bir engel çıkmış.

“Bu engeli nasıl kaldıracamız?” diye düşünürlerken birbirlerini isimleri ile çağıran prensesin çocukları krala yardıma gelmişler. Kral, çocukların adlarını çok beğenmiş.

“Bu isimleri size kim koydu?” demiş.

Çocuklar isimlerinin anneleri tarafından konulduğunu söylemişler. Kral, çocukların annelerini görmek istemiş. Çocuklarla birlikte prensesin evine gitmiş. Prensese kapının deliğinden gelenleri görmüş. Babasını tanımış.

“Şimdi sizleri içeri alamam. Kocam evde yok. Akşam olunca kocam gelir. O zaman gelirsiniz sizi eve alabilirim.” demiş.

Prensese, babasının sevdiği yemekleri hazırlamış. Akşam olunca kral gelmiş. Sevdiği yemekleri görünce prensesin kendi kızı olduğunu anlamış.

Kral:

“Çocuklarına neden bu isimleri koydun?” demiş.

Kız:

“Neydim? Kralın kızıydım. Ne oldum? Çoban karısı oldum. Ne olacağım? O belli değil” demiş.

Sonra da başından geçenleri babasına anlatmış. Kral, kızından af dilemiş. Kızını ve çobanı alıp ülkesine dönmüş. Karısını öldürtmüş. Kral yaşlı olduğu için tahtına çobanı oturtmuş. Çoban, kral; prensese de kraliçe olmuş.

Ömürlerinin sonuna kadar mutlu mesut yaşamışlar.

5.51. Sefo'nun Macerası

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken eski hamam içinde. Bir zamanlar hiçbir iş yapmayan üç arkadaş yaşamış. Bu üç arkadaşın işi gücü milletten bir şekilde bir şeyler koparmakmış.

Bir gün yine anlaşmışlar bir koyun sürüsünü çobandan almaya. Plan yapmışlar. Koyunların gece girdiği mağaraya gizlenmeye karar vermişler. Mağaraya kimseye görünmeden girmişler ve karanlık bir köşesinde saklanmışlar. Çoban sürüsünü dinlendirmek için mağaranın yolunu tutmuş. Çoban, dev gibi bir adammış. Koyunların tamamını mağaraya kapatan çoban, koyunların mağaradan çıkmasını engellemek için mağaranın kapısını büyük bir kaya ile kapatmış. Bunu gören üç arkadaş korkmaya başlamış. Bu dev adamın koyduğu taşı üçümüzde kaldıramayız diye fısır fısır konuşmuşlar. Çoban mağarada birilerinin olduğunu anlamış ama bozuntuya vermemiş. Ateşini yakmış, içine çok sivri bir şiş koymuş. Şiş ateşte kıpkırmızı bir hâl alınca eline alıp üç arkadaşına doğru yönelmiş. Şimdi sizi haklayacağım, demiş. Kaçışmaya başlamışlar mağaranın içinde. Derken bir arkadaşın çığlığı yükselmiş. Meğer şişi karnına yemiş. Arkadaşının ölümünü görünce daha da korkmuşlar. Adam, hâlâ diğerlerini arıyormuş deliler gibi. Sefo, çok gizli bir köşeye sığılmış. Diğer arkadaş da kurtulamamış çobanın elinden. O da şişi yemişti karnından.

Adam Sefo'yu bulamamıştı. Şiş tekrar ateşe koymuş. Sefo aslında hemen yanı başındaydım. Yorgunluktan bitkin düşmüş olan çoban, bir an kendinden geçmiş. Fırsat bu fırsat demiş Sefo, almış eline şişi çobanın sağ gözüne sokmuş. Öyle bir çığlık atmış ki sanki mağara üstlerine yıkılmıştı. Sefo'yu görmüyormuş; ama korkusundan tekrar saklanmış. Çoban, sabah olsun nasılsa mağaradan çıkarken ben seni yakalarım, demiş. Bir plan yapmalıyım, diye düşünmüş Sefo. Bakmış irice bir teke. Tekeyi boğup derisini yüzmüş. Bu deriyi sabah üstüne geçiren Sefo, boynundaki çan ile ilk çıkan olmuş. Çobanda mağaranın kapısını hafif açmış ki tek koyun geçebilsin. Yanında başka bir şey geçerse hemen yakalamak kolay olmuş. Koyunların tamamı dışarı çıkmış ama Sefo'dan eser yokmuş. Çoban seslenmiş: "Hadi çıksana korkak tavuk. Neredesin haydi çık da göreyim seni." demiş. Sefo da ondan bayağı uzaklaşmış. Buradayım diye cevap vermiş. Çoban anlamış adamı yakalamayacağını hiddetinden kudurup yere yığılmış. Sefo da başka bir köye doğru yola koyulmuş.

Sefo adındaki bu adam yeni geldiği yerde kendine yakın iki adam almış yanına ve zengin bir adamın mücevherlerini almayı planlayarak konağa yaklaşmışlar. Konağın kâhyasının sesi duyulmuş: “Yolcu olan varsa geçsin, evine gidecek olan gitsin Karabaşı bırakıyorum herkes bilsin.” demiş. Sefo ve arkadaşları da köpek senin sıfatına sıçsın, diye küfür etmişler kâhyaya. Köpek salıverilmişti. Kokuyu alan köpek direkt onlara saldırmış. Derken iki arkadaşını da peş peşe ısırılmış, diş darbeleriyle vücutları kan içinde kalmıştı. Ağaca tırmanmış Sefo. Köpek ağaca sıçramaya çalışırken eline aldığı şişi köpeğin karnına saplamış.

Bunu gören zengin adam ve kâhya Sefo’ya doğru koşmuşlar. Sefo, kâhyayı bayıltıp adamı da öldürmüş. Adamın giyim koşamını alıp giymiş ve adamın evine koşmuş. Artık vakit yatma vaktiymiş. Hemen yatağa girmiş Sefo. Bakmış yanına bir kadın gelmiş. Kadın tanımamıştı. Kadınla ilişkiye girmiş. Kadın, Sefo’nun yüzünü eller ellemez kocası olmadığını anlamış ve kocamı ne yaptın, diye bağırılmış.

Sefo:

- Kocamı öldürdüm, demiş.

Kadın:

- Mademki kocamı öldürdün ve benimle bu pis işi yaptın bundan sonra benim kocam sen olacaksın. Fakat sabah erkenden buradan kaçacağız, demiş.

Sabah olur olmaz kaçmışlar. Sefo, artık kötü iş yapmayacağına söz vermiş. Aradan belli bir zaman geçmiş. Sefo’nun köpek tarafından ısırılan iki arkadaşı tekrar yanına gelmişler:

- Biz, bir kısrak gördük falanca yerde. Eğer bize arkadaşlık hatırına yardım edersen biz de artık kötü işler yapmayacağız. Bu son işimiz olacak, demişler.

Sefo’yu ikna etmişler. Kısrak zincirle bağlanmış ve zinciri de evin beyi ile hanımının yatağının altındaki demir halkaya bağlanmış. İkisi de uyuyormuş. Bu işleri iyi bilen Sefo, yanaşmış yatağa. Yavaşça kadına, hanım biraz öteye git diye fısıldamış. Zincirin ucunu halkadan sökmeye çalışan Sefo’yu karı koca fark edip hemen yakalamışlar. Diğerleri kaçmış. Kısrakın yerine Sefo’yu zincire bağlamışlar. Sabah olunca köyün büyükleri toplanmış ve ne ceza vereceklerini kararlaştırmışlar. Ceza olarak yaklaşık bin el arabası hayvan pisliğini çadırların içinden çıkarıp ötedeki bir kanala boşaltmak verilmiş. Ayrıca günde sadece bir öğün yemek vereceklerini de bildirmişler.

Sefo:

- Ben ölü giderim, demiş.

Tek çare bir an önce bunu bitirip serbest kalmakmış. Bir öğle vakti çok acıkmış. Yanına köyden on yaşlarında bir çocuk elinde bir çörekle yaklaşmış. Sefo, her ne kadar kendini çocuğa kurban etse de birazcık çörek için, çocuk çöreği vermemiş. Son çare çocuğu kendine doğru çekmiş. Çocuk da kurtulmak için kendini geri çekmiş. Çocuğu bırakan Sefo, çocuğun başını taşa çarpmasına ve ölmesine sebep olmuş. Hiçbir şey olmamış gibi çöreği yiyen Sefo, çocuğu da o pislik yığının içine saklamış. İki gün boyunca bütün köy çocuğu aramış ama bulamamıştı. Son çare koku alan bir köpekti. Köpek pislik yığına yaklaştı. Burnu ve elleriyle pislik yığınının çapaladı. Köylüler yardım etmiş. Bir de ne görsünler çocuk öldürülmüş. Sefo'nun yaptığı aşıkârmış.

Köylüler Sefo'yu kazdıkları bir koyuya boynuna kadar sokmuşlar ve her tarafını toprakla doldurmuşlar. Her gün gidip aç susuz olan Sefo'nun ölüp ölmediğini kontrol ediyorlarmış. Üç gün geçmiş. Sefo, gece yaklaşan hayvanlara bağırarak ve yanına yaklaştırmamış. Ama yaklaşan bir hayvan sese aldırış etmemiş. Sefo'nun yüzünü yalamış. Sefo, bütün kuvvetiyle hayvanın burnundan tutup ısırılmış. Hayvan debelendikçe Sefo kollarını hareket ettirmeye başlamış. Ta ki iki kolu çıkıncaya kadar hayvanı bırakmamış. Kollarını çıkarınca hayvanı bırakmış. Hayvan korkusundan hemen uzaklaşmış. Sefo da acele ile çıkmış ve o diğer köydeki eski evine geri dönmüş.

Bir gece uyumak için hanımıyla odaya gitmişler. Hanım uyumuş ama Sefo uyuyamamış. Dışarıyı gözlemek için pencereye yanaşmış bir ses duymuş. İyice kulak kesilmiş. Üç kişi olduklarını anlamış. İçlerinden biri şimdi karanlık çöktü bizim de gidecek yerimiz yok. Şu arkadaki yün torbalarının arkasına saklanalım sabah olunca ne bulursak alıp götürürüz, demiş. Sefo, bunları duyduktan sonra uyumuş. Nasılsa sabaha kadar buradasınız. Sabahın şafağıyla uyanan Sefo, arkadaki yün torbalarının önüne oturmuş ve karısından dört kişilik bir kahvaltı istemiş. Karısı şaşırarak. Dört kişi nerede diye merak etmiş. Sefo, sen getir kahvaltıyı onlar şimdi torbaların arkasından çıkar gelirler, demiş. Kahvaltı gelmiş ama hâlâ Sefo tek başınaymış. Sefo, torbaların arkasına saklanan üç kişi hadi gelin kahvaltıya, demiş. Ses çıkmamış. Bir daha tekrarlamış. Yine ses çıkmamış, gelen giden de olmamış.

Sefo:

- Dün gece oraya saklandığınızı biliyorum. Niye geldiğinizi de biliyorum. Gelin beraber kahvaltı edelim, demiş.

Artık başka çareleri kalmayan üç hırsız çıkıp gelmişler kahvaltıya. Sefo, başlamış konuşmaya ve hayat hikâyesini kısaca anlatmaya. Bunu duyan hırsızlar acemi olduklarını anlamışlar. Sefo, konuşmasını bitirdikten sonra hırsızlara dönüp bir daha bu işi yapmayacaklarına dair söz istemiş ve bu sözün karşılığında istedikleri şeyi alıp gidebileceklerini de belirtmiş. Çünkü tutulan yol yol değilmiş. Bu şekilde söz veren hırsızlar bir şeyler alarak oradan uzaklaşmış. Sefo da bir daha kimsenin tavuğuna kış dememiş, ömrünün sonuna kadar mutlu yaşamış. Onlar evine gitsin, biz de evimize gidelim de bu masal da burada bitsin.

5.52. Güzel Kız

Evvel zaman içinde bir köyde çok güzel bir kız varmış. Bu köyde bu kızın seven bir genç varmış. Genç, kızın seviyormuş sevmesine ama kız genci sevmiyormuş.

Bu kızın istemeye nice zenginler, nice Şehzadeler gelmiş ama kız hepsinde bir kusur bulup hiç biri ile evlenmeyi kabul etmemiş. Bu genç de kaç defa bu kızın istemiş ama kız bir türlü genci kabul etmiyormuş. Genç, güzel kızdan ümidini kesmiş.

Kızın yüzünü görüp de daha fazla üzülmemek için İstanbul'a gitmiş. Orada evlenip çocuk sahibi olmuş.

Bir gün yolu güzel kızın bulunduğu köye düşmüş. Akli hâlâ bu kızdaymış. Bir köylüye kızın evlenip evlenmediğini sormuş. Köylü, kızın evlendiğini söylemiş. Adam hem üzülmüş, hem de kızın kocasını çok merak etmiş.

Kızın evini sorup öğrenmiş. Kızın evinin önünde oturmuş. Biraz sonra içerden kel, çirkin, çok kısa boylu bir adam çıkmış. Genç hayret etmiş.

“Bu kızın kocası bu mu?” demiş kendi kendine.

Daha fazla dayanamayıp kapıyı çalmış. Güzel kız kapıyı açınca genci tanımış. Hal hatır sorduktan sonra kıza evlenip evlenmediğini sormuş.

Güzel kız:

“Evet evlendim. Biraz önce evden çıkan adamı gördün mü? İşte o benim kocamdır.” demiş.

Genç:

“Sen ki nice şehzadeleri, nice zenginleri geri çevirdin. Neden bu çirkin adamla evlendin?” diye sormuş.

Güzel kız genci evlerinin arkasındaki gül bahçesine götürmüş.

Gence:

“Bu bahçenin sonuna kadar git. En güzel gül hangisi ise onu bana getir. Ama geri dönmek yok. Bir gülü geçtikten sonra tekrar dönüp onu alamazsın.” demiş.

Genç, bahçeyi dolaşmaya başlamış. Güller birbirinden güzelmiş.

“Şunu alayım. Yok, o olmasın, şu olsun.” derken bahçenin sonuna gelmiş. En sonda solgun bir gül varmış. Geri dönüp başka bir gül alamadığı için o gülü getirip güzel kıza vermiş.

Güzel kız gence dönerek:

“Gördün mü? Şimdi anladın mı beni? İşte ben de bu yüzden bu adamla evlendim.” demiş.

Genç de başını sallayıp evine dönmüş.

5.53. Beşo, Reşo ve Geşo

Bir varmış, bir yokmuş. Zamanın birinde bir memlekette bir baba ve üç oğlu yaşarmış. Çocukların adları Beşo, Reşo ve Geşo'ymuş. Babaları ölüm döşeğindeyken oğullarını yanına çağırılmış. Onlara nasihatte bulunmuş.

“Oğullarım! Ben ölürsem sakın evin yanındaki sol yoldan gitmeyin. Her zaman sağ yoldan gidin.” demiş.

Kısa bir zaman sonra babaları ölmüş. En büyükleri olan Beşo merak etmiş.

“Acaba babam neden sol yoldan gitmemizi istemedi.” diye düşünmeye başlamış. Sol yoldan yürümeye karar vermiş. Az gitmiş, uz gitmiş. Karşısına bir adam ile karısı çıkmış. Bunlar tarlada çalışıyorlarmış. Beşo'yu yanlarına çağırılmışlar.

“Oğlum! Eğer bize yardım edersen sana para veririz.” demişler.

Beşo kabul etmiş. Akşama kadar tarlada çalışmış. Akşam olunca adam ile karısı Beşo'ya:

“Gel, bu gece bizde kal.” demişler.

Beşo kabul etmiş. Beşo'yu kendi evlerine götürmüşler. Herkes yatağa girmiş. Beşo uyuduğunda adam ile karısı Beşo'nun kafasını kesmişler.

Ertesi gün ortanca kardeş Reşo, Beşo'yu merak etmiş. Yollara düşmüş. Düşmüş düşmesine ama Beşo'nun başına gelen şeyler Reşo'nun da başına gelmiş. Onun da kafasını kesmişler.

En küçükleri Geşo ağabeylerini merak etmiş. O da sol yoldan yürümüş. Geşo öbürleri gibi değilmiş. Çok akıllı ve zekiymiş.

Az gitmiş, uz gitmiş. Aynı adam ile karısına rastlamış. Kardeşlerini bulmak için o da onlarla çalışmayı kabul etmiş. Akşam olup eve gittiklerinde kadın ile kocası odalarına çekilip Geşo'nun uyumasını beklemişler ama Geşo uyumamış.

Ağabeylerini bulmak ümidiyle odaları tek tek dolaşmaya başlamış. Odalardan birinde kardeşlerinin kellelerini bulmuş. Oturup ağlamaya başlamış. Kardeşlerinin intikamını almaya karar vermiş.

Adam ile karısının uyuduğu odanın kapısına gidip onları dinlemeye başlamış. Aralarında şöyle konuşuyorlarmış:

“Yarın Geşo’yu götürüp suya atalım. Bunun bu gece uyuyacağı yok.”

Geşo hemen odasına girmiş. Uykusu gelmesin diye parmağını kesmiş ve parmağına tuz basmış.

Sabah olunca hemen kadını bayıltmış. Kadının elbiselerini çıkarıp kendisi giymiş. Kadını da torbaya koymuş. Torbanın ağzını iyice bağlamış. Kocasını bunu fark etmemiş. Geşo’yu karısı sanmış. Adamla Geşo torbayı denizin kenarına getirmişler. Sallayıp denize atmışlar.

Adam başlamış bağırma:

“Geşo’dan kurtulduk, Geşo’dan kurtulduk.”

Geşo da bağırma başlamış:

“Karıdan kurtulduk, karıdan kurtulduk.”

Bunu duyan adam Geşo yerine karısını suya attığını anlamış. Çok pişman olmuş. Ama son pişmanlık fayda etmezmiş.

Bu masal da burada bitmiş.

5.54. Yeğen

Vakti zamanında bir dayı ile bir yeğen varmış. Yeğen bir gün dayısını ziyarete gitmiş. Dayısını evde bulamayınca yengesine nerede olduğunu sormuş.

Yengesi:

“İşçilerle beraber buğday biçmeye gittiler.” demiş.

Yeğen de tarlaya gitmiş. Dayısıyla buğday biçmeye başlamış.

Dayısı:

“Yeğenim! Bizim eve git, bak bakalım yemek neden gecikti. İşçiler çok acıktı. Yemeği al da gel.” demiş.

Yeğen dayısının evine gitmiş.

Yengesine şöyle demiş:

“Dayım, iki öküzü kesin, etlerini pişirin, acele işçilere yemek getirin.” diyor.”

Öküzleri kesmişler. Et pişmeye başlayınca yeğen tarlaya doğru yola koyulmuş. Yeğen geç kalınca dayısı da eve gelmiş. Bu arada yeğen de tarlaya varmış.

İşçilere:

“Dayım buğdayı yakmanızı istiyor.” demiş.

İşçiler buğdayı ateşe vermişler. Tarladaki buğdayın tamamı kül olmuş. Diğer taraftan dayı eve gelip öküzlerin kesildiğini görünce küplere binmiş. Bunu kimin yaptığını sormuş. Karısı, yeğenin söylediklerini kocasına anlatmış.

Dayı, yeğenden hesap sormak için tarlanın yolunu tutmuş. Bu arada yeğen de eve doğru geliyormuş. Dayı tarlaya gelip buğdayların yandığını görünce işçilere kızmış.

İşçiler:

“Yeğenin geldi. ‘Dayım tarlayı ateşe vermenizi istiyor.’ dedi. Biz de tarlayı yaktık.” demişler.

Yeğen eve gelmiş. Bir eşek getirmiş. Kesip pişirdiği etleri eşeğe yüklemiş ve yola çıkmış. Başka bir köyde halası varmış. O köye, halasının yanına gitmiş.

Halasına:

“Hala! Dayım öldü.” demiş.

Halası cenazeye yetişmek için düşmüş yola. Yeğen de karakaçan ile yoluna devam etmiş. Az gitmiş, uz gitmiş. Düz bir ovaya gelmiş. Eşeğin yükünü indirmiş. Pişirdiği etleri ince ekmeğe sarmış. Yeri kazıp bu ekmekleri yerin altına dizmiş. Üstünü toprakla örtmüş. Eline de bir baston almış.

Uzaktan yedi atının geldiğini görmüş. Atlılar, yeğenin yanına gelmişler. Selam vermişler.

“Burada ne yapıyorsun?” demişler. Hasbihal etmişler.

Yeğen:

“Acıktınız mı?” demiş.

Onlar:

“Çok acıktık.” demişler.

Yeğen:

“Elimdeki değnek sihirlidir. Yere vurduğum gibi toprağın altından yemek çıkıyor.” demiş.

Atlılar şaşırılmış. Yeğene inanmamışlar.

“Tamam, baston ile yere vur da yemek çıksın. Biz de yiyelim.” demişler.

Yeğen baston ile yere her vurduğunda et çıkmış. Hepsine et vermiş. Adamlar hem şaşırılmış hem de karınlarını bir güzel doyurmuşlar. Karınlarını doyurduktan sonra kendi aralarında konuşmuşlar.

“Bu bastonu bu adamdan alalım. Uzun yol gideceğiz, bu baston bize lazım olacak.” demişler.

Atlılar bastonu yeğenden istemişler. Yeğen, “Vermem.” demiş.

Aralarında uzun bir pazarlık geçmiş.

Atlılar:

“Yedi atı da sana verelim. Sen yeter ki o bastonu bize ver.” demişler.

Yeğen:

“Olmaz. Atlarla birlikte üzerinizdeki elbiseleri de isterim.” demiş.

Adamlar kabul etmişler. Elbiseleri ve atları yeğene vermişler.

Yeğen:

“Bu bastonu veriyorum ama acıkmadan sakın bastonu yere vurmeyin. Çünkü ancak acıkınca bastonu yere vurursanız yerden yemek çıkar.” demiş.

Onlar, “Tamam” deyip gitmişler. Yeğen atları ve elbiseleri alıp yola koyulmuş. Az gitmiş, uz gitmiş. Bir çobana rastlamış. Çoban bir kayanın altında kaval çalıyormuş. Hayvanları da otlığa yaymış.

Yeğen bağırması:

“Çoban kardeş! Yerinden deprenme sakın! Kaya üstüne doğru geliyor. Ben gelene kadar yerinden kalkma!” demiş.

Çoban da korkudan yerinden kımıldamamış. Yeğen, çobanın da hayvanlarını önüne katarak yoluna devam etmiş. Az gitmiş, uz gitmiş. Tarlada çift süren bir adam görmüş. Selam vermiş.

Adama:

“Kim bana bir tas çorba verirse bir atı koşumlarıyla birlikte ona vereceğim.” demiş.

Adam tarladaki öküzleri bırakıp eve koşmuş.

Karısına:

“Acele mercimek çorbası pişir. Çorbayı götürünce karşılığında bir at alacağım.” demiş.

Karısı mercimeği ateşe koymuş.

Adam karısına:

“Gel, ahıra gidelim. Biraz sonra atı alacağız. İlk önce provasını yapalım. Atımız olunca nasıl yapacağız, ona nasıl yem vereceğiz? Şimdiden bunun provasını yapalım.” demiş.

Adam karısını alıp ahıra gitmiş. Adam at olmuş, karısı da ona yem vermiş. Derken adam at gibi tekme atayım derken tekmesi hamile olan karısının karnına değmiş. Kadın düşük yapmış.

Kadın ölüm döşeginde, adam mercimek derdinde. Adam mercimeği bir tase doldurmuş. Perişan bir halde çift sürdüğü yere gelmiş. Gelmiş gelmesine ama bir de ne görsün! Ortalıkta ne öküz var, ne at var, ne de adam var. Yeğen öküzlerin boyunduruğunu dikmiş, üstüne de hayvan pisliği dökmüş, çekip gitmiş.

Neyse yeğen atları, öküzleri ve koyunları ile dayısının evine gelmiş. Selam vermiş. Dayısı yeğenini görünce çok kızmış.

“Sen beni perişan ettin. Hayvanlarımı kestin, buğdayımı yaktın. Bir de beni canlıyken öldürdün. Şimdi hangi yüzle evime geliyorsun.” demiş.

Yeğen:

“Dayı kızma. Senin bütün zararını ödeyeceğim.” demiş.

Dayısı:

“Nasıl ödeyeceksin?” demiş.

Yeğen:

“Bu iki öküz senin öküzlerinin yerine, bu koyunlar senin yanan buğdaylarının yerine, bu atlar da sana fazladan hediyem olsun.” demiş.

Derken akşam olmuş. Atların sahibi, koyunların sahibi, bir de çift süren öküzlerin sahibi dayının evine gelmişler. Selam vermişler.

“Senin yeğenin bizi kandırdı, malımızı aldı.” demişler.

Dayı onları oturtmuş. Daha önce kesilen öküzlerin etlerinden misafirlere ikram etmiş.

Yeğen onlara şöyle demiş:

“Bu gece uyuyun. Sabah mallarınızı size teslim ederim, evinize gidersiniz. Ama bir şartım var. Bu gece kim altını kirletirse o ölümlerden ölüm beğensin. Çünkü sizden kim altını kirletirse bizden biri ölür.”

Uyuma vakti gelmiş. Misafirler dışarı çıkıp ihtiyaçlarını gidermişler. Gece altlarını kirletmek istemiyorlarmış. Sonra da uyumuşlar. Yeğen de ateşin üzerine bir kazan koymuş. Kazanın içini suyla doldurmuş. Suyun içine kül koymuş. Suyu karıştırıp balçık haline getirmiş. Sonra tencereyi alıp misafirlerin yanına götürmüştü.

Sessizce birincisinin kemerini açmış. Birincisine bir kepçe, ikincisine iki kepçe derken hepsinin altını berbat etmiş.

Sabaha doğru yeğen eline bir sopa alıp o tarafa bu tarafa vurmaya başlamış.

“Kim altını kirletti? Çabuk söylesin. Dayım ölmüş. Demek ki biriniz altını kirletti.” demiş.

Misafirler kalkmış, altlarını kirlettiklerini görmüşler. Sağa sola çarpa çarpa evden çıkmışlar. Arkalarına bakmadan kaçmışlar. Dayı da bu duruma çok sevinmiş. Bütün mallar ona kalmış.

Masalımız da burada bitmiş.

5.55. Üç Köse

Bir varmış bir yokmuş. Allah'ın sevgili kulu çokmuş. Hayat içinde seven de çıkmış sevmeyen de. Üzümcü köyünde yıllar evvel üç köse yaşarmış. Bu üç köseye komşu bir fakir ile karısı varmış. Fakirin karısı sürekli kocasına bana takı al diye tutturuyormuş. Adamın sadece bir ineği varmış. Bir gün karısına, al şu ineği götür sat birisine, kendine takı al, demiş. Üç köse de çok kurnaz ve sahtekârmış kadın ineği alıp yola çıkınca köselere biri:

- Hey kadın! O keçiyi nereye götürüyorsun. Bana satarsan sana bir keçi parası veririm, demiş.

Kadın:

- Dalga mı geçiyorsun köse. Benim ineği, keçi mi sandın, demiş.

Kadın aldırmaz, yoluna devam eder. Diğer bir komşu olan köseye rasgelir.

Diğer köse:

- “O tavuğu nereye götürüyorsun komşu. Bana satar mısın?” demiş.

Kadın:

- Tavuk mu? Ne tavuğu ey köse bu benim ineğim. Satmıyorum.

Yoluna öfkeyle devam eden kadın, son köseye yaklaşır. Son köse de, o kuşu ne yapacaksın. Kimse senden almaz gel bana sat, deyince kadın delirmiş. İneği inadına kuş fiyatına satmış. Eve dönmüş ama bir hayli sinirliymiş. Kocasını takı aldın mı, diye sorunca kadın, kuş parasıyla takı mı alınır? Deli misin be adam, demiş.

Fakir koca durumun ne olduğunu öğrenince bir plan yapmış. Eşeğin uzvuna bir altın sokmuş ve köselere doğru yol almış. Köselerin yanına varınca bir kamçı vurmuş eşeğe. Eşek bir altın sıçmış. Köseler bu eşeği satın almak için bütün mallarını fakire vermiş. Fakir adam, üç gün boyunca eşek altın çıkarmaz, rahatsız etmeyin. Üç günden sonra en güzel odanıza alın ve iyice besleyin. O zaman altın alırsınız, demiş. Köseler söyleneni aynen yapmış ama aldıkları sadece eşek pisliğiymiş. Hemen fakire koşmuşlar. Fakir hazırlıklıymiş. Karısını tembillemiş. Köseler geldiğinde ben sana ikramda bulun deyince sen yerinden kalkma. Sana bıçak çekip senin elbisenin içindeki kan torbasını patlatacağım. Onlar seni öldürdüğümü düşünecek sonra bıçağı karnının üstüne bırakacağım ve sen tekrar canlan, belki karılarını öldürürler, demiş.

Köseler eve girmiş. Fakir adam, tatlı dilini kullanarak kurduğu plana başvurmuş. Planı gören köseler bıçağı eşeğe karşılık istemişler. Bıçağını alan köseler, evlerine koşmuşlar. Büyük köse karısını kesmiş, diğeri de bıçağı alıp karısını aynı şekilde kesmiş. Üçüncü köse de aynı uygulamayı yapmış. Fakat ters giden bir şey varmış: Bir türlü canlanmamış kadınlar.

Köseler tekrar fakire, koşmuşlar. Fakir adam yine bir plan yaparak bir mezara girmiş. Karısına köseler geldiğinde öldüğümü söylersin, demiş. Köseler gelmiş adam öldüğü haberine aldirmayıp adamı saklandığı koyudan çıkarıp ölesiye dövmüş sonra iple sıkıca bağlamış ve köprüden Zap suyuna atmak için yola düşmüşler. Köprüye yakın bir yerde duran köseler ellerindeki kanı yıkamak için dereye inmişler. Bağladıkları adamı da köprüde bırakmışlar. O yakınlarda sürüsünü otlatan bir çoban fakir adamı görür. Niye bu hâlde olduğunu sormuş.

Fakir adam:

- Üç adam beni ağaları olayım diye kaçırıyorlar ama ben ağalık istemiyorum, demiş.

Çoban:

- Mademki sen istemiyorsun seni çözeyim ben senin yerine geçeyim, demiş.

Bu işe dünden razı olan fakir adam, hemen çobanı iple bağlayıp koyunlara doğru koşmuş. Ellerini yıkayıp geri dönen köseler, bağladıkları adamı suya atmışlar. Az sonra fakir adam diğer taraftan bir sürü koyunla köselere yaklaşmış. Bu işe şaşırın köselere, asıl iyi koyunlar köprünün diğer tarafındaydı. Keşke beni oradan atsaydınız, demiş. Buna kanan üç köse hemen suya atlamış ve boğularak can vermiş. Böylece fakir adam bir daha kazanmış oldu.

6. BÖLÜM

6. KAYNAK KİŞİLERLE İLGİLİ BİLGİLER

Çalışmamızda yer alan 35 hikâye, 8 fabl ve 12 masal, halk anlatıları derleme tekniklerine uygun olarak Hakkâri il merkezinde ve kırsalında toplam 25 kişiden derlenmiştir. Halk anlatıları derleme işleminden sonra kaynak kişilerin cinsiyet, meslek grubu ve öğrenim durumuna göre nasıl bir dağılım gösterdiği tespit edilmiştir.

Cinsiyetlere göre yapılan tasnifte şöyle bir sonuç ortaya çıkmıştır:

a) Kadın: 7

b) Erkek: 18

Derlenen anlatılarda erkek anlatıcıların çokluğu normal bir gelişmedir. Bölgenin sosyal ve kültürel yapısına bakıldığında kadın anlatıcıları bulup onlardan anlatı derlemek pek rastlanmayan bir durumdur. Muhafazakâr bir yapıya sahip olan ilde kadınlar anlatı bilseler de bunu başkasına, özellikle de erkek derleyicilere anlatmazlar. Bu yüzden erkek anlatıcılardan anlatı derlemek daha kolaydır. Çalışmada adı geçen kadınlar, yakın ve tanıdık kişiler oldukları için onlardan anlatı derlemek nispeten daha kolay olmuştur.

Meslek gruplarına göre yapılan tasnifte şöyle bir sonuç ortaya çıkmıştır:

a) Arıcı: 1

b) Ev hanımı: 6 kişi

c) Emekli: 1 kişi

ç) Esnaf : 2 kişi

d) İmam : 2 kişi

e) Kur'an kursu öğreticisi: 1

f) Korucu: 2 kişi

g) Çiftçi: 3 kişi

ğ) Tüccar: 1 kişi

h) Serbest Meslek: 4 kişi

ı) Şoför: 2

Meslek gruplarının dağılımında kaynak kişilerin en fazla ev hanımlarından, diğerlerinin de esnaf, çiftçi gibi düşük gelirli kişilerden oluştuğu görülmektedir. İlin ekonomik durumu göz önüne alındığında bu sonucun olağan olduğu söylenebilir. Anlatıcılardan sadece ikisinin imam olması da bu durumun tabii bir sonucudur.

Anlatıcıların öğrenim durumlarına göre dağılımı ise şöyledir:

a) Okuma-yazma bilmeyenler: 5 kişi

b) Okur-yazar olanlar: 3

c) İlkokul mezunu olanlar: 10 kişi

ç) Ortaokul mezunu olanlar: 3 kişi

d) Lise mezunu olanlar: 1 kişi

e) Yüksek öğrenim (lisans/ön lisans) mezunu olanlar: 3 kişi

Öğrenim durumlarına bakıldığında okuma-yazma bilmeyenlerin azlığı önemli bir gelişmedir. Türkiye’de eğitim düzeyinin artmasına bağlı olarak halk anlatısı anlatıcılarında da böyle bir durumun olduğu görülmektedir. Orijinal anlatıları derlemek için daha çok okuma-yazma bilmeyenleri bulmaya çalışsak da onların sayıca azaldığını gözlemledik. Anlatıcılardan sadece 5’inin okuma-yazma bilmemesi, diğerlerinin okur-yazar, ilkokul, lise ve yüksek öğrenimmezunlarından oluşması, en fazla halk anlatısı bilenlerin okuma-yazma bilmeyenlerden oluştuğu düşüncesini çürütmektedir.

Kaynak kişilerle ilgili aşağıda verilen bilgilerde şu sıralama takip edilmiştir:

1. Kaynak kişinin soyadı, adı

2. Doğum yeri ve tarihi

3. Öğrenim durumu
4. Mesleği
5. Anlattığı anlatılar
6. Anlatıyı kimden/kimlerden dinlediği
7. Derleme yeri ve tarihi

Kaynak kişiler, soyadlarına göre alfabetik olarak şu şekilde sıralanmıştır:

1)

1. ASLAN, Öner
2. Hakkâri-1964
3. İlkokul mezunu.
4. Korucu
5. 11,13,17,46 ve 48.
6. Babasından dinlemiş.
7. Hakkâri-Ağustos 2013.

2)

1. ASLAN, Yakup
2. Hakkâri-1969
3. Ortaokul Mezunu
4. Arıcı
5. 24.
6. Annesinden dinlemiş.
7. Hakkâri - Temmuz 2013.

3)

1. ASLAN, Kemal
2. Hakkâri -1977
3. Ortaokul mezunu.
4. Çiftçi
5. 16.

6. Arkada ortamında dinlemiş.

7. Hakkâri -Temmuz 2013.

4)

1. BUZAN, Kazya

2. Hakkâri -1940

3. İlkokul Mezunu

4. Ev hanımı

5. 20,26,39 ve 42.

6. Dedesinden dinlemiş.

7. Hakkâri -Eylül 2013.

5)

1. DEMİR, Ali

2. Hakkâri -1935

3. Ortaokul Mezunu

4. Serbest Meslek

5. 53

6. Annesinden dinlemiş.

7. Hakkâri -Ağustos 2013.

6)

1. DUMAN, Hayriye

2. Hakkâri -1970

3. Okur yazar

4. Ev Hanımı

5. 8,25.

6. Babasından dinlemiş.

7. Hakkâri -Ağustos 2013.

7)

1. ER, Emine

2. Hakkâri-1930

3. Okuma yazma yok

4. Ev hanımı
5. 31,45.
6. Kocasından dinlemiş.
7. Hakkâri -Eylül 2013.

8)

1. ER, İsmail
2. Hakkâri -1973
3. İlkokul Mezunu
4. Çiftçi
5. 32
6. Yakınlarından dinlemiş.
7. Hakkâri -Eylül 2013.

9)

1. ER, Mehmet
2. Hakkâri -1960
3. Okuma yazması yok.
4. Şoför
5. 34
6. Dedesinden dinlemiş.
7. Hakkâri -Ağustos 2013.

10)

1. ER, Tahir
2. Hakkâri -1975
3. İlkokul Mezunu
4. Korucu
5. 51.
6. Babaannesinden dinlemiş.
7. Hakkâri -Ağustos 2013.

11)

1. GÜLDAL, Hüseyin
2. Hakkâri -1965
3. Lise Mezunu

4. Çiftçi
5. 18,27.
6. Babaannesinden dinlemiş.
7. Hakkâri -Temmuz 2013.

12)

1. KAYA, Yusuf
2. Hakkâri -1945
3. İlkokul Mezunu
4. Tüccar
5. 9,14,21,35 ve 38.
6. Babasından dinlemiş.
7. Hakkâri -Temmuz 2013.

13)

1. KORKMAZ, Hiyal
2. Hakkâri -1948
3. Okuma yazma yok.
4. Ev hanımı
5. 36.
6. Annesinden dinlemiş.
7. Hakkâri -Temmuz 2013.

14)

1. KORKMAZ, Yakup
2. Hakkâri -1977
3. Ön lisans Mezunu
4. İmam
5. 3,23,28 ve 29.
6. Amcasından dinlemiş.
7. Hakkâri -Temmuz 2013.

15)

1. ÖDEK, Ömer
2. Hakkâri -1965

3. Ön lisans Mezunu
4. İmam
5. 1,2,15,33,37,40 ve 41.
6. Dedesinden dinlemiş.
7. Hakkâri -Eylül 2013.

16)

1. ÖDEK, Sümeyye
2. Hakkâri -1992
3. Ön lisans Mezunu
4. Kuran kursu öğreticisi.
5. 6,7.
6. Babasından dinlemiş.
7. Hakkâri -Ağustos 2013.

17)

1. ÖZKAN, Ahmet
2. Hakkâri -1964
3. İlkokul Mezunu
4. Esnaf
5. 12,19 ve 47.
6. Ablasından dinlemiş.
7. Hakkâri -Temmuz 2013.

18)

1. ÖZKAN, Bedel
2. Hakkâri -1948
3. İlkokul Mezunu
4. Emekli
5. 30
6. Annesinden dinlemiş.
7. Van-Temmuz 2013.

19)

1. ÖZKAN, Fazıl
2. Hakkâri -1979
3. İlkokul Mezunu
4. Şoför
5. 43,55.
6. Halasından dinlemiş.
7. Van-Ağustos 2013.

20)

1. ÖZKAN, Hasan
2. Hakkâri -1976
3. İlkokul Mezunu
4. Serbest Meslek
5. 10,49.
6. Annesinden dinlemiş.
7. Hakkâri -Temmuz 2013.

21)

1. ÖZKAN, Mehmet
2. Hakkâri -1960
3. Okur yazar
4. Esnaf
5. 22,44.
6. Dayısından dinlemiş.
7. Hakkâri-Ağustos 2013.

22)

1. ÖZKAN, Perihan
2. Hakkâri -1949
3. Okuma yazması yok
4. Ev Hanımı
5. 5.
6. Teyzesinden dinlemiş.
7. Van- Ağustos 2013.

23)

1. ÖZKAN, Sümeyra
2. Hakkâri -1992
3. İlkokul Mezunu
4. Ev hanımı
5. 52
6. Dayısından dinlemiş.
7. Van-Ağustos 2013.

24)

1. ŞAHİN, Kerem
2. Hakkâri -1938
3. Okur yazar
4. Serbest Meslek
5. 50,54.
6. Dayısından dinlemiş.
7. Hakkâri -Eylül 2013.

25)

1. TUNCER, Mehmet
2. Hakkâri -1941
3. Okuma yazma yok
4. Serbest Meslek
5. 4
6. Annesinden dinlemiş.
7. Hakkâri -Temmuz 2013.

SONUÇ

Anlatı türlerinden fabl, hikâye ve masal çocuğun hayatında önemli bir yere sahiptir. Çünkü bu anlatılar, çocuğun ruhuna, onun hayal dünyasına hitap eder. Çocuk, kelimenin tam anlamıyla bu halk anlatılarına muhtaçtır. Çocuklar, günlük hayatta yapmak isteyip de yapamadıklarını bu halk anlatıları sayesinde yapmaya çalışır, kurgu dünyasına girerek bu açığı hayal dünyasıyla kapatır.

Halk anlatıları, çocuğun dil ve zihin gelişimine önemli katkı sağlar. Okul öncesi dönemde halk anlatısı dinleyen çocuk, dinlemeyi ve olaylar arasında ilişki kurabilmeyi öğrenir. Olaylardan sonuçlar çıkarır, fikir yürütmeye başlar. Halk anlatıları ile ilk tanışmanın, onu sevmenin ve ömür boyu bir birlikteliği yakalamanın ancak okul öncesi dönemde iyi seçilmiş, kaliteli ve özenli halk anlatısı metinleriyle mümkün olabileceği bugün bilinen ve kabullenilen bir gerçektir. Bu çağdaki çocuklara her gün bir anlatı okumak, onların gelişimi açısından çok faydalı olacaktır. Yılın her gününü dolduracak kadar anlatı dinlemek çocuklar açısından büyük önem arz eder. Her gün yeni bir şey öğrenen çocuk, kendini daha mutlu hissedecektir. Hem kendisine hem de içinde yaşadığı topluma daha yararlı bir birey olarak yetişecektir.

Okul çağında artık okuyabilen çocuk, halk anlatısı kitaplarını hiç bırakmak istemez, kitaplığının tamamına yakını bu tür anlatı kitaplarıyla doldurur. Halk anlatıları çocuğun dünyasına zenginlik katar; çocuğun güzellik duygusunu geliştirir; kendisini ve çevresini tanımaya, güzel konuşmasına, zevklerinin gelişimine ve incelmesine katkıda bulunur. Ona, yasama sevinci kazandırır. Günlük yaşantının zorlukları karşısında duyarlı davranmasını sağlar. Yeteneklerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Kitap okuma zevkini canlı tutar. Devamlı kitap okuma arzusu taşıyan çocuk, bazı anlatıları defalarca okumaktan usanmaz. Acıkınca yemeğe doymayan biri gibi, çocuk da bu anlatılara doymaz. Çünkü halk anlatısı, çocuğun ihtiyaçlarına hitap eder, adeta onun eksik kalan taraflarını tamamlar. Çocuk, gerçek hayat şartlarında arayıp da bulamadığı nice hazinelere sahip olacaktır. İyi bir dinleyici kimliği kazanan çocuk, iyi okur olma çabasını da sürdürecektir. Anlatı, okur ve yazar arasında gerçekleşen sembolik bir eylemdir. Bunedenle yazar ve okuru bu sembolik eylemde rol alan kişiler olarak görmek gerekir. Yazar yaratma sürecinde sembollerle örülü bir kodlar zinciri

oluştururken okur da okuma sürecinde yazarın sembollerle ördüğü bu kodlar zincirini çözmeye çalışır. Bu iki kişilik paylaşımda çoğu zaman tartışmalarda olur. Bu nedenle, yazara düşen görev, okurun metni yapılandırmak için kullandığı anlatımsal ifadeleri ya da semboller topluluğunu biçimlendirmesine yardımcı olmaktır. Bunu yaparken de kendisini büsbütün metinden soyutlamaz. Yazarla arasındaki bağları karşılıklı bir anlaşmayla sağlar. Artık iyi bir okur olan çocuk ile yazarın sözde yaptıkları karşılıklı anlaşmaya göre, yazar metni yazacak, metinde kendine özgü kodlar kullanacak, kullandığı bu kodları kendi içinde kurallı bir düzene göre sıralayacak, okur ise yazarın beklentilerine cevap verecek ve bu kodları birer birer çözerek metni anlamlandıracaktır. Ancak, okur ile yazarın yaptıkları bu karşılıklı anlaşma daha çok kültürel beklentiler üzerine kuruludur. Bu yüzden yazar, yazılı metni üretirken o kültüre ait değer yargılarını ve ifade biçimlerini gözlemlemek; bunları bir bağlama oturtmak ve okurun anlayacağı kodlarla bunları aktarmak durumundadır. Okur ise sözlü gelenekten gelerek yazılı metne uyarlanan bu kültürel ifadeleri anlayabilmek için bazı çıkarımlarda bulunmak ve o kültüre ait kodları çözümlenmeye çalışmalıdır. Yazar ve okur arasında sağlanmaya çalışılan bu işbirlikçi tutum ve yazılı olmayan kurallar zinciri, ya da bir anlamda karşılıklı anlaşma, metnin yaratılmasından başlayıp okuma eyleminin sonuna kadar devam eden bir süreci kapsar. Dolayısıyla anlatımın başından sonuna kadar, yazarın kültürel kodlara bağlı olarak kurguladığı her anlatı, okura farklı anlamda bir ileti gönderir. Bir başka deyişle, halk anlatılarındaki kültürel aktarım yazar, okur ve metin üçgeninde gerçekleşir.

Okul çağındaki çocukların zihin ve dil gelişimine katkıda bulunmak amacıyla çeşitli yöntemlere başvurulabilir. Örneğin sınıfta her gün bir halk hikâyesi okunur. Hikâyenin en önemli ve heyecanlı yerine geldiğinde hikâyeye kesilir ve öğrencinin, hikâyeyi tamamlaması istenir. Onlar kendi hayal dünyalarında bu hikâyeyi tamamlayıp defterlerine yazdıktan sonra hikâyenin geri kalanı öğretmen tarafından okunur ve öğrencilerin hikâyeye ne kadar yaklaştıkları onlara gösterilmeye çalışılır. Bu yolla anlatılarda geçen olaylar arasında bağlantı kurmaya çalışan çocuk, zihin gelişimi yönünden ilerleme sağlar. Gerçek hayattaki problemlere de analizci bir bakışla bakacak ve mantıklı sonuçlara ulaşmasını bilecektir. Çocuk bu çözümlenmelerle kendine göre bir davranış kalıbı oluşturacaktır. Halk anlatıları genellikle çocuğa doğru davranış kalıplarını -kibu davranış kalıpları genellikle toplumun öngördüğü veya çoğunlukla kabul ettiği davranışlardır- öğretmek; toplum içinde uyması gereken kuralları anlatmak; iyilik, dürüstlük ve yardımseverlik gibi bir takım evrensel davranışlar kazandırmak; yani çocuğun toplumsallaştırılmasına katkıda bulunmak amacıyla yazılmış eserlerdir. Böylece çocuk yalnızca kendisini değil toplumda yaşayan diğer

bireyleride ötekileştirmeden anlamaya çalışacak; çocuksu tekbenciliğinden sıyrılacak vesosyal farkındalık kazanarak toplumsallaşma sürecine katılacaktır. Bu şekilde yetişen çocuklar toplumun vazgeçilmezleri olacaktır. Yapıcı kişilik rolünü edinmiş olan bu bireyler aynı zamanda sevilenler arasındadır.

Halk anlatılarından bazılarının (masalın) başında ve sonunda bulunan tekerlemelerin okul çağındaki çocuğun dil gelişimine önemli katkısı vardır. Çocuk, bu tekerlemeleri okurken bundan çok hoşlanır, bir taraftan dil gelişimini sağlarken öte yandan okumayı sevmeye başlar. Çünkü tekerlemeler, çocuğun ruhunu okşar. Çocuk tekerlemeler sayesinde telaffuz becerisini geliştirmiş olur. Okuduğunu akıcı bir biçimde okumaya başlayacaktır. Çocuk bu sayede kitapları sever, onlara karşı olumlu duygular besler. Ömrünün en önemli noktalarını belirlerken kitabı da vazgeçilmezleri arasına koymayı unutmayacaktır.

Halk anlatılarından biri olan masalın, hayal ürünü olduğu, gerçekleri yansıtmadığı, çocuğu hayatın gerçeklerinden uzaklaştırdığı düşüncesiyle yasaklanması gerektiğini savunan tanınmış isimler olmuştur. Ünlü yazar J. J. Rousseau bile bu nedenle Emile'in kitaplığında hiçbir masalın bulunmasına izin vermemiştir. Bunların yanında, masalı savunan, onun çocukların gelişimine önemli katkılarının olduğunu ileri süren, çocuğun masallarla yetişmesi gerektiğini, çünkü masalların çocukların gerçek dünyası olduğunu söyleyen aydınlar, düşünürler, sanatçılar çoğunluktadır.

Teknolojinin hayatımıza girmesi anlatı kültürümüzü olumsuz etkilemiştir. Bundan on beş veya yirmi yıl öncesine kadar köylerde hatta şehir merkezinde bile halk anlatısı bilen çok sayıda insana rastlamak mümkündü. Özellikle kış aylarında, uzun kış gecelerinde insanlar uğraşacak bir şey bulamadıkları için birbirlerine bu anlatıları anlatırlardı. Televizyonun yaygınlaşması, özellikle kadın ve çocuklarda çizgi film ve dizi kültürünün yerleşmesi ile birlikte anlatı anlatma/dinleme geleneği tamamen ortadan kalkmıştır. Eskiden her evde bir halk hikâyesi anlatıcısı bulunurdu. Günümüzde ise bir semtte, bir bölgede hatta koskoca Anadolu'da bile ancak parmakla sayılabilecek kadar anlatıcı, kaynak kişi bulunmaktadır. Birçok anne, çocuğuna anlatacak kısa bir fabl ya da masal bile bilmemektedir. Hâlbuki çocuk, annesinden, babasından, büyüklerinden onunla ilgilenmelerini ve ona halk anlatısı anlatmalarını ister. Hakkâri yöresinde de edindiğimiz bilgiler bu doğrultudadır. Televizyon ve teknoloji sohbeti neredeyse bitirmiş, çocuklar kendi kaderlerine terk edilmiş. Halbuki çocuklar ucuza alınmış değildirler. Tam aksine hayat piyangosunun büyük ikramiyesini içinde

barındıran ve aynı zamanda ikramiyenin çıkıp çıkmamasını da anne babanın eline bırakan şaheserlerdir. Üzülerek söylemeliyiz ki bugün yöremizin çocuklarına ikramiye isabet etmemektedir.

Günlük hayatın koşuşturması, çocuklarla ilgilenmeye engel olmamalıdır. Dil ve zihin gelişimi için çocuklara her gün en azından bir anlatı okunmalı, onların, anlatıların zengin dünyasına girmeleri sağlanmalıdır. Hakkâri yöresinde özellikle çocukların ihmal edildikleri araştırmalarımız ve gözlemlerimiz sonucunda tespit edilmiştir. Kalabalık aile ortamında büyüyen çocuk yoksulluk ve sefalet kavramlarını çok erken öğrenmektedir. Boş vermişliğin içinde büyüyen çocuk kendisine verilen değerle büyümektedir. Kendisine verilen iyi bir eğitim olmayınca çocuk da kendi çizdiği hayat çizgisinde yürüyecektir. Edindiğimiz en önemli bilgi -kaynak kişilerin söylemlerinden hareketle- çocukların halk anlatıları sayesinde ilk eğitimlerinin en önemli bilgilerini edinmesidir. Bu bilgiler sayesinde hayata daha kolay uyum sağlayabilmektedir. Hayat koşuşturmasından da en az şekilde etkilenmektedir. Kimi ailelerde ise çocuk tamamıyla televizyona terk edilmiştir. Televizyon kültürüyle yetişen çocukların halk anlatısıyla yetişen çocuklar kadar geniş bir ufka sahip olamayacakları göz ardı edilmemelidir. Hakkâri yöresinde en çok göze çarpan durumlardan biri de okumamışlığın, cehaletin vermiş olduğu anlama ve anlatma sorunudur. Günümüz eğitim şartları derdini anlatamayan bir toplum olma kimliğini yavaş yavaş ortadan kaldırırsa da ne yazık ki tam başarı sağlanamamış. Bu tür eğitim olanaklarının devam etmesi yeni nesiller için bir umut ışığı olacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

- Adalı, O. (1990). *Bildirici metinlerin okunması. Yaratıcı toplum yolunda çağdaş eğitim*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Arıcı, A. F. (2009). *İlköğretim öğrencilerinin okuma durumları (Beceri-ilgi-alışkanlık-eğilim)*. Ankara: Doktoram Yayınları.
- Bilkan, A. F. (2009). *Masal estetiği*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Boratav, P. N. (2002). *Halk hikâyeleri ve halk hikâyeciliği*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Civaroğlu, Ö. (2000). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Çetin, N. (2003). *Roman çözümleme yöntemi*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Dursunoğlu, H. (2007). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Güleryüz, H. (2002). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Gürel, Z. (1995). *İ. Aleaddin Gövsa*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Hengirmen, M. (1993). *Pend-nâme (Güvahî)*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Kantarcıoğlu, S. (1991). *Eğitimde masalın yeri*. İstanbul: MEB Öğretmen Yayınları.
- Komisyon. (2004). *İlköğretim Türkçe dersi 1-5 sınıflar öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: MEB Yayınları.

- Oğuzkan, A. F. (2000). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oğuzkan, A. F. (1997). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Okay, M. O. (1991). "Edebiyat dünyasında çocuk". *Kültür ve edebiyatımızdan*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Oskay, Ü. (1982). *Kitle iletişiminin kültürel işlevleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi SBF Yayıncılık.
- Özbay, M. (2006). *Türkçe özel öğretim yöntemleri I*. Ankara: Öncü yayıncılık.
- Sakaoğlu, S. (2002). *Gümüşhane ve Bayburt masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sever, S. (2012). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şimşek, T. (2007). *Çocuk edebiyatı*. Konya: Suna Yayınları.
- Şimşek, T. (2011). *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış*. Ankara: Kök Yayınları.
- Şirin, M. R. (1994). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Türkçe Sözlük. (1998). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2005). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 3.Baskı.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2002). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Zengin, A. ve Zengin, Y. (2002). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Bizim Büro Yayın Dağıtım.

Kitapta Bölüm:

Elçin, Ş. (1997). *Bir yazmadaki hikâyeler. Halk edebiyatı araştırmaları II*. 639-640. Ankara: Akçağ Yayınları.

Dergi Makaleleri:

Derdiyok, İ.Ç. (2003). Sadi'nin Bostan'ı ve Ezop Masalları'nda ortak temalar. Adana: *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12: 1-14

Sınar, A. (2006). "Türkiye'de çocuk edebiyatı çalışmaları". İstanbul: *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.4, S.7.

Karlı H. B. (1996). *Gazali, Türk Diyanet Vakfı Ansiklopedisi* 13.

Kut, G. (1986). *Mantıku't-tayr. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* 6: 142-143, *Müzakere. DYKTÇY*, s.79-91.

Web Kaynakları:

Erişim 1: Hakkâri ile ilgili bilgiler [Çevrim içi:

<http://www.hakkâri.gov.tr/hakkâri-valiliği>.]Erişim Tarihi: 10.11.2014.

Erişim 2:[Çevrim içi:

http://www.egitimpedia.com/hikâyeler-cocuklara-empatiyi-ogretiyor.blogs.edweek.org/teachers/teaching_now/2014/09/study-fiction-teaches-students-empathy.html?cmp=ENL-EU-NEWS3.]Erişim tarihi:24.11.2014.

Erişim 3: Hakkâri nüfusu [Çevrim içi:

<http://www.nufusu.com/il/Hakkâri-nufusu>.] Erişim tarihi: 22.03.2015.

Tez Çalışmaları:

- Aykaç, M. (2011). *Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatı metinleriyle kurgulanan yaratıcı drama etkinliklerinin anlatma becerilerine etkisi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Can, A. (1995). *Okul öncesi çocuklara yönelik televizyon programları içinde çizgi filmlerin çocukların gelişimine ve iletişimine etkileri*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Kayman, F. (2011). *Bingöl’de anlatılan halk masallarının çocuk eğitimi açısından incelenmesi*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi.

Kongre Bildiri:

- Akal, A. (2007). Çocuklar için üretilen edebiyat kitaplarına farklı bakış açılarından çözümleneci bir yaklaşım: Masal, öykü ve şiirlerle lider eğitimi. *II. Ulusal çocuk ve gençlik edebiyatı sempozyumu bildiri kitabı*. 04-06 Ekim 2006. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları 107-110. Ankara, Türkiye.
- Aydın, S. (1998). *I. Sınıf Almanca ve Türkçe ders kitaplarının karşılaştırılması, Dünya’da ve Türkiye’de ana dili eğitimi sempozyum bildirileri*. Ankara Üniversitesi Tömer Dil Öğretim Merkezi, Tömer Yayınları Basımevi. Ankara, Türkiye.